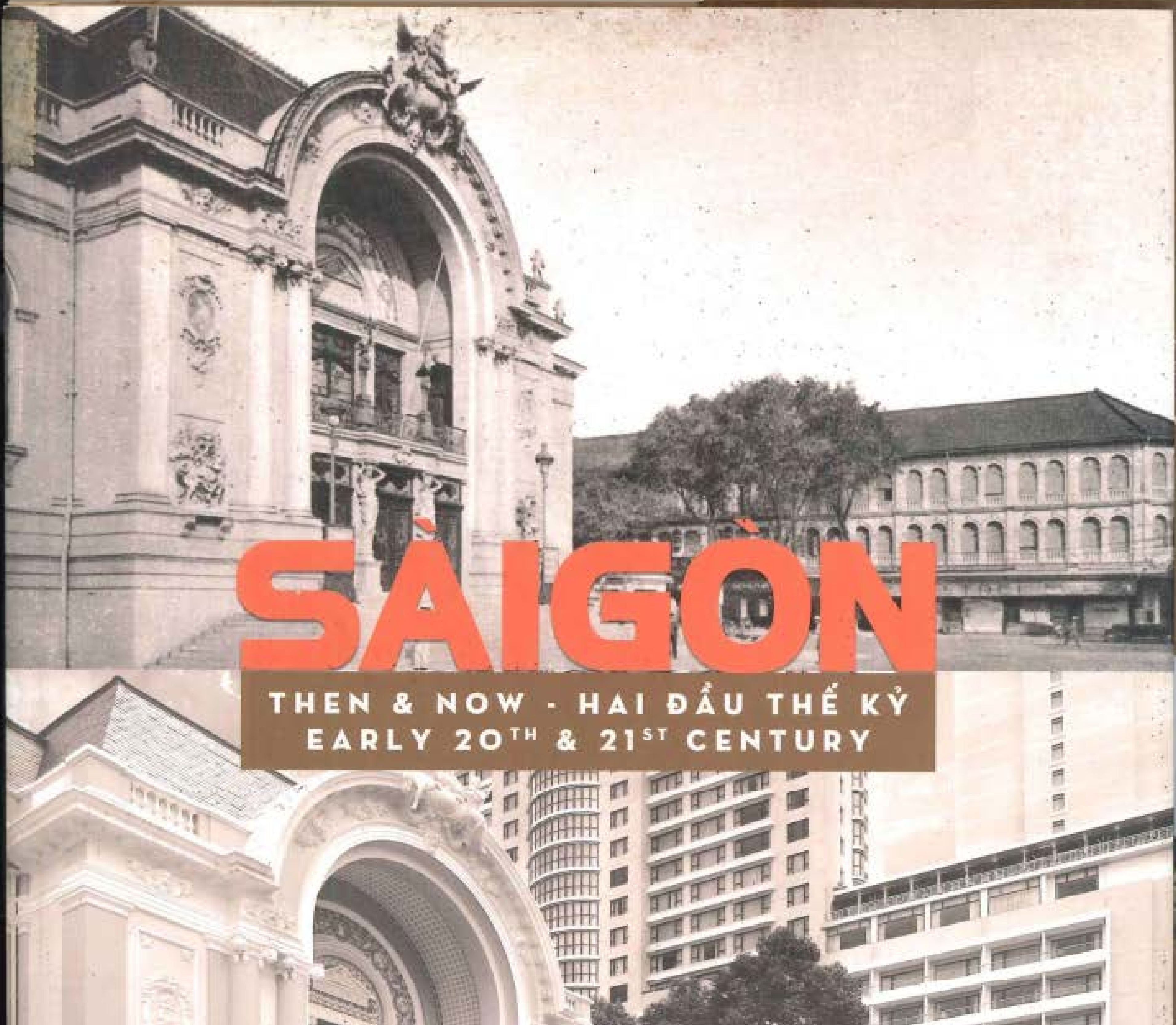

SÀIGÒN

THEN & NOW - HAI ĐẦU THẾ KỶ
EARLY 20TH & 21ST CENTURY

PHÚC TIẾN - VĂN PHỤNG HIẾU MINH - SOH WENG YEW

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA - VĂN NGHỆ

Cùng dạo xem biến đổi cảnh quan và kiến trúc của Sài Gòn ở đầu thế kỷ 20 & đầu thế kỷ 21. Cùng hướng đến tương lai một đô thị chất lượng hơn trên nền những di sản hay đẹp.

Phúc Tiến

SÀIGÒN THEN & NOW - HAI ĐẦU THẾ KỶ
EARLY 20TH & 21ST CENTURY

TỔNG PHÁT HÀNH
CÔNG TY TNHH BÁN LẺ PHƯƠNG NAM
940 Đường 3 tháng 2, P.15, Q.11, TP. HCM
ĐT: (08) 3866 3447 - (08) 3866 3448 - EXT 408
Email: sach@pnc.com.vn; Website: www.pnc.com.vn
ISBN: 978-604-68-3511-0
Saigon Then & Now
www.phuongnambook.com 355.000đ

S 336

Kính tặng

Linh mục Nguyễn Hữu Triết,

nhà sưu tầm cổ vật

tâm huyết,

Tác giả

Phúc Tiến

30/1/2018

S
336

Kính tặng các thế hệ mến yêu

Photo: Hiếu Minh

Sài Gòn

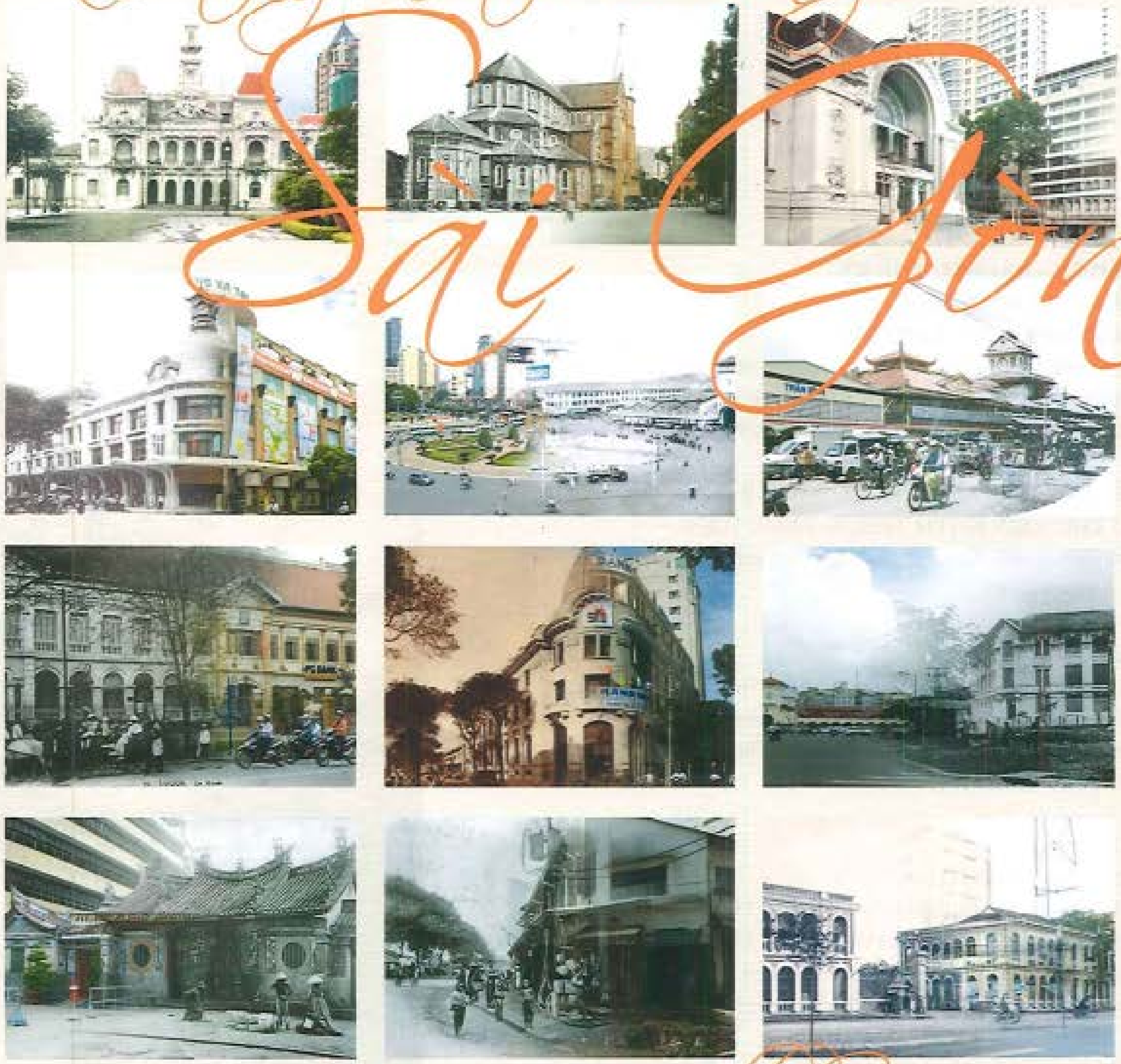

for all Saigon fans

Thiết kế sách - Book designer
LÊ MINH AN
Email: leminhan@outlook.com

SÀI GÒN - HAI ĐẦU THẾ KỶ
SAIGON THEN & NOW
EARLY 20TH & 21ST CENTURY
Được xuất bản theo hợp đồng trao quyền sử dụng tác phẩm giữa tác giả và *Công ty TNHH MTV Sách Phương Nam*. Mọi sao chép, trích dẫn phải có sự đồng ý của *Công ty TNHH MTV Sách Phương Nam*.

BIỂU GHI BIÊN MỤC TRƯỚC XUẤT BẢN
DO THƯ VIỆN KHTH TP.HCM THỰC HIỆN
General Sciences Library Cataloging-in-Publication Data

Phúc Tiến
Sài Gòn – Hai đầu thế kỷ (Saigon Then & Now – Early 20th & 21st Century)/ Phúc Tiến, Văn Phụng Hiếu Minh, Soh Weng Yew. - TP Hồ Chí Minh: Văn hóa - Văn nghệ T.P. Hồ Chí Minh : Công ty TNHH MTV Sách Phương Nam, 2017

276tr. ; 21cm
ISBN: 978-604-68-3511-0
1. Thành phố Hồ Chí Minh (Việt Nam) -- Thế kỷ 20 -- Sách tranh ảnh.
2. Thành phố Hồ Chí Minh (Việt Nam) -- Thế kỷ 21 -- Sách tranh ảnh.
I. Văn Phụng Hiếu Minh. II. Soh Weng Yew. III. Ts. IV. Ts: Sai Gon – Hai Dau The Ky (Saigon Then & Now – Early 20th & 21st Century).

1. Hochiminh city (Vietnam) -- 20th century -- Pictorial works.
2. Hochiminh city (Vietnam) -- 21st century -- Pictorial works

959.779 -- ddc 23
P577-T56

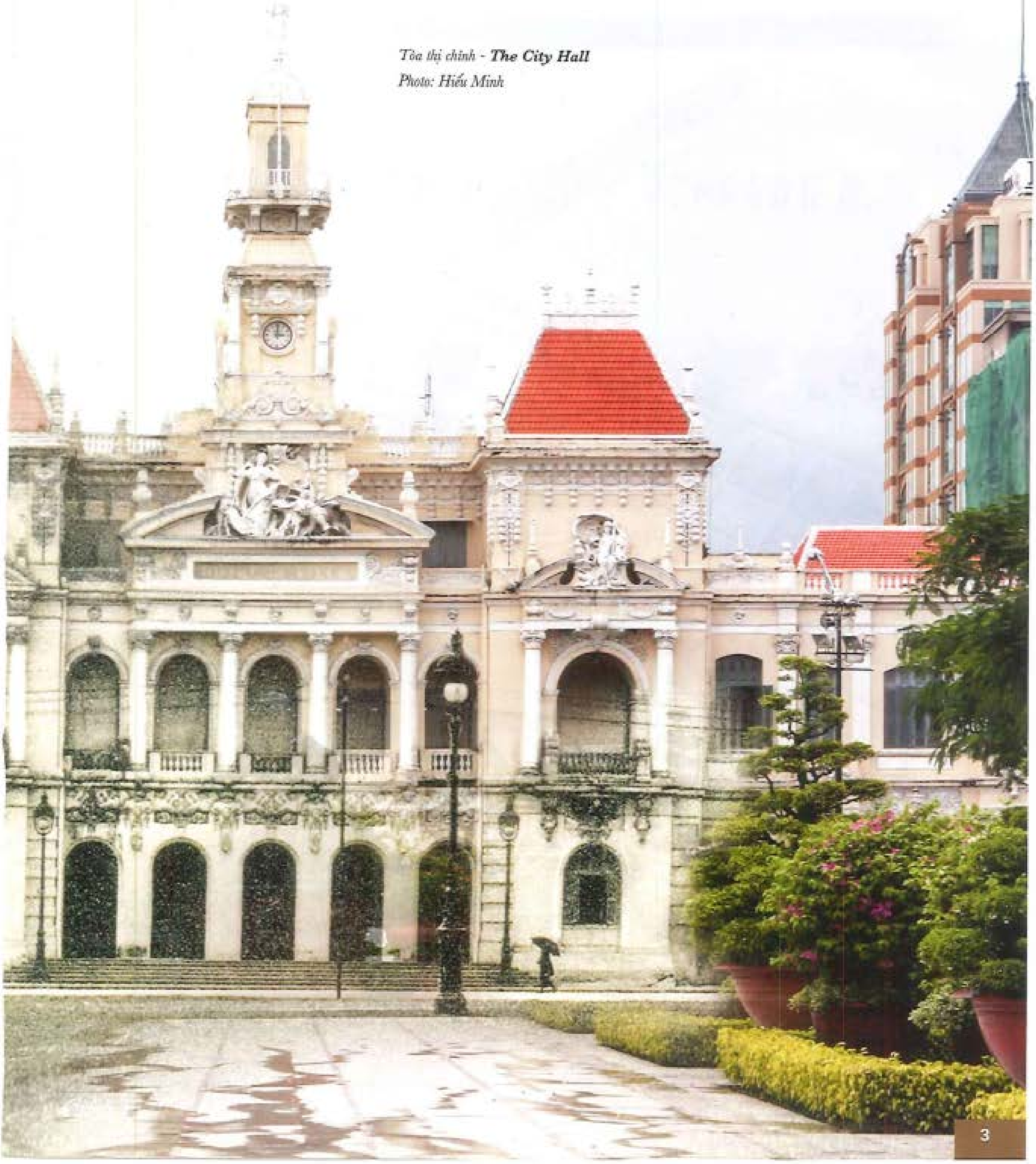

Tòa thị chính - ***The City Hall***
Photo: Hiếu Minh

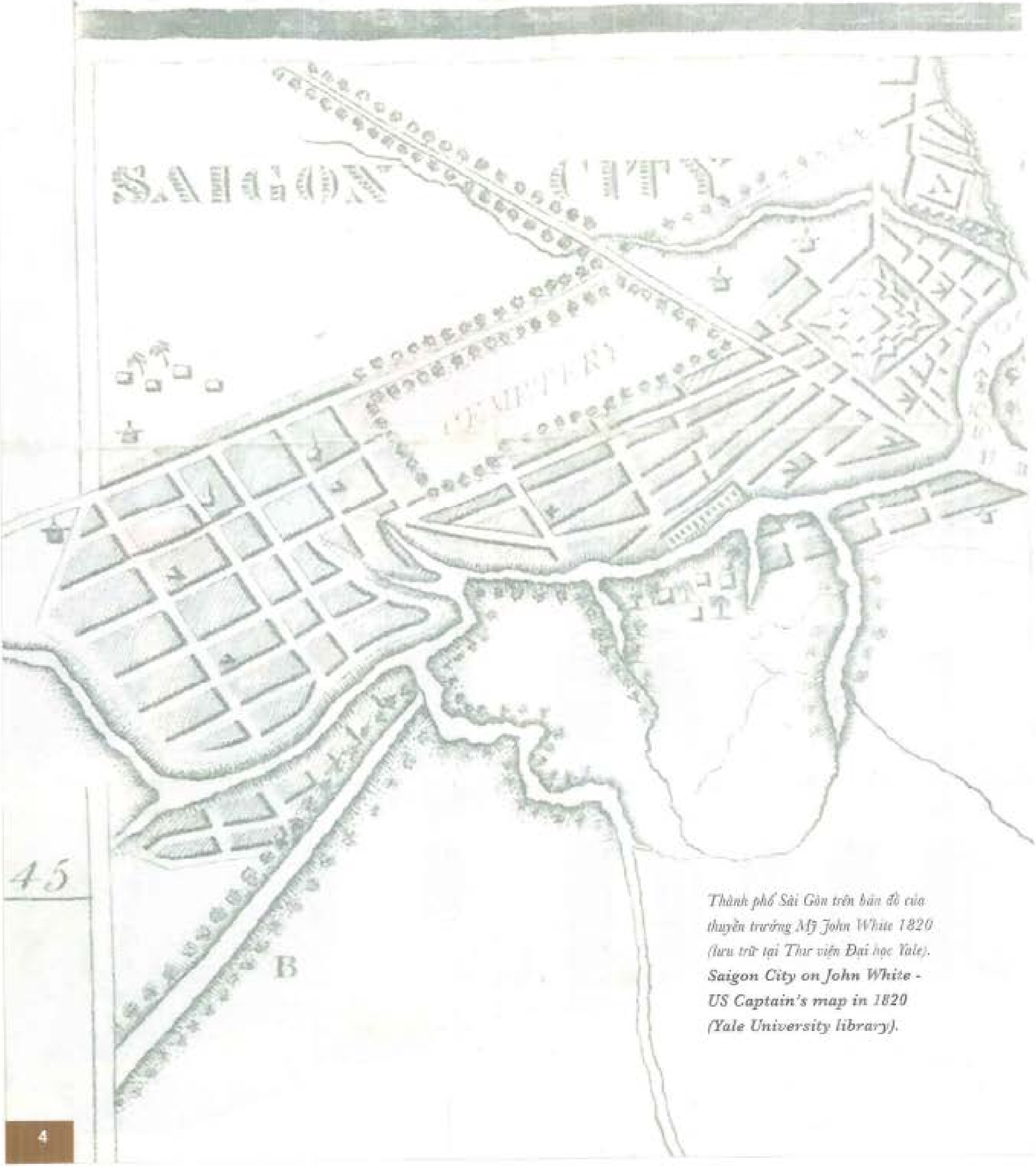

Thành phố Sài Gòn trên bản đồ của thuyền trưởng Mỹ John White 1820 (lưu trữ tại Thư viện Đại học Yale).
Saigon City on John White - US Captain's map in 1820 (Yale University library).

MỤC LỤC CONTENTS

Lời giới thiệu 06
Introduction

Lời tựa: Món nợ khám phá Sài Gòn xưa 10
Foreword: Debt for antique Saigon discovery

Phần 1: Khu vực Thành Xưa 19
Part 1: Former Citadel Area

Phần 2: Khu vực Bờ sông & Bến tàu 74
Part 2: River bank & docks

Phần 3: Khu vực Catinat xưa, Đồng Khởi nay 106
Part 3: Catinat then & Dong Khoi now

Phần 4: Khu vực Charner xưa, Nguyễn Huệ nay 153
Part 4: Charner then & Nguyen Hue now

Phần 5: Khu vực Bonard xưa, Lê Lợi nay 184
Part 5: Bonard then & Le Loi now

Phần 6: Khu vực Chợ Lớn
Part 6: China town of Saigon 219

Phần 7: Dạo qua quy hoạch Sài Gòn
Part 7: A Review of Saigon master plans 250

Tài liệu tham khảo
Bibliography 270

Tài liệu ảnh
Photo resources 271

LỜI GIỚI THIỆU

THƯỞNG NGOẠN LỊCH SỬ

Quán cà phê trên đường Trần Nhật Duật, quận Một, trưng bày bản đồ Sài Gòn cổ - 1795.

ENJOY HISTORY

The antique map of Saigon (1795) displays at coffee shop on Tran Nhat Duat street, District One.

MỘT QUYỂN SÁCH TÌM HIỂU VỀ SÀI GÒN RẤT HỮU ÍCH

Tiến sĩ Nguyễn Đức Hiệp (Sở Môi trường & Di sản, Sydney, Úc)

Tháng Giêng năm 2017, tôi có cơ hội gặp lại anh Phúc Tiến tại buổi họp mặt giáp Tết của nhóm Facebook "Đài Quan sát Di sản". Anh cho biết đang sửa soạn ra cuốn sách thứ hai, sau cuốn đầu tay - ***Sài Gòn không phải ngày hôm qua*** mà trước đây tôi có viết góp ý. Tôi hân hạnh được anh đưa cho xem bản thảo và mời góp ý về cuốn sách mới do anh biên soạn với sự hợp tác của ông Soh Weng Yew và kiến trúc sư Văn Phụng Hiếu Minh.

Cuốn sách mới với tựa đề làm cho ta phải chú ý vì sự lôi cuốn của nó - ***Sài Gòn – Hai đầu thế kỷ (Saigon Then & Now - Early 20th and 21st century).*** Khi cầm bản thảo sách song ngữ Việt – Anh và nhìn những hình ảnh trong sách, cảm tưởng đầu tiên của tôi là sách dễ đọc với nhiều ảnh đẹp về kiến trúc và cảnh quan xưa và nay. Các bài viết về biến đổi tổng quát của lịch sử và văn hóa theo từng khu vực thành phố cùng các chú thích khá chi tiết ở mỗi ảnh cho phép độc giả đánh giá và thưởng ngoạn được cái đẹp và giá trị văn hóa đặc thù của Sài Gòn.

Tác giả đã có một bố cục sách khá hợp lý khi trình bày lần lượt lịch sử xây dựng và các biến đổi diễn ra trong hơn 100 năm, ở khu vực Thành xưa (Thành Quy và Thành Phụng) quanh đường Norodom (Lê Duẩn), khu vực bờ sông và bến tàu (đường Tôn Đức Thắng). Sang đến khu vực các đường trung tâm thương mại: Catinat (Đồng Khởi), Charner (Nguyễn Huệ), Bonard (Lê Lợi), Boulevard de la Somme (Hàm Nghi), chợ Bến Thành. Và cuối cùng là khu vực Chợ Lớn. Cuối sách có một bài viết công bố tư liệu mới tìm thấy về phác họa quy hoạch Sài Gòn năm 1880 và năm 1900.

Xem sách, độc giả có thể chú ý trong số các ảnh xưa, có hai ảnh "cổ" nhất ở Sài Gòn của nhà nhiếp ảnh Émile Gsell, chụp năm 1866 (trang 92, 94). Hai bức ảnh hiếm có cho thấy cảng Sài Gòn vài năm sau khi người Pháp đến Sài Gòn và Nam kỳ. Lúc này chỉ có tòa nhà của ông Vương Thái (thương gia người Hoa đến từ Hồng Kông) là nổi bật nhất ở cảng (ngày nay là tòa nhà Hải quan, góc đường Nguyễn Huệ và Hàm Nghi). Đây là tòa nhà xưa nhất, có giá trị lịch sử và kiến trúc, còn sót lại ở thành phố. Sách cũng cho thấy khá nhiều kiến trúc có giá trị nghệ thuật văn hóa và lịch sử cùng các cảnh quan gắn liền với ký ức đô thị Sài Gòn đầu thế kỷ 20 đã "biến mất" chỉ trong vài năm đầu của thế kỷ 21. Trong đó, ta có thể nêu lên vài thí dụ điển hình, như Nhà bảo tàng đầu tiên của Hội nghiên cứu Đông Dương (Societé des Études Indochinois) ở đại lộ Norodom (Lê Duẩn ngày nay), Tòa hòa giải và Thương xá Tax, trên đại lộ Charner (Nguyễn Huệ), bồn phun nước giao lộ Nguyễn Huệ - Lê Lợi. Ngoài ra, nhiều biệt thự thời Pháp ở quận Một và Ba đã biến mất. Trong khi ấy, các dãy phố cổ buôn bán ở Bến Bình Đông, Bến Chương Dương, Hàm Tử, quận Năm với kiến trúc tương tự như phố cổ thời thuộc địa ở Singapore đã được thay thế bởi nhiều nhà mới với đủ loại kiến trúc không đồng bộ trong qui hoạch, làm biến dạng hoàn toàn cảnh quan. Do vậy, chúng cũng làm mất đi vẻ mỹ thuật liên hoàn cộng đồng của nhiều thế hệ đã qua.

Cuốn sách ***Sài Gòn – Hai đầu thế kỷ (Saigon Then & Now - Early 20th and 21st century)*** không những hữu ích cho các du khách trong và ngoài nước muốn biết và tìm hiểu về Sài Gòn - Chợ Lớn. Theo tôi, nó còn rất cần thiết cho nhiều thế hệ Sài Gòn muốn biết thêm về lịch sử sự hình thành và phát triển đô thị của một thành phố có nhiều di sản văn hóa kiến trúc đặc sắc. Sách cho ta thấy ngay từ đầu thế kỷ trước Sài Gòn là một thành phố mở và năng động nhất Việt Nam nhưng đến đầu thế kỷ này nó đang đứng trước thử thách giữa phát triển và bảo tồn. Làm sao thành phố được làm mới, hiện đại mà không mất đi những kiến trúc lịch sử và cảnh quan văn hóa vô giá của mình?

Đối với tôi, các tác giả qua những tư liệu phong phú và cách biên soạn gần gũi, cũng như sự say mê yêu mến Sài Gòn, đã thành công khi cho người đọc hiểu được sự hình thành và phát triển của thành phố này. Mặt khác, nó cũng mang đến cho chúng ta nhiều thông điệp về sự cần thiết của bảo tồn kiến trúc, cảnh quan văn hóa lịch sử có giá trị lâu dài so với các lợi ích kinh tế ngắn hạn. Cám ơn các tác giả đã cho ra một công trình sưu tầm tư liệu và khảo sát có giá trị về thành phố rất đáng được nâng niu mãi mãi.

Mồng 3 Tết Đinh Dậu (30/01/2017).

INTRODUCTION

TRỞ VỀ QUÁ KHỨ
Dãy nhà xưa trên đại lộ Võ Văn Kiệt, quận Một, dọc kênh Bến Nghé - Tàu Hủ.

BACK TO THE YESTERDAY
Old shop houses on Vo Van Kiet avenue, District One, standing along Ben Nghe - Tofu canal.

Photos : Phúc Tiến

ĐẠI LỘ HƯỚNG RA 5 CHÂU
Đại lộ Nguyễn Huệ - đường hoa sinh động dịp Tết Nguyên đán 2017.

BOULEVARD TOWARDS THE WORLD
Nguyen Hue boulevard - a vibrant flower street during TET festival (Lunar New Year) in 2017.

CỔ ĐIỂN & HIỆN ĐẠI
Tòa nhà ngân hàng xưa SFFC (nay là BIDV) nhìn từ bên trong tầng trệt Bitexco Financial Tower, quận Một.

CLASSIC & MODERNITY
Antique Bank building (SFFC then, BIDV now), view from the inside of Bitexco Financial Tower ground floor, Ham Nghi area, District One.

Nguyễn Đức Hiệp, Ph.D

Before Lunar New Year of 2017, I had a chance to reunite with Mr.Phuc Tien at a meeting of the Facebook group "Saigon Heritage Observatory". Happily, Tien informed me his new book is in pipeline and wishes to get my comments. Last year, I also contributed comments for his first book ***Sài Gòn không phải ngày hôm qua (Saigon - not yesterday)***. Once again, I am very pleased to be first reader of his second book which he wrote in cooperation with Mr. Soh Weng Yew (Singapore) and young architect Van Phung Hieu Minh (London, the U.K).

The book is impressive right from the title: ***Sài Gòn – Hai đầu thế kỷ (Saigon Then & Now – Early 20th and 21st century)***. When holding the draft of the Vietnamese-English book and viewing the beautiful lay-out, I noticed it's an easy-to-read book with many nice photographs of architecture and the landscape of then and now.

The articles about general historical and cultural changes of each area of the city plus detailed captions under every photographs allow readers to evaluate and enjoy the beauty and value of Saigon's culture. The author chose a very reasonable format: presenting, one after another, the history and the changes during more than 100 years, starting at the Old Citadels (Quy [Turtle] and Phung [Phoenix] citadels) surrounding the Norodom (now Le Duan) Blvd., the river bank and dock area (Ton Duc Thang Street), then moving to the trading areas with busy streets like Catinat (now Dong Khoi), Charner (now Nguyen Hue), Bonard (now Le Loi), and Boulevard de la Somme (now Ham Nghi), and Ben Thanh Market, before finishing the journey at Cho Lon. At the end of the book is an article about the new findings on Saigon's urban planning blueprints in 1880 and 1900.

Reading the book, we could recognize that the files photos include two photographs of Saigon taken by Emile Gsell in 1866 (page 92, 94). The two precious photos captured the Saigon Port a few years after the French came to Saigon and the Vietnam's southern region. At that time, the most impressive architecture in this area was a building owned by Wang Tai (a Chinese trader from Hong Kong). This building, now located at the corner of Nguyen Hue and Ham Nghi, is the oldest building with historical and cultural value that remains intact in the city. The book also features many architectural icons with artistic, historical and cultural value together with landscapes embodying memories of Saigon's downtown in the early **20th** century, which were "demolished" just in the first years of the **21st** century. They include: the first museum of the Indochinese Studies Society (Societé des Études Indochinois) on Norodom Blvd. (now Le Duan), the Court of the Peace and Tax shopping mall on Charner Blvd. (now Nguyen Hue), and the fountain at the Nguyen Hue-Le Loi roundabout. In addition, many centenary French-style villas in present-day districts 1 and 3 have also "vanished". Meanwhile, the old street-front trading houses in Ben Binh Dong, Ben Chuong Duong, Ham Tu and District 5 with architecture similar to the old colonial streets in Singapore have gradually been replaced by new houses with different architectural styles, not matching with the landscapes, thereby losing the arts connected community of many generations during the past centuries.

The book ***Sài Gòn – Hai đầu thế kỷ (Saigon Then & Now - Early 20th and 21st century)***, according to me, is not only useful for local and foreign tourists who want to learn about Saigon – Cholon, but also necessary for many Saigon generations who want to learn more about the history of the urban establishment and development of a city with many outstanding architectural and cultural heritage sites. It proves that in the beginning of the last century Saigon was an open and a most dynamic city in Vietnam but in this century it is facing a challenge between development and preservation. How can the city become modern but still keep its priceless historical architecture and cultural landscape?

In my opinion, the authors and their book, with an excited amount of information, an easy-to-read format and most importantly their love for Saigon, have succeeded in helping readers learn about the city's establishment and development. On the other hand, the book also delivers messages for the importance of preserving the historical and cultural architecture and landscape, which have long-term value compared with short-term economic gains. Sincere thanks to the authors, who have completed a remarkable research project and put together a book on the city worth to be cherished forever.

Dated on third day of the Year of the Rooster (January 30, 2017)

LỜI TỰA
MÓN NỢ KHÁM PHÁ SÀI GÒN XƯA

Hiếu Minh (trái) và Phúc Tiến (phải) đi chụp hình trên tháp đồng hồ Tòa đô chánh xưa, nay là trụ sở Ủy ban Nhân dân Thành phố Hồ Chí Minh năm 2012.

Two authors in field trip at the City Hall's Clock tower, 2012.

Quyển sách này là một "món nợ" lớn của chúng tôi. Lẽ ra sách phải ra đời sớm hơn, từ 5-6 năm trước. Lý do làm sách bắt đầu từ những tấm bưu ảnh xưa. Bản thân tôi đã từng gặp đây đó những bưu ảnh Đông Dương xưa, Sài Gòn xưa trên sách, trên mạng. Song, chưa bao giờ, tôi được cầm trên tay nguyên bản những tấm bưu ảnh "huyền thoại" ấy. Thế nên, một ngày kia, thật bất ngờ, ông bạn Soh Weng Yew trao cho tôi xem những tấm bưu ảnh Sài Gòn, vừa sưu tập được. Ông Soh có đến hơn 20 tấm, đều được in cách đây ngót nghét 100 năm mà vẫn còn óng ánh tinh khôi. Xem những tấm bưu ảnh đó, tôi cảm thấy bàng hoàng trước vẻ đẹp của một thành phố - vừa lạ vừa quen, cứ như bước ra từ cổ tích vậy. Đó là một thành phố xinh xắn, vừa có vẻ đẹp của châu Âu, vừa tràn đầy sắc thái xứ nhiệt đới. Ông Soh thì nhận xét Sài Gòn và Singapore đầu thế kỷ 20 có rất nhiều nét tương đồng!

Những bưu ảnh Singapore xưa và Sài Gòn xưa đã được ông Soh tìm mua trên E-bay, Amazon và một số website mua bán đồ cổ khác. Là một người chơi cổ vật, từ lúc đến Việt Nam năm 1989, ông bắt đầu "phải lòng" văn hóa xứ sở này. Mỗi năm đến đây công tác, ông lại dành thời gian la cà phố phường với tôi. Ông thích thú đi thăm các bảo tàng, đền chùa và tìm mua sách viết về gốm sứ, giấy bạc, tiền kim loại và bây giờ (2007-2008), là những tấm bưu ảnh Việt Nam. Thấy tôi "ngẩn ngơ" trước những hình ảnh xưa, ông Soh đưa luôn cho tôi mượn toàn bộ những bưu ảnh xưa ông có về Sài Gòn và Singapore. Ông còn tặng cho tôi một số sách hồi ký và sách ảnh đi tìm dấu tích Singapore vào những năm 1900 xa lắc xa lơ. Ông bảo nhiều người Singapore hối tiếc khi thấy dấu tích xưa hay đẹp của thành phố mình không còn nhiều lắm. Với Việt Nam, ông Soh chép miệng: "Vẫn còn một ít thời gian, hãy tìm hiểu đi!". Ông Soh hơn tôi 5 tuổi, tôi thấy nể phục tấm lòng và ý tưởng của ông bạn già này quá. Và thế là, "món nợ" khám phá Sài Gòn xưa đã bắt đầu.

Lấy nhận xét của ông Soh, tôi thử làm liền một cuộc triển lãm mini đối chiếu bưu ảnh xưa của Singapore và Sài Gòn mà tôi gọi vui là So sánh S và S. Buổi triển lãm diễn ra tại Nhà Hữu nghị, số 31 Lê Duẩn - quận Một, trong buổi lễ mừng quốc khánh Singapore vào tháng 8 năm 2008. Hôm đó, các đồng nghiệp ở Công ty Hợp Điểm đã giúp tôi phóng to các bức ảnh S và S để giới thiệu theo các chủ đề như đường phố, dinh thự, xe cộ, chợ búa, ngân hàng v.v... Ngoài ra, nguyên bản các bưu ảnh của ông Soh còn được đặt trong một khung kính để mọi người cùng thưởng lãm. Tôi nhớ, hôm ấy những người đến dự đều ngạc nhiên và thích thú trông thấy hình ảnh Singapore và Sài Gòn xưa đặt bên nhau. Có nhiều người thốt lên: "Sài Gòn ngày xưa ngon lành đâu kém Singapore!". Ai đó hỏi tôi, có phải vào những năm 1960, ông Lý Quang Diệu chỉ mong Singapore được như Sài Gòn. Tôi thưa, chỉ nghe loáng thoáng như vậy chứ chưa thấy tài liệu ghi chép thế nào! Hội hữu nghị Việt Nam – Singapore TP. HCM đề nghị chúng tôi tặng lại bộ triển lãm các bức ảnh phóng to để giới thiệu rộng rãi. Còn ông Jimmy Chua – Tổng Lãnh sự Singapore lúc ấy lại nhắc tôi nên nghiên cứu tiếp và nên tìm kiếm thêm tư liệu xưa về cả hai thành phố còn lưu giữ ở Singapore. Tôi nghe càng hào hứng và không ngờ "món nợ" đã gia tăng!

Kể từ ấy, trong tôi nảy sinh ý tưởng không chỉ so sánh Sài Gòn với Singapore không thôi mà còn phải so sánh thành phố của mình với chính nó qua các thời kỳ khác nhau. Muốn thế, cho dù đã sanh ra và lớn lên tại Sài Gòn nhưng mình vẫn phải tìm hiểu, phải "học lại" lịch sử Sài Gòn. Khác với Hà Nội hay những đô thị lớn trên thế giới, lịch sử ra đời Sài Gòn chỉ mới 300 năm, trong đó có 100 năm trở thành đô thị, tuy không dài nhưng cũng đủ cho một cuộc "viễn du" tìm kiếm bất tận về nhiều mặt. Đặc biệt, nếu chỉ tính về diện mạo đô thị không thôi thì tìm ở đâu cái kho ảnh, kho phim có thể tái tạo được chân dung đầy đủ của Sài Gòn qua các thời kỳ? Và còn phải điều tra, so sánh, ngẫm xem sự biến đổi diện mạo ấy đã diễn ra như thế nào? Vì sao? Thêm nữa, có những điều gì lý thú để học hỏi cho hiện tại và tương lai? Nói về diện mạo của một đô thị thì càng không thể thiếu việc đi thực địa, việc chụp ảnh đối chiếu Mới và Cũ. Càng nghĩ miên man, tôi càng thấy cái vốn học Sử và nghề báo của mình còn nhỏ nhoi lắm. Tiếc quá, giờ đây, tôi không còn gặp được những chuyên gia "lão làng" về Sài Gòn và Nam bộ như cụ Vương Hồng Sển, Sơn Nam, Thanh Giang, Đỗ Văn Anh để được chỉ dẫn, bởi các cụ đã "về trời" mất rồi. Thêm nữa, hiện tại, việc nghiên cứu của tôi chỉ là nghề tay trái, thời gian dành cho sách vở và lịch sử chưa phải là "ưu tiên".

Song thật may mắn, trong cuộc "viễn du" này, tôi đã có một người đồng hành trẻ trung, có chuyên môn và xông xáo. Năm đó, Văn Phụng Hiếu Minh, nguyên học sinh trường Trần Đại Nghĩa, đang học kiến trúc ở London. Anh từng cộng tác với tôi trong một dự án thiết kế liên quan lịch sử. Hiếu Minh cũng bị "mê hoặc" bởi những tấm bưu ảnh xưa của ông Soh và ý định tìm hiểu lịch sử phát triển đô thị Sài Gòn. Chúng tôi bàn với nhau sẽ làm một cuộc khảo sát và triển lãm các hình ảnh so sánh Sài Gòn ở hai đầu thế kỷ 20 và 21 dựa trên những bức bưu ảnh ấy. Sẵn dịp nghỉ hè, chúng tôi qua Singapore gặp gỡ ông Soh rồi cùng đi tham quan và chụp ảnh các kiến trúc cổ. Kế đến, tôi có dịp gặp lại Hiếu Minh ở London, cùng dạo qua phố phường và nhiều tiệm sách xưa. Được Hiếu Minh đưa vào xem thư viện trường kiến trúc của anh, tôi càng mê mẩn trước những tri thức nhân loại đã khám phá và tích lũy để làm nên các đô thị. Chúng tôi tiếp tục trao đổi qua email những thâu lượm đầu tiên trong cuộc "viễn du"này. Với tôi, đó là câu chuyện Sài Gòn học hỏi qua sách vở và thực địa. Với Hiếu Minh, đó là hình ảnh và quan sát qua những chuyến đi thực tế nhiều đô thị nổi tiếng ở châu Âu. Thế rồi, từ ý tưởng triển lãm ảnh, chúng tôi mau chóng chuyển sang ý tưởng làm sách ảnh ***Saigon Then & Now*** (***Sài Gòn Xưa & Nay***). Ở nhiều nhà sách ở nước ngoài và trên Internet, chúng tôi tìm thấy có nhiều series sách ảnh ***Then and Now*** về các thành phố lớn ở cả 5 châu. Hóa ra trên thế giới vẫn có một thú chơi ảnh và sách ảnh Then and Now, kể cả bưu ảnh và lịch treo tường cũng có chủ đề Then & Now… "Phát hiện" này càng làm chúng tôi bị "mê hoặc" và vững tin mình đang đi "đúng đường", không lẻ loi chút nào.

Suốt hai mùa hè và dịp nghỉ Tết 2009 và 2010, Hiếu Minh và tôi, cùng rong ruổi nhiều địa điểm trong thành phố để tìm kiếm và chụp ảnh "nguyên bản" các kiến trúc và cảnh quan trong các bức bưu ảnh. Người vất vả nhất là Hiếu Minh. Anh không ngại mưa nắng, bụi đường, xe cộ đông đúc để lùng sục bằng được và bấm máy các kiến trúc và cảnh quan sao cho giống với góc độ của người chụp những bức ảnh xưa. Những năm ấy, khi chúng tôi chụp ảnh, nhiều người hiếu kỳ đã vây quanh, tìm hiểu ý định chụp để làm gì. Có người tỏ ý "khó chịu" vì nghi ngờ chúng tôi đang làm chuyện đo đạc, chuẩn bị giải tỏa nhà. Nhưng phần nhiều, mọi người hoan nghênh

Triển lãm bưu ảnh So sánh Sài Gòn và Singapore đầu thế kỷ 20, tháng 8/2008.
Saigon vs Singapore in the early 20th century - mini exhibition, August 2008.
Photo: Phúc Tiến

khi chúng tôi đưa ra những bức ảnh xưa để nhờ "nhận diện". Có những bạn trẻ tuổi khoảng 20-30, khi xem ảnh đã xuýt xoa "Sài Gòn thời xưa lạ quá, đẹp quá!". Năm 2012, chúng tôi còn có may mắn lớn là được phép vào xem và chụp ảnh kiến trúc Tòa Đô chánh xưa, nay là trụ sở UBND Thành phố. Tại đây, chúng tôi được chiêm ngưỡng bức tranh phác họa quy hoạch Sài Gòn thực hiện vào năm 1900. Bức tranh này là một tư liệu quý để "giải mã" ý tưởng phát triển thành phố cách đây hơn 100 năm (*Xem bài viết **Ngắm Sài Gòn tuổi hoa xuân ngày ấy**, trang 252 trong sách này*).

Dịp Tất niên cuối năm 2010, tại quán cà phê Sài Gòn một thuở của kiến trúc sư Nguyễn Sơn Tây, chúng tôi đã mạo muội "ra mắt" hơn 40 slide những bức ảnh đối chiếu ***Sài Gòn Xưa & Nay*** cho các anh chị tham gia Câu lạc bộ Sài Gòn Đẹp. Phần lớn các anh chị là nhà nghiên cứu, kiến trúc sư, họa sĩ, nhà báo… sau khi xem đã tán đồng và khuyến khích chúng tôi "Hãy làm nhanh, làm sớm việc chụp ảnh và viết sách. Kẻo không, nhiều kiến trúc và cảnh quan hay đẹp của thành phố sẽ bị cơn lốc địa ốc cuốn đi mất!". Thật thế, vào thời điểm đó, công viên Chi Lăng trên đường Đồng Khởi đã bị rào kín, biến dạng. Còn khu nhà thương xá Eden rục rịch "hóa kiếp"… Ít lâu sau buổi trình chiếu ảnh ***Sài Gòn Xưa & Nay***, chúng tôi nhận được một món quà khích lệ rất giá trị của anh Lê Hoàng - Chủ nhiệm CLB Sài Gòn Đẹp. Nhân dịp đi hội chợ sách ở Mỹ, anh Lê Hoàng lúc đó là Chủ tịch Hội đồng quản trị Tổng công ty Văn hóa Sài Gòn đã mua tặng một lô sách **Then & Now** các thành phố lớn của Mỹ như DC, San Francisco, Boston… Chao ơi, chúng tôi càng "mắc nợ" những con người yêu quý Sài Gòn chân thành và hào hiệp như thế!

Thế nhưng, "nợ lớn" càng không dễ trả. Mặc dù đã chụp được nhiều ảnh và đã thử thiết kế, dàn trang xong một quyển sách vào năm 2011 nhưng dự án của chúng tôi vẫn "giậm chân tại chỗ" trên giấy và những giấc mơ trong tiếng thở dài. Có nhiều lý do cho sự chậm trễ này, trong đó chuyện muôn thuở là tài chính. Song, lý do lớn nhất là tôi cứ loay hoay trong bố cục và cách biên soạn sách. Trong khi đó, Hiếu Minh lại phải tập trung cho năm cuối đại học và việc làm tập sự kiến trúc sư ở London. Cho nên, cuối cùng cả hai đành tạm "đóng băng" dự án trong mấy năm trời. Ông Soh rất chia sẻ điều đó, không thúc giục chúng tôi một câu nào. Ông còn cho phép tôi giữ bên mình bộ sưu tập bưu ảnh của ông cho đến lúc nào làm sách xong. Đối với tôi, bản thảo dở dang **Saigon Then & Now** và bộ sưu tập bưu ảnh trở thành tài sản quý phải lưu giữ, đồng thời càng thấy đó là "món nợ" canh cánh trong lòng. Cuối cùng, người giúp chúng tôi giải tỏa "món nợ" dài năm chính là Công ty Sách Phương Nam,

Chụp hình đối chiếu một góc phố Cầu Ông Lãnh xưa và nay năm 2010.
Photo shooting at Ong Lanh Bridge area, 2010.
Photo: Phúc Tiến

một đơn vị xuất bản từ lâu đã "bắt mạch" được nhu cầu người đọc tìm hiểu về Sài Gòn và đã có kế hoạch "đỡ đầu" các sách viết về đề tài này. Cùng lúc, khi khuyến khích tôi làm quyển sách ***Sài Gòn không phải ngày hôm qua*** (ra mắt ngày 30/7/2016), Phương Nam đề nghị chúng tôi sẽ làm tiếp quyển sách ***Saigon Then & Now***. Sau nhiều cuộc trò chuyện và thảo luận, chúng tôi thấy khả năng làm sách khả thi hơn và không thể chậm trễ hơn nữa. Chúng tôi bắt đầu trở lại làm mới ngôi nhà xưa ***Saigon Then & Now*** từ sáu tháng nay. Thời gian qua, đã có thêm nhiều nguồn thông tin, tư liệu rất hữu ích để chúng tôi tham khảo và chỉnh sửa lại "nhà". So với năm 2010, bố cục và nội dung sách đã có nhiều thay đổi lớn. Thay vì viết từng bài riêng cho các kiến trúc và cảnh quan tiêu biểu, chúng tôi chọn cách viết bài chung giới thiệu đặc điểm và những biến đổi của Sài Gòn theo từng khu vực.

Trong mắt chúng tôi, đây là những khu vực làm nên "hồn cốt" của Sài Gòn ngay từ khởi đầu. Hơn nữa, chúng tôi cũng chưa đủ tư liệu và thời gian khảo sát để giới thiệu về ngoại thành và những khu vực mới phát triển sau này. Mặt khác, quyển sách chỉ nhằm thể hiện phần nào sự biến đổi diện mạo của kiến trúc và cảnh quan của thành phố chứ không mở rộng sang những biến đổi về văn hóa hay kinh tế, chính trị. Còn về khung thời gian tìm hiểu, chúng tôi xác định chỉ trong khoảng 10-20 năm đầu của thế kỷ 20 và thế kỷ 21, chứ chưa thể đi sâu vào các thập niên trước hay sau đó. Riêng về phần hình ảnh đối chiếu, chúng tôi đã sưu tầm thêm nhiều hình ảnh Xưa qua nhiều nguồn tư liệu trong và ngoài nước. Với các hình ảnh Nay, chúng tôi đã đi chụp lại một số nơi đã biến đổi hoàn toàn so với 5 năm trước. Đặc biệt, chúng tôi vui mừng được giới thiệu và sử dụng trong biên soạn một số bản đồ xưa của Sài Gòn vừa tìm được trong các thư viện Mỹ và Singapore.

Quyển sách được thực hiện vào những ngày cuối năm rất bận rộn. Nhưng chúng tôi đã nhận được rất nhiều hỗ trợ của thân hữu xa gần từ việc khích lệ, góp ý và hướng dẫn thông tin đến dịch thuật, thiết kế, dàn trang, và kể cả cung cấp thêm nguồn sách báo và tư liệu. Với những sự hỗ trợ quý báu ấy, chúng tôi thấy quyển sách khi hoàn thành cũng chỉ mới trả được phần nào "món nợ" đã có. Hy vọng bạn đọc và thân hữu thứ lỗi cho việc "trả nợ" chậm trễ này và chỉ giáo những điều chưa chính xác hay cần bổ túc để chúng tôi sẽ phải "trả nợ" tốt hơn trong các lần tái bản sau. Xem ra, càng tìm hiểu về lịch sử lâu đời của đô thị lớn nhất Việt Nam, chúng tôi càng thấy "món nợ khám phá Sài Gòn" lớn lắm. Chắc chắn không thể không giãi bày, không thể không chung tay gánh vác qua nhiều thế hệ.

Một tháng Giêng 2017 - Phúc Tiến

DEBT FOR ANTIQUE SAIGON DISCOVERY

Hieu Minh (left) & Phuc Tien at the City Hall - HCMC, 2012

Soh Weng Yew (left) & Phuc Tien in Ha Noi, 2015

We compile this book for our friends and families who have been listening, commentating along our path to discover the remnant of the **21st** century Saigon since 2010.

We have been tracing and taking photographs to match the view of antique postcards dating back to the beginning of 20th century. Prior to this project, I had worked with antique postcards book published by Xua va Nay magazine (Then and Now). However, I had never laid hands on such a complete collection of original prints until Mr Soh Weng Yew, a long-time friend lent us his beloved antique postcard collection of Singapore and Saigon. These postcards are truly a historical treasure that we have been trying to read into and find ways to show them to our contemporaries.

My first attempt was a mini exhibition call S&S (Saigon & Singapore) presenting these postcards in pairs at the Singapore National Day Reception at Friendship House, Ho Chi Minh city in August 2008. Many guests were very intrigued by the images including General Consul Jimmy Chua who encouraged us to do further researches with Singapore sources. That summer, Mr Van Phung Hieu Minh, an architecture student at the time, accompanied me to Singapore for a photographic documentation trip.

Since then we spent many summers searching for the places shown in these antique postcards. On the roads, we met people who did not welcome us as they thought we were property investigators. Others have shared with us invaluable stories and helped us identify the locations in the postcards as street names in the postcards has been changed through three regimes in the last century. We have also received numerous encouragements from the experts including Mr Le Hoang, the former President of Saigon cultural product corporation and Chairman of Sài Gòn Đẹp Club (Charm of Saigon) who has bought us a series of Then and Now books on his trips to the world cities.

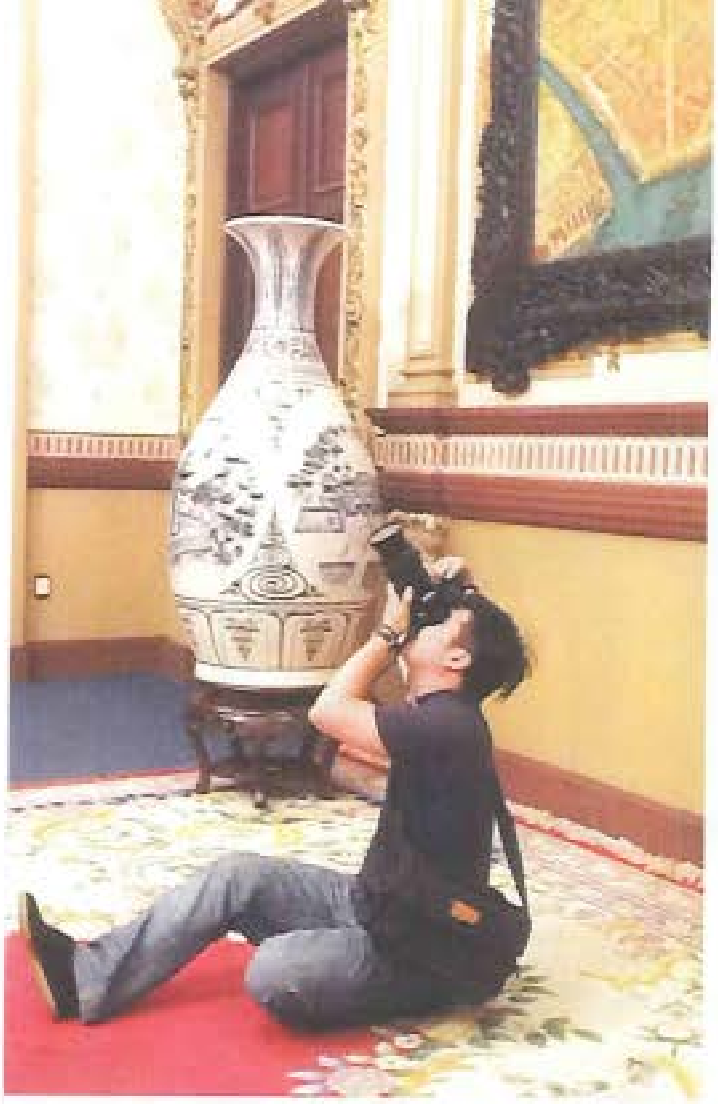

Hieu Minh at the City Hall - HCMC, 2012.

Phuc Tien and Tim Doling (right), who's Saigon Studies specialist - HCMC, 2016.

At the end of 2010, at the café Sai Gon Một Thuở (Saigon Once upon a time), we presented more than 40 slides of comparative images of Saigon, Then and Now to the members of Charm of Saigon. The Club includes the city's architects, archaeologists, urbanists, researchers and journalists who have advised us to publish the work with emergency before wave of property developments wipe out the last remnants of the infamous 'Far-East Pearl' (an old nickname of Saigon). Since then, we feel the responsibility for completing this work and make it widely available to general public.

The project has accumulated a good body of information to support the reading into the past as well as presenting the same pictures with 21st century context. Unfortunately, the project was delayed as myself and Hieu Minh (now practicing architecture in London) because of the endless other things that we had to do. After publishing ***Sài Gòn không phải ngày hôm qua (Saigon - not yesterday)*** in July 2016, I have regained the focus to finally introduce **Saigon then and now** to readers with a new name Saigon at the break of two centuries.

We would like to thank Phương Nam Publisher for working with us to the finishing line. Compared to the 2010 version, this book has updated materials including new photographs, new maps, new books gathered by the authors from different sources in Saigon, the US and Singapore. The authors have included some essays reflecting the short history and transformation of the city after a century.

We hope the book will offer readers a short historical journey into the 20th century Saigon and perhaps evoke interesting discoveries of the city today.

January 1st 2017.
Phuc Tien

Nhà thờ Chính tòa Sài Gòn - ***Saigon Cathedral***
Photo: Hiếu Minh

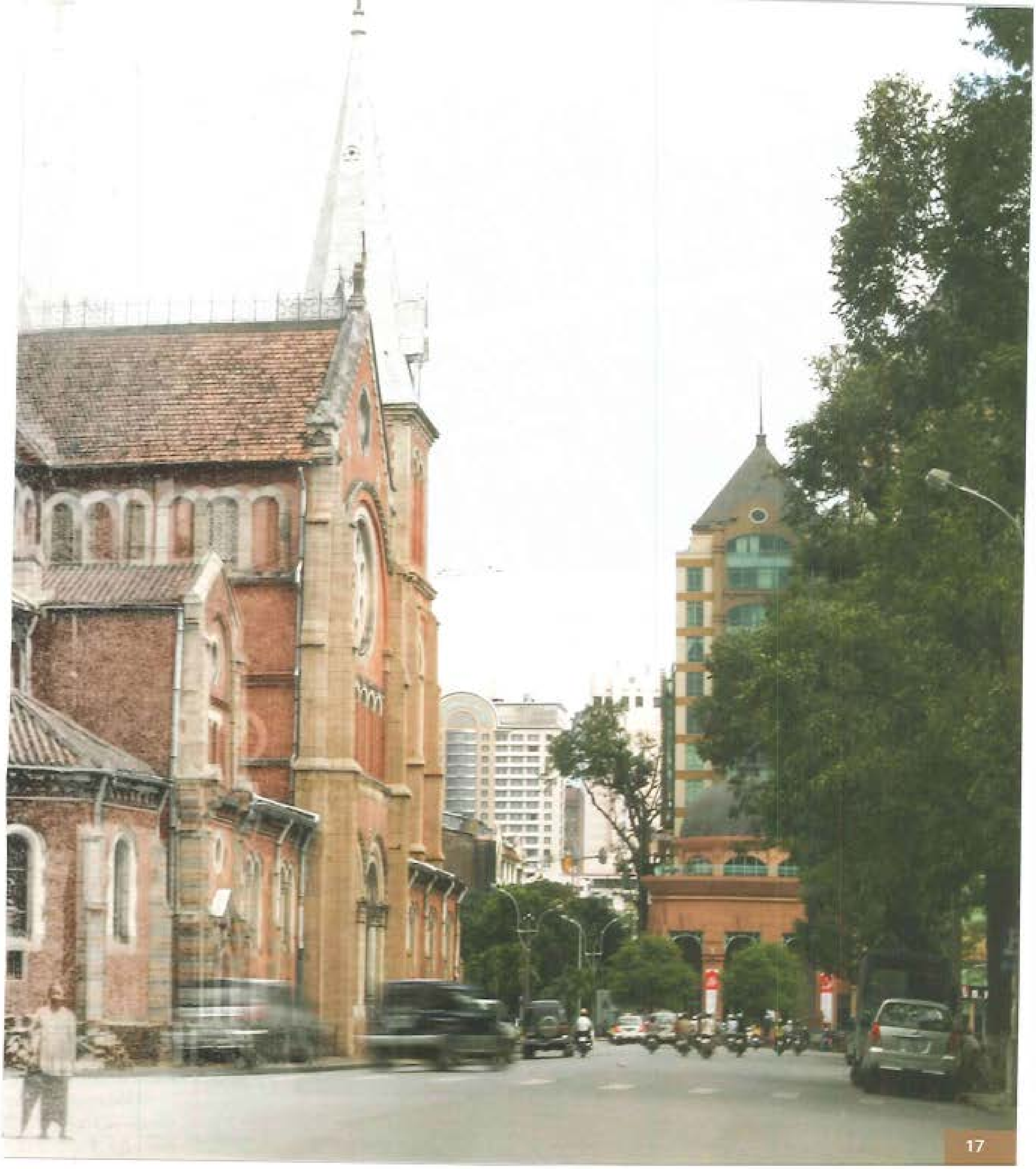

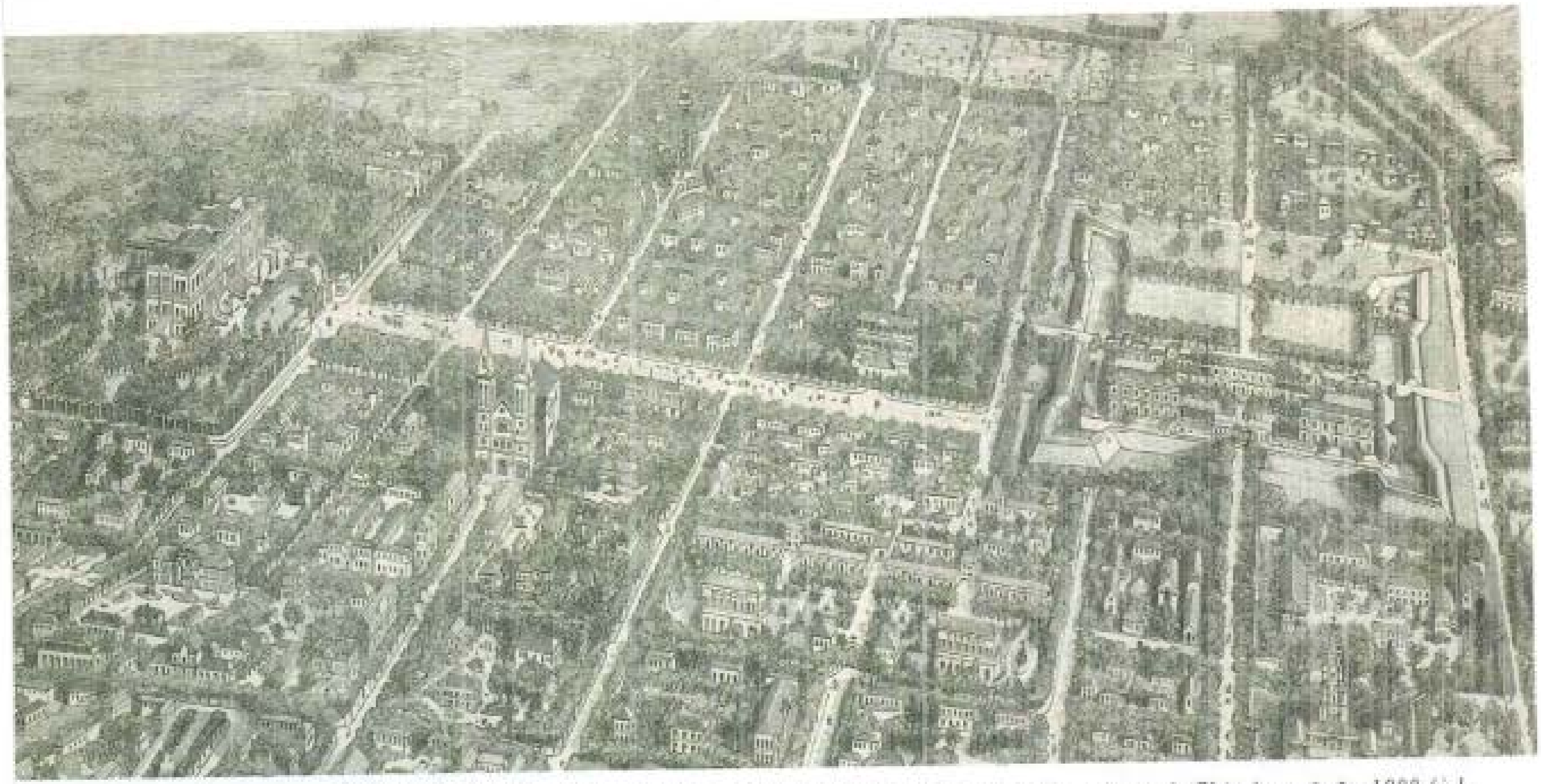

Phác họa khu vực trung tâm Thành Quy & Thành Phụng (phải) trở thành nơi đặt trung tâm hành chính - quân sự của Pháp được vẽ năm 1880 (ảnh tư liệu). - ***Former Citadels area in the illustrative Master plan, 1880. The central point of former Turtle Citadel is Saigon Cathedral. The Phoenix citadel heritage is on the right.***

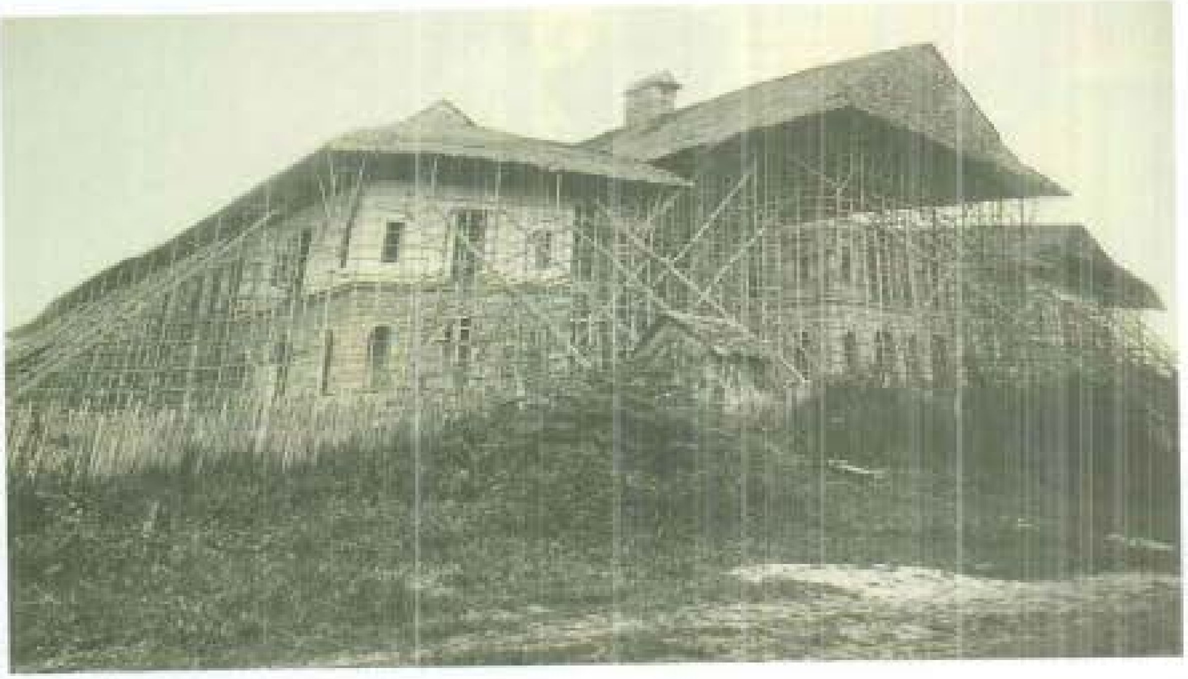

Tòa nhà Chính phủ (sau này là Dinh Norodom, Phủ Toàn quyền Đông Dương) vào thời gian xây dựng 1881-1885, được xây trên nền đất khu vực Thành Xưa.

Governmental Palace (later renamed Norodom Palace, Indochina Governor office) during construction time of 1881-1885. It was built on former Citadel area.

DI TÍCH THÀNH QUY - Một đoạn tường thành được tìm thấy tại góc đường La Grandière (Lý Tự Trọng) và Catinat (Đồng Khởi), vào tháng 01/1926. Ảnh chụp từ Tạp chí Hội nghiên cứu Đông Dương tại Sài Gòn, 1935. - ***Remains of the Turtle Citadel - A Citadel wall remains was found at junction of La Grandière (Ly Tu Trong now) and Catinat (Dong Khoi) in January 1926. Photograph from Indochina Studies Society magazine, Saigon 1935.***

KHU VỰC THÀNH XƯA

Làng Tân Khai & Thành Gia Định

Sách sử còn ghi vào thế kỷ 17, Tân Khai là một trong những ngôi làng đầu tiên của người Việt ra đời hoàn chỉnh ở Sài Gòn. Đó là khu đất đồi rộng rãi, cao ráo và tiện dụng giao thông, tiếp giáp rạch Thị Nghè và bờ sông Sài Gòn. Trước đó, đây có thể là nơi quan quân vương quốc Chân Lạp từng cư trú. Năm 1698, khi Chúa Nguyễn đưa quân vào lập Dinh Phiên Trấn (từ Đông Nam bộ xuống đến sông Tiền) thì làng Tân Khai trở thành nơi đặt trụ sở của chính quyền và quân đội Việt Nam.

Gần 100 năm sau (1790), cũng trên đất làng Tân Khai, Chúa Nguyễn Ánh (Vua Gia Long) cho xây dựng Thành Gia Định. Thành được xây theo kiểu Á Đông có ảnh hưởng kiểu Vauban của Pháp với nhiều góc cạnh và 8 pháo đài ở các góc. Cho nên, người dân gọi đây là Thành Bát Quái hay Thành Quy (hình dáng giống con rùa, một linh vật phương Đông). Ranh giới khuôn viên Thành Quy trùng khớp với 4 con đường Đinh Tiên Hoàng (Đông) - Nam Kỳ Khởi Nghĩa (Tây) - Lê Thánh Tôn (Nam) - Nguyễn Đình Chiểu (Bắc) sau này. Theo các nhà nghiên cứu, khu vực Nhà thờ Đức Bà và giao lộ Lê Duẩn - Phạm Ngọc Thạch ngày nay chính là trung tâm của Thành Quy - nơi đặt cung điện xưa. Còn khu vực Dinh Thống Nhất và công viên Tao Đàn hiện giờ chính là phần vườn cây, bên ngoài cổng thành phía Tây Nam.

Đến năm 1836, sau khởi nghĩa Lê Văn Khôi, Vua Minh Mạng (người kế vị Gia Long) cho phá tan Thành Quy. Một thành mới nhỏ hơn, diện tích chỉ bằng khoảng ¼, được dựng lên ở góc trên tay phải của thành cũ. Dân gian gọi đây là Thành Phụng (một linh vật tương ứng với Rùa). Ranh giới khuôn viên Thành Phụng là 4 con đường Nguyễn Du, Mạc Đĩnh Chi, Nguyễn Đình Chiểu và Nguyễn Bỉnh Khiêm ngày nay. Vị trí trung tâm của Thành Phụng là giao lộ Đinh Tiên Hoàng – Nguyễn Thị Minh Khai hiện tại. Ngày 17/2/1859, liên quân Pháp và Tây Ban Nha tấn công và chiếm được Thành Phụng tuy nhiên không giữ lại mà phá hủy. Như thế, cả Thành Quy và Thành Phụng đều trở thành bình địa, chỉ còn dấu tích trong lòng đất. Song chính người Pháp đã nhận ra nền đất Thành Xưa lại là nơi "đắc địa" để đặt "tổng hành dinh" về cả hành chính và quân sự.

Tổng hành dinh Xanh

Trước nhất, nền đất và khuôn viên Thành Phụng được người Pháp tận dụng làm trại lính lớn vì là khu đất cao, kiểm soát cả đường bộ và đường sông. Đặc biệt thủy xưởng Ba Son đặt ngay bên cạnh. Trong khi đó,

Nhà thờ Đức Bà Sài Gòn trước năm 1895, khi chưa có hai tháp nhọn (kiểu dáng tương tự Nhà thờ Đức Bà Paris). – ***Original construction of Saigon Cathedral before 1895. It was similar style of Notre Dame de Paris.***

khu đất trung tâm Thành Quy rộng lớn hơn, được sử dụng làm nơi đặt dinh thự các cơ quan đầu não chính quyền (chính trị, tài chính, quân sự, v.v...). Dầu sao cũng phải mất ba thập niên 1860, 1870 và 1890, trên khu vực Thành Xưa mới hình thành đầy đủ các công trình kiến trúc kiên cố và đồ sộ, thể hiện quyền lực chính trị và quân sự của người Pháp.

May mắn, phần lớn những công trình này còn giữ được đến ngày nay. Đó là Dinh Tư lệnh quân đội (1872), nay là tư dinh Tổng lãnh sự Pháp, Trại lính thuộc địa (1873) – Khu đại học và đài truyền hình, Câu lạc bộ Sĩ quan Pháp (1876) – trụ sở UBND quận Một, Dinh Norodom (1885) – Dinh Thống Nhất , Tòa án (1885), Dinh Thống đốc (1890) - Bảo tàng Thành phố, Khám lớn (1890) – Thư viện Khoa học tổng hợp. Riêng các công sở tài chính và thuế - phản ánh quyền lực quản lý kinh tế, lúc đầu đặt gần Dinh Norodom, về sau chuyển sang khu vực đầu đường Catinat (Đồng Khởi). Trong khi ấy, tòa nhà Bưu điện trung tâm (1890) là biểu tượng cho cả quyền lực kinh tế gắn với kỹ thuật, một chiều hướng rất mới mẻ với người dân Việt thế kỷ 19. Người Pháp còn cho xây dựng Nhà thờ Đức Bà (tên ban đầu là Nhà thờ Nhà nước, 1880), một biểu tượng cho quyền lực tinh thần theo kiểu phương Tây. Quảng trường xung quanh nhà thờ có thể coi là một góc Paris vẫn còn đầy nét duyên dáng đến bây giờ.

Tất cả các tòa nhà biểu tượng quyền lực nói trên đều đặt bên nhau trong khoảng một cây số vuông, rất giống kiểu quy hoạch thường thấy ở các đô thị châu Âu thế kỷ 19. Tuy nhiên, có lẽ người Pháp muốn sáng tạo Sài Gòn - một thành phố châu Âu ở vùng nhiệt đới, có nét độc đáo riêng biệt với chính quốc. Cho nên, ngay từ khu trung tâm đầu não, các tòa nhà đều được đặt trong một không gian xanh được thiết kế và chăm sóc kỹ lưỡng. Ngoài một công viên rộng lớn như một cánh rừng nhỏ trước cổng Dinh Norodom, các con đường xung quanh dinh đều được trồng loại cây cao, tạo bóng râm quanh năm. Người Pháp còn cho xây dựng vườn Bách thảo (bây giờ là Sở thú) ở khu đất tiếp giáp rạch Thị Nghè, nằm đối xứng với Dinh Norodom.

Nhà thờ Đức Bà Paris, vào năm 1900.
Notre Dame de Paris, 1900.

Những biến đổi bể dâu

Ngay từ đầu, trong khu vực Thành Xưa Sài Gòn, không có phố xá thương mại và nhà ở dân thường. Phải sang bốn thập niên đầu của thế kỷ 20, khu vực này mới có thêm một số tòa nhà văn phòng công ty, công trình văn hóa, tôn giáo và biệt thự. Tuy nhiên, đó chỉ là những công trình điểm xuyết hài hòa, không làm thay đổi không khí tôn nghiêm, trang trọng của khu vực đầu não. Con đường Norodom – đại lộ lớn nhất và sớm nhất của Sài Gòn chỉ trở nên đông đúc, nhộn nhịp khi có duyệt binh, lễ lớn hay đón tiếp khách quan trọng.

Toàn cảnh tu viện Saint Paul và các đại học xung quanh - 2015 (tác giả chụp từ cao ốc Lim tower). – **The Saint Paul convent and University campus area from aerial view, 2015.** – *Photo: Phúc Tiến*

Từ năm 1949 cho đến tháng 4/1975, khi chính quyền Sài Gòn và miền Nam dần dần chuyển sang tay người Việt thì khu vực Thành Xưa tiếp tục là khu vực trọng yếu. Tại đây có các cơ quan đầu não như Phủ Tổng thống, Phủ Thủ tướng, Tòa án tối cao, Bộ Ngoại giao, Bộ Tư pháp, Bộ Quốc phòng, Đài Phát thanh… Sau năm 1955, đại lộ Norodom đổi tên là Thống Nhất. Các cường quốc Anh, Pháp, Mỹ được ưu tiên đặt sứ quán trên đại lộ này càng làm gia tăng giá trị con đường. Xung quanh đại lộ Thống Nhất là các con đường dân cư cao cấp, rất hiếm buôn bán hay dịch vụ.

Sau cuộc đảo chính tháng 11 năm 1963, khu vực Thành Cộng Hòa (Trại lính thuộc địa trước đây) chuyển sang làm học xá đại học. Kế đến là nơi đặt đài truyền hình và đài phát thanh mới. Từ đó, kéo theo sự phát triển của các khu dân cư kế cận. Tiếp giáp khu đại học, bên kia cầu Thị Nghè, khu vực làng xóm Thạnh Mỹ Tây chuyển thành phố phường đông đúc. Tính chất khu Thành Xưa Sài Gòn bắt đầu thay đổi nhưng khu vực phía Dinh Độc Lập vẫn giữ được sự uy nghiêm của một trung tâm đầu não quốc gia.

Sau thống nhất đất nước 1976, thủ đô Việt Nam là Hà Nội. Các cơ quan đầu não quốc gia không còn đặt ở Sài Gòn nữa. Sài Gòn mang tên mới là Thành phố Hồ Chí Minh. Dinh Độc Lập đổi tên là Dinh Thống Nhất, trở thành trung tâm hội nghị và bảo tàng. Nhiều công thự khác cũng thay đổi chức năng. Tuy nhiên, quang cảnh toàn bộ khu vực Thành Xưa không thay đổi mấy. Chỉ đến đầu những năm 2000, khu vực này mới có những biến đổi lớn khi cơn lốc thương mại mang đến những cao ốc khổng lồ. Đó là một loạt những cao ốc nhanh chóng ra đời như Metropolitan Tower, Diamond Plaza, Asiana Kumho và Intercontinental hotel, Saigon Tower, Sofitel Saigon, Saigon Trade Center, và Petro Tower. Tất cả đều vượt quá chiều cao của Dinh Thống Nhất và Nhà thờ Đức Bà, vượt lên những hàng cây cao của các thế kỷ trước.

Quân Pháp diễu binh trên đại lộ Norodom 1951. Phía sau là tòa nhà Jean Comte, nay là Diamond Plaza (ảnh tư liệu).

French military parade on Norodom boulevard 1951. Behind, it was the Jean Compte building (Diamond plaza building now).

Đến nay, khu vực Thành Xưa Sài Gòn không còn được giữ hoàn toàn là trung tâm chính trị - ngoại giao hay trung tâm văn hóa – lịch sử nữa. Nơi đây đã và đang trở thành một khu vực kinh doanh, một trung tâm thương mại lớn. Những năm tới, nếu không hạn chế, sẽ có thêm hàng loạt cao ốc văn phòng, thương xá, khách sạn, căn hộ "hoành tráng" ra đời ở khu vực "đắc địa" này. Lúc ấy, rất đáng tiếc các dấu ấn độc đáo của khu vực Thành Xưa sẽ mau chóng biến mất hoặc biến dạng đau buồn.

Hình vẽ Thành Lille - Pháp, theo kiểu Vauban thế kỷ 16.
Lille Citadel - France, Vauban style, 16th century.
(www.militaryhistoryblog.wordpress.com)

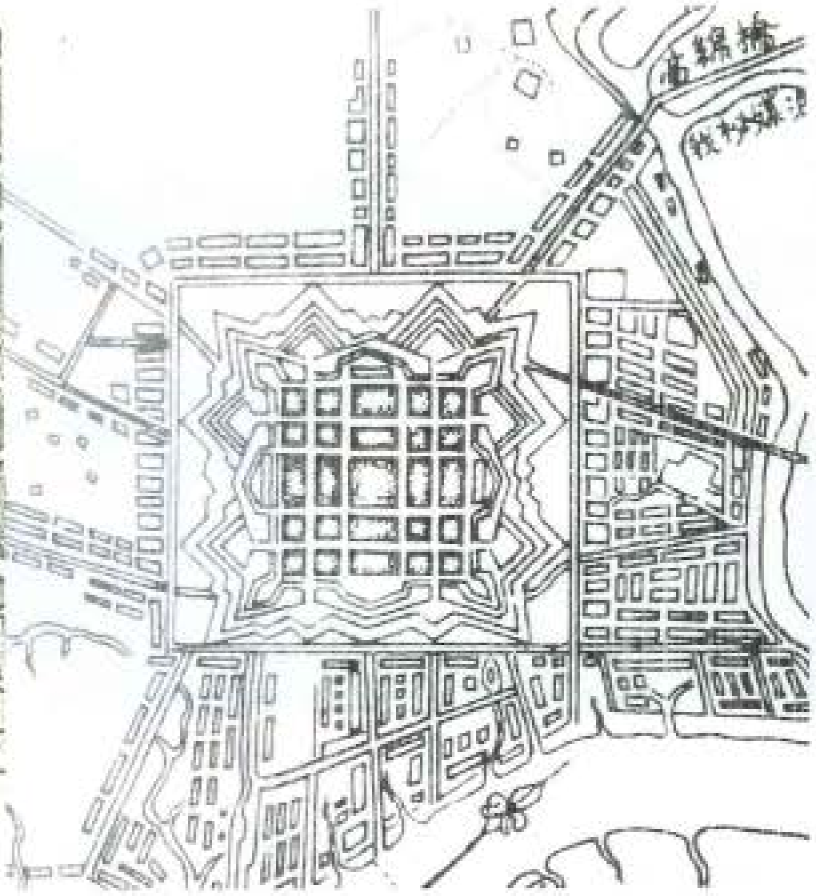

Hình vẽ Thành Quy trên bản đồ Trần Văn Học năm 1815, trước khi bị phá bỏ vào năm 1836. - ***The Turtle Citadel on Tran Van Hoc 's map in 1815, before its demolition in 1836.***

FORMER CITADEL AREA

Hollyland

The Le Duan avenue and its surrounding areas are truly "holly land" of Vietnamese community in Saigon since 300 years ago. It was a green hill which is only a 20 minute walk from the river bank. In the early 17th century, Vietnamese migrants settled one of their first villages in Saigon at this hill. They called TAN KHAI which means NEW EXPLORATION.

In 1698, due to hilly land and a high Vietnamese population, TAN KHAI village was chosen by Marshall Nguyen Huu Canh to be a fortress city which is called TAN BINH (NEW PACIFIED LAND) for Nguyen Dynasty's army and administration in Saigon and new territory from the Dong Nai river delta to the Mekong river delta. Then 100 years later, the fortress city of TAN BINH was extended and upgraded to be GIA DINH the capital city of the Nguyen Dynasty for whole Southern region but for only short period 1790-1802.

The Vauban-style citadel of GIA DINH city was built predominantly during 1790-1791 as a collaboration between French experts and the Nguyen Dynasty administration. The citadel walls were bordered by the current streets of Dinh Tien Hoang (Eastern side), Nam Ky Khoi Nghia (Western), Le Thanh Ton (Southern) and Nguyen Dinh Chieu (North). Thanks for its fantastic shape, people called it Turtle Citadel. But unfortunately, after a bloody crushing rebellion, the Turtle Citadel was destroyed in 1836 by Minh Mang King's central government who abandoned the special role of Saigon. For replacement, a smaller Citadel which was called Phoenix Citadel was built on upper corner on the right side of the former Turtle Citadel.

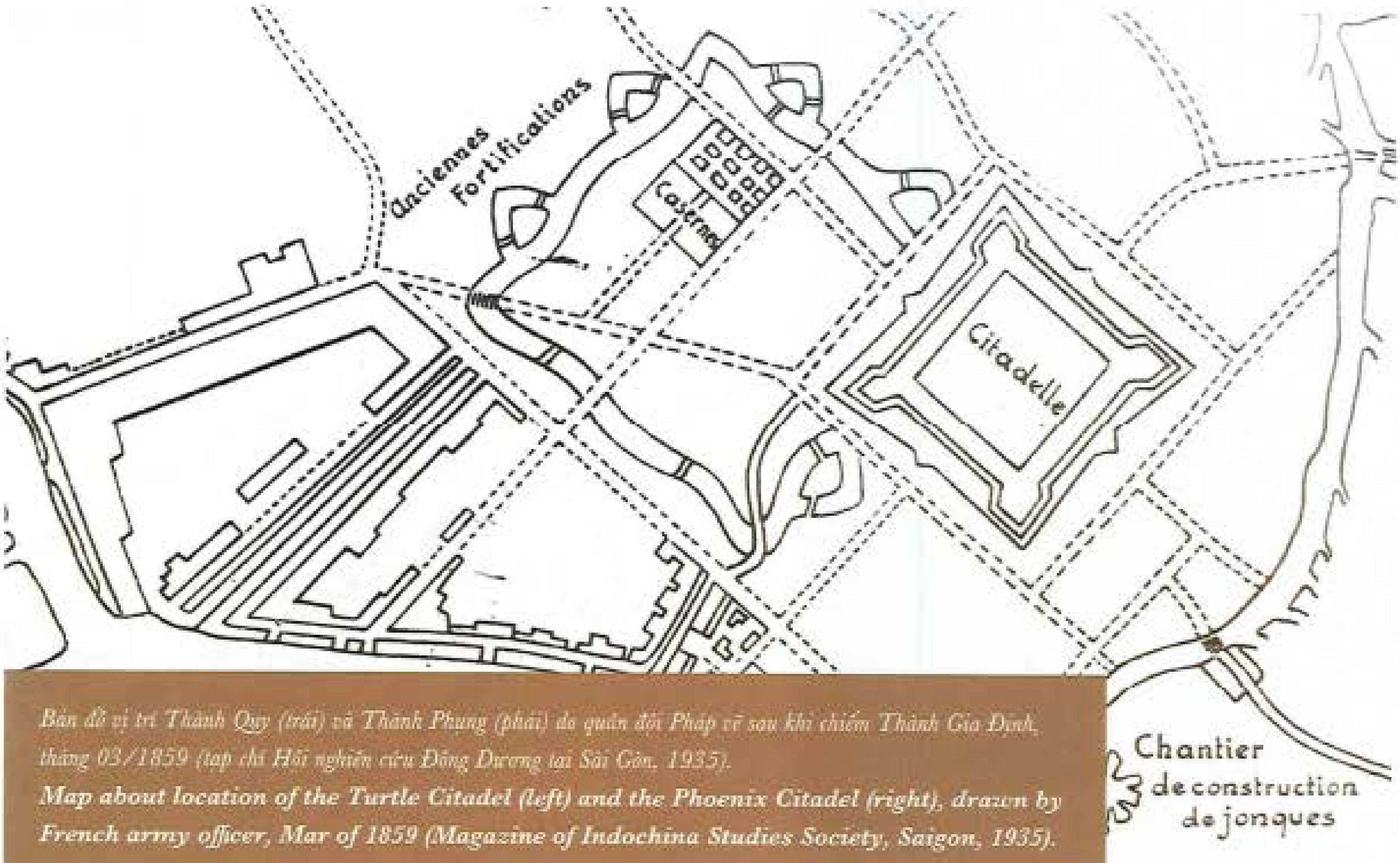

Bản đồ vị trí Thành Quy (trái) và Thành Phụng (phải) do quân đội Pháp vẽ sau khi chiếm Thành Gia Định, tháng 03/1859 (tạp chí Hội nghiên cứu Đông Dương tại Sài Gòn, 1935).

Map about location of the Turtle Citadel (left) and the Phoenix Citadel (right), drawn by French army officer, Mar of 1859 (Magazine of Indochina Studies Society, Saigon, 1935).

Green headquarters

The Phoenix Citadel had a shorter life than the previous one. In 1859, it was destroyed by French and Spanish invasion troops after a heavy attack. Since that time, relics of both citadels were buried under the earth. However, the colonial government still respected the value of this "holly land", therefore they re-developed the former citadel area to be admin and military head-quarters for new Saigon. During the final half of the 19th century, this zoning area strictly used for major government agencies and army units. The "holly land" gradually became a "green headquarters" or green zone with many nice buildings surrounded by high trees and gardens. In addition, the Saigon Cathedral Church which was built to be highest building of the City , locates on the central point of former Turtle Citadel.

From 1955 until 1975, the "holly land" continued to be headquarters area of South Vietnam's central government. The Presidential office, The Prime Minister office, High Court, Foreign Affairs Ministry, Justice Ministry, National Defence Ministry, Central Radio and Television station were placed along and around the Thong Nhat Avenue (Unification). The embassy of US, UK and France also gathered here. All buildings were not allowed to rise over the height of Presidential palace as well as the Saigon Cathedral Church. It was a significant change when the army barrack at the Thong Nhat – Dinh Tien Hoang junction was transferred to be the campus of three colleges, after the Coup d'Etat of 1963.

After the war ending of 1975, the former Citadel area of Saigon has revised much, particularly in recent decade. Many high rises, including office, apartment building, luxurious hotel and department store complexes were allowed to build along Le Duan avenue (formerly Thong Nhat) and the Saigon Cathedral Church. It seems that the area is changing to be a new commercial area and losing historical characters indeed.

Rizières
Plaine des Tombeaux
Sentier
Chô Dui
Jardin de la Ville
Kiosque
Cau-Ong-Lanh
Abattoir
Marais Boresse
Arroyo
Chinois
Village de Khanh Hoi
Messageries Martimes
Tilsitt
RIVIÈRE DE
Village de An Loi

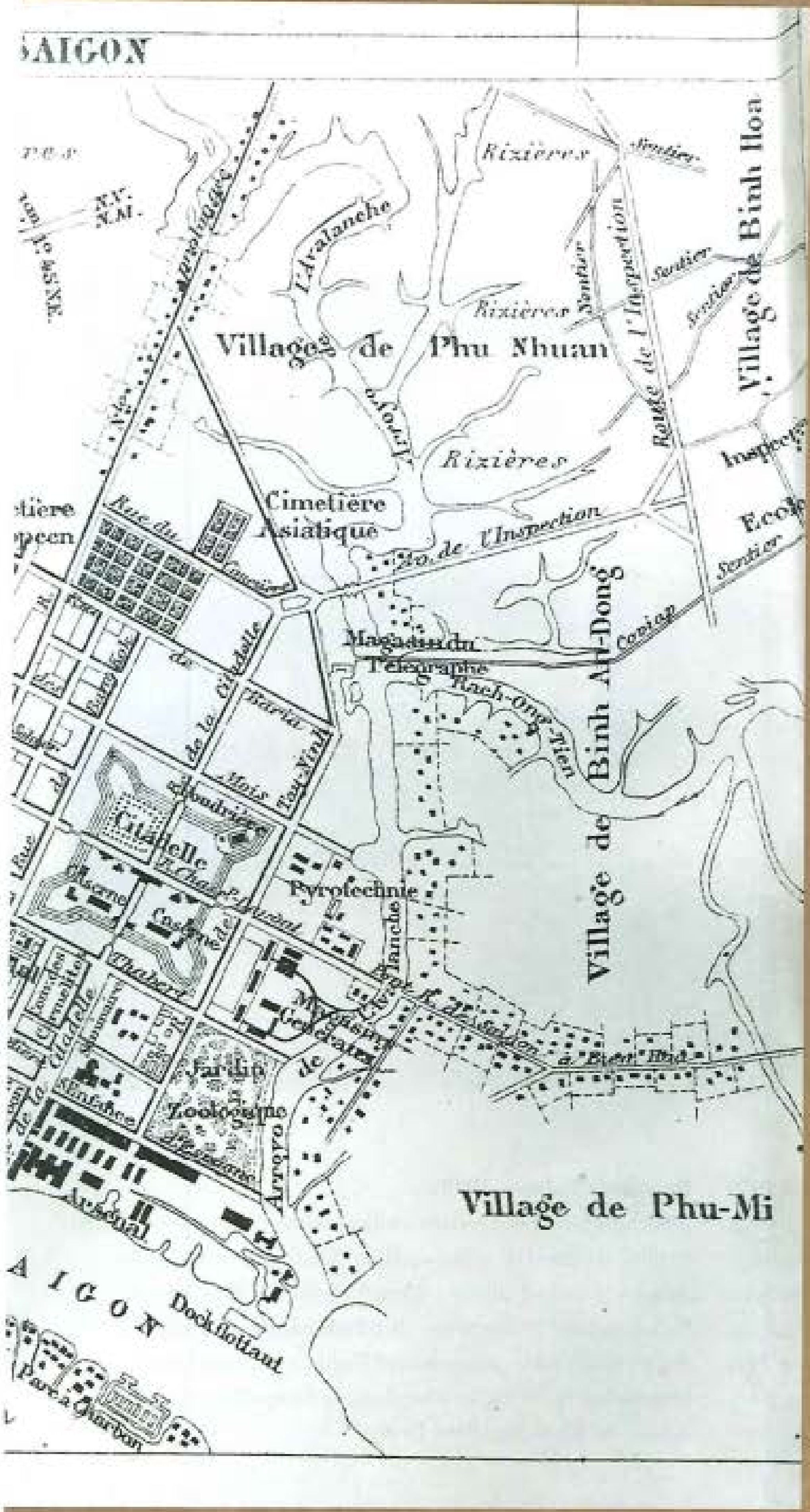

Bản đồ Sài Gòn 1884 vẫn còn lưu giữ dấu tích Thành Phụng (sách Cochinchine Francais của C.H. Lemire, 1884).
Saigon map of 1884, the traces of Phoenix Citadel were found ("Cochinchine Francais" - book, written by C.H. Lemire, 1884).

Dinh Norodom, những năm 1920
Hoàn thành 1885, kiến trúc sư Alfred Foulhoux, là dinh thự của Toàn quyền Đông Dương. Vào những năm 1920, dinh được mang tên Norodom (vua Campuchia đã thăm Sài Gòn năm 1888). Từ năm 1955 được gọi là **Dinh Độc Lập** – dinh của Tổng thống Việt Nam Cộng hòa (VNCH). Bị phá bỏ năm 1962 sau khi bị quân đảo chính Tổng thống Ngô Đình Diệm (1901-1963) giội bom.

Norodom Palace, 1920s
Indochina General Governor's office and residence was completed in 1885, designed by architect Alfred Foulhoux. In 1920s, the palace was named after Norodom (Combodian King visited Saigon in 1888). It has been called **Independence Palace -** Presidential Palace of Republic of Vietnam (RV) since 1955. Demolished in 1962 after a bombing by Coup d'Etat forces against President Ngo Dinh Diem.

Dinh Thống Nhất, 2016
Hoàn thành 1966, kiến trúc sư Ngô Viết Thụ, là dinh thự của Tổng thống chính quyền Việt Nam Cộng hòa. Đổi tên là **Dinh Thống Nhất** vào tháng 11/1975, hiện sử dụng làm trung tâm hội nghị và bảo tàng.

Unification Palace, 2016
New Independence Palace was built on this site during 1962-1966 and designed by architect Ngo Viet Thu. It was renamed **Unification Palace** in November 1975, functions as Convention centre and museum at present.

Dinh Norodom về đêm, những năm 1920   Norodom Palace by night, 1920s

Dinh Thống Nhất về đêm, 2010 The Unification Palace by night , 2010

Nhà thờ lớn Sài Gòn, những năm 1910
Hoàn thành năm 1880, có thêm hai tháp nhọn vào năm 1895, KTS J. Bourad.

Saigon Cathedral, 1910s
The cathedral was designed by architect J. Bourad and completed in 1880. Its top spires with crosses were added in 1895.

Nhà thờ Đức Bà –
Vương Cung Thánh Đường, 2012
Tên gọi do Vatican phong từ năm 1962 đến nay.

Basilique -
Cathedral Notre Dame, 2012
New name given by the Vatican in 1962.

Mặt sau Nhà thờ Đức Bà, những năm 1910
Giao lộ đại lộ Norodom – đường Blancsubé. Norodom là vua Campuchia đến thăm Sài Gòn năm 1888. Jules Blancsubé là Thị trưởng Sài Gòn (1879-1880). Đại lộ Norodom sau năm 1955 đổi tên là Thống Nhất. Đường Blancsubé đổi tên là Duy Tân (vị Vua chống Pháp đầu thế kỷ 20).

Rear view of Saigon Cathedral, 1910s
Located at the corner of Norodom Avenue and Blancsubé Street. Norodom was the King of Cambodia who visited Saigon in 1888. Mean-while Jules Blancsubé was Saigon Mayor during 1879-1880. After 1955, Norodom avenue was renamed Thong Nhat (Unification). Blancsubé Street was renamed Duy Tân (anti - French colonist King, early 20th century).

Mặt sau Nhà thờ Đức Bà, 2012
Giao lộ đại lộ Lê Duẩn – đường Phạm Ngọc Thạch. Sau tháng Tư năm 1975, đại lộ Thống Nhất đổi tên là đại lộ Ba Mươi Tháng Tư, từ 1987 đổi tên thành Lê Duẩn (Lê Duẩn là Tổng bí thư Đảng Cộng sản 1960-1986). Từ 1985, đường Duy Tân đổi tên là Phạm Ngọc Thạch (Phạm Ngọc Thạch là Bộ trưởng Bộ Y tế 1959-1968).

Rear view of Saigon Cathedral, 2012
Located at the corner of Le Duan Avenue and Pham Ngoc Thach Street. After April 1975, Thong Nhat Avenue was renamed 30th April, then Le Duan (Named after the Communist Party General Secretary, 1960-1986) since 1987. Duy Tân Street has been known as Pham Ngoc Thach (Named after the Health Minister, 1959 1968) since 1985.

Quảng trường Pigneau de Béhaine, những năm đầu 1900

Vườn hoa và tượng đài được xây dựng năm 1902, tồn tại đến tháng 9 năm 1945. Pigneau de Béhaine là Giám mục Pháp, người hỗ trợ nhà Nguyễn thế kỷ 18.

Pigneau de Béhaine Square, early 1900s

Statue and garden were completed in 1902, existed until September 1945. Pigneau de Béhaine was the French Bishop, also a supporter of Nguyễn Dynasty in 18th century.

Quảng trường Công xã Paris , 2012

Năm 1959, tượng đài Đức Mẹ Hòa Bình được xây dựng, khu vực này đổi tên là Công trường Hòa Bình. Sau đấy là Công trường Kennedy (Tổng thống Mỹ, 1963), Quảng trường Công xã Paris (1975).

Paris Commune Square, 2012

Virgin Mary statue was erected in 1959 and this area was renamed Peace Square, then Kennedy square (the US President, 1963) and Paris Commune square (after April 1975).

112 SAIGON — L'Hôtel des Postes

Bưu điện trung tâm, những năm 1920
Hoàn thành 1891, kiến trúc sư Alfred Foulhoux. Nơi đây vừa là điểm giao dịch bưu điện, vừa là trụ sở của Sở Bưu chính Nam kỳ. Người Việt gọi là "Sở dây thép"

Central Post Office, 1920s
The Post Office and Head Office of Cochinchina (Southern Vietnam) Post and Telegraph Authority was designed by architect Alfred Foulhoux and completed in 1891.

Bưu điện trung tâm, 2012
Từ 1954-1975, là trụ sở của Nha Tổng Giám đốc Bưu điện thuộc Bộ Giao thông và Bưu điện Việt Nam Cộng hòa. Sau tháng 4/1975 là trụ sở của Bưu điện TP.HCM trực thuộc Tổng công ty Bưu chính Viễn thông Việt Nam.

Central Post Office, 2012
It became Head Office of Post and Telecom authority, Republic of Vietnam during 1954-1975, then Head Office of HCMC Post office of Vietnam Post & Telecom Corporation after April 1975.

Garage xe hơi Jean Comte, những năm đầu 1950
Đặt tại góc giao lộ Norodom – Blancsubé. Hoàn thành vào những năm 1930 là đại lý buôn bán xe hơi nhập khẩu và sửa chữa. Sau năm 1955, đổi tên Việt là Sài Gòn Xe Hơi Công ty.

Jean Comte Auto Hall & Garage, early 1950s
Located at the corner of Norodom Avenue & Blancsubé Street & completed in 1930s. After 1955, it was renamed in Vietnamese as Saigon Xe Hoi Cong ty (Saigon Automobile Company).

Tòa nhà Diamond Plaza, 2016
Hoàn thành năm 2000.
Cao ốc phức hợp thương xá – văn phòng và căn hộ 22 tầng.

Diamond Plaza, 2016
Completed in 2000.
This 22-storey Complex building comprises department stores, offices & apartments.

Tòa nhà Bảo tàng, những năm 1920

Bảo tàng của Hội nghiên cứu Đông Dương (1917-1925), trước đó là trụ sở của cơ quan kiểm soát tài chính. Sau này làm văn phòng thương mại, hãng không...

Museum of Indochina Research Society, 1920s

Société des Études Indochinoises Museum (1917-1925), previously housed the Office of Finance Control, then Trade office, Airlines office...

Ngân hàng Xăng dầu Petrolimex – PG bank, 2012
Sau tháng 4/1975 là trụ sở Công ty Petrolimex, từ năm 2007 chuyển thành trụ sở Ngân hàng Xăng dầu Petrolimex – PG bank. Từ năm 2014, đã bị đập bỏ để xây dựng khu căn hộ cao cấp Lavenue Crown.

Petroleum & Gas Bank – PG bank office, 2012
Used as an office of the Petrolimex Company since April 1975, then office of the Bank of Petrolimex and Gas – PG Bank since 2007. Demolished in 2014 for a new luxurious office and apartment complex – Lavenue Crown.

Câu lạc bộ sĩ quan Pháp, những năm 1920
Hoàn thành 1876.
Từ năm 1954-1975 là trụ sở Bộ Tư pháp Việt Nam Cộng hòa.

Cercle des Officiers (French Army officers Club), 1920s
Completed in 1876.
It became Ministry of Justice of Republic of Vietnam Head Office, 1954-1975.

Trụ sở Ủy ban Nhân dân quận Một, 2012
Sau 30/4/1975 là trụ sở UBND quận Một.

District 1 People's Committee Office, 2012
District 1 People's Committee Office after April 1975.

Dinh Tư lệnh Quân đội, những năm 1920
Hoàn thành 1872.
Văn phòng và tư dinh Tư lệnh Quân đội Pháp ở Nam kỳ.

Commander-in-chief's Offices & Residence, 1920s
Completed in 1872.
Office and Residence of the French Commander-in-chief's in Cochinchina.

Tư dinh Tổng lãnh sự Pháp, 2016
Từ 1954-1975 là tư dinh Đại sứ Pháp ở Sài Gòn, sau tháng Tư 1975 là tư dinh Tổng lãnh sự Pháp.

Residence of French General Consul, 2016
Residence of French Ambassador in South Vietnam during 1954-1975, then residence of Consul General of France in Ho Chi Minh City after April 1975.

Nhà thờ Tin lành, năm 1905
Hoàn thành 1905, nằm ở góc đại lộ Norodom - đường Bangkok (từ năm 1955 là đường Mạc Đĩnh Chi, sĩ phu thế kỷ 13).

Prostestant Church, 1905
Completed in 1905, located at Norodom Boulevard and Bangkok Street junction. Bangkok was renamed Mac Dinh Chi street since 1955 (scholar in 13th century).

Nhà văn hóa quận Một, 2016
Góc đại lộ Lê Duẩn – Mạc Đĩnh Chi ngày nay.
Sau tháng 4/1975, nhà thờ Tin lành này & một phần khuôn viên được sử dụng làm Nhà văn hóa quận Một với nhiều kiến trúc mới.

District 1 Culture House, 2016
Located at corner of Le Duan Avenue and Mac Dinh Chi Street at present. After April 1975, the church and a part of its compound turned into Culture House of District One with various new features.

118. SAIGON — Compagnie Franco-Asiatique des Pétroles

Trụ sở Công ty Xăng dầu Pháp Á, những năm 1920
Hoàn thành khoảng cuối những năm 1920. Từ 1954-1975, trở thành trụ sở Công ty Xăng dầu Shell.

France – Asiatic Petroleum Head Office, 1920s
Completed at the end of 1920s.
Between 1954-1975, the building became Shell Petroleum Head Office.

Trụ sở Công ty Xăng dầu Petrolimex, 2012
Sau năm 1975, là trụ sở Công ty Xăng dầu Petrolimex.

Petrolimex Head Office, 2012
Since April 1975, it became Head Office of Petrolimex , a State-run Gasoline trading company.

Cổng chính Trại lính Thuộc địa, khoảng đầu năm 1900

Hoàn thành 1873, tại ngã ba đại lộ Norodom và đường Citadelle (Thành Trì). Từ năm 1955-1963, khu vực này mang tên Thành Cộng Hòa, thuộc Liên binh Phòng vệ Phủ Tổng thống Việt Nam Cộng hòa. Năm 1901, đường Citadelle đổi tên là Luro (giáo sĩ Pháp), sau năm 1955 là đường Cường Để (Cường Để là Hoàng thân chống Pháp, đầu thế kỷ 20). Từ năm 1980 đổi tên là Tôn Đức Thắng (Tên của Chủ tịch nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa 1969-1980).

Colonial Infantry Barrack main gate, early 1900

It was 11th Colonial Infantry Barrack , completed in 1873 at the corner of Norodom Boulevard and Citadelle Street. Later it renamed "Republic Citadel" which is the main barrack of the Presidential Palace Guard Force (1955-1963). The Citadelle Street was renamed Luro (French Priest) in 1901, then Cuong De (Nguyen dynasty's prince, anti-French colonists, early 20th century) since 1955 and then in 1980 Ton Duc Thang (Named after State President, 1969-1980).

Tòa nhà Khoa Dược (trái) và Đại học KHXH và Nhân văn TP.HCM (phải), năm 2012

Tọa lạc tại ngã tư đại lộ Lê Duẩn – Tôn Đức Thắng. Sau đảo chính 1963 chuyển thành khuôn viên của các đại học Dược, Văn khoa, Nông Lâm Súc và Đài truyền hình (tòa nhà cao nhất trong ảnh).

The HCMC Pharmacy College (left) and the Social Sciences & Arts University, part of HCMC National University, 2012

Located at the corner of Le Duan Boulevard and Ton Duc Thang Street. After the Coup d'Etat 1963, the barrack compound was turned into campuses of universities such as Pharmacy, Social Sciences and Humanities, Agriculture and as well as Television Station (the tallest building in this photograph).

Bảo tàng Blanchard de la Brosse, những năm 1920
Hoàn thành năm 1929, KTS Auguste Delaval. Được sử dụng như Bảo tàng cổ vật Việt Nam và các nước Đông Dương.

Blanchard de la Brosse Museum, 1920s
The museum was designed by architect Auguste Delaval and completed in 1929. It is known as Vietnamese and Indochinese Antique Museum.

Bảo tàng Lịch sử Việt Nam tại TP.HCM, 2016
Từ 1954-1975 là Bảo tàng Quốc gia Việt Nam Cộng hòa. Sau tháng 4/1975, chuyển thành Bảo tàng Lịch sử Việt Nam.

Vietnam History Museum, 2016
This was National Museum of Republic of Vietnam (1954-1975), then renamed Vietnam History Museum after April 1975.

Tu viện Saint Paul, khoảng những năm 1860

Hoàn thành năm 1864. Bao gồm tu viện, nhà nguyện, trường mẫu giáo và trường nữ sinh của dòng Saint Paul de Chartres. Nằm trên đường Citadelle (nay là Tôn Đức Thắng), bên cạnh xưởng đóng tàu Ba Son.

Saint Paul Convent, 1860s

Completed in 1864, Saint Paul Convent comprised of a Convent, Chapel, Kindergarten and Girl school run by Saint Paul de Chartres sisters. Located on Citadelle Street (Ton Duc Thang now), next to Ba Son Ship Yard.

Tu viện Saint Paul và Đại học Sài Gòn, 2016
Sau tháng 4/1975, phần trường học của tu viện được chuyển cho nhà nước quản lý. Hiện nay phần trường học giáp mặt đường Tôn Đức Thắng là cơ sở của Đại học Sài Gòn (nguyên là trường Cao đẳng Sư phạm TP.HCM).

Saint Paul Convent & Saigon University campus, 2016
After April 1975, Saint Paul convent's school campus was managed by the State. A part of its campus adjacent to Ton Duc Thang Street is now a campus of the University of Saigon (previously City Teacher's Training College).

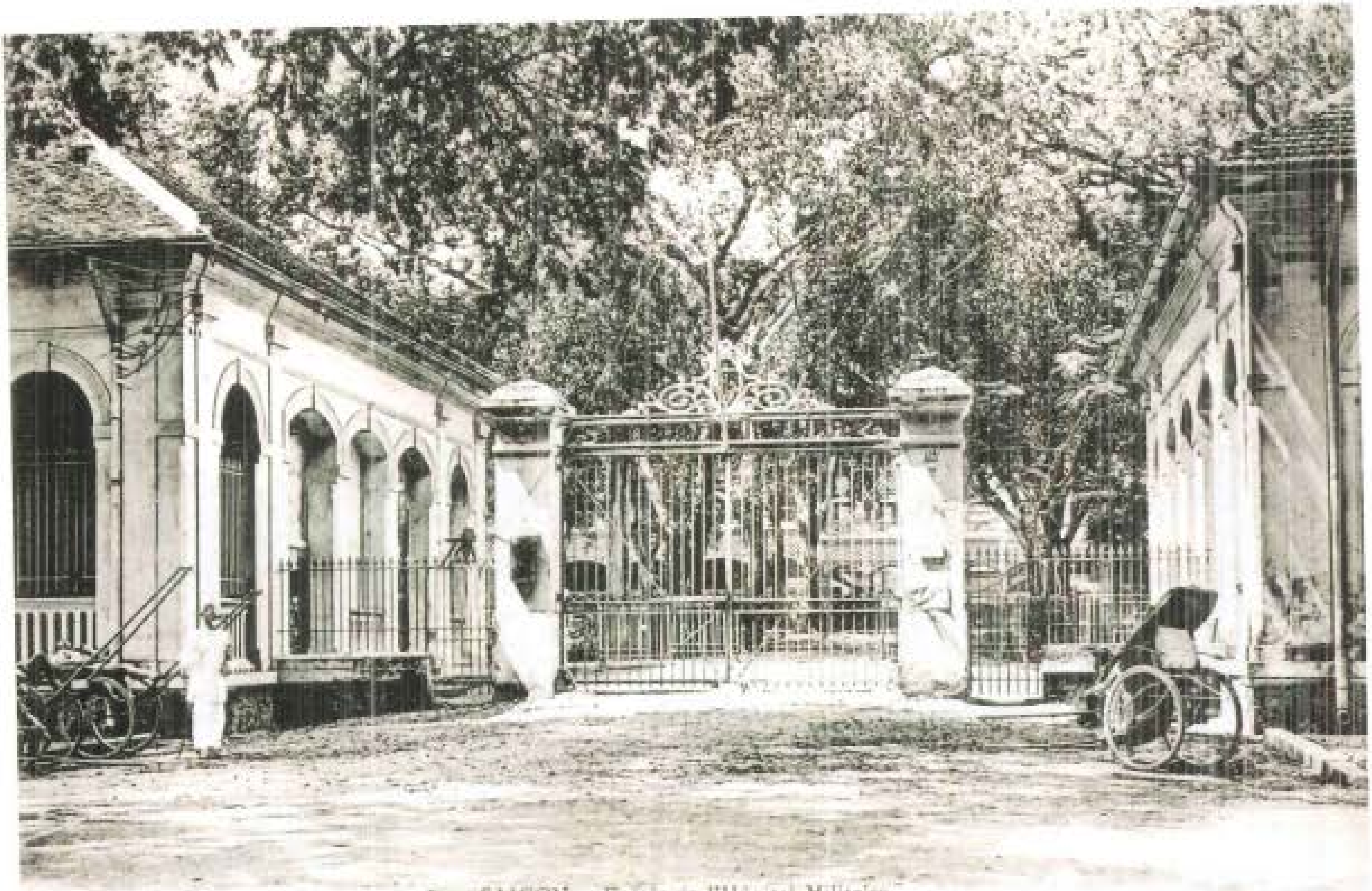

Bệnh viện Grall, những năm 1920

Hoàn thành 1870, kiến trúc sư J. Varaigne và A. Dupommnier. Lúc đầu là quân y viện (1870–1955) sau đấy là bệnh viện dân sự Pháp (1955–1975). Từ năm 1925, mang tên Bệnh viện Grall – tên một Giám đốc Sở Y tế Nam kỳ. Đây cũng là nơi đặt Viện Pasteur đầu tiên của Việt Nam từ 1891–1905.

Grall Hospital, 1920s

Completed in 1870, designed by architect J. Varaigne and A. Dupommnier. Initially it was French military hospital (1870-1955), then French civil hospital until (1955-1975). Renamed Grall General Hospital in 1925 (named after MD Charles Grall, Cochinchina Health Care Chief). First Pasteur Institute of Vietnam was established here during 1891–1905.

Bệnh viện Nhi Đồng 2, 2012

Từ năm 1976, trở thành bệnh viện của chính phủ Việt Nam. Đổi chức năng và tên thành Bệnh viện Nhi Đồng 2 năm 1989.

Children 2nd Hospital, 2012

It became Public hospital of Vietnam in 1976. Renamed and functioned as Pediatric Hospital 2nd since 1989.

Dinh Thống đốc Nam kỳ, những năm 1910
Hoàn thành 1890, thiết kế bởi kiến trúc sư Alfred Foulhoux. Ban đầu tòa nhà được thiết kế để làm Viện bảo tàng, sau trở thành nơi làm việc của Thống đốc Nam kỳ.

Cochinchina Governor Palace, 1910s
Completed in 1890, designed by architect Alfred Foulhoux. Originally designed to serve as a museum, then became the Cochinchina Governor Palace.

Bảo tàng TP.HCM, 2016

Từ 1950-1975, mang tên Dinh Gia Long, từng lần lượt là trụ sở Chính phủ, Dinh Quốc Khách, Dinh Quốc Trưởng, và Tối cao Pháp viện Việt Nam Cộng hòa. Sau tháng 4/1975 chuyển thành Bảo tàng Thành phố.

Ho Chi Minh City Museum, 2016

During 1950 - 1975, renamed Gia Long Palace and used to accommodate Cabinet Office, National Digtanaries Palace, temporary Presidential Palace and Supreme Court of Republic of Vietnam (1950-1975). Became a City Museum after April 1975.

Pháp đình Sài Gòn, năm 1910
Hoàn thành 1885, thiết kế bởi kiến trúc sư Alfred Foulhoux.

The Palais of Justice, 1910s
Completed in 1885, designed by architect Alfred Foulhoux.

Tòa án Nhân dân TP.HCM, 2012 People's City Court, 2012

Khám Lớn, những năm 1920

Xây dựng năm 1890, Pháp gọi là Maison Centrale, đặt ở góc đường La Grandière – đường Filipini (Filipini là Thống đốc Nam kỳ 1886-1887). Bị phá bỏ năm 1953-1954. Sau 1950, đường La Grandière (La Grandière là Thống đốc Nam kỳ, 1863-1868) đổi tên thành Gia Long (Gia Long là Vua nhà Nguyễn, 1802-1820), đường Filipini đổi tên thành Nguyễn Trung Trực (Nguyễn Trung Trực là anh hùng chống Pháp thế kỷ 19).

Central Prison, 1920s

Built in 1890, its French name was Maison Centrale, located at corner of La Grandière and Filipini Street (Cochinchina Governor, 1886-1887). Demolished in 1953-1954. Since 1950, La Grandière Street was renamed Gia Long (Named after Nguyen King, 1802-1820), and Filipini Street became Nguyen Trung Truc (Named after a national hero, 19th century).

Thư viện thành phố, 2016

Từ năm 1957, Đại học Văn khoa Sài Gòn được xây dựng tại đây. Năm 1963, Đại học Văn khoa được dời đi. Năm 1971, khánh thành tòa nhà 14 tầng làm Thư viện Quốc gia Việt Nam Cộng hòa. Sau tháng 4/1975, trở thành Thư viện Khoa học Tổng hợp TP.HCM.

City Library, 2016

Saigon Faculty of Arts (Faculté des Lettres) was established here in 1957, then relocated in 1963. Replaced by the National Library with a new 14- storey building in 1971. After April 1975, it became General Science Library of Ho Chi Minh city.

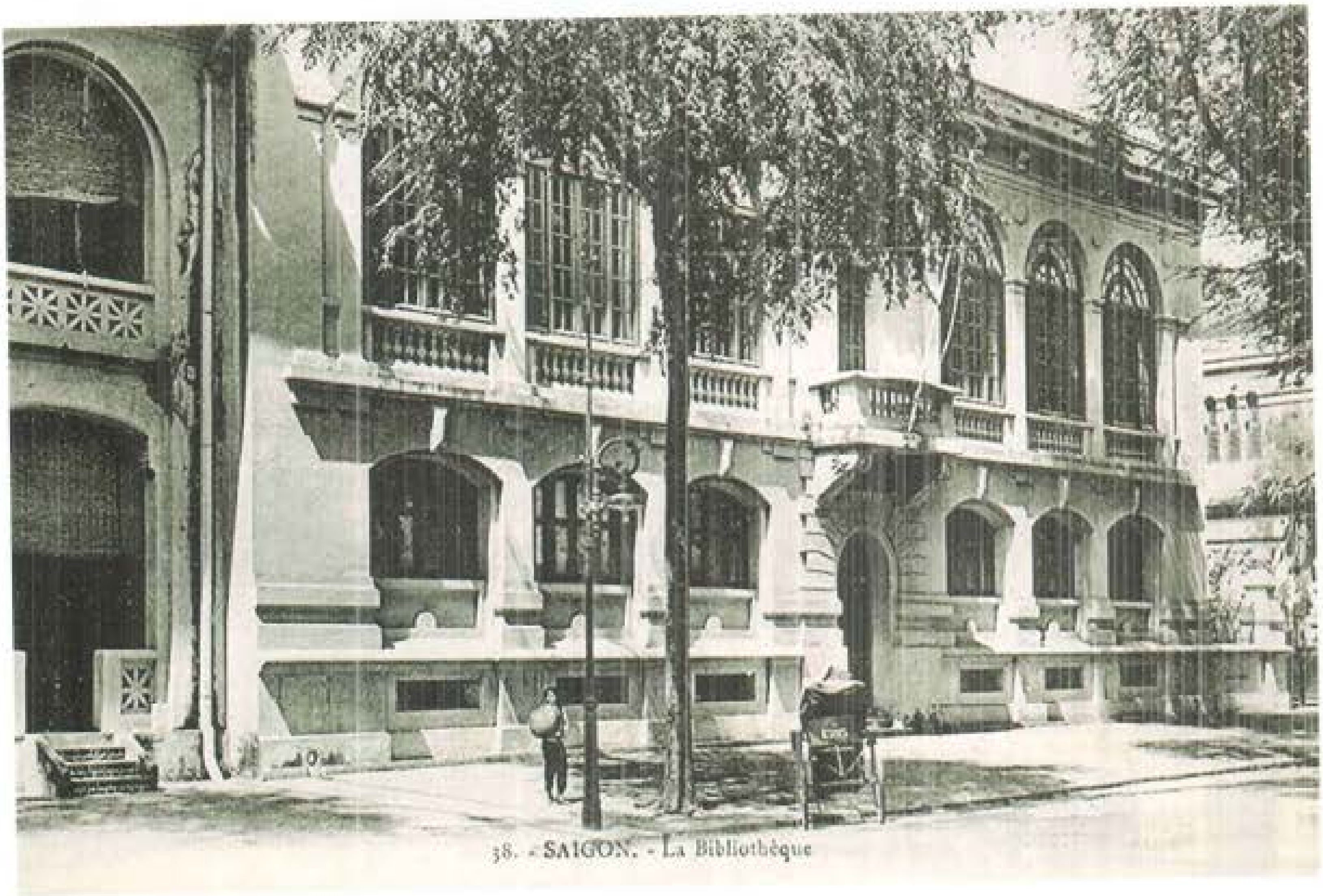

Thư viện Nam kỳ, những năm 1920

Thành lập từ năm 1902, chuyển về tòa nhà này năm 1920, đối diện Sở Nội vụ Nam kỳ trên đường La Grandière. Đây là thư viện công cộng hiện đại đầu tiên ở Việt Nam.

Cochinchina Library, 1920s

Cochinchina Library - the first public library in Vietnam was established in 1902, moved to this building in 1920. Its opposite building was the Department of Internal Affairs on La Grandière Street.

Thư viện Khoa học Xã hội TP.HCM, 2016
Từ 1954-1975 trở thành thư viện của Viện Khảo cổ. Sau tháng 4/1975, chuyển thành thư viện trực thuộc Viện Khoa học Xã hội TP.HCM. Khoảng 2002 - 2003, tòa nhà xưa được phá bỏ để xây dựng mới.

Ho Chi Minh City's Social Science Library, 2016
Served as Library of Archeology Institute during 1954-1975. After April 1975, became Library of Social Sciences Institute of Ho Chi Minh City. Around 2002 - 2003, this antique building was replaced by a new modern building.

Sở Nội vụ Nam kỳ, những năm 1910-1920

Hoàn thành khoảng 1988. Còn được người Việt gọi là Dinh Thượng Thư (Bộ trưởng). Từ 1955-1975, là trụ sở Bộ Kinh tế Việt Nam Cộng hòa.

Cochinchina Department of Internal Affairs, 1910s- 1920s

Completed around 1988. Also known as Vietnamese name Dinh Thuong Thu (Palace of Minister). Head Office of Republic of Vietnam - Ministry of Economy during 1955-1975.

Sở Công thương và Sở Thông tin & Truyền thông TP.HCM, năm 2016

Sau tháng 4/1975, được sử dụng làm trụ sở nhiều cơ quan của nhà nước. Từ đầu năm 2000, là trụ sở của Sở Công thương và Sở Thông tin & Truyền thông TP.HCM. Dự kiến, tòa nhà này sẽ được nhập vào khuôn viên mở rộng của trụ sở UBND TP.HCM.

City Department of Trade and Industry and City Department of Information and Media, 2016

After April 1975, the building was used as offices of many government agencies. Since the early 2000s, it was split into offices of City Department of Trade and Industry and Department of Information and Media. This building could become an extension of Ho Chi Minh City People's Committee Office.

Tháp nước đầu tiên của Sài Gòn, đầu 1900
Tháp nước xây dựng từ 1878-1880, được phá bỏ năm 1921.

First Water Tower of Saigon, early 1900s
The Water Tower was built during 1878-1880, demolished in 1921.

Đường Phạm Ngọc Thạch, hướng về Công trường Quốc tế, 2016

Pham Ngoc Thach street, towards International Square, 2016

Quảng trường Thống chế Joffre và Tượng đài Chiến sĩ, những năm 1920

Từ năm 1921, khu vực Tháp nước trước đây được sửa sang thành quảng trường Thống chế Pháp Joseph Joffre (Tổng chỉ huy quân đội Pháp trong Thế chiến thứ Nhất, 1852-1931). Năm 1927, có thêm tượng đài kỷ niệm Chiến sĩ trận vong của Pháp, bị phá bỏ năm 1964.

Marechal Joffre and Great War Monument, 1920s

The Square, named after Marechal Joffre (French chief commander during WWI), was built on the site of the former Water Tower in 1921. Then the Great War memorial & Cenotaph is inaugraduated. It became The Great War Soldier Monument in 1927 and demolished in 1964.

Công trường Quốc tế & "Hồ Con Rùa", 2016

Hoàn thành năm 1969, kiến trúc sư Nguyễn Kỳ. Bao gồm một hồ nước bát giác và một tháp cao hơn 30m. Trên hồ, có tượng đài một con rùa bằng đồng mang trên lưng một bia ghi tên các quốc gia viện trợ cho miền Nam trong chiến tranh. Do vậy, người dân quen gọi là Hồ Con Rùa.

International Square and "Turtle Lake", 2016

Completed in 1969, the Square was designed by architect Nguyen Ky. It includes an octagon lake and a 34m tower with a bronze turtle statue. The turtle carries a monument inscribed with a list of countries that have donated to Southern Vietnam during the war. The nickname "Turtle Lake" arrived from this statue.

Bờ sông Sài Gòn 1929

Hình chụp Sài Gòn từ máy bay bao quát một phần bán đảo Thủ Thiêm (nhà máy CARIC) và khu vực bờ sông từ công trường Mê Linh đến quận Tư hiện giờ. Xem ảnh, có thể nhận ra những kiến trúc và cảnh quan tiêu biểu: khách sạn Majestic, khách sạn Grand, tòa nhà Hải quan, Cột cờ Thủ ngữ, cầu Khánh Hội, cầu Móng, Ngân hàng Đông Dương...

Photo: Sở Du lịch Đông Dương

Saigon River side in 1929

This photo captured the Saigon River bank area with typical constructions at that time: CARIC factory (Thu Thiem peninsula) Majestic hotel, Grand hotel, Custom building, Flagpole, Khanh Hoi Bridge, Cau Mong Bridge, Indochina Bank Building...

Photo: Indochina Tourism Department.

KHU VỰC BỜ SÔNG & BẾN TÀU

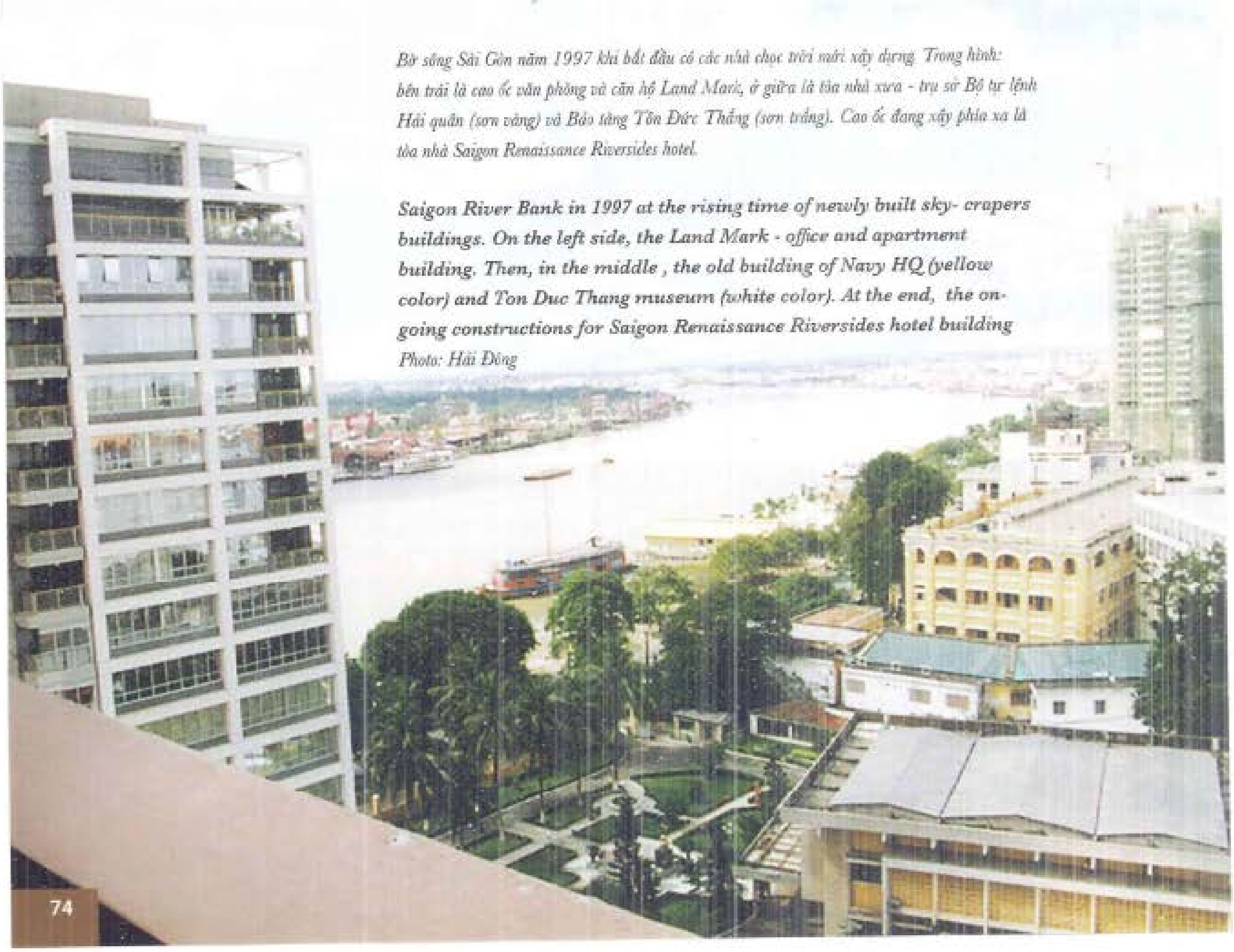

Bờ sông Sài Gòn năm 1997 khi bắt đầu có các nhà chọc trời mới xây dựng. Trong hình: bên trái là cao ốc văn phòng và căn hộ Land Mark, ở giữa là tòa nhà xưa - trụ sở Bộ tư lệnh Hải quân (sơn vàng) và Bảo tàng Tôn Đức Thắng (sơn trắng). Cao ốc đang xây phía xa là tòa nhà Saigon Renaissance Riversides hotel.

Saigon River Bank in 1997 at the rising time of newly built sky- crapers buildings. On the left side, the Land Mark - office and apartment building. Then, in the middle , the old building of Navy HQ (yellow color) and Ton Duc Thang museum (white color). At the end, the on-going constructions for Saigon Renaissance Riversides hotel building

Photo: Hải Đông

Trên bến dưới thuyền

Cách đây ba thế kỷ, ở xứ sở Sài Gòn mới mẻ, khu vực dọc bờ sông từ rạch Thị Nghè đến rạch Bến Nghé, là vùng đất có nhiều lợi thế để người Việt chọn làm nơi "an cư lạc nghiệp". Dù chỉ dài khoảng 3.000m nhưng nơi đây là đất bằng, liền kề dòng sông sâu. Khoảng cách hai bờ sông rộng lớn, rất dễ tiếp nhận tàu thuyền từ biển ra vào. Đồng thời, vùng bờ sông lại nối với nhiều kênh rạch tỏa đi miệt trên Đồng Nai và miệt dưới Tiền Giang. Cùng với vùng đất cao gần đấy (được chọn để lập làng Tân Khai), người Việt tụ họp sinh sống ở vùng bờ sông, xung quanh trạm thu thuế và đồn binh của Chúa Nguyễn. Bến Nghé là tên gọi của người Việt đặt cho vùng bờ sông này, theo cách gọi của người Khmer (Kas Krobei). Còn dòng sông Sài Gòn thì được Chúa Nguyễn đặt tên gọi đầy tự hào là Tân Bình Giang (dòng sông mới khai phá). Cái tên Tân Bình cũng là tên gọi chung cho Sài Gòn, chính thức trở thành một huyện của Đàng Trong vào năm 1698.

Năm 1790, Chúa Nguyễn Ánh cho xây Thành Gia Định với một mặt thành tiếp giáp với bờ sông theo chiều Tây Nam hướng lên Đông Bắc. Từ đó, khu vực bờ sông được mở mang, sắp đặt quy củ hơn. Ở nơi giao nhau giữa rạch Thị Nghè và sông Sài Gòn, Chúa Nguyễn cho thiết lập Thủy xưởng (sau này là xưởng Ba Son). Trải dài từ Thủy xưởng đến khu đất Cột cờ Thủ Ngữ là các xóm làng nghề và chợ búa. Trong đó, nổi bật là chợ Bến Thành, nằm trên con kênh lớn (đường Nguyễn Huệ bây giờ). Gần với cột cờ ở khu vực Khánh Hội, có pháo đài Hữu Bình trấn giữ đường vào của các tàu thuyền. Có lẽ các chuyên viên xây thành, đã dự kiến một đường phố lớn chạy dọc bờ sông và một cảng lớn. Đó có thể là một phần trong quy hoạch chung của một thành phố Gia Định theo kiểu châu Âu. Tuy nhiên sau đấy, quy hoạch này đã không được nhà Nguyễn thực hiện có lẽ vì chủ trương đất nước "bế quan tỏa cảng".

Khi người Pháp chiếm Sài Gòn, họ đã kế thừa và phát triển ngay ý tưởng xây dựng thành phố hướng ra biển. Các đô đốc Pháp, vốn quen sông biển, là người điều hành Sài Gòn trong thập niên 1860 đã mau chóng cải biến khu vực bờ sông thành khu vực phát triển liên tuyến quốc phòng - thương mại - hàng hải. Ngay khi tiếng súng còn chưa yên, Soái Phủ Sài Gòn đã sửa sang, nâng cấp bến tàu ở khu vực Khánh Hội thành Thương cảng Sài Gòn với cầu tàu, nhà kho, bến bãi kiên cố và hiện đại hơn trước. Cột cờ tín hiệu (1860) và tòa Nhà Rồng (1862) được xây dựng là những biểu tượng đầu tiên của khu vực cảng, thể hiện ý định đẩy mạnh thương mại & hàng hải lâu dài.

Vào những năm cuối thế kỷ 19, Thương cảng Sài Gòn được xây mới, hoàn chỉnh bến bãi. Ngoài bến Nhà Rồng và bến Khánh Hội, các tàu biển còn có thể xuống hàng ở bến tàu đầu rạch Cầu Sấu (đại lộ La Somme, Hàm Nghi sau này) và bến tàu gần đầu đường Charner (Nguyễn Huệ). Bến tàu trước quảng trường Rigault de Genouilly (1868) dành riêng cho du thuyền. Đặc biệt từ năm 1929 đây là nơi đáp thủy phi cơ. Thủy xưởng xưa được mở rộng, xây dựng thành xưởng sửa chữa và đóng tàu lớn cho cả hải quân và dân sự. Bến chiến thuyền xưa, cạnh xưởng Ba Son, vẫn được giữ là nơi đón chiến thuyền. Trước bến này có doanh trại Bộ chỉ huy Hải quân Pháp. Toàn bộ bờ sông được làm kè đá, tàu thuyền ra vào càng thêm thuận lợi.

Năm 1887, Công ty Vận tải Hàng hải Sài Gòn (CSNT), sau 1953 đổi tên là Công ty Kỹ nghệ Thủ Thiêm (CARIC) ra đời. Đây là đơn vị đầu tiên mở nhà máy cơ khí chế tạo các thiết bị liên quan tàu thuyền đặt ở bán đảo Thủ Thiêm đối diện.

Cánh cung vàng

Một trong 22 con đường đầu tiên được Pháp xây dựng đầu tiên là đường chạy dọc bờ sông, từ khu vực Cột cờ Thủ Ngữ đến quảng trường Mê Linh hiện nay. Năm 1865, đường này được đặt tên là Napoléon, trở thành một con đường cảng thị nhộn nhịp, phong cảnh thiên nhiên hữu tình. Đầu thế kỷ 20, ngoài các công sở liên quan đến

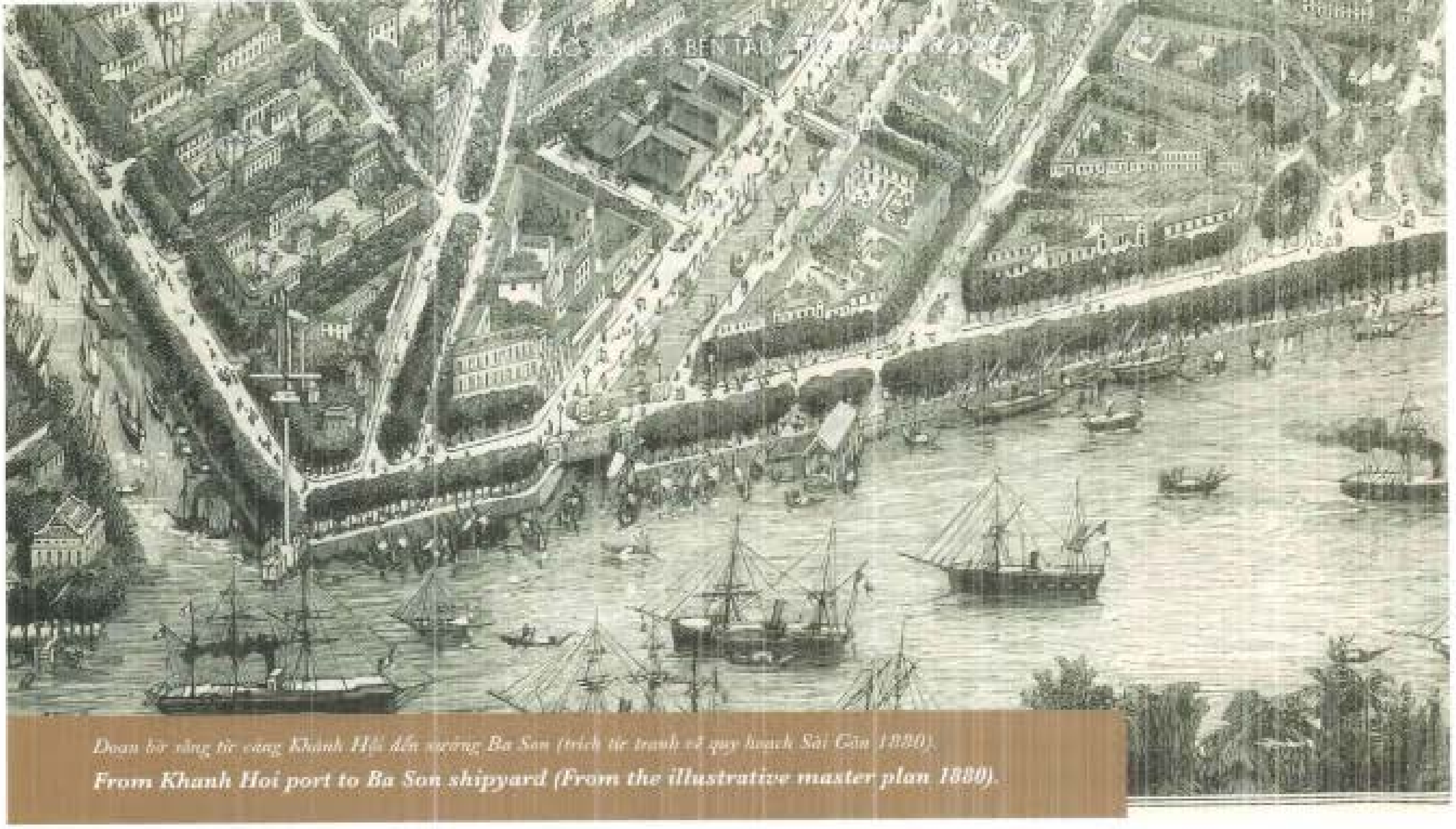

Đoạn bờ sông từ cảng Khánh Hội đến xưởng Ba Son (trích từ tranh vẽ quy hoạch Sài Gòn 1880).
From Khanh Hoi port to Ba Son shipyard (From the illustrative master plan 1880).

Đoạn bờ sông và bến tàu giáp đại lộ Nguyễn Huệ và Hàm Nghi, 2016.
River bank session nearby Nguyen Hue and Ham Nghi boulevard, 2016.
Photo: Phúc Tiến

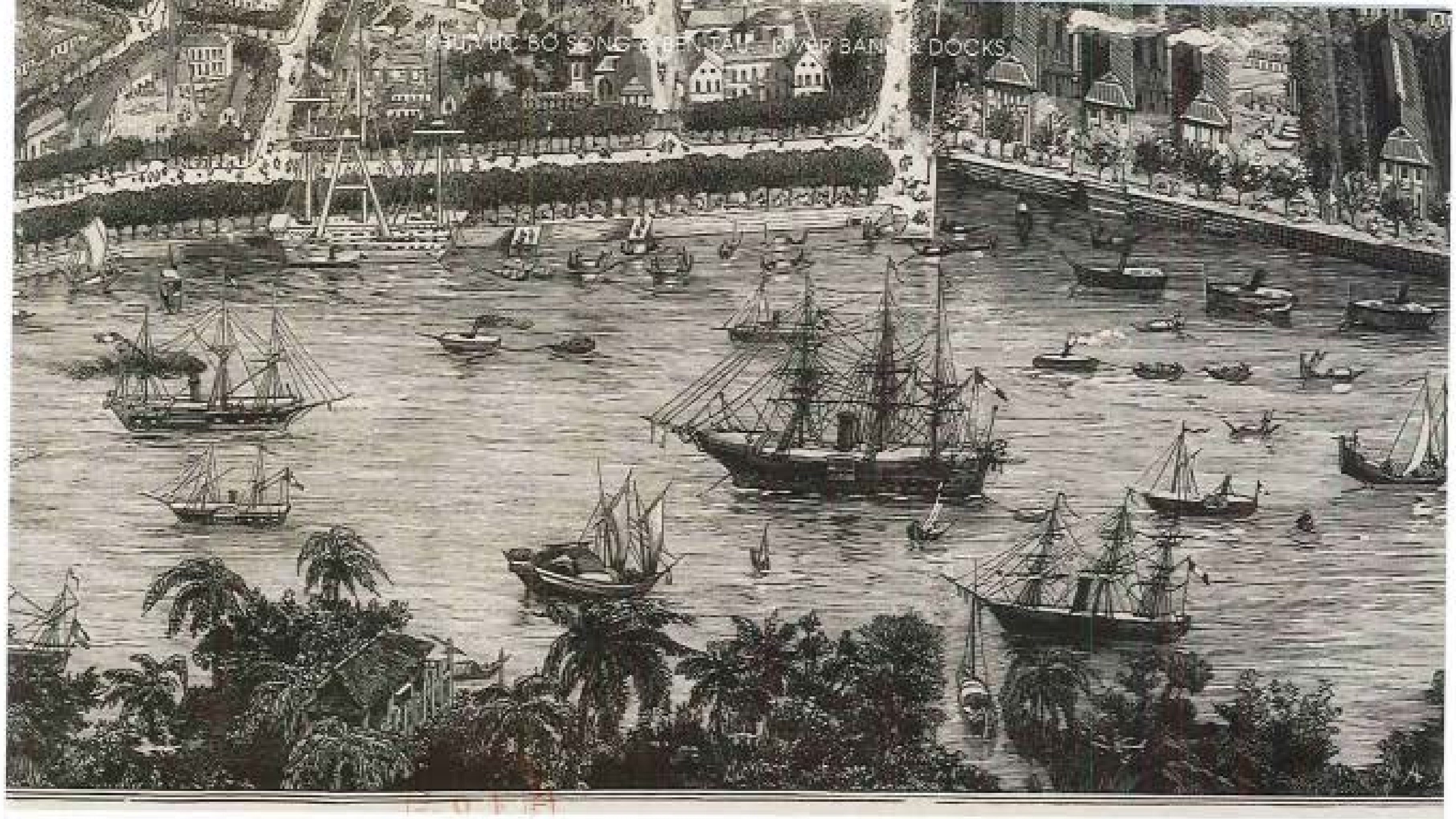

cảng và chính quyền, các nhà phố dọc theo đường bờ sông đều là văn phòng các công ty hàng hải, thương mại, khách sạn, nhà hàng, quán cà phê. Không thấy nhà ở dân cư trên tuyến phố này. Năm 1925, một khách sạn lớn - Majestic ra đời, cho thấy con đường bờ sông có thêm lợi thế phát triển dịch vụ du lịch. Khu vực quảng trường Rigault de Genouilly (quảng trường Mê Linh) được hoàn chỉnh, có thêm nhiều tòa nhà văn phòng công ty, hiệp hội thương mại, khách sạn. Trong khi ấy, ở đầu rạch Bến Nghé có thêm cầu Móng (1894) và cầu quay Khánh Hội (1904), mở đầu cho sự phát triển mới ở khu vực này. Phố xá thương mại ở bờ sông Sài Gòn được nối dài theo dọc rạch Bến Nghé. Đặc biệt, tại đây ra đời dãy phố các tòa nhà ngân hàng, trong đó tòa nhà tiêu biểu là trụ sở đồ sộ của Ngân hàng Đông Dương (1930). Kế đến là tòa nhà Phòng thương mại Sài Gòn (1930) cũng đồ sộ không kém.

Từ thập niên 1950 đến năm 1975, khu vực bờ sông Sài Gòn tiếp tục phát triển là khu vực hàng hải - thương mại - tài chính và du lịch. Xưởng Ba Son vẫn thuộc hải quân, bến tàu chiến vẫn giữ như cũ. Các tòa nhà chạy dọc bờ sông chủ yếu vẫn là những tòa nhà 4-5 tầng, giữ nguyên khung cảnh "cổ điển". Khách sạn Majestic được sửa chữa lớn, thay đổi thiết kế bên ngoài. Từ đầu những năm 1960, khu vực dân cư ở bán đảo Thủ Thiêm gia tăng đông đúc. Bến phà Thủ Thiêm được nâng cấp, các con phà lớn được sử dụng. Việc phát triển Thủ Thiêm như một đô thị mới đã được chính quyền lập kế hoạch nhưng vì chiến tranh nên không thực hiện được.

Sau chiến tranh, cảnh quan khu vực hai bên bờ sông không đổi khác. Chỉ từ cuối năm 1990, đầu năm 2000, khu vực này bắt đầu có biến đổi lớn. Các cao ốc chọc trời lần lượt ra đời từ đầu đường Hàm Nghi đến quảng trường Mê Linh. Bên cạnh khách sạn Majestic có thêm nhiều khách sạn lộng lẫy khác, kéo đến tận khu vực trước đây là doanh trại Hải quân. Cảng Sài Gòn và xưởng Ba Son đều phải di dời ra các vùng xa hơn và sẽ được thay thế bằng những khu nhà ở cao cấp. Kế hoạch phát triển bán đảo Thủ Thiêm (nay gọi là quận Hai) được khôi phục và đẩy mạnh, nhất là từ sau khi có cầu Thủ Thiêm (2007) và đường hầm Thủ Thiêm (2011). Các khu dân cư cũ ở Thủ Thiêm được giải tỏa nhường đất cho các khu cao ốc căn hộ, cao ốc thương mại. Thủ Thiêm có khả năng trở thành một Phố Đông của Sài Gòn như từng có ở Thượng Hải. Khu vực bờ sông và bến tàu của Sài Gòn tiếp tục là "cánh cung vàng", góp phần quan trọng làm nên sức bật của thành phố năng động, luôn hướng ra biển.

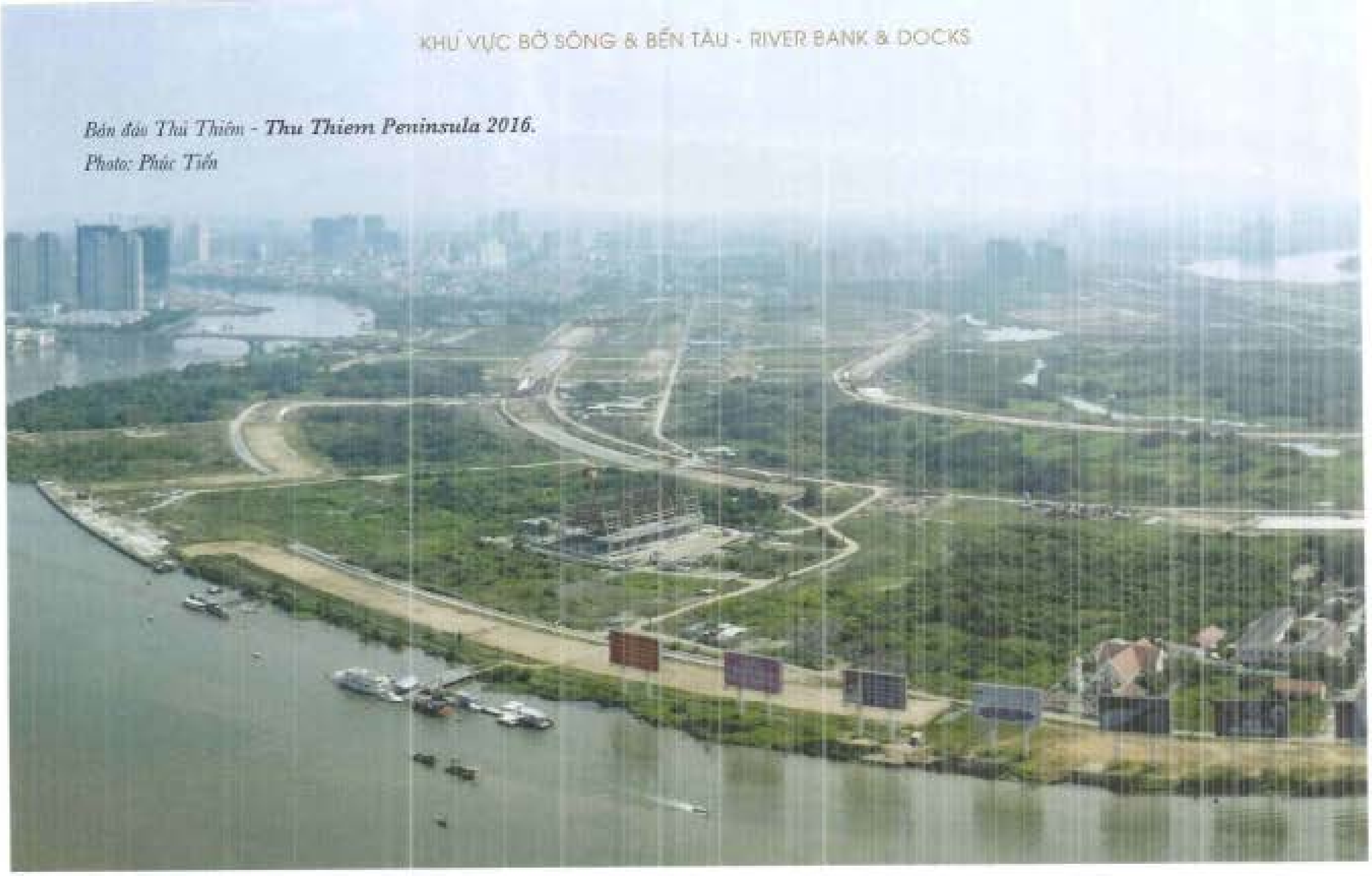

Bán đảo Thủ Thiêm - ***Thu Thiem Peninsula 2016.***
Photo: Phúc Tiến

RIVER BANK & DOCKS

The Viet people started to settle along Saigon river bank around three centuries ago. They gathered around Vietnam's tax depot and barrack, in between Ben Nghe Creek and Thi Nghe Creek. The area's 3000-meter-long river front has proved to be very advantageous due to its width and depth that had enabled access of large ocean ships. At the same time, the creeks on its two edges offered inland water connections to Dong Nai and Tien Giang. Saigon River named Tan Binh Giang (New Exploration River) by the Nguyen Dynasty. Saigon was referred as Tan Binh, an official district of Dang Trong Kingdom in 1698 (Southern half of the divided Vietnam at the time).

In 1790, Lord Nguyen Anh commissioned the construction of Gia Dinh Citadel nearby the river bank. The Vietnamese government began to develop infrastructure along river side starting first with naval shipyard (Ba Son) at Thi Nghe Creek, trade villages and farmer villages. The Huu Binh fort was formed in Khanh Hoi area near Thu Ngu flagpole to guard the water way. Meanwhile, Ben Thanh market was established along grand canal (Nguyen Hue Boulevard now). A large road running along this river bank and a trade port in Khanh Hoi area have also been planned, but not implemented perhaps because of the "Isolation Policy" of Nguyen Dynasty later.

Under the French government since 1859 Saigon continued to develop as a gateway to the sea, putting this river bank area at the spotlight. Khanh Hoi area was upgraded and became Saigon trade port even before gun fire was ceased in. Signal Mast and Ben Nha Rong building were the first landmarks of this emerging commerce district. Large sea ships

were accommodated at Nha Rong dock, Khanh Hoi dock, Thu Ngu dock. The Rigault de Genoully dock (Me Linh point now) was dedicated to tourist cruises and seaplanes (1929). The Ba Son shipyard was upgraded for both navy and commercial ship maintenance.

The 20th century has seen this Marine Defense, Commerce and Tourism area transformed into an advanced urban form. Numerous roads has been constructed to interconnect this area stretching between the two creeks (Thi Nghe and Ben Nghe). Stone embankment with a grand riverside avenue and delicate building such as the Majestic Hotel created a marvellous image of Saigon toward the river bank. Ben Nghe Creek has expanded its dock facility into land when institutions such as Indochina Bank (1930) and Saigon Chamber of Commerce (1930) were founded to facilitate these trades with headquarters locating grandly on the creek frontage. On the other side, Thi Nghe Creek with Bason Shipyard continued to serve naval services. The first factory provided parts for ship manufacturing and maintenance was built in Thu Thiem by CARIC since 1887.

The river bank continued to function the same way during 1954-1975 and after the war. Significant changes began in the late 1990s and early 2000s. High rise offices appeared gradually around Me Linh Square and at one end of Ham Nghi Boulevard. High-end hotels popped up along the river invading the area of the former Naval Barrack. On the edges, both Bason Shipyard and Saigon ports have to relocate and will leave behind no traces of their glorious past and will be replaced by densely high-end apartment projects. The plans of Thu Thiem Peninsula development have finally been built after the construction of Thu Thiem Bridge (2007) and Thu Thiem Tunnel (2011) to transform this area into a new Saigon downtown. Regardless of its appearance, this golden river bank will remain the image of Saigon.

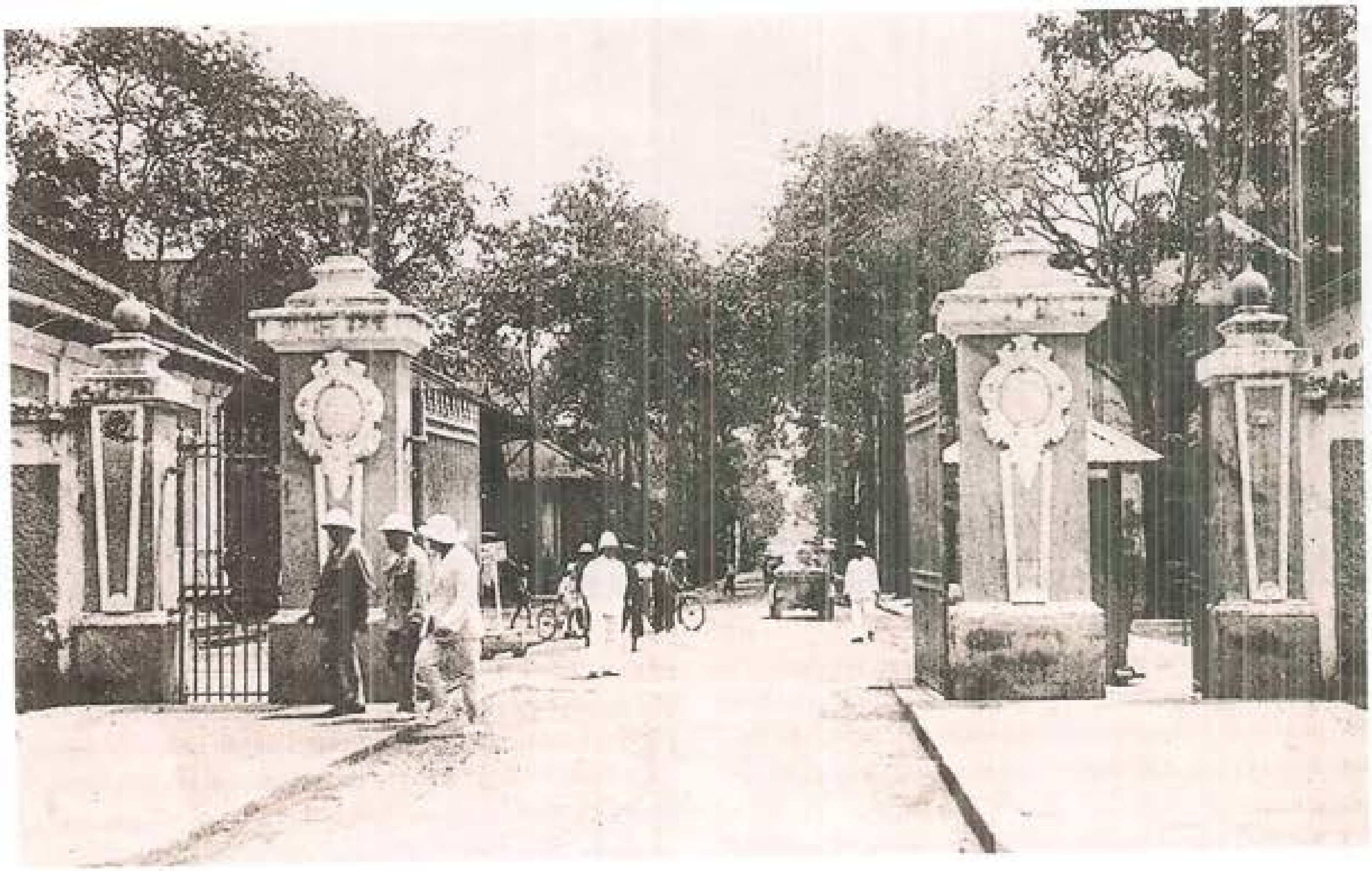

Xưởng sửa chữa và đóng tàu Ba Son, những năm 1920

Xây dựng khoảng 1860 bởi Hải quân Pháp.
Mở rộng và hiện đại hóa xưởng đóng chiến thuyền của nhà Nguyễn có từ thế kỷ 18.

Ba Son Ship Yard, 1920s

This shipyard was originally built by Nguyen Dynasty in the 18th century. It was expanded and modernized by the French Navy around 1860 and renamed Ba Son Ship Yard.

Xí nghiệp Liên hợp Ba Son, 2016

Từ 1954-1975, mang tên Hải quân Công xưởng thuộc Hải quân Việt Nam Cộng hòa. Sau tháng 4/1975, đổi thành Xí nghiệp Ba Son, từ năm 2014 là Tổng công ty Ba Son trực thuộc Tổng cục Công nghiệp Quốc phòng của Bộ Quốc phòng. Từ năm 2016, bắt đầu bị phá bỏ, chuyển thành nơi xây dựng khu căn hộ và văn phòng cao cấp - Vinhomes Golden River.

Ba Son United Enterprise, 2016

Ba Son was turned into Naval Arsenal of Republic of Vietnam Navy during 1954-1975, then renamed as Ba Son Enterprise after April 1975. In 2014, it became Ba Son Corporation, under the General Department of Defense industry, Ministry of Defense. The shipyard was relocate to another province when demolition of the compound began in 2016. Ba Son Shipyard will be replaced by a luxury apartment & office complex Vinhomes Golden River.

Quảng trường Rigault de Genouilly, những năm đầu 1910

Xây dựng năm 1868. Trông ra bến tàu thuyền hải quân, bên cạnh khu vực nhà máy Ba Son. Năm 1878, được đặt tên là Quảng trường Rigault de Genouilly - tên của đô đốc Pháp chỉ huy xâm lược Việt Nam năm 1858 và là thống đốc đầu tiên Nam Kỳ. Tượng Rigault de Genouilly đặt ở trung tâm quảng trường, bị phá bỏ trong Cách mạng tháng Tám 1945.

Rigault de Genouilly Square, 1910s

The square was established in front of Navy dock and next to Ba Son Shipyard in 1868. It was named after Admiral Rigault de Genouilly, Chief Commander of 1858 French Invasion of Vietnam, also the first Governor of Cochinchina. His statue was erected in center of the square and was destroyed in the August 1945 Revolution.

Quảng trường Mê Linh, 2010

Từ năm 1955, quảng trường mang tên quê hương của Hai Bà Trưng - hai nữ anh hùng dân tộc chống Trung Quốc đô hộ (năm 40-43). Năm 1959, một tượng đài Hai Bà Trưng với gương mặt giống hai mẹ con bà Ngô Đình Nhu (em dâu Tổng thống Ngô Đình Diệm) được xây dựng và bị phá bỏ sau cuộc đảo chính 1/11/1963. Từ năm 1967, quảng trường được xây dựng lại, ở trung tâm có tượng đài danh tướng Trần Hưng Đạo (anh hùng dân tộc, thế kỷ 13).

Me Linh square, 2010

In 1955, the square was renamed after Me Linh, hometown of Trung Sisters – the national heroes who led insurrection against Chinese ruling around year 40-43. A new statue was erected in 1959 featuring the Trung Sisters with the face of Madame Ngo Dinh Nhu (President Ngo Dinh Diem's sister -in -law) and her daughter. The statue were demolished after the coup d'etat on the 1st Nov 1963. The square was rebuilt in 1967 with new statue of Marshall Tran Hung Dao (national hero 13th century).

Tòa nhà Công ty Vận tải Đường sông Nam kỳ & Bến Belgique, khoảng 1908

Văn phòng Công ty Vận tải Đường sông Nam kỳ. Từ năm 1946-1950, chuyển thành trụ sở Công ty Hàng không SITA. Từ 1951, là trụ sở đầu tiên của Hãng Hàng không Air Vietnam. Tòa nhà này nằm trên đường Quai de Belgique, sau 1913 đổi tên là Le Myre de Villiers (Thống đốc Nam kỳ 1879-1882). Sau năm 1955, đường này đổi tên thành Bến Bạch Đằng. Từ năm 1980, đổi tên thành Tôn Đức Thắng.

The Cochinchina River Transport Company office on Belgium Quay, around 1908

This building was built as the company Headquarter of Messageries Fluviales de Cochinchine (Cochinchine River Transport). It became office of the SITA Airlines during 1946-1950 and the first office of Air Vietnam company in 1951. The building located on Belgium Quay Street upon completion. The street was later renamed Le Myre de Villiers (Governor of Cochinchina, 1879-1882) in 1913, Bach Dang Quay in 1955 and Ton Duc Thang Street in 1980.

Khách sạn Riverside, 2010

Sau tháng 4/1975, tòa nhà là trụ sở của Công ty Quốc doanh Cung ứng Tàu biển TP.HCM. Năm 1993, được sửa chữa và nâng tầng, làm khách sạn Riverside. Từ tháng 3/1999, thay đổi chủ sở hữu, trở thành tòa nhà của Ngân hàng Công thương Sài Gòn (Saigon Bank). Vừa làm khách sạn vừa làm trụ sở chính của Saigon Bank. Sau năm 2003, trụ sở ngân hàng dời đi, tòa nhà chuyên dùng làm khách sạn.

Riverside Saigon Hotel, 2010

It became Headquarters of the State-run Ho Chi Minh City Maritime Services Company after April 1975. The office building was renovated and turned into Riverside Saigon Hotel in 1993. The new owner, Saigon Bank used it as both their head office and a hotel. In 2003, the bank was relocated elsewhere when this building started to fully function as a hotel.

Khách sạn Majestic, cuối thập niên 1930

Hoàn thành năm 1925 tại góc đường Catinat – Quai de Belgique, chủ nhân là tỷ phú Hui Bon Hoa (1845-1901), người Việt gọi là Chú Hỏa. Sau năm 1948, chuyển giao cho chính phủ Việt Nam điều hành. Năm 1965 được sửa chữa lớn, nâng thêm hai tầng và thay đổi mặt tiền. Đặt tên tiếng Việt là Hoàn Mỹ.

Majestic Hotel, end of 1930s

The Majestic Hotel was built at corner of Catinat and Belgium Quay in 1925 by family company Hui Bon Hoa (Chinese tycoon 1845-1901). The Vietnamese called him Uncle Hoa. The Vietnamese Government began to run this hotel in 1948. In 1965, Majestic Hotel was renovated and expanted with two additional storeys and was re-named Hoan My (Perfection).

Khách sạn Majestic, 2010

Sau tháng 4/1975 mang tên khách sạn Cửu Long nhưng vẫn giao dịch tên quốc tế là Majestic. Sửa chữa lớn năm 1994, mở rộng sang tòa nhà bên cạnh – 8 tầng từ năm 2003. Đã khởi công phần xây dựng mới, mở rộng sang mặt đường Nguyễn Huệ vào tháng 7/2011.

Majestic Hotel, 2010

After April 1975, the hotel was given a Vietnamese name Cuu Long (Mekong River). However, the old name Majestic was also reserved for international dealing. The hotel was upgraded in 1994, then merged with the adjoining 8-storeys building in 2003. The hotel has been building a brand new Majestic Tower 35 storeys on Nguyen Hue Avenue since July 2011.

Sở Quan thuế và Thuốc phiện, những năm đầu 1900

Xây dựng năm 1880, ở vị trí kênh Chợ Vải & rạch Cầu Sấu giao nhau. Đây là trụ sở của Công ty Thương mại Wang Tai và từng là nơi đặt tòa thị chính tạm thời của Sài Gòn. Từ 1872-1880, là khách sạn Cosmopolitan. Sau 1880, được bán lại cho chính phủ và xây lại làm trụ sở của Sở Quan thuế và Thuốc phiện Nam kỳ. Từ năm 1954-1975, chuyển thành trụ sở của Tổng nha Quan thuế thuộc Bộ Tài chính Việt Nam Cộng hòa.

Custom & Opium affairs Department building, early 1900s

Built at the corner of Charner Canal and Cầu Sấu creek (Crocodile Bridge creek) in 1880, this building housed the head office of Wang Tai Trading Company and a part of temporary Saigon City Hall. Before being acquired by the government and named of Cochinchina Custom's & Opium affairs Department (1872-1880), the building had been Cosmopolitan Hotel. During 1954-1975, it was headquarter of Custom's General Department under Ministry of Finance, Republic of Vietnam.

Tòa nhà Hải quan TP.HCM, 2016
Tòa nhà này hiện ở vị trí giao nhau giữa đại lộ Nguyễn Huệ và Hàm Nghi. Sau tháng 4/1975, đổi thành trụ sở của Cục Hải quan TP.HCM, thuộc Tổng cục Hải quan Việt Nam.

Ho chi Minh City Custom's Department office, 2016
Located at corner of Nguyen Hue and Ham Nghi Boulevard the building has been used by Ho Chi Minh city Custom Department under Vietnam Custom's General Department after April 1975.

Cột cờ Thủ Ngữ, những năm 1910

Nằm ở vị trí ngã ba sông Sài Gòn và rạch Bến Nghé. Hoàn thành 1860, trên nền một cột cờ và trạm kiểm soát tàu thuyền thời nhà Nguyễn. Thủ Ngữ có thể là tên gọi vị quan trông coi cột cờ và trạm kiểm soát này. Cột cờ cao khoảng 30m, giống như cột cờ trên thuyền buồm phương Tây, là nơi treo cờ tín hiệu hướng dẫn cho tàu thuyền ra vào cảng Sài Gòn. Được xây dựng lại năm 1894. Phần không gian dưới chân cột cờ từ năm 1920 được dùng làm quán rượu và rồi nhà hàng Pointe des blageurs (Điểm tán gẫu).

The Signal Mast (Mât des Signaux), 1910s

Completed in 1860 on former flagpole and control point under Nguyen Dynasty. Thu Ngu was probably named after the official in charge of this office before the French arrival. Around 30-meter height and looking like a ship flagpole, the mast was used for flag signaling communication on the river. The mast was reconstructed in 1894. The base of the flagpole had been used as bar before it became restaurant Pointe des blageurs (Jokers Point) in 1920.

Cột cờ Thủ Ngữ, 2016

Từ những năm 1950 cho đến nay, Cột cờ Thủ Ngữ được giữ như một cột mốc tiêu biểu của cảng Sài Gòn. Không gian bên dưới vẫn duy trì là nhà hàng. Công viên dọc bờ sông và khu vực cột cờ được chỉnh trang lại vào năm 1990. Nhà hàng được di dời, không gian này hiện sử dụng làm phòng trưng bày hình ảnh Sài Gòn xưa và TP.HCM nay.

Flagpole Thu Ngu, 2016

Thu Ngu has been Saigon Port's major landmark since 1950. Its base had remained restaurant until the 1990 renovation. After removing the restaurant, the space has been used to host photographic exhibitions on Saigon history.

Ngã ba sông Sài Gòn và rạch Bến Nghé, năm 1866

Hình chụp từ khu vực Khánh Hội, cảng Sài Gòn nhìn sang Cột cờ Thủ Ngữ. Bờ kè dọc sông vẫn còn đang tiếp tục xây dựng. Tòa nhà lớn trong ảnh là trụ sở Công ty Wang Tai, sau này là Sở Quan thuế và Thuốc phiện.

The confluence of Sai Gon river & Ben Nghe Creek, 1866

This photograph of Saigon port was taken from Khanh Hoi, looking toward the area around Thu Ngu Flag Pole. At this point, the river embankment had not been completed. The largest building was Wang Tai House, later became Department of Custom's and Opium affairs.

Ngã ba sông Sài Gòn và rạch Bến Nghé, năm 2010

Hình chụp vào thời điểm xây dựng đường hầm qua sông Sài Gòn (đường hầm Thủ Thiêm) và cầu Khánh Hội mới (hoàn thành năm 2011). Ở góc trái, tòa nhà Bitexco Financial Tower, cao 269m là tòa nhà cao nhất thành phố hiện giờ, hoàn thành năm 2010. Đối diện là công trình xây dựng cao ốc Saigon One Tower (cao 195m, khởi công 2007, xây xong 2011 đến nay vẫn chưa khai thác).

The confluence of Saigon river & Ben Nghe Creek, 2010

This photograph shows the Saigon River Tunnel (Thu Thiem Tunnel) and new Khanh Hoi Bridge under construction.These projects were completed in 2007 and 2011. The skyscraper on the left is Bitexco Financial Tower - 269m height, the city's tallest building upon completion in 2010. To the front of Bitexco Tower is the construction site of the 195m high One Tower (construction started in 2007 and completed in 2011, but still not in used in 2016).

Bờ sông Sài Gòn và bán đảo Thủ Thiêm, năm 1866
Hình chụp bờ sông Sài Gòn trong khoảng từ đầu đại lộ Charner đến xưởng Ba Son. Bên tay phải là bán đảo Thủ Thiêm vẫn còn là đồng quê.

Saigon River banks and Thu Thiem peninsula, 1866
This photograph captured the section between Charner Boulevard and Ba Son Shipyard of Saigon River Bank. On the right, Thu Thiem Peninsula was still a rural area.

Bờ sông Sài Gòn và bán đảo Thủ Thiêm, 2016

Một rừng cao ốc chọc trời dọc hai bên bờ sông. Tòa nhà lớn cao nhất bên tay trái là cao ốc Saigon Times Square - cao 165m, kế đó là tòa nhà Vietcombank Tower - cao 206m. Khu vực bán đảo Thủ Thiêm 657 ha bắt đầu phát triển mạnh sau khi có cầu Thủ Thiêm (2007) và đường hầm Thủ Thiêm (2011). Phía đối diện quận Một sẽ là khu trung tâm đô thị mới của TP.HCM.

Saigon River banks and Thu Thiem peninsula, 2016

High-rise blocks and skyscrapers cover the river bank. The tallest and biggest building on the very left is Saigon Times Square – 165m high. The skyscraper on its right is Vietcombank Tower - 206m high. On the other side, Thu Thiem Peninsula has urbanized intensely since the completion of Thu Thiem Bridge (2007) and Thu Thiem tunnel (2011). Located opposite to District One, Thu Thiem (District Two) will become a new downtown of HCMC.

Tòa nhà Công ty Vận tải Đế quốc, những năm 1920
Hoàn thành khoảng 1863-1864, tòa nhà làm việc kiên cố do Pháp thiết kế và xây dựng đầu tiên ở Sài Gòn. Là trụ sở của Công ty Vận tải Đế quốc (Messagerie Impériales), đơn vị quản lý thương cảng Sài Gòn. Được người Việt gọi là Nhà Rồng vì trên nóc nhà có đặt hai tượng rồng theo phong cách Việt Nam. Từ năm 1899, có thêm bến tiếp nhận tàu ngay bên cạnh tòa nhà. Từ 1954-1975, nơi đây là trụ sở Nha Thương cảng Sài Gòn.

Empire Shipping Company, 1920s
Constructed during 1863-1864, this is the first permanent office building designed and constructed by the French in Saigon. Its occupant was Empire Shipping Company (Messagerie Impériales) who managed Saigon trade port. Vietnamese called the building Dragon House because of the Vietnamese dragon ornaments on its roof. A new dock was established next to the building in 1899. During 1954-1975, it became Saigon Trade Port Authority Headquarters.

Chi nhánh Bảo tàng Hồ Chí Minh, 2016
Từ năm 1979, trở thành Nhà lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh (1890-1969), sau đó từ năm 1995 chuyển thành Bảo tàng Hồ Chí Minh - chi nhánh TP.HCM.

Ho Chi Minh Museum branch, 2016
The building had functioned as Ho Chi Minh President Memorial House since 1979 and became the HCMC branch of Ho Chi Minh Museum in 1995.

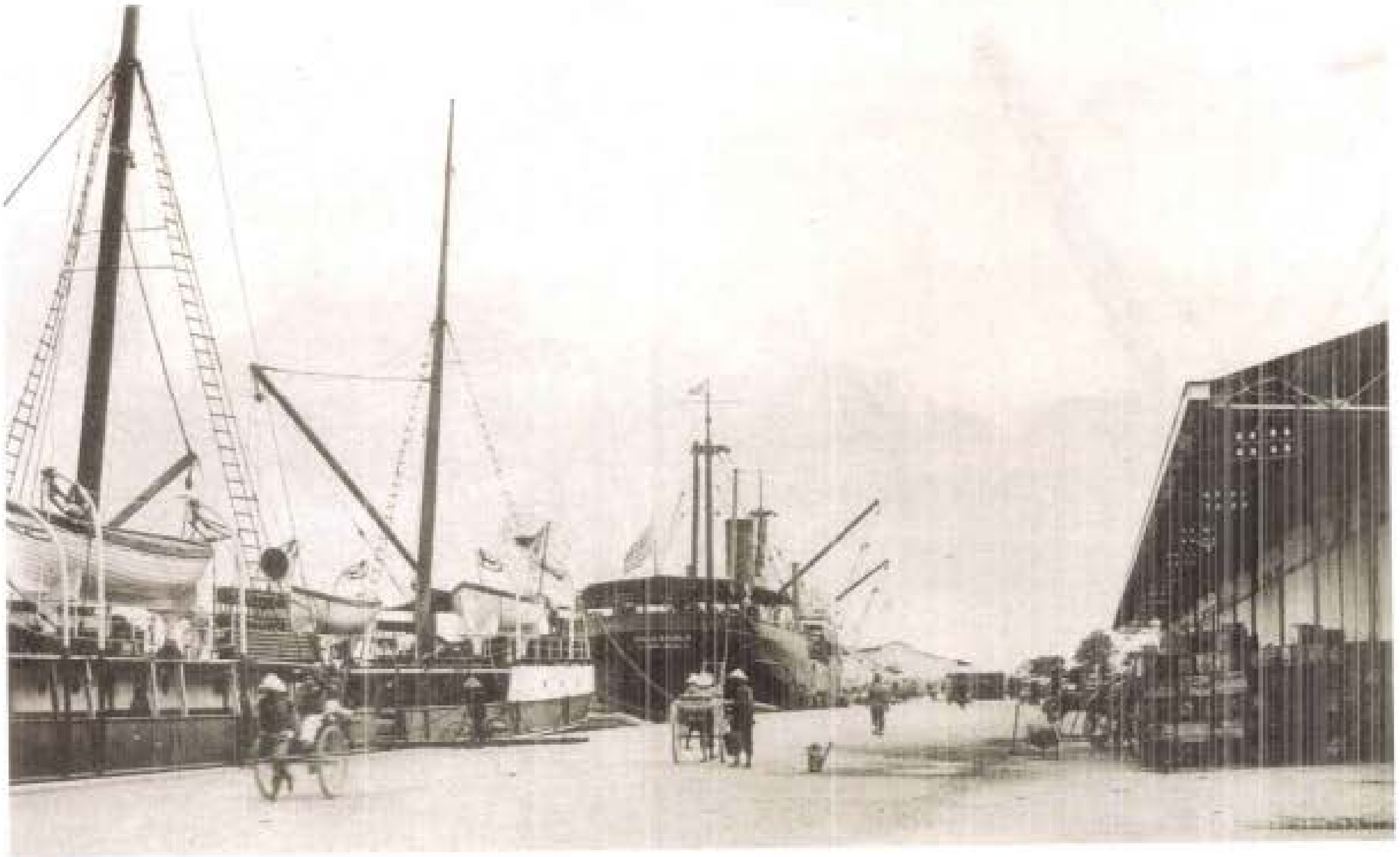

Thương cảng Sài Gòn – Bến Nhà Rồng, những năm 1910
Mở cửa hoạt động từ 1860, tiếp tục xây dựng và hoàn chỉnh các bến bãi và nhà kho vào các thập niên sau. Bao gồm 4 bến chạy dọc đường Pháo đài phía Nam (nay là Nguyễn Tất Thành). Lần lượt là bến đầu đại lộ La Somme (đại lộ Hàm Nghi), Nhà Rồng, Khánh Hội và Chợ Cá. Tổng diện tích hơn 400.000m².

Saigon Trade Port - Dragon House dock, 1910s
Opened in 1860, Saigon Trade Port included 4 docks along Southern Fort Street (Nguyen Tat Thanh now). They were called Commerce Dock in opposite to Charner Boulevard (Nguyen Hue) and La Somme Boulevard (Ham Nghi), Nha Rong Dock (Dragon House), Khanh Hoi Dock and Fish Market Dock. Total area of Saigon Trade Port is 400.000 m².

Cảng Sài Gòn – Bến Nhà Rồng, 2016

Sau tháng 4/1975, Thương cảng Sài Gòn đổi tên là Cảng Sài Gòn, bao gồm các bến Nhà Rồng, Khánh Hội và hai bến mới Tân Thuận 1 và Tân Thuận 2. Từ năm 2016, toàn bộ cảng Sài Gòn được di dời sang khu vực cảng Hiệp Phước (quận Nhà Bè). Hiện đã có một số dự án xây dựng khu vực bến Nhà Rồng và bến Khánh Hội làm khu dân cư thương mại cao cấp.

Saigon Port - Nha Rong dock, 2016

After April 1975, the port was renamed Saigon Port including two old docks (Nha Rong and Khanh Hoi) and two new docks Tan Thuan 1st and Tan Thuan 2nd. In 2016, all docks of Saigon Port relocate to the Hiep Phuoc Port area (Nha Be District). There has been proposals to replace the docks with high-end mixed used development (residential and commercial).

SAIGON - La Banque de l'Indochine

Trụ sở chính Ngân hàng Đông Dương, những năm 1930

Hoàn thành năm 1930, kiến trúc sư Felix Dumail. Từ 1930-1955 là trụ sở của Ngân hàng Đông Dương (có trụ sở chính tại Pháp). Chuyển thành trụ sở Ngân hàng Quốc gia Việt Nam của Việt Nam Cộng hòa từ 1955-1975.

Indochina Bank (Banque de l'Indochine) Headquarters, 1930s

Completed in 1930 and designed by architect Felix Dumail, the building was head office of the France registered Indochina Bank during 1930-1955. Then head office of the National Bank of Vietnam, Republic of Vietnam, during 1955-1975.

Trụ sở Ngân hàng Nhà nước Việt Nam, 2016

Sau tháng 4/1975, trở thành văn phòng phía Nam của Ngân hàng Nhà nước Việt Nam và văn phòng của Ngân hàng Nhà nước chi nhánh TP.HCM.

State Bank of Vietnam Headquaters, 2016

The building became Southern office of the State Bank of Vietnam (SBV) and SBV Ho Chi Minh City branch office after April 1975.

Phòng thương mại Sài Gòn, những năm 1930

Hoàn thành khoảng 1930. Từ năm 1945-1955 trở thành Tổng hành dinh của quân đội Nhật và sau đó là của quân đội Pháp. Sau năm 1955 là Hội trường Diên Hồng, trung tâm hội nghị quốc gia và quốc tế. Từ năm 1967-1975 là trụ sở của Thượng nghị viện Việt Nam Cộng hòa.

Saigon Chamber of Commerce, 1930s

Completed in around 1930, the building was the Japanese Army's headquarters then French army office during 1945-1955. In 1955, it became Dien Hong Hall to host national and international events, then served as the Republic of Vietnam Upper House building during 1967-1975.

Sở Giao dịch Chứng khoán TP.HCM, 2016

Sau tháng 4/1975, nơi đây trở thành trụ sở của Sở Thương nghiệp và rồi Sở Kinh tế Đối ngoại. Vào năm 2000 được sửa chữa lớn, trở thành Sở Giao dịch Chứng khoán đầu tiên của Việt Nam. Phía sau tòa nhà xưa là cao ốc văn phòng hiện đại 12 tầng, mang tên Exchange Tower, được hoàn thành vào năm 2014.

Ho Chi Minh Stock Exchange Department, 2016

The building became office of Department of Trade and then Department of External Economic Relations after April 1975. Renovation took place in 2000 when it became Ho Chi Minh Stock Exchange Department Office. The office building in the back is the Exchange Tower, built in 2014.

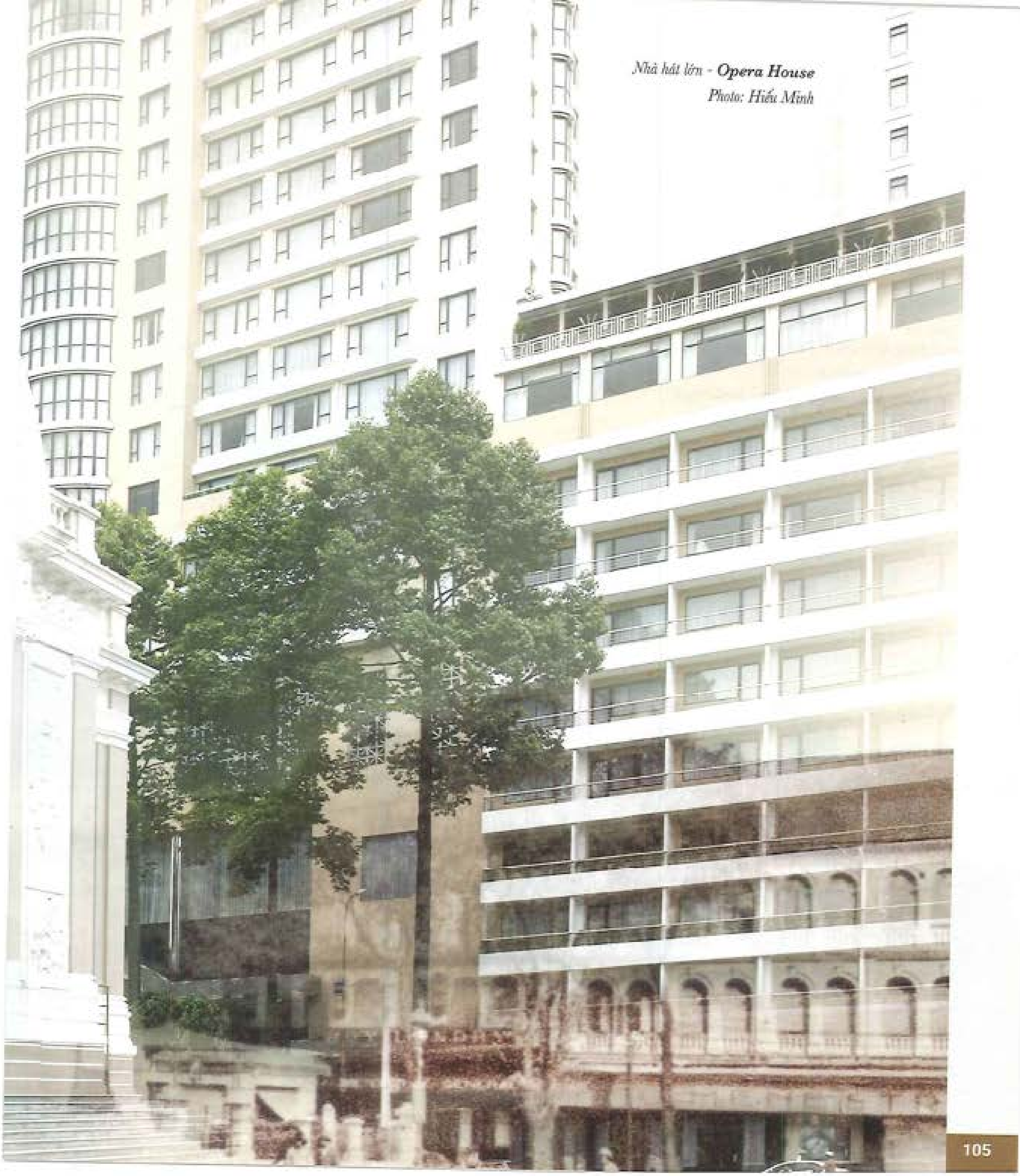

Nhà hát lớn - **Opera House**
Photo: Hiếu Minh

KHU VỰC CATINAT XƯA ĐỒNG KHỞI NAY

Đường Đồng Khởi với nhiều kiến trúc cũ và mới, tương phản đan xen nhau, 2015.
Dong Khoi now, old and new buildings, it seems chaotic, 2015.
Photo: Phúc Tiến

Con đường "quý tộc"

Vào thế kỷ 18, đây là con đường "quý phái" dành riêng cho Chúa Nguyễn đi thẳng từ trung tâm Thành Gia Định (khu vực Nhà thờ Đức Bà hiện nay) ra đến bến sông Sài Gòn. Khi Pháp vào, con đường này lập tức được tận dụng, sửa đổi thành một trong những con đường chính của thành phố mới. Các Đô đốc Pháp tự hào đặt tên con đường là Catinat, theo tên một Thống chế Pháp thế kỷ 17, cũng là tên một chiến thuyền Pháp tham gia đánh Đà Nẵng 1858 và rồi Sài Gòn 1859. Dẫu sao, "cái bóng" quân sự và thực dân đằng sau cái tên Catinat thực sự không được phổ biến lắm. Người ta chỉ quen thấy tên gọi đường Catinat trong hơn 100 năm qua, luôn luôn gắn với sinh hoạt thương mại, văn hóa và du lịch. Những sinh hoạt không phải ở bậc trung bình mà ngược lại, lúc nào cũng là bậc sang trọng, cao cấp.

Bản thân con đường này từ thuở ban đầu, đã là gạch nối ngắn nhất giữa khu quyền lực tối cao (Dinh Norodom và nhiều công sở Nam Kỳ) với khu thương mại. Chính các quan chức, thêm nữa là giới ngoại giao, đương nhiên là "khách sộp" ngay từ đầu cho mở các cơ sở buôn bán và giải trí. Nếu lấy công viên Pages (Chi Lăng) – cái gò cao duy nhất trên đường làm mốc thì có thể phân chia con đường làm hai phần. Trong đó Catinat Thượng chỉ có công sở tài chính và cao ốc căn hộ. Còn Catinat Hạ, từ ngã tư Đồng Khởi - Lê Thánh Tôn trở đi là khu vực nhộn nhịp nhà hàng, khách sạn, quán xá, cửa hàng, bách hóa. Nhiều tiện nghi đô thị đầu tiên không những của Sài Gòn mà còn cả Việt Nam, đã ra đời ở Catinat Hạ. Đó là khách sạn hiện đại (Continental), quán cà phê và nhà hàng (Café de la Music), bách hóa nhiều gian, nhiều tầng (Courtinat), thương xá (Eden), cao ốc văn phòng và căn hộ (26 La Grandière và 213 Catinat). Đó còn là các tiệm may và các cửa hàng nữ trang, thời trang, giày dép, hàng lưu niệm, những quầy đổi tiền, những tiệm bánh và đủ loại dịch vụ nhỏ.

Ngoài ra, trên đường Catinat còn có khá nhiều các nhà sách, nhà in và các tòa báo "đóng quân". Có lẽ văn hóa cà phê, bia rượu, tán gẫu và văn hóa "bát phố" theo kiểu Pháp ở Sài Gòn đã được nảy nở từ đấy. Cách sống lịch lãm, những thú vui "rất Tây" thâm nhập không chỉ ở giới thượng lưu hay văn nhân, ký giả mà còn thẩm thấu đến giới trí thức, "thư sinh" ở nhiều khu vực khác. Đặc biệt mở đầu thế kỷ 20, Nhà hát lớn (người Việt còn gọi là Nhà hát Tây), được xây dựng xong, lúc đầu còn có nhiều ý kiến cho rằng đó là một tiện nghi xa xỉ . Tuy nhiên, chẳng bao lâu và cho đến bây giờ Nhà hát lớn Sài Gòn – vẫn tồn tại và được phục chế như nguyên bản, chính là một viên ngọc chói sáng, tiêu biểu cho một đô thị trẻ, giao hòa văn hóa Đông Tây. Cũng tại Catinat và các phố xung quanh, đời sống thương mại đã làm nên một cộng đồng cư dân quốc tế rất "đậm đặc". Ngoài công chức, nhà buôn và những người làm nghề tự do là người Pháp, người Hoa, người Việt, ở khu vực này còn có cư dân đến từ Ấn Độ, các nước Âu Mỹ & Nhật Bản.

Con đường quốc tế

Cái tính quốc tế độc đáo đó lại tiếp tục được bồi đắp phong phú ở con đường này từ thập niên 1950, sau khi Sài Gòn được chọn làm thủ đô của Quốc gia Việt Nam thuộc chính phủ Bảo Đại và sau đấy là thủ đô của miền Nam dưới chính thể Việt Nam Cộng hòa. Biến đổi lớn nhất trên đường Catinat sau 1955, chính là việc lần đầu tiên có thêm yếu tố và nguồn lực chính trị góp vào đáng kể sự sôi động đa dạng tại đây. Thật vậy, việc Nhà hát lớn được chuyển thành trụ sở Quốc hội và rồi Hạ nghị viện đã tạo ra một khung cảnh mới cho con đường. Các chính khách, các nhà ngoại giao và giới báo chí trong và ngoài nước thường xuyên làm việc và ra vào khu vực này. Các khách sạn, quán cà phê, nhà hàng (bộ ba La Pagode, Givral, Brodard) gần bên

"điện Capitol" càng trở nên nhộn nhịp. Những nơi gặp gỡ này không chỉ để hội họp, tán gẫu mà còn là nơi săn tin hay lobby (vận động chính khách). Các cuộc biểu tình, xuống đường của sinh viên và nhiều giới khác trước trụ sở Hạ nghị viện diễn ra thường xuyên như một phần của đời sống "Tự do" mà con đường tự hào mang tên sau năm 1955.

Kể từ những năm 1960, đường Tự Do cũng như nhiều con đường chính ở khu thương mại trung tâm, bắt đầu thay da đổi thịt nhanh chóng. Khách sạn Caravelle 10 tầng, ra đời năm 1959 là tòa nhà đầu tiên vượt chiều cao của Nhà thờ Đức Bà nhưng vẫn giữ được nét đẹp chung của khu vực, đồng thời góp được vào nét duyên dáng riêng. Tuy nhiên, nhiều nhà lầu 5-8 tầng nhỏ hẹp hơn, kiểu dáng thực dụng, chủ yếu làm khách sạn, đã chen vào các dãy phố thấp tầng hai bên đường. Từ giữa những năm 1960, trên đoạn đường từ khách sạn Caravelle ra đến khách sạn Majestic, có thêm hàng loạt những quán bar, vũ trường, hộp đêm, phòng trà… Trong đấy, phần nhiều là nhà cửa diêm dúa và tạm bợ. Đó là những cơ sở ra đời gấp gáp do nhu cầu phục vụ quân đội nước ngoài đổ vào, không làm đẹp thêm mà chỉ phá đi đây đó nét đẹp cổ điển vốn có của con đường. Rất may, khách sạn Majestic phía hướng ra bờ sông, có bộ mặt tân trang, khác hẳn thời Pháp thuộc, vẫn giữ được sự mỹ lệ cho con đường sang trọng này.

Sau tháng Tư 1975, khoảng 15 năm sau chiến tranh, đường Tự Do đổi tên là Đồng Khởi, trở thành một con đường khác, thiếu vắng sự nhộn nhịp thương mại và tính quốc tế. Chỉ từ cuối 1990, con đường phong lưu bậc nhất này mới thực sự hồi sinh lại. Nhiều cao ốc khách sạn và trung tâm thương mại ra đời, nhất là từ những năm 2010 trở đi, đã xóa đi nhiều dấu tích hay đẹp trước đó. Hiện tại, hình ảnh Catinat xưa, vẫn còn lại điểm xuyết qua Nhà hát lớn, các khách sạn Continental, Caravelle, Grand, Majestic và những hàng cây cườm thảo. Mong rằng con đường nhỏ xinh sẽ không phải "cõng" thêm nhiều nhà cao tầng đồ sộ và vẫn giữ được sự duyên dáng trong một khung cảnh sang trọng mới mẻ của thế kỷ 21.

Rạp xi-nê & Thương xá Eden cùng nhà sách Albert Portail những năm 1950.
Eden movie theater & shopping mall & Albert Portail book store in 1950s.

HƠN 100 TUỔI
Tòa nhà xưa ở góc đường Đồng Khởi - Mạc Thị Bưởi, được xây dựng khoảng 1910. Đây từng là nhà hàng L'Imperial nổi tiếng từ những năm 1950-1960, nhà hàng Việt Nam House (1992-2017).

OVER 100 YEARS OLD
Antique building at corner of Dong Khoi and Mac Thi Buoi, constructed around 1910s. It was used to be a very well-known coffee shop - bar "L' Imperial" in 1950s-1960s & Vietnam House restaurant in 1992-2017. *Photo: Phúc Tiến*

CATINAT THEN & DONG KHOI NOW

At the end of 18th century, this elegant street was used only by Lord Nguyen to travel from the centre of Gia Dinh Citadel to river bank area. It became a main road under the French regime and was named Catinat after the 17th century French Marshal and also the name of a French Warship attacking Da Nang (1858) and Saigon (1859). Despite its military origin, Catinat was commonly known as a vibrating street of high-end commerce, culture and tourism in the past 100 years.

From the very beginning, Catinat Street had been the hang-out places for government officials, diplomats and the upper class thanks to its location in between Government Palace (Norodom Palace) and the commercial river bank area. The street could be divided into 2 parts at Pages Park (Chi Lang Park now). The Upper Catinat consisted of mainly financial institutions and high-end apartment buildings. Lower Catinat (from the junction of Le Thanh Ton Street to the River Bank) are home to numerous restaurants, cafes, hotels and stores. These were the earliest Western amenities in Vietnam, namely Continental Hotel, Café de la Music, Courtinat (Department store), Eden Mall, 26 La Grandière and 213 Catinat (Office and Apartment) and other fashion, jewellery stores, gift shops, currency exchanges, bakeries and small services. Beside that the number of printing houses and book stores locating on the street had made it a meeting point for writers, intellects and journalists. Catinat Street the blood line of this new cultural lifestyle that had quickly spread amongst the intellects and students.

The outward looking and global character of the street continued as Saigon became the capital under both Bao Dai's Regime and Republic of Vietnam. One of the most significant transformations of Catinat Street scene took place in 1955 when the Opera House was converted to house the Parliament and then the Lower House. A whole new political street scene was created, Catinat were at this moment not only a place to hang out but the workplace of formal, informal meetings, catching up sessions, information hunting and lobbying. The cafeteria of La Pagode, Givral, Brodard triangle became evermore vibrant with both natives and foreign customers. The street itself was renamed Tu Do (Freedom) in 1955. Catinat also became a popular protest platform as a part of the "free" lifestyle that the people of Saigon enjoyed.

By the 1960s, Tu Do Street had transformed rapidly in term of its outlook. The 10 - storey Caravelle Hotel (1959) was the first building that exceeded the height of Saigon Cathedral, yet it managed to create its own charm in harmony with existing street pattern. However, this was not the case for a number of other thin, tall, practical buildings with 5-8 storeys that were squeezed in the section of Tu Do Street between Caravelle and Majestic hotels. These exuberant, temporary buildings contained mostly hotel, bar, dancing and tearoom were built for a sudden demand by foreign troops arriving in Saigon. Luckily, amongst such devastating transformation Majestic Hotel had managed to preserve an elegant image of Catinat Street at the river front.

For the first 15 years after the war ended in April 1975, lively and global character had disappeared from Dong Khoi Street (new name of Tu Do). Only by the end of 1990s the cultural lifestyle was reborn and started to prosper again since 2010. Came along with it was the modern shopping malls and offices that has wiped out many of the historic fabric. The only remaining traces of Catinat Street, once a bloodline of contemporary Saigon culture are The Opera House, Continental Hotel, Caravelle Hotel, Grand Hotel, Majestic Hotel and the two rows of yellow jequirity trees. Hopefully, this fragile historic street could avoid any additional massive building and will be able to retain its charm and elegance in the 21st century.

Đầu đường Catinat - nhìn từ Nhà thờ Đức Bà, đầu những năm 1900

Hai khu nhà có kiến trúc tương tự đối xứng nhau qua đường Catinat. Khu nhà bên trái là Sở Thuế (1905-1911), sau đấy là Kho bạc (1912-1917). Chuyển thành trụ sở của Sở Mật thám Nam kỳ từ 1917-1945. Tiếp tục là Sở Công an từ 1945-1955, từ 1955-1975 là trụ sở Bộ Nội vụ Việt Nam Cộng hòa. Nhà bên phải là nhà ở công vụ của Sở Thuế. Từ 1955-1975, lần lượt là trụ sở Bộ Tài chính, trụ sở Bộ Xã hội Việt Nam Cộng hòa.

Catinat street at Saigon Cathedral end, early 1900s

This end of Catinat Street started with a pair of identical buildings making a symmetrical Catinat entrance. The building on the left was City Tax Office (1905-1911), City Treasury (1912-1917), Cochinchina Security Department (1917-1945), Head Office of the Southern Vietnam Security Department (1945-1955), Head Office of RV Ministry of Internal Affairs (1955-1975). The building on the right was Tax Officer Residence then Head Office of Republic of Vietnam Ministry of Finance then Ministry of Social Affairs during 1955-1975.

Đầu đường Đồng Khởi nhìn từ Nhà thờ Đức Bà, 2010
Sau tháng 4/1975, tòa nhà bên trái chuyển thành Sở Văn hóa – Thông tin TP.HCM (hiện nay là Sở Văn hóa và Thể thao). Nhà bên phải chuyển thành Sở Lao động, Thương binh và Xã hội TP.HCM. Tòa nhà này bị phá bỏ để xây cao ốc văn phòng Saigon Metropolitan, hoạt động từ 1998.

Dong Khoi street at Saigon Cathedral end, 2010
After April 1975, the left side building became office of the City Department of Culture & Information (the City Department of Culture and Sports now). At the same time, the right side building became office of City Department of Labor, Invalidity and Social Affairs, then it was demolished and replaced by the Saigon Metropolitan Tower in 1998

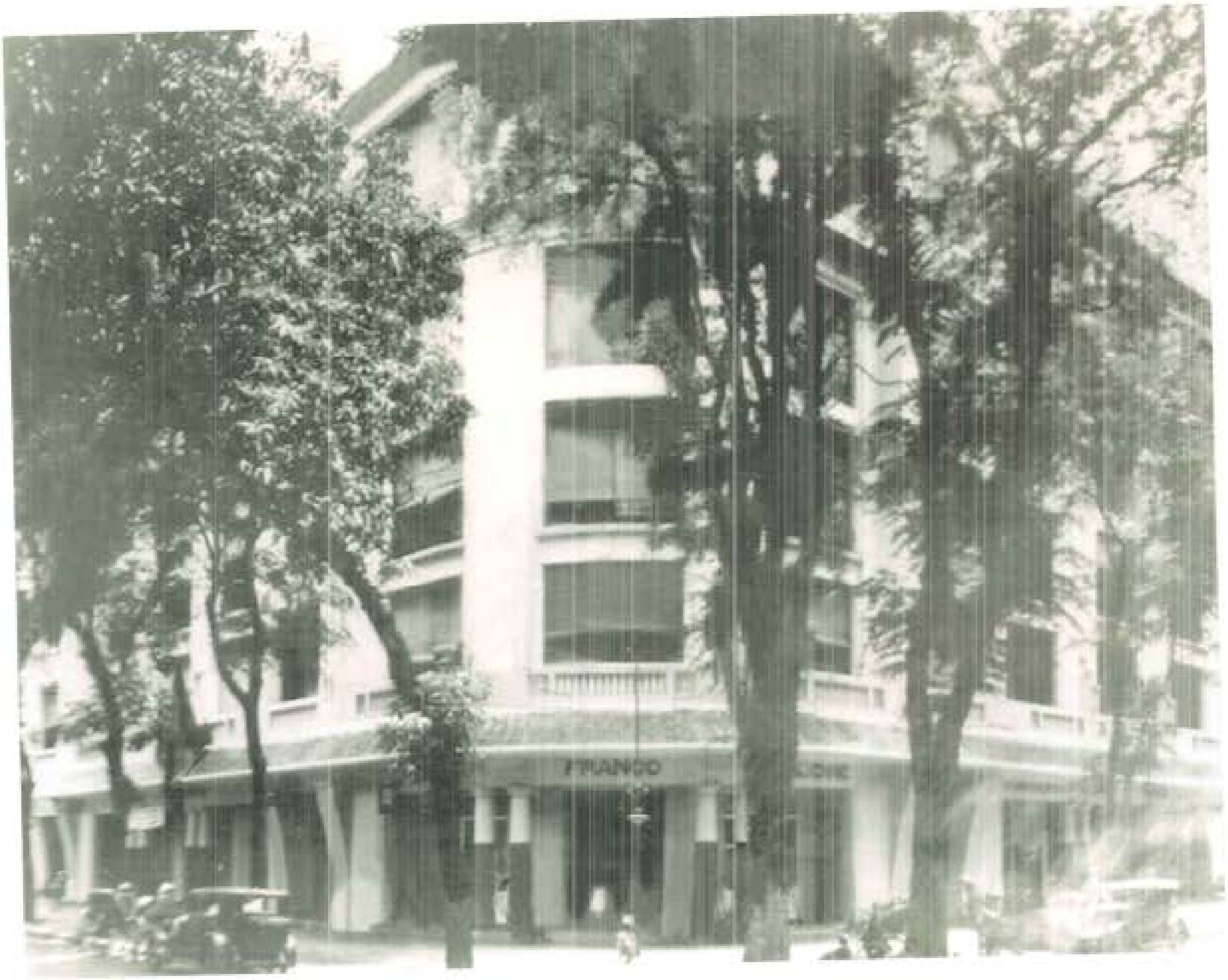

Cao ốc Catinat, những năm 1930

Hoàn thành 1930, góc Catinat – La Grandière. Một trong những cao ốc văn phòng và căn hộ đầu tiên ở Sài Gòn thuộc Công ty Đầu tư Địa ốc Đô thị SUFI (Société Urbaine Foncière d'Indochine). Văn phòng Lãnh sự Mỹ đặt tại tầng hai tòa nhà này từ 1932-1950. La Grandière là Thống đốc Nam kỳ (1865-1868).

Catinat building, 1930s

Completed in 1930 at the corner of Catinat Street and La Grandière Street. This is one of the earliest office and apartment building in Saigon, developed by SUFI (Indochina Urban Land Investment Corp). The US Consulate Office was based on second floor of this building during 1932-1950. La Grandière was Cochinchina Governor during 1865-1868.

Chung cư 26 Lý Tự Trọng, 2016

Hiện là chung cư kết hợp có nhiều nhà hàng, quán cà phê, cửa hàng thời trang. Vào năm 1950, đường La Grandière đổi tên thành Gia Long. Sau tháng 4/1975, con đường mang tên Lý Tự Trọng (thanh niên Cộng sản bị thực dân Pháp tử hình năm 1931).

26 Ly Tu Trong apartment building, 2016

Nowadays, the apartment building comprises of boutique shops, restaurants, coffee shops as well as apartments. La Grandière Street was renamed Gia Long Street in 1950. After April 1975, it was renamed after Ly Tu Trong, a young communist who was executed by the French Colonist in 1931.

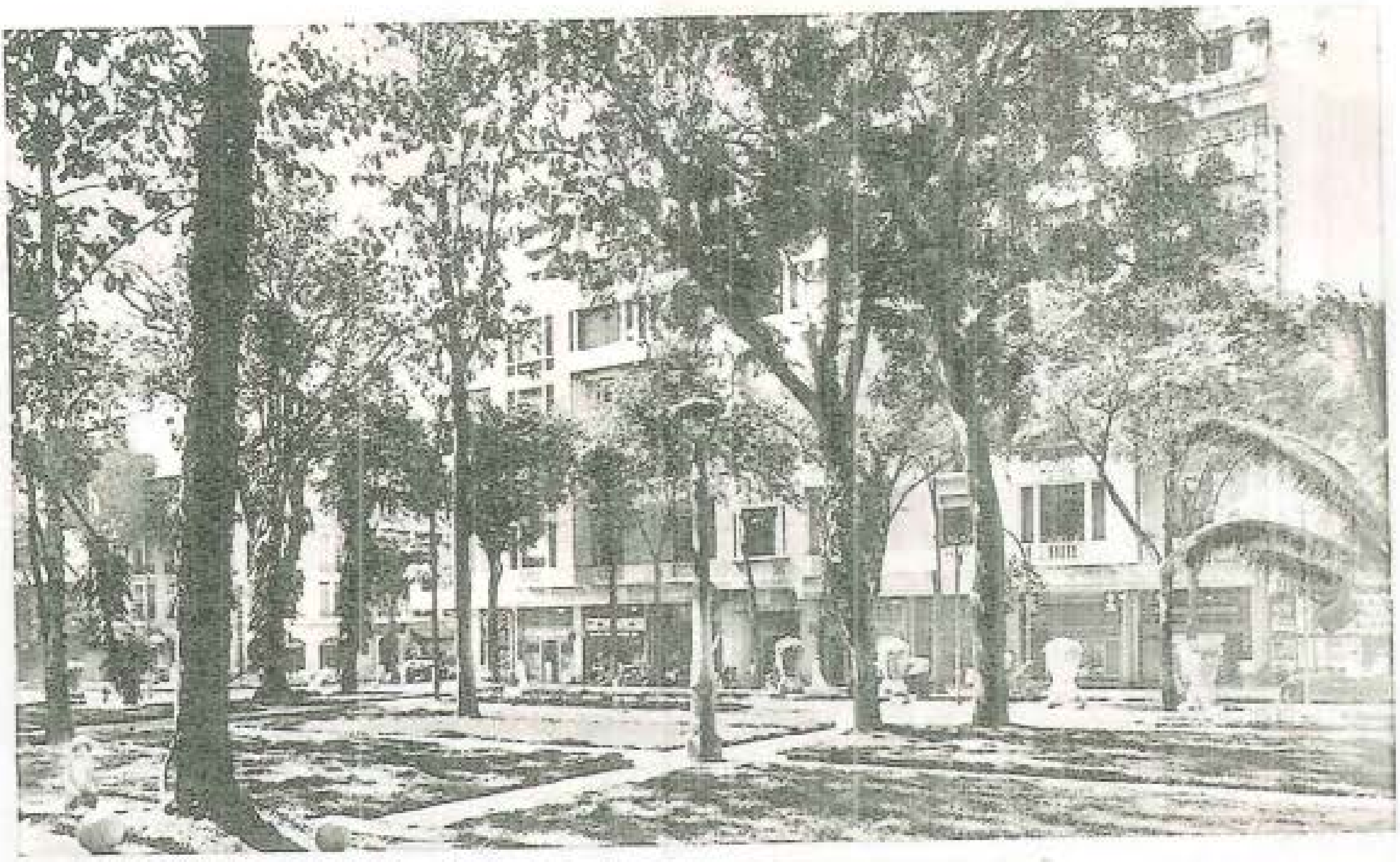

10.023 SAIGON — Rue Catinat et Jardin P. Pagès

Công viên Pages, những năm 1930

Xây dựng năm 1935, trên gò đất cao góc đường Catinat – Espagne. Công viên mang tên Thống đốc Nam kỳ Pagès (1860-1861). Sau 1955, đường Espagne (Tây Ban Nha) đổi thành Lê Thánh Tôn (nhà vua và nhà cải cách Việt Nam thế kỷ 15).

Pagès Public Park, 1930s

Completed in 1935, elevated from street level at the corner of Catinat Street and Espagne Street. The park was named after Cochinchina Governor Pagès (1860-1861). Espagne Street was renamed Le Thanh Ton (Named after Vietnam King, reformer, 15th century) since 1955.

Công viên Chi Lăng, 2016

Sau 1955, công viên đổi tên là Chi Lăng – tên của một trận đánh chiến thắng quân Trung Hoa xâm lược vào thế kỷ 15. Cuối năm 2009, bị phá bỏ và làm mới, chỉ còn là một vườn hoa bình thường bên cạnh cao ốc thương mại và căn hộ Vincom, mới xây dựng năm 2012.

Chi Lang Public Park, 2016

The park was renamed Chi Lang Public Park during 1955 -1975 to memorize the victorious Chi Lang Battle against Chinese invasion troop's in 15th century. The old trees and old park design were demolished in 2009 and replaced by the an ordinary garden adjacent to the new Vincom Office and Apartment Building in 2012.

10.022 SAIGON — La Rue Catinat, vue prise du Jardin P. Pagès

Cao ốc 213 Catinat, những năm 1930

Cao ốc văn phòng và căn hộ (bên phải), hoàn thành cuối những năm 1920, đối diện công viên Pages, nằm bên cạnh Tòa Thị chính Sài Gòn. Các Lãnh sự Bồ Đào Nha, Áo, Tây Ban Nha và Sở Du lịch Đông Dương từng đặt văn phòng tại đây.

213 Catinat building, 1930s

This office and apartment building (right) was completed in the late 1920s, situating next to Saigon City Hall and opposite of Pagès Park. The 213 Catinat Building used to be consulate offices of Portugal, Austria & Spain as well as the Indochina Tourism Department before 1945.

Phần mở rộng của UBND TP.HCM, 2016
Sau năm 1975, cao ốc 213 Catinat tiếp tục là cao ốc văn phòng và chung cư. Từ năm 2014, cao ốc này bị phá bỏ để làm phần mở rộng trụ sở UBND TP.HCM

HCMC People's Committee office's new extension, 2016
The building remained as an office and apartment complex after April 1975. It was demolished in 2014 for the extension of HCMC People's Committee Office (the City Hall).

Dãy nhà phố sát khách sạn Continental Hotel, những năm 1920

Bên trái là tiệm chụp ảnh, kế đến là khách sạn Continental. Bên phải là nhà phố thương mại (sau này là khu Thương xá Eden).

Shop gallery next to Continental Hotel, 1920s

Buildings on the left were a Photo Studio and the Continental Hotel. On the right are shop galleries (Eden Mall later).

Trung tâm Thương mại Parkson Saigon, 2016

Năm 2002, tòa nhà xưa trước đây từng có photo studio được phá bỏ để xây thành tòa nhà 5 tầng Trung tâm Thương mại Saigon Tourist. Năm 2005, tập đoàn Parkson (Malaysia) thuê lại trung tâm này đổi tên là Trung tâm Thương mại Parkson Saigon.

Parkson Saigon Shopping Center, 2016

This site of former Photo Studio building became Saigon Tourist Shopping Center (a 5-storey building) opened in 2002. In 2005, the Malaysian Parkson Corporation acquired the lease for this building and renamed it Parkson Saigon Shopping Center.

Dãy cửa hàng đối diện khách sạn Continental, những năm 1910.

Dãy nhà phố thương mại thấp tầng bao gồm tiệm hớt tóc, nhiếp ảnh, nhà thuốc, quán cà phê, cửa hàng... Vào những năm 1920, có thêm nhà in và nhà sách Albert Portail.

Shop gallery in front of the Continental hotel, 1910s

The shop galleries had included a barber shop, photo studio, pharmacy, coffee shop, boutique shop. Around the 1920s the printing house & book store Albert Portail opened here.

Thương xá Eden, 2010

Khoảng 1935-1940, Thương xá Eden được xây dựng, bao gồm hai mặt đường Catinat và Bonard. Ở mặt đường Catinat có hai rạp chiếu phim, nhà sách, các cửa hàng thời trang, nhà thuốc. Các tầng bên trên là căn hộ. Toàn bộ khu Eden bị phá bỏ năm 2010 để xây khu phức hợp Vincom B (đổi tên thành Union Square sau đấy).

Eden Mall, 2010

Around 1935-1940, the Eden Mall was established at corner of Bonard Avenue and Catinat Street. Its frontage on Catinat Street contained boutique shops, coffee shops, two movie theaters and a bookstore. The upper floors were apartments. The entire Eden Mall and its adjacent buildings was demolished in 2010 for a newly built Vincom B Complex Building (renamed Union Square later).

Quán cà phê La Music, khoảng 1906

Tòa nhà hai tầng nằm ở góc Catinat - Bonard. Một trong những quán cà phê và nhà hàng sang trọng kiểu Paris đầu tiên ở Sài Gòn, hoạt động vào khoảng năm 1890. Tầng lầu của quán về sau được dùng làm khách sạn. Năm 1922, tòa nhà nơi đây chuyển thành nhà thuốc L. Solirène.

Café La Music, around 1906

The 2-storey building located at the corner of Catinat Street and Bonard Boulevard. It was one of the earliest hi-end Parisian restaurant in Saigon, opened around 1890. The second floor of Café La Music was used as a hotel. This building became the L.Solirène Pharmacy in 1922.

Nhà hàng Givral, 2010

Ra đời vào năm 1954, nằm ở tầng trệt của Thương xá Eden 6 tầng. Là nơi gặp gỡ giữa các nhà báo quốc tế và các chính khách Sài Gòn trong thời kỳ chiến tranh (1954-1975). Do vậy, còn có tên gọi báo chí là "Radio Catinat". Được dỡ bỏ cùng Thương xá Eden năm 2010.

Givral Restaurant, 2010

Established in 1954, Givral Restaurant had located at the ground floor of 6-storey Eden Mall Building. This was the connecting place for local and international journalists with Saigon politicians during the war in Vietnam (1954-1975), referred to as "Radio Catinat". Both Givral Restaurant and Eden Mall Building were demolished in 2010.

132 SAIGON — Hôtel Continental

Khách sạn Continental Palace, khoảng những năm 1920

Hoàn thành năm 1880, chỉ có ba tầng, mang tên khách sạn Fave. Vào năm 1905, được mở rộng thành tòa nhà 4 tầng, mang tên Continental Palace Hotel. Tầng trệt làm nhà hàng, không đặt cửa kính. Phần vỉa hè trước khách sạn được dùng làm quán cà phê ngoài trời. Sau 1955, có tên Việt là "Đại lục lữ quán".

Continental Palace Hotel, around 1920s

This 3-storey hotel was completed in 1880 and named Fave Hotel. After the 1905 extension, it became Continental Palace Hotel. Its first floor used to be restaurant without any glass windows. The hotel's open-air coffee shop extended onto street pavement. The hotel was renamed to a Vietnamese name the "Dai Luc Lu quan" in 1955.

Khách sạn Continental, 2016

Sau tháng 4/1975, đổi tên là khách sạn Hải Âu. Đầu 1990, khách sạn được sửa chữa lớn, lấy lại tên là Continental. Cao ốc phía sau khách sạn là Vincom Center mới xây năm 2012.

Continental Hotel, 2016

After April 1975, it was renamed Hai Au (Albatros) Hotel. A renovation took place in the early 1990s when the hotel was renamed Continental Hotel. The tower building behind Continental Hotel in this photograph is Vincom Center, built in 2012.

Góc phố Catinat, đối diện khách sạn Continental Palace, khoảng sau 1905

Nhà hàng Café de La Music, dãy cửa hàng thương mại chạy dọc theo đường Catinat. Giữa quảng trường có trụ đèn dầu lửa. Tại tầng trệt khách sạn Continental Place có đặt nhà in Librairie.

Catinat street corner and the Continental Palace hotel, around 1905

From left to right of the photograph were Restaurant Café de La Music, shop galleries going along Catinat Street, gasoline lamp-post on the square, Continental Hotel with the printing house Librairie at ground level.

Tòa nhà Union Square, 2016

Tòa nhà phức hợp thương mại – khách sạn hoàn thành năm 2013, bao trọn bốn mặt đường Đồng Khởi, Lê Lợi, Nguyễn Huệ và Lê Thánh Tôn.

Union Square complex building, 2016

This building complex was completed in 2013, covering an entire block surrounded by Dong Khoi Street, Le Loi Boulevard, Nguyen Hue Boulevard and Le Thanh Ton Street.

Quảng trường Nhà hát lớn, đầu 1900

Nhà hát lớn vừa được xây xong, hài hòa với kiến trúc khách sạn Continental. Mặt đường phía trước nhà hát rộng lớn rất phù hợp cho xe cộ và người đi bộ, hòa nhạc và hội họp ngoài trời.

The Opera House Square, early 1900s

At this point, the Opera House was just completed and sat in harmony with the Continental Palace Hotel. The square on its frontage were used for open-air concerts and events, a vehicle drop off point as well as a pedestrian path.

Quảng trường Nhà hát lớn, 2012 The Opera House Square, 2012

Nhà hát lớn thành phố, những năm đầu 1900

Hoàn thành năm 1900, kiến trúc sư Félix Olivier, Ernest Guichard và Eugène Ferré. Khán phòng có ba tầng, tổng cộng khoảng 800 chỗ. Sau năm 1955, được cải biến thành trụ sở Quốc hội Việt Nam Cộng hòa. Từ năm 1967 là trụ sở Hạ nghị viện.

Municipal Opera House, early 1900s

The Municipal Opera House was completed in 1900 by architects Félix Olivier, Ernest Guichard and Eugène Ferré. Its 3 level auditorium with a capacity of 800 seats. It became Republic of Vietnam Parliament House in 1955, then the Lower House in 1967.

Nhà hát lớn thành phố, 2010
Sau tháng 4/1975, trở lại chức năng nhà hát. Năm 1998, được sửa chữa và phục chế lại mặt tiền theo nguyên mẫu năm 1900.

Municipal Opera House, 2010
The Opera House was restored to its original theater function after April 1975. In 1998, the theatre was renovated and its façade was restored to the original 1900 design.

134 SAIGON - Façade du théâtre municipal

Nhà hát lớn và khách sạn Nhà hát (bên phải), những năm đầu 1900

Hotel du Théâtre, xây dựng khoảng sau 1881, trên nền một nhà hát bị phá bỏ sau khi bị cháy. Tầng trệt của khách sạn là nhà hàng Grand Café de la Terrasse. Tồn tại đến trước 1956.

The Municipal Opera House and Theater Hotel (right), early 1900s

Theater Hotel was built round 1881 on the ground of a former theater that had been destroyed by fire. Grand Café de la Terrasse Restaurant used to operate on the ground floor. The hotel was closed around 1956.

Nhà hát lớn & khách sạn Caravelle (phải), 2010

Khách sạn Caravelle là tòa nhà 10 tầng, xây dựng từ 1956-1959, kiến trúc sư Nguyễn Văn Hoa. Trở thành nơi thu hút giới thượng lưu, ngoại giao, báo chí và du khách quốc tế. Sau tháng 4/1975, mang tên Việt là khách sạn Độc Lập. Năm 1995, tòa nhà 10 tầng được tân trang, sử dụng lại tên Caravelle. Đồng thời, khách sạn xây cánh mới với 24 tầng, hoàn thành năm 1998.

The Municipal Opera House & Caravelle Hotel (right), 2010

The Caravelle Hotel (10-storey building) was built during 1956-1959 with the design by architect Nguyen Van Hoa. It became the connecting point for upper class society, diplomat, press and international tourists. Caravelle Hotel was renamed Doc Lap (Independence) after April 1975. The Caravelle name was relaunched when its old wing was renovated in 1995. Then the adjacent, 24-storey wing started construction & completed in 1998.

Khách sạn Nhà hát (trái) và Thương xá Les Nouveautés Catinat (phải), những năm đầu 1900

Tòa nhà bách hóa Les Nouveautés nằm đối diện với khách sạn Nhà hát trên đường Catinat, hoạt động vào khoảng đầu 1900 cho đến khoảng 1955. Nó bao gồm các cửa hàng, sau đó có thêm nhà hàng, quán cà phê. Bách hóa này trực thuộc Công ty Lucien Berthet, thành lập từ 1887.

Theater Hotel (left) and Les Nouveautés Catinat Store (right), early 1900s

The Les Nouveautés Catinat Store (on Catinat Street and opposite to the Hotel Theater) was opened in the 1900s and closed around 1955. At the beginning, it comprised only shops, cafeteria and restaurant. Les Nouveautés Catinat was managed by Lucien Berthet Company (established in 1887).

Khách sạn Caravelle (trái) & cao ốc Opera View (phải), 2010

Tòa nhà bách hóa Les Nouveautés Catinat được chuyển thành Phòng thông tin và Câu lạc bộ Báo chí vào cuối những năm 1950 cho đến 4/1975. Sau đó chuyển thành trụ sở Công ty Thủ công Mỹ nghệ Artex Saigon. Tòa nhà cũ được phá bỏ để xây Cao ốc thương mại và văn phòng Opera View - 7 tầng, hoạt động từ năm 2005.

Caravelle Hotel (left) & Opera View building (right), 2010

In the late 1950s, the building of Les Nouveautés Catinat became the Information Center and Press Club. After April 1975, the State -run Handicraft Company took over this building. It was demolished for the construction of the Opera View Trade and Office building (7 storeys) completed in 2005.

Khách sạn Grand Hotel de France (trái), những năm đầu 1900

Tòa nhà ba tầng, ở giữa bên tay trái là Grand Hotel de France, thành lập vào khoảng 1900. Tên tiếng Việt là Pháp Việt Khách Lầu. Đối diện bên kia đường là một phần của khách sạn Nhà hát. Chung quanh hai khách sạn có nhiều nhà hàng, quán cà phê, tiệm đổi tiền, cửa hàng bán hàng lưu niệm.

Hotel de France (left), early 1900s

The Hotel de France is the middle building from the left. This 3-storey building was established around 1900 with a Vietnamese name "Phap Viet Khach Lau" (France – Vietnam Hotel). It was situated opposite to the Theater Hotel on Catinat Street. Many restaurants, coffee shops, currency exchanges and souvenir shops used to gather around these hotels.

Chung cư 151 Đồng Khởi (trái) 2016

Vào thập niên 1920-1930, tòa nhà Hotel de France được sửa đổi, mở rộng thành khu cửa hàng và căn hộ sang trọng, mang tên Catinat Arcade. Bên trong tòa nhà có rạp chiếu phim Catinat và hành lang thông ra đại lộ Charner. Sau tháng 4/1975, khu căn hộ và các cửa hàng nhỏ vẫn duy trì đến nay. Tòa nhà được gọi là chung cư 151 Đồng Khởi.

151 Dong Khoi Apartment Building (left), 2016

Grand Hotel de France building was renovated and converted to Catinat Arcade in the 1920s-1930s. The building comprised shops, apartments and Catinat Movie Theater. There is a passage linking Dong Khoi (Catinat) Street to Nguyen Hue (Charner) Boulevard. After April 1975, the movie theater was closed but shops and apartment remain. Both the commercial and private parts of this building are called 151 Dong Khoi Apartment Building.

Tòa nhà hiệu thuốc Normale và các cửa hàng kế cận, những năm 1920

Tòa nhà ba tầng đầu tiên bên tay trái là nơi đặt nhà thuốc Normale. Ngã ba Catinat Carabelli (đường Nguyễn Thiệp ngày nay) và Catinat nằm ở đoạn giữa. Đối diện bên kia đường là tòa nhà bách hóa Courtinat. Roche Carabelli là Thị trưởng Sài Gòn (1884-1890).

Pharmacy Normale Building and adjacent shops, 1920s

Pharmacy Normale is the first 3-storey building on the left. The street junction in the middle of the photograph is the corner of Catinat Street and Carabelli Street (Nguyen Thiep now). Courtinat Department Store is located on the opposite side. Roche Carabelli was Saigon's Mayor (1884-1890)

Khách sạn Bông Sen và nhà hàng Brodard, 2016

Tòa nhà 8 tầng khách sạn Miramar được xây vào khoảng cuối 1960 - đầu 1970 trên nền tòa nhà hiệu thuốc Normale. Sau tháng 4/1975, Miramar đổi tên là khách sạn Bông Sen. Ngôi nhà ở góc Catinat - Carabelli, là nhà hàng Brodard, ra đời năm 1948, còn hoạt động đến nay. Sau 1955, đường Carabelli đổi tên là Nguyễn Thiệp (nhà văn hóa thế kỷ 18)

Lotus Hotel and Brodard Restaurant, 2016

The 8-storey Hotel Miramar was built on this site in the late 1960s and early 1970s. It was renamed Lotus Hotel after April 1975. The building at the corner of Catinat-Carabelli Street became Brodard Restaurant in 1948 and has been in operation until this day. After 1955, Carabelli street renamed Nguyen Thiep (scholar, 18th century)

Bách hóa Courtinat, những năm 1920

Tòa nhà ba tầng, nằm ở góc Catinat – Amiral Dupré (Đô đốc Dupré là Thống đốc Nam kỳ 1871-1874). Đây là bách hóa đầu tiên ở Sài Gòn, thành lập 1885. Tên ban đầu là Bazar Saigonnais (Bách hóa người Sài Gòn). Bách hóa này chấm dứt hoạt động sau 70 năm (1955).

Courtinat Department Store, 1920s

The 3-storey building at the corner Catinat Street and Amiral Dupré Street (Amiral Dupré was Cochinchina Governor 1871-1874) was the first department store in Saigon. It was opened in 1885 and named Bazaar Saigonnais (Saigonese Bazaar) and was closed after 70 years of service in 1955.

Cao ốc Sheraton Plaza Saigon, 2016

Sau năm 1955, bách hóa Courtinat trở thành Nhà trưng bày hàng hóa xuất khẩu của Bộ Kinh tế Việt Nam Cộng hòa. Đường Amiral Dupré đổi tên là đường Thái Lập Thành (Đô trưởng Sài Gòn 1951). Từ năm 1967, một phần tòa nhà này ở góc đường Tự Do – Thái Lập Thành, chuyển thành Thương xá Saigon Departo của Nhật. Sau 4/1975, đường Thái Lập Thành đổi tên là Đông Du. Năm 1998, khu nhà này bị phá bỏ để xây khu cao ốc phức hợp 25 tầng (khách sạn, căn hộ, văn phòng), mang tên Ocean Place. Hoàn thành năm 2003, đổi tên thành Sheraton Plaza Saigon.

Sheraton Plaza Saigon, 2016

In 1955, Courtinat Department Store became the Export Goods Showroom under Ministry of Economic Affairs. Admiral Dupré Street was also renamed Thai Lap Thanh (Saigon's Mayor, 1951) in 1955 and then Dong Du after April 1975. In 1967, Saigon Departo, a Japanese department store was opened here at the corner of the then Tu Do Street and Thai Lap Thanh Street. This building block was demolished in 1998 for the new Ocean Place, a 25-storey complex with hotel, apartments, offices. The building was later renamed Sheraton Plaza Saigon.

133 SAIGON — La Rue Catinat

Văn phòng báo và nhà in L'Impartial, những năm 1920

Văn phòng và nhà in báo L'Impartial (Trung Lập) đặt tại tòa nhà văn phòng hai tầng này từ những năm cuối 1910. Trong những năm 1950, tiếp tục là nhà in, nhà sách SILI (Societés des Impremerie et Librairies Indochinoises). Tòa nhà đặt ở góc Catinat – D' Ormay. Sau năm 1955, đường D'Ormay đổi tên thành Nguyễn Văn Thinh (Tên của một chính khách Sài Gòn giữa thế kỷ 20).

The Impartial, newspaper editorial office and printing house, 1920s

The Impartial, a newspaper editorial office and printing house had based in this 2-storey office building since the late 1910s. It became a printing house and book store of SILI (Indochina Printing and Book Store company) during 1950. The building is located at the corner of Catinat Street and D' Ormay Street. After April of 1975, D'Ormay Street was renamed Nguyen Van Thinh Street (Named after a Saigonese politician - mid 20th Century).

Khách sạn Hương Sen, 2010

Khách sạn Astor 7 tầng, xây dựng khoảng cuối 1960 đầu 1970, thay thế cho tòa nhà SILI. Sau tháng 4/1975, đường Nguyễn Văn Thinh đổi tên là Mạc Thị Bưởi (Tên của anh hùng kháng chiến 1951). Khách sạn Astor đổi tên thành khách sạn Hương Sen.

Hương Sen Hotel, 2016

SILI Building was replaced by the 7-storey Hotel Astor in the late 1960s and early 1970s. After April 1975, Nguyen Van Thinh Street was renamed Mac Thi Buoi (Named after Resistance war hero, 1951) and Astor Hotel was renamed Huong Sen hotel.

Saïgon. — Magasins généraux, Maison Mottet et Cie

Bách hóa Mottet et Cie, 1908

Tòa nhà hai tầng, góc đường Catinat- Turc (Đồng Khởi - Hồ Huấn Nghiệp ngày nay). Cửa hàng bách hóa của Công ty Thương mại Mottet et Cie, thành lập đầu 1900. Sau 1955, đường Turc (mang tên Thị trưởng đầu tiên của Sài Gòn, 1867 - 1871), đổi tên là Hồ Huấn Nghiệp (Hồ Huấn Nghiệp là sĩ phu, chống thực dân Pháp, thế kỷ 19).

Mottet et Cie store, 1908

Mottet et Cie Store was a two-storey building located at the corner Catinat Street and Turc Street. It was opened in the early 1900s. In 1955, Turc Street (First Mayor of Saigon, 1867 - 1871) was renamed Ho Huan Nghiep Street (Named after a scholar revolting against French colonists in the 19th century).

Khách sạn Grand phần mới xây dựng, 2016

Tòa nhà 20 tầng xây dựng năm 2007 là phần mở rộng của khách sạn Grand. Được xây dựng lại từ nhà ở và chung cư cũ.

New wing of Grand hotel, 2016

This 20-storey building was built in 2007 as a new extension of the Grand Hotel. It replaced old residential houses and apartment building.

Khách sạn Grand, những năm 1930

Tòa nhà 4 tầng, góc Catinat – Vannier, hoàn thành năm 1930. Từ năm 1937 mang tên Saigon Palace Hotel. Sau năm 1955, đường Vannier (Vannier là sĩ quan Pháp trợ giúp Gia Long, thế kỷ 18) đổi tên thành Ngô Đức Kế (Ngô Đức Kế là nhà báo chống thực dân Pháp, đầu thế kỷ 20).

Grand Hotel, 1930s

This 4-storey building at the corner of Catinat Street and Vannier Street was completed in 1930. It was renamed Saigon Palace Hotel in 1937. Vanier Street (named after a French supporter of Nguyen dynasty in 18th century) renamed Ngo Duc Ke (Ngo Duc Ke was a journalist revolting against French colonists, early 20th century) in 1955. The hotel became Sai Gon Lu Quan (Saigon Inn) in 1958.

Khách sạn Grand, 2012
Năm 1989, mang tên khách sạn Đồng Khởi. Từ năm 1995 được nâng cấp, làm mới lại, mang tên Grand Hotel. Từ 2007, mở rộng sang tòa nhà bên cạnh, có thêm mặt đường Hồ Huấn Nghiệp

Grand Hotel, 2012
Sai Gon Lu Quan was renamed Dong Khoi Hotel in 1989. The hotel was renovated, upgraded and returned to the old name of the Grand Hotel in 1995. Its extension to Ho Huan Nghiep Street completed in 2007.

2011 COCHINCHINE — SAIGON — Le bas de la rue Catinat

Đầu đường Catinat nhìn từ bờ sông, trong khoảng 1910-1925

Tòa nhà hai tầng bên trái là Hotel d' Annam (tên Việt là Nam Việt khách lầu). Tòa nhà ba tầng bên phải là Hotel de la Rotonde (có nghĩa là tòa nhà có hình dáng uốn cong). Nơi đây có nhà hàng Café de La Rotonde nổi tiếng. Ngoài ra có nhiều trụ sở của các công ty thương mại, hãng hải và lãnh sự quán nước ngoài. Sau 1955, tòa nhà chuyển thành trụ sở của Công ty Thương mại Denis Frères.

River end of Catinat street, around 1910-1925

The two-storey building on the left was An Nam Hotel. The three storey building on the right was Hotel de la Rotonde comprising the well known Café de La Rotonde. Several trading companies, shipping companies and foreign consulates had placed their offices in this building before it became Denis Frères Trading Corporation Office in 1955.

Đầu đường Đồng Khởi nhìn từ bờ sông, 2010
Tòa nhà 6 tầng bên trái là khách sạn Majestic, xây dựng năm 1925 thay cho Nam Việt khách lầu. Tòa nhà 5 tầng bên phải là cao ốc văn phòng Seaprodex (Tổng Công ty Xuất khẩu Thủy sản Việt Nam). Tòa nhà này được xây dựng vào cuối những năm 1980 thay thế tòa nhà Denis Frères.

The river end of Dong Khoi street, 2010
The 6-storey building on the left is the Majestic hotel, built in 1925 to replace An Nam Hotel. The 5-storey building on the right is Seaprodex Office Building (Vietnam Seafood Export Corporation), built in the late 1980s, replaced the Denis Frères building.

Thương xá TAX - TAX Mall
Photo: Hiếu Minh

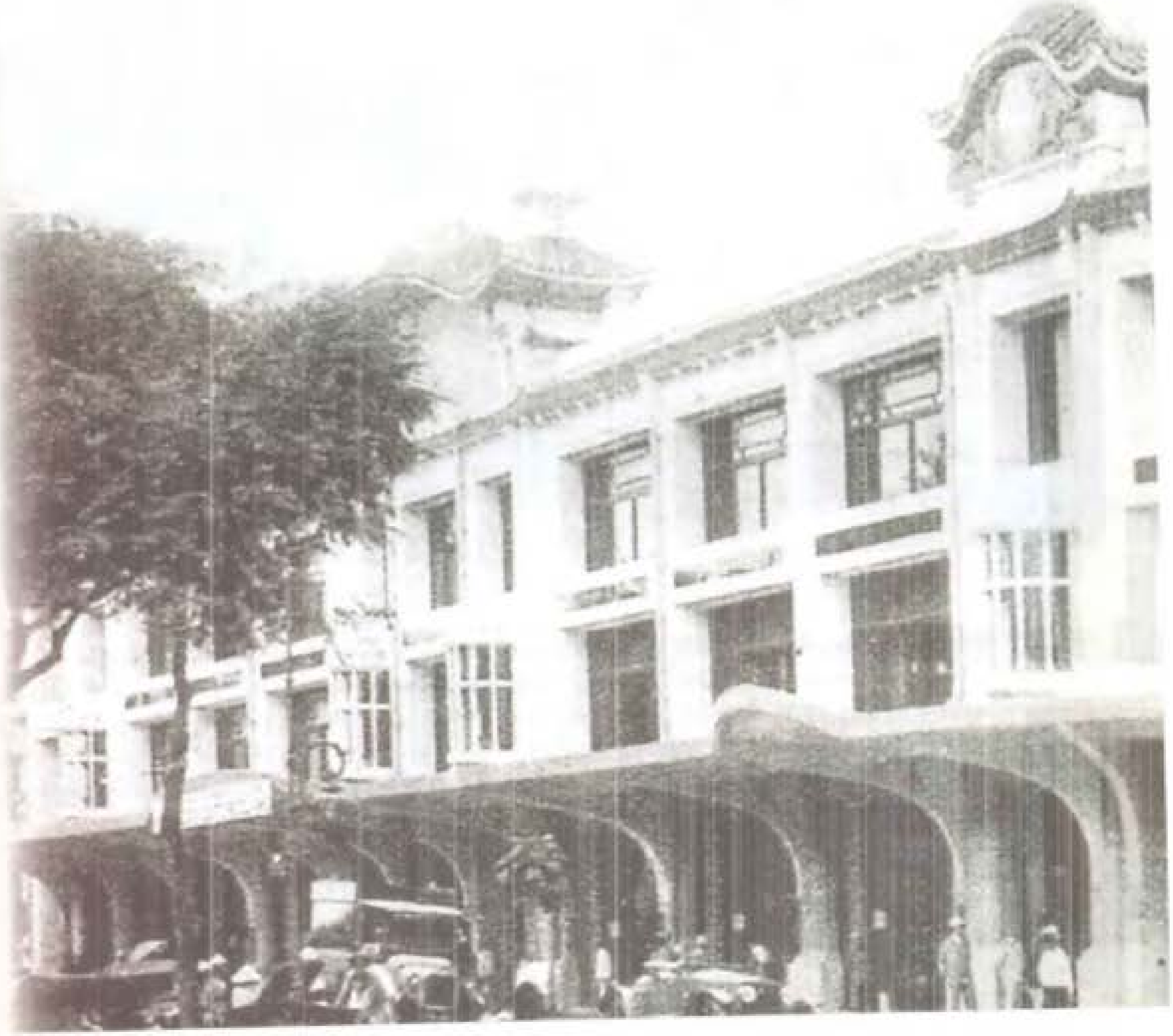

XÁ TAX
GROUP
Vietnamobile
Vietnamobile

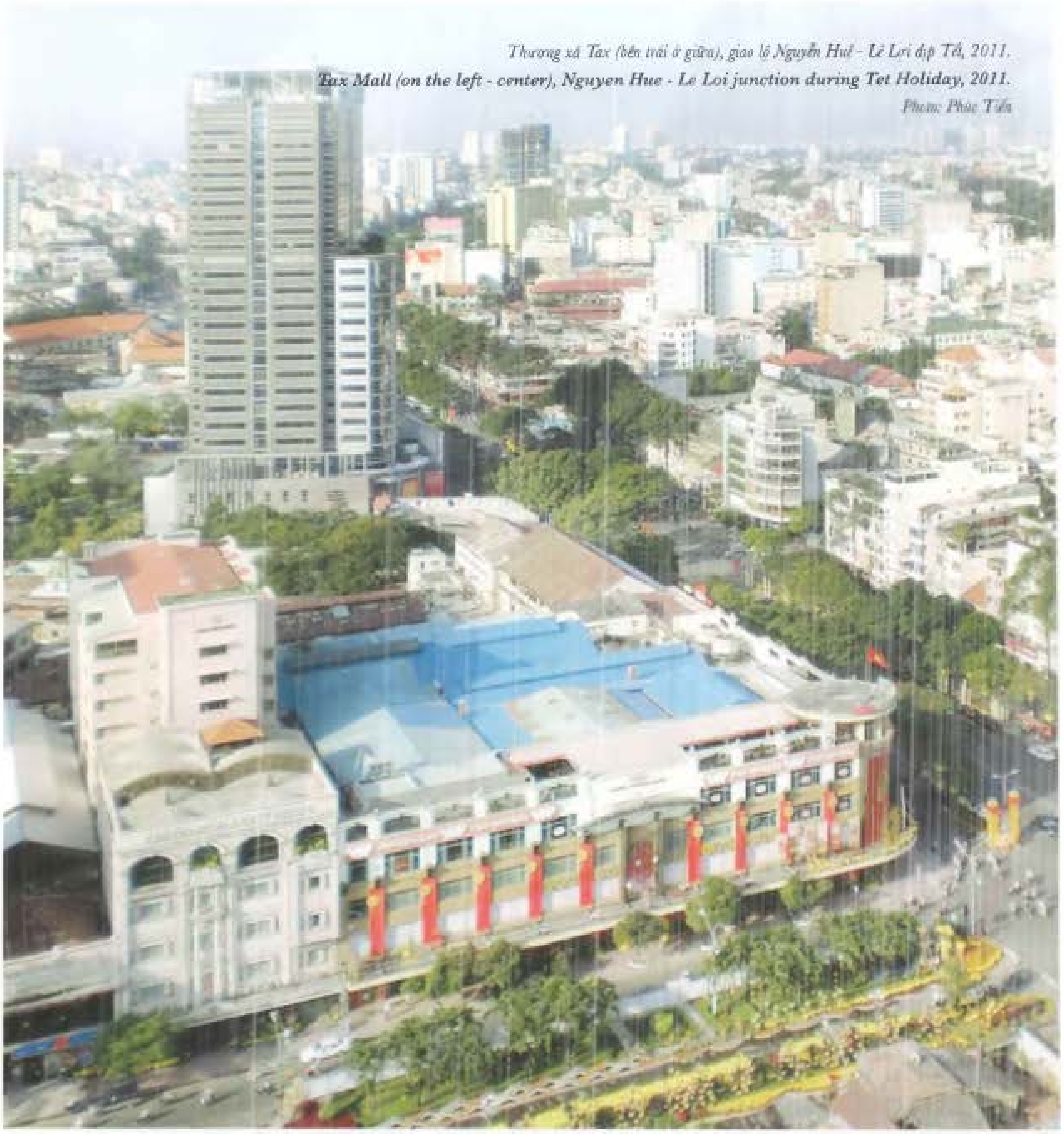

Thương xá Tax (bên trái ở giữa), giao lộ Nguyễn Huệ - Lê Lợi dịp Tết, 2011.
Tax Mall (on the left - center), Nguyen Hue - Le Loi junction during Tet Holiday, 2011.
Photo: Phúc Tiến

KHU VỰC CHARNER XƯA NGUYỄN HUỆ NAY

Trong hơn 100 năm qua, đây là đại lộ rộng lớn nhất ở trung tâm thành phố, nơi có đầy đủ nhất những kiến trúc và cảnh quan tiêu biểu cho chính trị, kinh tế, thương mại và du lịch của một thành phố cảng, giao thương nhộn nhịp. Đại lộ Nguyễn Huệ là điểm đến số một đầy sức sống tiêu biểu của Sài Gòn, giống như đại lộ Champs - Élysées tiêu biểu cho Paris hay đại lộ số 5 tiêu biểu cho New York.

Trước khi Pháp đánh chiếm Sài Gòn (1859), khu vực này từng có một con kênh nối thẳng sông Sài Gòn với Thành Gia Định (Thành Bát Quái dưới thời Nguyễn Ánh 1790, mặt phía Nam là đường Lê Thánh Tôn ngày nay). Hai bên kênh đã có chợ Bến Thành và khu dân cư, làng nghề người Việt, người Hoa sinh sống và buôn bán nhộn nhịp. Cách dòng kênh vài trăm mét là cảng Bến Nghé tiếp nhận tàu thuyền từ biển vào, đồng thời liên thông với khu vực người Hoa – Chợ Lớn qua rạch Bến Nghé và kênh Tàu Hủ. Khi Pháp vào, nơi đây thật sự là địa điểm lý tưởng để định hình trung tâm thành phố theo hướng đô thị giao thương, đô thị mở chứ không lấy thành quách vua quan làm trung tâm như trước nữa.

Ngay từ quy hoạch đầu tiên, chính quyền Pháp đã có ý tưởng táo bạo biến đổi con kênh này thành đại lộ rộng 40m, chạy thẳng từ bờ sông đến khu vực được dành sẵn làm Tòa thị chính. Do vậy, người Pháp mau chóng sửa sang dòng kênh sẵn có, đồng thời mở rộng đường hai bên kênh, đặt tên là đường De Genouilly và Charner (tên hai đô đốc chỉ huy đội quân xâm chiếm Việt Nam và sau đấy là Thống đốc Nam kỳ). Chẳng mấy chốc, dọc theo dòng kênh, các ngôi nhà gạch và nhà gỗ riêng lẻ theo lối cổ truyền đã nhanh chóng trở thành dãy nhà phố, nhà kho, hàng quán san sát như các dãy

phố hòa quyện Á - Âu tân lập ở Hong Kong và Singapore trước đó. Chợ Bến Thành của người bản xứ được xây mới khang trang với ba nhà lồng lớn. Bắt đầu từ năm 1863, một phần kênh được lấp, sang đến năm 1887, bắt đầu lấp tiếp phần còn lại. Chỉ hai năm sau, 1889, toàn bộ con kênh cũ chuyển thành đại lộ, chính thức mang tên đại lộ Charner.

Từ thập niên cuối thế kỷ 19 sang thập niên đầu thế kỷ 20, một đại lộ Charner sang trọng, văn minh được hình thành. Những nhà phố đơn giản, tạm bợ được thay thế bởi những nhà phố khang trang, hiện đại. Tòa thị chính (người Việt gọi là Dinh Xã Tây) nguy nga được xây dựng là điểm nhấn cuối đại lộ. Đường sá được tráng nhựa, có thêm đèn đường thắp sáng. Tuyến xe tram chạy bằng đầu máy hơi nước nối bến cảng với nhà ga xe lửa đi Mỹ Tho và Chợ Lớn bắt đầu hoạt động. Người Hoa và người Ấn Độ từ Singapore và Hong Kong và nhiều thương nhân, đủ các quốc tịch khác đến buôn bán, định cư ngày càng đông. Các lễ hội Việt, Hoa, Pháp được tiến hành trên đại lộ này. Đại lộ Charner chính là nơi các du khách, khách VIP các quốc gia đến Sài Gòn bằng đường biển đặt chân đầu tiên lên trung tâm thành phố.

Trong ba thập niên kế tiếp từ 1920 đến 1945, dọc theo đại lộ Charner có thêm nhiều cửa hàng bách hóa lớn, cao ốc văn phòng, khách sạn, kho bạc, ngân hàng, trụ sở các hãng tàu, hãng vận chuyển hàng hải, show room và garage xe hơi, các cư xá căn hộ, các công thự. Những năm đầu chiến tranh 1945-1947 quang cảnh đại lộ Charner và các phố trung tâm có giảm đi sự nhộn nhịp vốn có. Nhưng khi tình hình an ninh tốt hơn, Sài Gòn trở thành thủ đô của chính quyền Bảo Đại, dân cư từ các tỉnh tụ về, người nước ngoài, đặc biệt là người Mỹ và đồng đô la bắt đầu đổ bộ thì đại lộ Charner lại thêm tấp nập, có thêm nhiều sức sống.

Từ năm 1955 đến năm 1975, đại lộ Charner được đổi tên thành đại lộ Nguyễn Huệ. Trong 21 năm này, đại lộ Nguyễn Huệ càng thêm đông đúc, sầm uất vì có thêm nhiều khách sạn, cửa hàng, cơ sở tài chính, thương mại. Tuy nhiên về cảnh quan và kiến trúc chung hầu như không có xáo trộn lớn và biến đổi đột ngột. Các kiến trúc cổ điển và hiện đại đều tìm được tiếng nói và phong cách đi với nhau hài hòa.

Chẳng hạn một nét mới là hai hàng kiosque chạy dọc theo làn xe ở giữa đại lộ. Bắt đầu vào những năm 1950, đường ray và tuyến xe tram được gỡ bỏ thì thay vào đó chính quyền thành phố cho tư nhân lập kiosque bán hoa, lợp ngói đỏ theo phong cách châu Âu. Bước vào những năm 1960, các kiosque đó lại được thay đổi thành những cửa hàng nhỏ vuông vắn, bán hàng lưu niệm, dịch vụ điểm thêm nét duyên dáng, thướng ngoạn phong phú cho khu trung tâm. Đặc biệt, từ cuối những năm 1950, chợ Hoa Tết ở trước chợ Bến Thành được chuyển về đại lộ Nguyễn Huệ tạo ra một nét độc đáo của mùa Xuân Sài Gòn. Thêm nữa, ở hai giao lộ lớn nhất đều có kiến trúc nhỏ trang nhã, phù hợp với không gian chung quanh, tạo nên hai vòng xoay thanh lịch. Đó là hồ nước và đài phun nước ở giao lộ Nguyễn Huệ - Lê Lợi (xây dựng năm 1943 và được tu bổ đầu thập niên 1950) và cột đồng hồ Orient ở giao lộ Nguyễn Văn Thinh (nay là Mạc Thị Bưởi) – Nguyễn Huệ (1964).

Trong khi đó, các cao ốc trên 5 tầng mọc lên không nhiều lắm. Dọc đại lộ, chỉ mới có ba cao ốc lớn đồ sộ là tòa nhà số 40 Nguyễn Huệ - 10 tầng (1953-1954), khách sạn Palace - 15 tầng (1971) và cao ốc số 8 Nguyễn Huệ, trụ sở Ngân hàng Quân đội - 15 tầng (1974). Tất cả đều nằm bên phải đại lộ Nguyễn Huệ nhìn từ bờ sông vào.

Bước vào thế kỷ 21, cảnh quan và kiến trúc của đại lộ Nguyễn Huệ thay đổi vùn vụt. Từ năm 1995-1996, nhân dịp kỷ niệm 300 năm Sài Gòn, các kiosque trên đại lộ Nguyễn Huệ đã bị bóc dỡ với mục tiêu làm con đường rộng hơn, kể cả phục vụ ý định sẽ biến nơi đây thành phố đi bộ. Chợ Hoa Tết sau đấy được dời sang công viên dọc bến Bạch Đằng và công viên 23/9. Đường Hoa Nguyễn Huệ ra đời từ năm 2004, tái tạo và làm mới một nét vui xuân độc đáo của Sài Gòn. Cận kề năm 2000, hàng loạt dự án nhà khách sạn, cao ốc văn phòng đồ sộ đã

"đổ bộ" vào khu vực này. Nhiều nhà cao tầng kiến trúc lợp kính hiện đại, hoàn toàn xa lạ với phong cách Á-Âu cổ điển "xâm thực" nhanh chóng không gian xưa.

Đặc biệt, từ năm 2014, diễn ra nhiều thay đổi ảnh hưởng kiến trúc và cảnh quan đặc sắc của đại lộ Nguyễn Huệ xưa. Trước nhất, đó là việc các hàng cổ thụ và cây xanh bị chặt hạ để làm đường đi bộ trên nền đá hoa cương. Kế đến, Thương xá Tax bị đóng cửa, năm 2016 chính thức bị phá bỏ để xây cao ốc mới 40 tầng. Cùng lúc, bồn phun nước và vòng xoay Lê Lợi- Nguyễn Huệ cũng được dỡ bỏ. Cột đồng hồ 2008, thay thế cột đồng hồ Orient 1964 ở vòng xoay Nguyễn Huệ - Mạc Thị Bưởi "ra đi" tương tự. Dãy nhà phố hai tầng góc Nguyễn Huệ - Huỳnh Thúc Kháng, dấu vết của nhà phố Catinat phồn thịnh những năm 1920, được xây sửa trở thành những cửa hàng mới, xây sửa hiện đại nhưng lô xô. Rải rác suốt đại lộ có những tòa nhà bị phá bỏ để làm nhà cao tầng nhưng vẫn còn "trùm chăn" để lại những ô trống hoác, làm bãi giữ xe tạm thời.

Năm 2015, phố đi bộ Nguyễn Huệ ra đời ở lằn đường giữa đại lộ đem đến một cảnh quan mới mẻ. Đây là nơi giới trẻ và du khách tập trung đông đúc vào buổi tối, nhất là các ngày cuối tuần.

Toà Thị Chính những năm 1910.
The City Hall, 1910s.

Giao lộ Nguyễn Huệ - Lê Lợi ở thời điểm bắt đầu xây dựng nhà ga Metro và phố đi bộ, tháng 7/2014.

Nguyen Hue - Le Loi junction at the time of starting Metro station construction sites and pedestrial street, July 2014.

Đường hoa Nguyễn Huệ Tết 2017. Tòa nhà xưa Thương xá TAX (góc trái) bị phá bỏ.

Nguyen Hue - the flower street during Tet holiday on 28 January of 2017. The Tax Mall building (left) was demolished fully few weeks before.

Tòa tháp Bitexco soi bóng trên mặt kiếng tòa nhà VTP.

Reflections of Bitexco Financial Tower's on VTP office building at 8 Nguyen Hue boulevard.

Photos: Phúc Tiến

Charner Then, Nguyen Hue Now

For more than a hundred years, Charner has been the widest boulevard in Saigon downtown. It has been home to a number of iconic architecture and landmarks that reflect the city's politics, economy, commerce and tourism.

Before the 1859 French arrival, Charner Boulevard was a canal stretching from Saigon River to the Citadel . Along the canal were the former Ben Thanh Market, handicraft villages and Viet and Chinese settlement. This area measures only a few hundred meters from Ben Nghe dock and Tau Hu Creek which is the main commercial ship route linking Saigon to Cho Lon and other markets. It is therefore the ideal location for a new town center, a trading gateway to the world. This vision was later realised by the French Government while transforming Saigon into an open-plan city that superseded the city of Citadels.

Under the French government, the canal was renovated with its side roads widen and named Genouilly and Charner (Admirals and later Governors of Cochinchina). Very soon detached vernacular houses along the canal had become townhouses with blended characters from the East and the West (similar to the architecture of Hong Kong and Singapore). Ben Thanh Market was renovated with three large pavilions. A part of the canal was went under reclamation in 1863 and the rest in 1887. In 1889, the whole canal became Charner Boulevard.

The grand version of Charner Boulevard was built during late 19th century and early 20th century. Temporary structures were replaced with neo-classical villas and town houses. The monumental City Hall were constructed at one end of the boulevard. The steam trams used to run from the riverside to Cho Lon and My Tho. An increasing number of merchants arrived here from China, India and Singapore. Festivals celebrating Viet, Chinese, French culture became a tradition. Charner Boulevard where foreign tourists laid their first step in Saigon from their ships.

During 1920-1945, Charner Boulevard saw the arrival of department stores, office buildings, hotel, treasury, banks, headquarters of shipping companies and ocean liners, car showroom, apartment buildings and villas. The humming activity suddenly went quite between 1945 and 1947 when war broke out in Vietnam. When security was regained, Saigon became the capital city under Bao Dai administration and continued to attract citizens of different origins.

Since 1955, Charner Boulevard entered a new period and was renamed Nguyen Hue Boulevard characterized by the new rows of kiosks, fountains and clock tower. Flower Market was held here during Tet season (Vietnamese New Year) since the late 1950s and has become a tradition. The street scene was added with a few 5-storey buildings and 3 high-rise buildings, namely 40 Nguyen Hue (10 storey, 1953-1954), Palace Hotel (15 storey, 1971) and the Military Bank at 8 Nguyen Hue (15 storey, 1974).

Nguyen Hue Boulevard entered the 21st century with rapid transformations that are sometime unpleasant. The rows of kiosks were removed during 1995-1996 under a plan to create a pedestrian street to celebrate Saigon's 300 year birthday. Tet Flower Market were also relocated at the same time. By year 2000, a series of massive modern buildings arrived and disturbed the harmonious East-West street scene. Fortunately, Nguyen Hue Flower Street started in 2004 and revived the Tet tradition of Saigon.

Amongst the waves of high-rise development, 2014 has been the most regretful and destructive year to the heritage of Nguyen Hue Boulevard. Granite paving has replaces rows of hundred year old trees. A series of historical landmarks were demolished including Tax department store, Nguyen Hue clock tower and fountains, some of the last heritage villas and two-storey townhouses. The modern alternatives were flashy skyscrapers and flashy stores, temporary parking on plots of post-demolition land waiting to become the next high rise. In 2015, the pedestrian street has finally arrived after 20 years of delay. It brought along tiny trees that are densely planted and block views. At the river end, Nguyen Hue Pedestrian Street is decorated with permanent exhibition panels.

Nguyen Hue Boulevard has remained Saigon's mostvibrantstreet, full of life, yet lacking heritage and the sense of its past.

Dinh Xã Tây, những năm 1910

Tòa thị chính, người Việt quen gọi là "Dinh Xã Tây". Khởi công năm 1898, hoàn thành năm 1909, kiến trúc sư Fernand Gardes. Hai cánh trái và phải của tòa nhà được xây thêm một tầng lầu vào đầu những năm 1950. Từ năm 1955-1975, công viên phía trước mang tên Đống Đa – kỷ niệm một trận đánh chiến thắng quân Trung Quốc xâm lược thế kỷ 18. Cũng từ 1955, đại lộ Charner đổi tên là Nguyễn Huệ (anh hùng dân tộc thế kỷ 18).

The City Hall, 1910s

The City Hall building was completed in 1909 by architect Fernand Gardes. An additional second floor of its two wings were constructed in the early 1950s. The park in front of the City Hall was named Dong Da during 1955-1975 to honor a victorious battle against a Chinese invasion in the 18th century. Since 1955, the boulevard was named Nguyen Hue, national hero in 18th century.

Trụ sở Ủy ban Nhân dân TP.HCM, 2016

Sau tháng 4/1975, là trụ sở của Ủy ban Nhân dân TP.HCM, Hội đồng Nhân dân Thành phố và Sở Nội vụ. Từ năm 2016 tòa nhà bắt đầu được mở rộng. Dự kiến mang tên gọi mới là Trung tâm Hành chính TP.HCM. Tượng đài Chủ tịch Hồ Chí Minh, cao 3,3m được xây dựng ở công viên phía trước năm 1990 và được thay thế bằng tượng đài mới, cao 7,2m năm 2015. Cũng từ năm 2016, công viên tại đây được xây dựng lại, nối vào phố đi bộ Nguyễn Huệ.

HCMC People's Committee Hall, 2016

After April 1975, the building became the office of the People's Committee (City government), the People's Council and the Department of Internal Affairs. The building has gone under renovation and expansion since 2016. It will be renamed City Administration Center. The 3,3m height statue of Ho Chi Minh President erected in 1990, was recently replaced by a new 7.2m statue while the park was renovated and intergrated into Nguyen Hue pedestrian Street since 2016.

Nhà trưng bày xe hơi Bainier, những năm 1920
Tòa nhà ba tầng bên trái, trải dài từ giao lộ Charner-Bonard (Lê Lợi) đến giao lộ Charner- Espagne (Lê Thánh Tôn). Bao gồm nhà trưng bày xe hơi và garage sửa chữa, ra đời khoảng năm 1920. Sau năm 1958, được thay thế bằng một cao ốc 6 tầng do kiến trúc sư Lê Văn Cấu thiết kế. Tòa nhà mới mang tên Trung tâm Thương mại Rex bao gồm khách sạn, rạp hát, văn phòng, nhà hàng. Tuy nhiên, phần garage thuộc Công ty KYXACO, giáp đường Lê Thánh Tôn vẫn hoạt động.

Banier Autohall, 1920s
The 3-storey car showroom and garage located on the left side and spread from the intersection of Charner Avenue and Bonard Boulevard to the intersection of Charner Avenue and Espagne Street (Le Thanh Ton now). Since 1958, the building was replaced by a new 6-storey building by architect Le Van Cau. The new block was named Rex Trade Center and includes hotel, movie theater, offices, restaurants. The garage (KYXACO Company) adjacent to Le Thanh Ton remained through this transformation.

Khách sạn Rex, 2016

Sau tháng Tư 1975, khách sạn Rex đổi tên là Bến Thành nhưng từ cuối thập niên 80 lấy lại tên cũ. Khoảng cuối những năm 1990, khu vực rạp chiếu bóng Rex được sửa đổi thành sảnh tiếp tân và sân vườn bên trong. Sau đấy, garage xe hơi KYXACO và dãy nhà phố trên đường Lê Thánh Tôn kế cận được phá bỏ để mở rộng khách sạn. Phần mở rộng này hoàn thành vào năm 2008. Trong khi đó, phần trệt của khách sạn Rex ở góc Lê Lợi – Nguyễn Huệ, cũng được sửa chữa thành khu cửa hàng cao cấp, mang tên Rex Arcade.

Rex hotel, 2016

Rex Hotel was renamed as Ben Thanh Hotel after April 1975. The old name Rex returned in the late 1980s. Rex Movie Theater was converted into a hotel lobby and an open-air courtyard at the end of 1990s. Then, the KYXACO Garage and the neighboring residential buildings on Le Thanh Ton Street were erased for a new expansion of the hotel. The new hotel wing was completed in 2008. Meanwhile, the ground level at corner of Le Loi and Nguyen Hue was renovated to become a high-end Rex Arcade.

Đại bách hóa Charner (GMC), những năm 1920

Tòa nhà ba tầng là Grands Magasins Charner de Saigon, viết tắt là GMC, xây dựng năm 1924 ở góc đường Charner - Bonard. Trước đó GMC đã hoạt động tại đây từ 1914 với tòa nhà cũ, nhỏ hơn. Từ năm 1948, tòa nhà được sửa lại, thêm một tầng và thay đổi kiểu dáng bên ngoài. Những năm 1960, GMC đổi tên là Thương xá Tax.

Grands Magasins Charner de Saigon Mall, 1920s

This 3-storey building was completed in 1924 as the new mall of Grands Magasins Charner de Saigon (GMC). Previously GMC brand was launched in 1914 at a smaller building. The building was renovated in 1948, adding the 4th floor and altering its façade. The GMC Mall was renamed as Tax Mall in the 1960s.

Thương xá TAX, 2010

Sau tháng Tư 1975, đổi tên là Cửa hàng Bách hóa tổng hợp TP.HCM, có lúc là Cửa hàng Thiếu nhi. Từ năm 1997, trở lại công năng cũ và tên gọi Thương xá Tax, bao gồm siêu thị, cửa hàng, nhà hàng, văn phòng. Tòa nhà được sửa chữa thay đổi kiểu dáng bên ngoài nhiều lần. Từ 2014, Thương xá Tax ngừng hoạt động đến tháng 10/2016 được phá bỏ để xây dựng một tòa nhà mới cao 40 tầng.

TAX Mall, 2010

After April 1975, it became Ho Chi Minh City General Department Store then Children Department store. Tax Mall was restored as a shopping center with shops, super market, shops, restaurants and offices in 1997. The façade of the building has been renovated and changed many times. Tax Mall closed in 2014 and was demolished in October 2016 for a new 40-storey building.

Bùng binh Bonard – Charner, khách sạn Nations, những năm 1920

Ở giữa giao lộ Bonard – Charner là sân khấu chơi nhạc, hình bát giác, đặt tại trung tâm vào những năm đầu 1900. Nó được người Việt gọi là "Bồn Kèn" hoặc "Bùng binh". Sân khấu này được thay thế bởi một hồ nước và đài phun nước, vào năm 1943. Tòa nhà hai tầng ở giữa ảnh là khách sạn. Grand Hôtel des Nations & quán Café de la Music, được xây vào đầu 1900. Cuối thập niên 1930, tòa nhà được thay thế bởi một tòa nhà 4 tầng. Sang đầu thập niên 1950, nó được nâng thành 6 tầng, lấy tên là cao ốc Lien Seng.

Bonard – Charner intersection, Nations hotel, 1920s

The octagon-shaped music stage (left) was built on the roundabout in the early 1900s. Vietnamese called it "Bon Ken" (Music Kiosk) or "Bung Binh" (Military music band cross point). This kiosk was replaced by a pond and water fountain in 1943. The 2-storey building in the center of photograph was home to Grand Hotel des Nations and Café de La Music. It was built in the early 1900s, demolished for a 4-storey office and apartment building at the end of 1930s, then upgraded to a 6-storey Lien Seng officetel building in the 1950s.

Giao lộ Lê Lợi - Nguyễn Huệ và tòa nhà Union Square, 2016

Vào năm 2010, toàn bộ khối nhà cao ốc Lien Seng (cùng Thương xá Eden kề bên), được đập bỏ để xây khu phức hợp thương mại Union Square. Tòa nhà khổng lồ này được xây xong năm 2013. Năm 2014, hồ nước và đài phun nước ở giữa giao lộ bị dỡ bỏ, chuyển thành khu vực nhạc nước, mở đầu phố đi bộ Nguyễn Huệ.

Le Loi – Nguyen Hue intersection, Union Square complex, 2016

In 2010, the former Lien Seng building (with the adjacent Eden shopping center) were demolished for Union Square complex. The Union Square spreading the whole block was completed in 2013. The pond and water fountain at the roundabout were demolished and replaced with a music fountain square in 2014 to mark to beginning of the Nguyen Hue pedestrian Street.

Đại lộ Charner từ giao lộ Bonard hướng ra bờ sông, những năm 1920

Đại lộ có 4 làn đường, dài hơn 800m, rộng 64m. Tòa nhà bên tay phải là bách hóa Charner. Từ những năm 1950, dọc theo hai bên đường bắt đầu xây dựng các kiosque có mái ngói để bán hoa, bán báo, hàng lưu niệm. Vào cuối những năm 1960, hai dãy kiosque này được thiết kế lại như các cửa hàng mái bằng, vuông vắn.

Charner boulevard looking towards river bank, 1920s

Charner was four-lane boulevard, 64m wide and 800 meters long. The building on the right is Charner Mall. In the 1930s, flower, newspaper and souvenir kiosks with red roof tiles were built along the middle lanes. These kiosks were redesigned as square shapes with a flat roof, at the end of 1960s.

Phố đi bộ Nguyễn Huệ hướng ra bờ sông, 2016
Các kiosque trên đường bị xóa bỏ, thay thế bằng các bãi cỏ, hoa kiểng vào khoảng năm 1996. Năm 2015, toàn bộ khu vực ở giữa đường được xây dựng lại, lát gạch granite, trở thành phố đi bộ. Xe cộ chỉ còn lưu thông ở hai làn đường nhỏ hai bên. Tòa nhà cao nhất bên tay trái là Times Square, cao 164m, hoàn thành năm 2015. Tòa nhà cao nhất bên tay phải là Sun Wah Tower (1995).

Nguyen Hue pedestrian street towards river bank, 2016
All of the kiosks were removed and replaced by greenery in 1996. In 2015, the two central lanes were converted into a pedestrian street with granite paving. Lanes at two sides remain vehicle streets. The tallest building on the left is Times Square, 164 meters high, was completed in 2015. On the right, the tallest building is Sun Wah Tower, was completed in 1995.

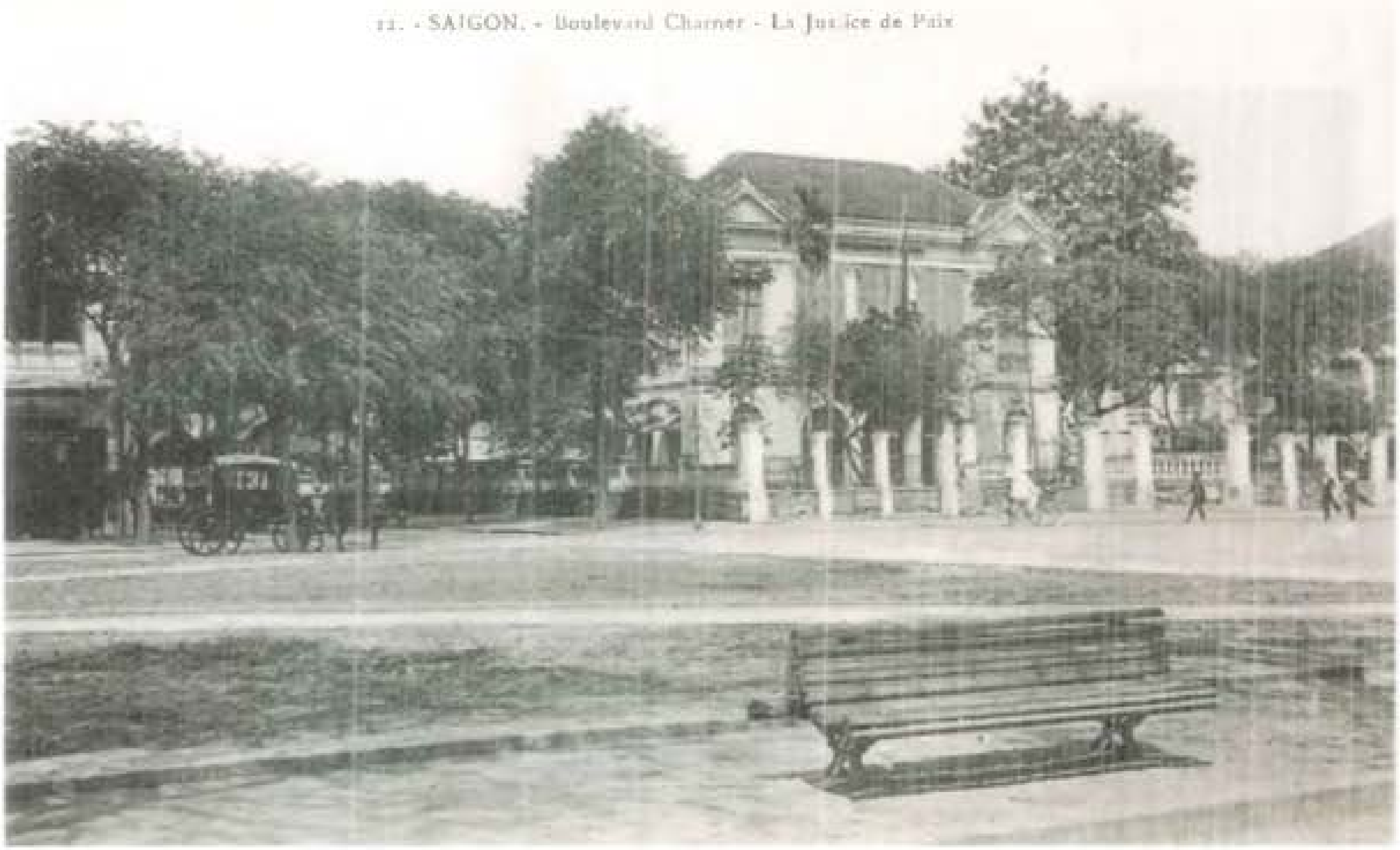

Tòa án Hòa giải, những năm 1920

Tòa nhà hai tầng, hoàn thành năm 1885, nằm ở giao lộ Charner – D'Ormay. Ở vị trí này, trước đây từng có nhà thờ Sainte - Marie - Immaculée, nhà thờ bằng gỗ xây dựng năm 1863.

Reconciliation Court, 1920s

This 2-storey building was completed in 1885 at the corner of Charner Boulevard and D'Ormay Street. The former Sainte-Marie-Immaculee wooden church was built on this plot of land in 1863.

Cao ốc Sun Wah, 2010
Tòa nhà 25 tầng là cao ốc văn phòng của nhiều công ty thương mại, đầu tư, hàng không. Hoàn thành 1995, thiết kế bởi Công ty Los Angeles Architecs Archeon International.

Sun Wah Tower, 2010
The 25-storey building is home for many trading, investment, banking and airlines companies. The tower was designed by the LA-based Architects ARCHEON International and completed in 1995.

109. SAIGON — Boulevard Charner et angle de la rue d'Ormay

Giao lộ Charner – D'Ormay, những năm 1930
Tòa nhà hai tầng bên tay phải là khách sạn Hôtel au Coq d'Or (Con Gà Vàng), xây dựng trong những năm 1930. Phía xa xa là Dinh Xã Tây (Tòa thị chính, nay là trụ sở UBND thành phố). Đối diện bên kia đường là dãy nhà phố thương mại, garage xe hơi Charner.

Charner Street and D'Ormay Street intersection, 1930
From the right are the 2-storey Hôtel au Coq d'Or (Golden Chicken, built in 1930). The City Hall in the distance and shops, offices and garage on the left.

Giao lộ Nguyễn Huệ - Mạc Thị Bưởi, 2016

Tòa nhà bên tay phải là khách sạn Palace (15 tầng), xây dựng năm 1971. Sau tháng 4/1975, khách sạn Palace mang tên là Hữu Nghị. Cuối những năm 1990, khách sạn mang tên là Palace Hotel Saigon. Năm 2006, khách sạn được mở rộng sang cao ốc kế cận.

Nguyen Hue - Mac Thi Buoi Intersection, 2016

The building on the right is the Palace Hotel (15 storeys), built in 1971. The hotel was known as Huu Nghi (Friendship) after April 1975. In the late 1990s, it was renamed Palace Saigon. The hotel expanded into adjacent building in 2006.

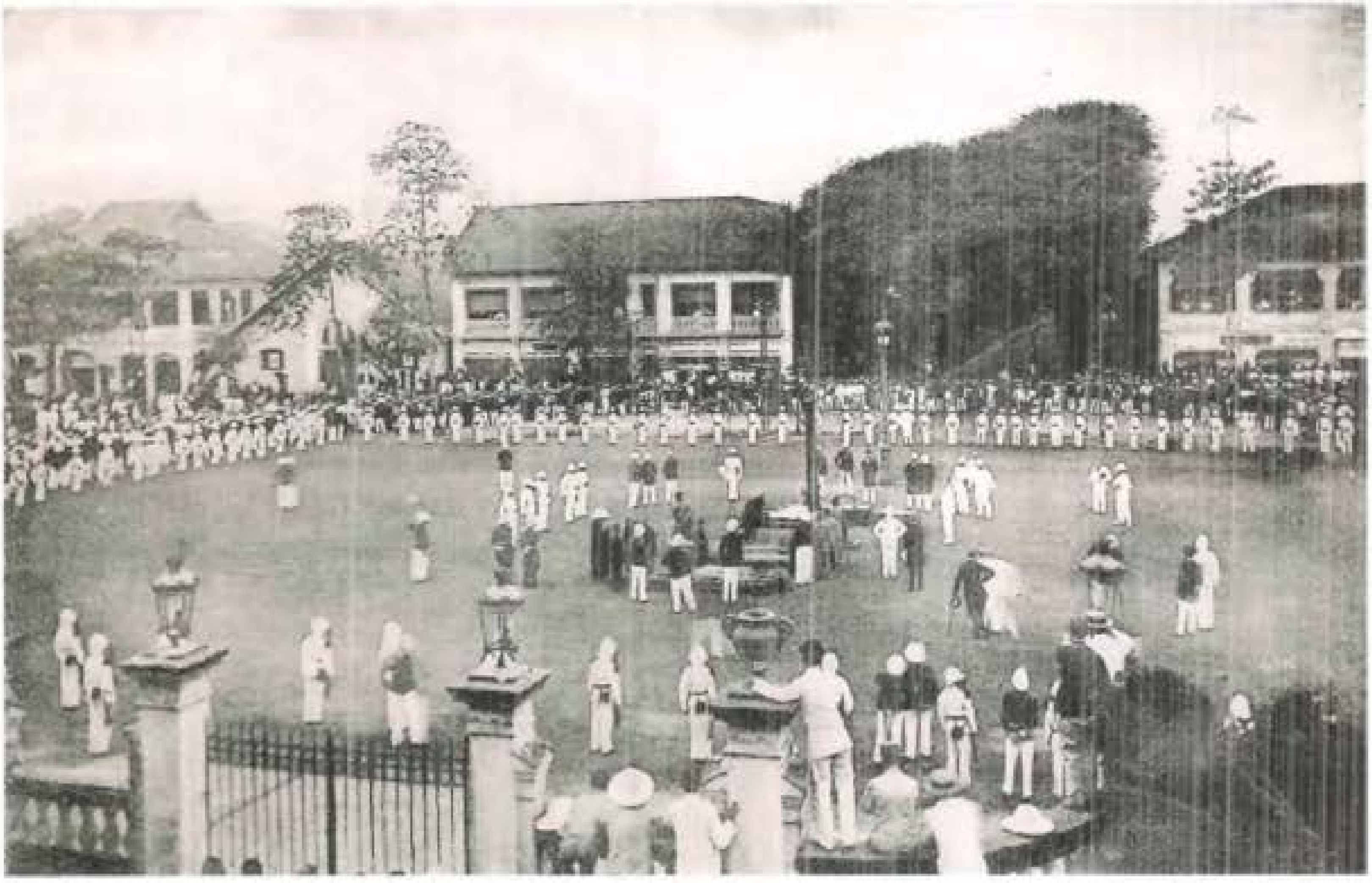

Nơi đặt máy chém trước Tòa hòa giải, những năm đầu 1900

Đầu thế kỷ 20, có một số lần, tại quảng trường trước Tòa hòa giải, chính quyền Pháp đã cho đặt máy chém xử trảm tội nhân. Nơi này hiện là giao lộ Nguyễn Huệ - Mạc Thị Bưởi.

Guillotine in front of Reconciliation Court, early 1900s

In the early 20th century, the French government sometimes placed their guillotine on the square in front of the Reconciliation Court. This square is Nguyen Hue - Mac Thi Buoi intersection now.

Khu vực nhạc nước phố đi bộ Nguyễn Huệ, 2016

Vào năm 1964, trước Tòa hòa giải có một cột đồng hồ (hiệu Orient của Nhật), được xây dựng giữa giao lộ. Từ năm 2008, cột đồng hồ cũ được thay bằng cột đồng hồ mới, do ngân hàng ANZ tài trợ. Cho đến 2015, đây là cột đồng hồ công cộng giữa giao lộ duy nhất tại thành phố. Sau đấy, cột đồng hồ này bị dỡ bỏ, trở thành vị trí nhạc nước thứ hai khi đại lộ Nguyễn Huệ trở thành phố đi bộ.

Music Fountain on Nguyen Hue pedestrian street, 2016

At this location, a clock tower (Orient, Japanese brand) was built on the roundabout central point in 1964. A new clock tower (sponsored by ANZ bank) replaced the old one in 2008. This clock tower has been the only public clock tower in the city until it was replaced by the Music Fountain on Nguyen Hue pedestrian Street.

Bến xe tram phía trước chợ Bến Thành cũ, trong khoảng 1909-1914

Chợ Bến Thành cũ được xây dựng năm 1860 và tân trang năm 1870 với 5 nhà lồng lớn lợp ngói. Mặt trước chợ giáp kênh Chợ Vải (đại lộ Charner sau này), mặt sau giáp rạch Cầu Sấu (đại lộ La Somme). Ở mặt trước từ năm 1881, là nơi đặt trạm đầu tiên của tuyến xe tram Sài Gòn – Chợ Lớn chạy bằng đầu máy hơi nước. Tòa nhà phía cuối đường bên tay phải là Dinh Xã Tây vừa ra đời (1909).

Tram station in front of the Old Ben Thanh Market, between 1909-1914

The old Ben Thanh Market was built in 1860 and renovated in 1870. It had 5 red tile pitch roofs - cover market halls. Its frontage opened onto the former Fabric canal (Charner Boulevard later). Its rear opened onto the former Crocodile Bridge creek (Boulevard de La Somme). The steam tram line Saigon – Cho Lon had its first station built in front of the market in 1881. In the distance, the new City Hall building was just completed (1909).

Khu triển lãm phía trước Kho bạc TP.HCM, 2016

Đoạn đường phố đi bộ Nguyễn Huệ phía trước tòa nhà Kho bạc được dùng làm khu triển lãm và sân khấu ngoài trời, từ năm 2015. Vị trí tòa nhà Kho bạc trước 1914 là chợ Bến Thành cũ.

Outdoor Exhibition in front of Treasury building, 2016

Since 2015, this section of Nguyen Hue pedestrian Street (in front of Treasury building) had been reserved for outdoor exhibitions and music stages. Treasury building sits on the location of the former Old Ben Thanh market.

Tòa nhà Kho bạc Nam kỳ, những năm 1925-1930
Tòa nhà ba tầng, hoàn thành năm 1925, là Kho bạc Nhà nước của toàn Nam kỳ. Sau năm 1955 là nơi đặt trụ sở của Tổng nha Ngân khố Việt Nam Cộng hòa. Phía sau tòa nhà là Trung tâm điện toán của Bộ Tài chánh Việt Nam Cộng hòa.

Cochinchina Treasury building, 1925s -1930s
This 3-storey Southern Vietnam Treasury building was completed in 1925. It became head office of Republic of Vietnam Treasury General Department in 1955. The Republic of Vietnam Ministry of Finance's computer center located behind the Treasury building.

Kho bạc TP.HCM, 2016

Sau tháng 4/1975, tòa nhà này được sử dụng làm trường Nghiệp vụ Ngân hàng và ký túc xá cho sinh viên trường. Từ năm 1990, được sử dụng trở lại làm Kho bạc TP.HCM. Từ 2003-2005, tòa nhà xưa được sửa chữa lớn. Phía sau tòa nhà có thêm một cao ốc văn phòng lợp kính, hoàn thành năm 2007.

The City Treasury building, 2016

The building was used as a banking school campus and its dormitory after April 1975. It was returned to be Treasury building in 1990. This heritage building was renovated between 2003 and 2005. A modern glass skyscraper was built in behind the City Treasury in 2007.

Đầu đường Charner giáp bờ sông bên tay phải, những năm 1920

Ngôi nhà lớn là tòa nhà Quan thuế (tay trái), kế đến là dãy phố văn phòng, cửa hàng. Hai xe tram chạy bằng đầu máy hơi nước chạy ngược chiều nhau đang đi qua trạm đầu mối ở trước dãy phố này. Vào giữa những năm 1950, các tuyến xe tram ở Sài Gòn được thay bằng xe bus.

Right side of Charner boulevard at the river bank end, 1920s

The large building in the back was the Custom House. Two - storey buildings were offices and shops. In the foreground was the tram terminal station with two steam trams running in opposite directions. The tram system in Saigon was canceled in the mid 1950s and replaced by a bus system.

Đầu đường Nguyễn Huệ, giáp bờ sông bên tay phải, 2016

Vào đầu thập niên 1960, dãy phố cũ bị phá bỏ để xây các cao ốc văn phòng và căn hộ mới. Năm 2015, nơi này có thêm đường cắt ngang cho xe cộ băng ngang đường Nguyễn Huệ để tránh đi qua phố đi bộ.

Right side of Nguyen Hue boulevard, at the river bank end, 2016

In the early 1960, the old block was demolished for a newly built office and apartment block. A small lane crossing the pedestrian street was integrated in 2015.

Bên trái đầu đường Charner hướng ra bờ sông, những năm đầu 1900

Công nhân đang trải nhựa đường Charner. Phía bên trái là các tòa nhà văn phòng của Công ty Thương mại Denis Frères và nhiều công ty khác. Phía bờ sông, các tàu lớn đang neo đậu tại bến tàu.

Left side of Charner boulevard at the river bank end, early 1900s

In the photograph, road surface was being laid. On the left, there were offices of Denis Freres Trading Company and some other companies. Large ocean ships stayed in the background, towards the river bank.

Bên trái đầu đường Nguyễn Huệ hướng ra bờ sông, 2016

Cao ốc VTP Service Center (trước đây là tên cao ốc OSIC) tại số 8 Nguyễn Huệ, nguyên là cao ốc Ngân hàng Quân đội - 12 tầng, xây dựng năm 1974. Sau tháng 4/1975, chuyển thành trụ sở của Công ty Xuất nhập khẩu IMEXCO. Sau khi bị cháy lớn vào năm 1989, tòa nhà được sửa chữa và nâng tầng vào đầu những năm 1990. Hai tòa nhà kế cận bên tay phải (trụ sở Công ty Roussel Vietnam và Công ty Cung ứng Tàu biển) được phá bỏ vào năm 2011 để xây dựng một tòa tháp đôi 24 và 27 tầng, cao 110m thuộc khách sạn Majestic.

Left side of Nguyen Hue boulevard at the river bank end, 2016

The VTP Services Center (former OSIC) at No. 8 Nguyen Hue, was originally built for the Army Bank with 12 floors in 1974. After April 1975, it was occupied by the state-run company IMEXCO. The building was renovated and 3 floors were added after big fire in 1989. Its adjacent buildings (office of Roussell Vietnam and Maritime services companies) on the right were demolished for the new 24 and 27-storey twin towers (110m height), owned by the Majestic Hotel.

Công trường Quách Thị Trang và chợ Bến Thành

Quach Thi Trang square & Ben Thanh Market

Photo: Hiếu Minh

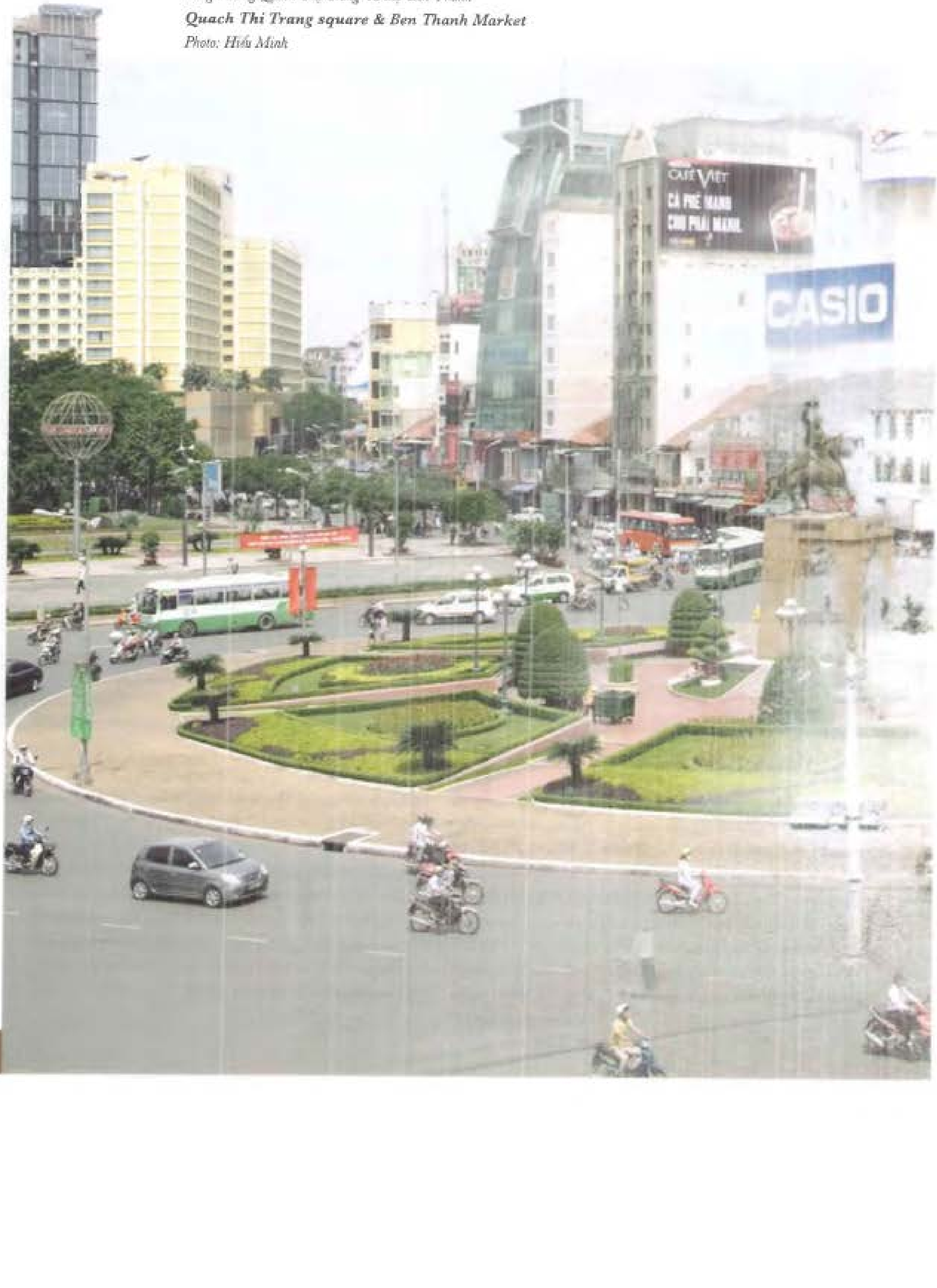

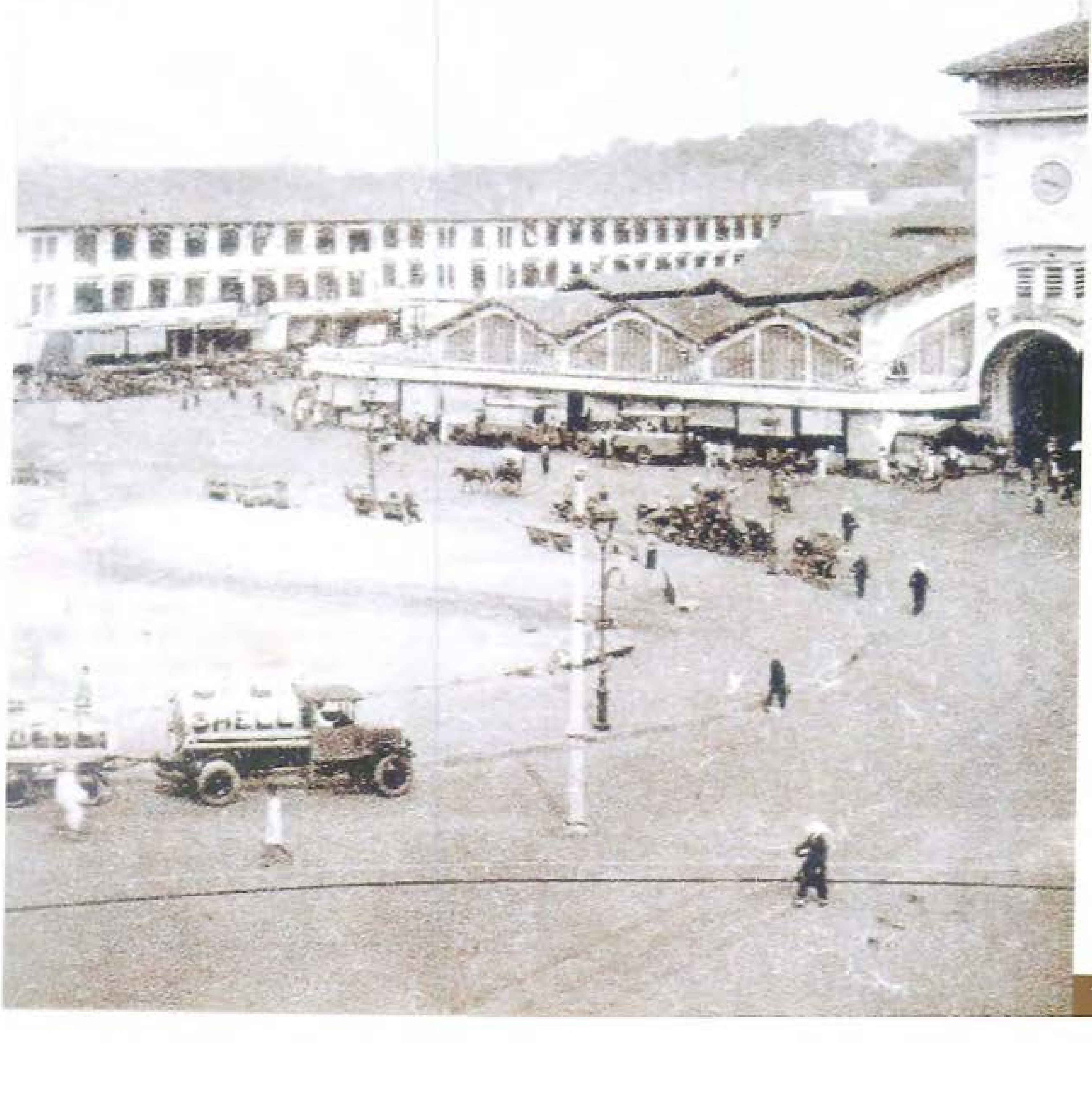
SHELL

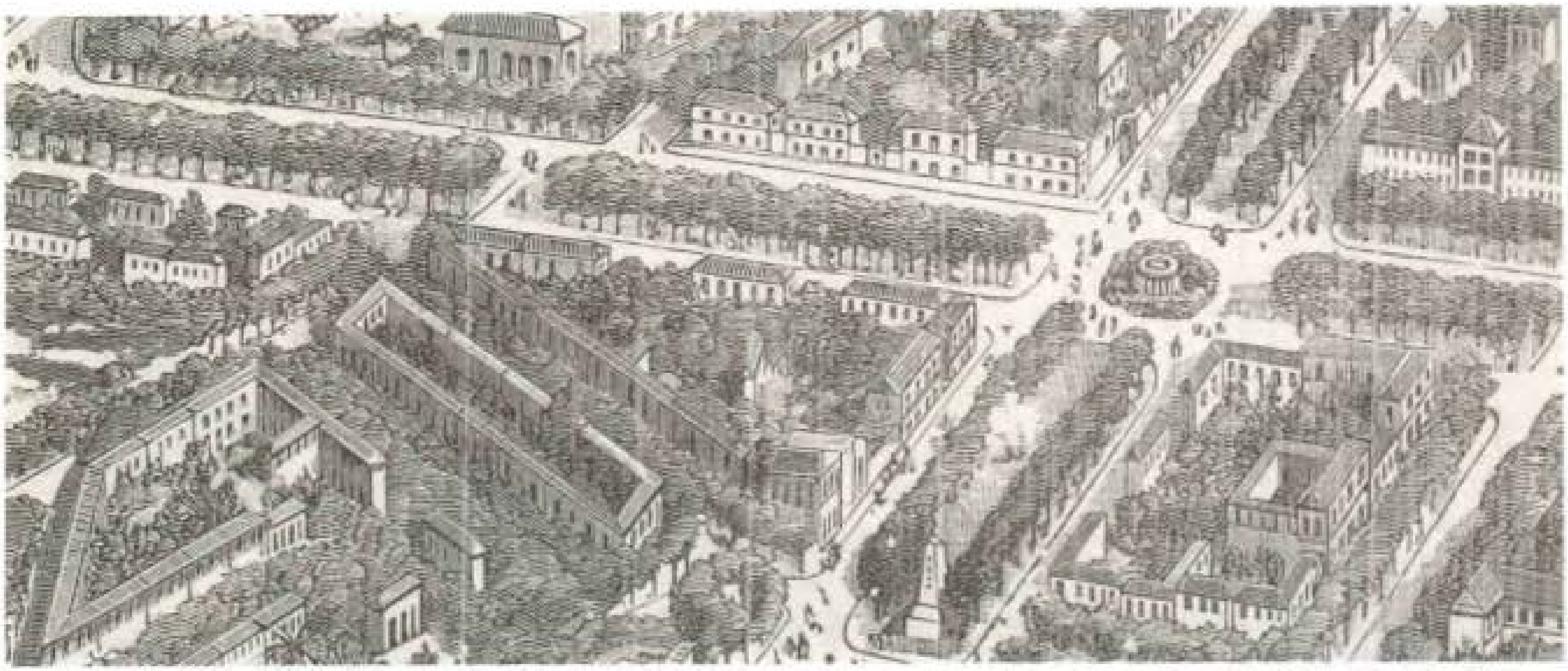

KHU VỰC BONARD XƯA LÊ LỢI NAY

Nhìn trên bản đồ ta thấy đường Catinat (Đồng Khởi) và đại lộ Charner (Nguyễn Huệ) là hai gạch thẳng đứng thì đại lộ Bonard (Lê Lợi) là đường gạch ngang tạo thành một chữ thập khá lớn, làm nên ô vuông trung tâm của thành phố xưa - bây giờ là quận Một. Trong cái ô vuông trung tâm ấy, nếu như Catinat và Charner là hai con đường phát triển trước, mang hình ảnh một khu phố thương mại - du lịch cao cấp thì Bonard phát triển sau, cũng nhộn nhịp không kém và có những sắc thái riêng, có phần bình dân hơn.

Sau năm 1914 Bonard là đại lộ khởi đầu từ công viên và quảng trường Francis Garnier, trước cửa Nhà hát lớn chạy đến quảng trường chợ Bến Thành và nhà ga xe lửa thành phố. Còn trước đó, nó nguyên là một con kênh được lấp trong khoảng 1870-1880, bắt đầu từ Rue de l'Hôpital (đường Đồn Đất và sau đó là Thái Văn Lung ngày nay), đến đường Mac Mahon (Công Lý và là Nam Kỳ Khởi Nghĩa sau này). Vào đầu thế kỷ 20, chung quanh phần công viên và quảng trường Francis Garnier trước cổng chính Nhà hát lớn là phần tiếp nối các nhà hàng, quán cà phê, thương xá, khách sạn sang trọng của Catinat và Charner. Qua giao lộ Bonard – Catinat, trải dài hai bên con đường là các dãy phố bao gồm nhà trưng bày và garage xe hơi, khách sạn, trụ sở công ty, nhà phố thương mại. Ở góc giao lộ Bonard - Pellerin (Pasteur ngày nay) có nhà hàng và rạp chiếu bóng mang tên Casino. Đối diện bên kia đường là khu phố có đông người Ấn Độ sinh sống với một đền thờ Hindu lớn. Chuyển gần xuống giao lộ Bonard - Mac Mahon và chợ Bến Thành cũng có nhiều nhà phố buôn bán, dịch vụ của người Việt, người Hoa. Tại giao lộ

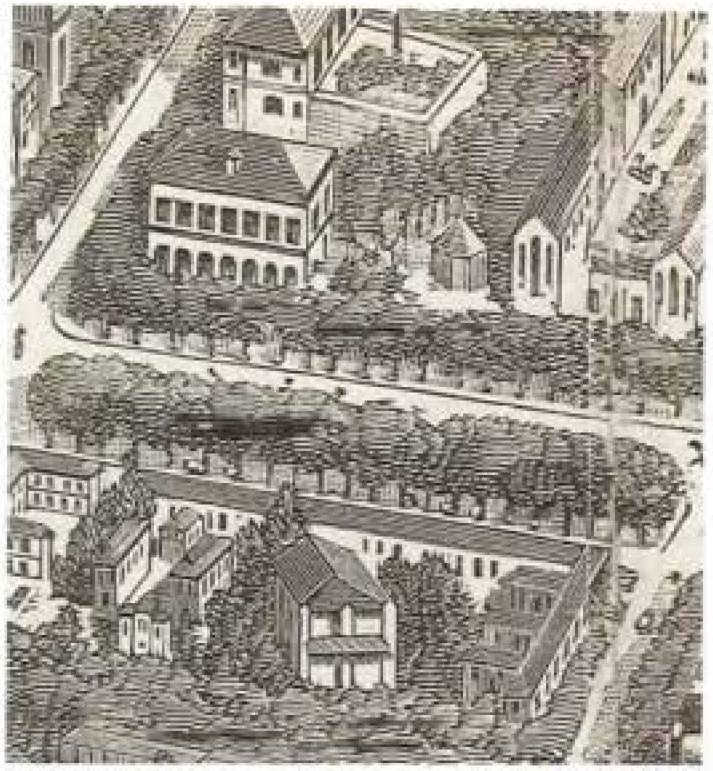

Phác họa đại lộ Bonard năm 1880. Ở giữa giao lộ Bonard và Charner đã dự kiến đặt một bồn phun nước (trong thực tế sẽ xây dựng năm 1943).

Bonard boulevard & the proposed fountain locates at Bonard - Charner Intersection In fact, the fountain was built in 1943. (Illustrative master plan of 1880).

Bonard – Mac Mahon, có trụ sở của Sở Công chánh Nam kỳ. Khoảng năm 1914 tại địa điểm ngày nay là bệnh viện Sài Gòn đã có một Phòng khám đa khoa mang tên Polyclinique de Marche, đến năm 1937-1939 được mở rộng và xây mới thành bệnh viện Dejean de la Batie (Bệnh viện Sài Gòn ngày nay).

Cuối đại lộ Bonard là chợ Bến Thành, hoàn thành tháng 3 năm 1914, trên một bãi đất nguyên là khu sình lầy mang tên là Marais Boresse. Đây là ngôi chợ đồ sộ có đến 4 cửa Đông Tây Nam Bắc. Sự ra đời của chợ Bến Thành có thể coi là cột mốc đánh dấu giai đoạn mở mang mới của Sài Gòn vào đầu thế kỷ 20. Chợ Bến Thành trở thành điểm kết nối GIAO THƯƠNG và GIAO THÔNG giữa cảng Sài Gòn và trung tâm thành phố với các phương tiện giao thông đường sắt, đường bộ đi đến khu vực người Hoa – Chợ Lớn và đồng bằng sông Cửu Long và Đông Nam Bộ. Ba mặt chung quanh chợ trở thành các phố buôn bán hàng sỉ và lẻ nội địa và quốc tế. Hai con đường bên cửa Tây (rue Schroeder – Phan Châu Trinh ngày nay) và cửa Đông (rue Viénot – Phan Bội Châu) là bến xe ngựa và rồi bến xe đò đi các tỉnh miền Đông và miền Tây. Nhà ga xe lửa Sài Gòn - Mỹ Tho được mở rộng trở thành nhà ga trung tâm nối Sài Gòn với các tỉnh miền Trung và Hà Nội sau này, hoàn thành năm 1915. Tòa nhà của Công ty Đường sắt Đông Dương được xây dựng năm 1914, ở quảng trường mang tên Eugène Cuniac, cùng với chợ Bến Thành là hai kiến trúc di sản quý giá kỷ niệm tiêu biểu cho giai đoạn mở mang phồn thịnh này.

Trong khi đó, rạch Cầu Sấu - con đường nối cảng Sài Gòn với khu vực đất trống ao lầy chưa khai thác đã được lấp và làm đường cùng thời gian với việc lấp kênh và làm đại lộ Bonard. Đến năm 1920, con đường này được gọi là đại lộ La Somme, trở thành con đường có nhiều nhà phố thương mại, trụ sở công ty, ngân hàng. Đây là con đường vừa liên thông với khu vực ngân hàng hình thành rõ nét dọc bờ sông Sài Gòn và kênh Tàu Hủ, vừa nối kết với khu buôn bán của người Ấn, người Hoa sẵn có quanh đó. Đại lộ La Somme (sau 1955 đổi tên là Hàm Nghi), nối vào quảng trường Cuniac, hợp cùng đại lộ Bonard và đại lộ Galliéni (được xây dựng năm 1916, mở rộng và nâng cấp năm 1928, sau 1955 mang tên Trần Hưng Đạo) làm nên một giao lộ lớn nhất Sài Gòn thuở ấy.

Khu vực Lê Lợi - Chợ Bến Thành - Hàm Nghi tiếp tục phát triển mạnh trong các thập niên 1950-1960 và 1970. Ngoài các cửa hàng thương mại và dịch vụ, đại lộ Bonard nay đổi tên là Lê Lợi, có thêm nét đặc sắc là một con đường chuyên về sách báo và văn phòng phẩm. Một loạt nhà sách ra đời tại đây, tiêu biểu là nhà sách Khai Trí (số 62 Lê Lợi) và chợ sách báo cũ ở phía đối diện (chạy dọc theo hàng rào khuôn viên văn phòng Bộ Công chánh). Công viên phía trước Nhà hát lớn (sau 1955 đã đổi thành trụ sở Quốc hội Việt Nam Cộng hòa) đổi tên là công viên Lam Sơn, những năm 1970 có thêm tượng đài hai người lính Thủy quân lục chiến. Nơi đây tiếp tục là nơi thu hút đông đảo người dân thành phố và du khách đến vui chơi, thưởng ngoạn.

Trong khi ấy, đại lộ Hàm Nghi trở thành khu phố tụ hội trụ sở hàng trăm các ngân hàng, công ty bảo hiểm, hàng hải, kho vận, kế toán, xuất nhập cảng trong

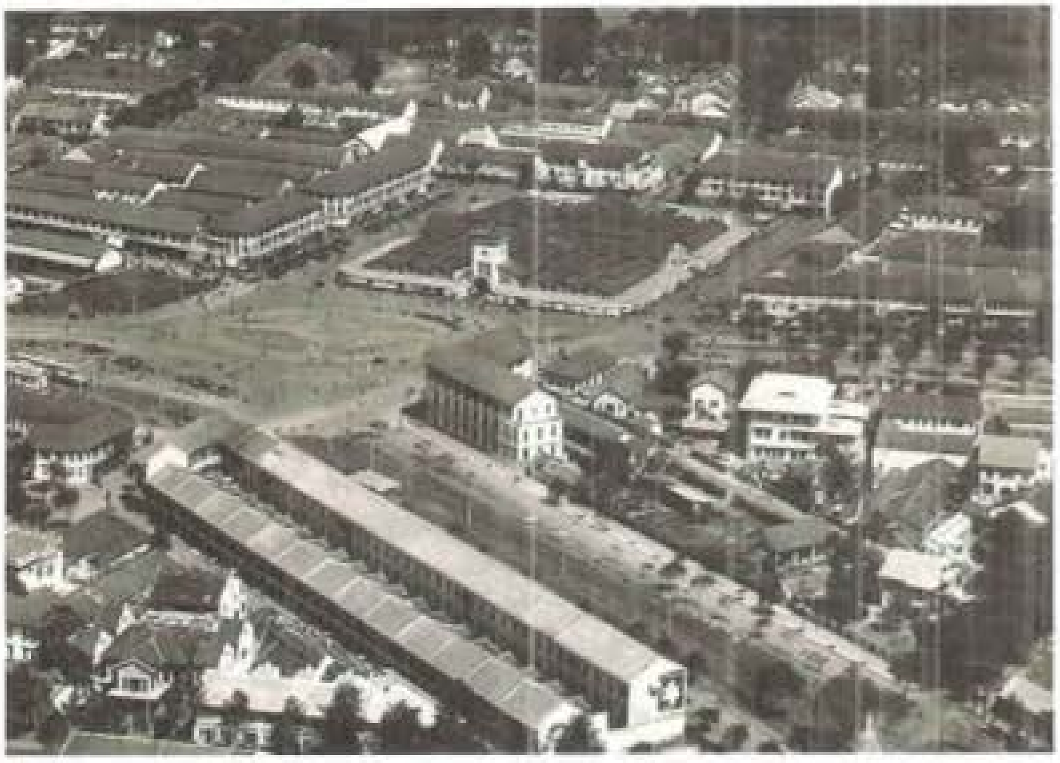

Khu vực chợ Bến Thành nhìn từ trên cao những năm 1930.

Aerial view of Ben Thanh Market area - 1930s.

nước và quốc tế. Đầu những năm 1970, tại đây nhanh chóng mọc lên các tòa nhà cao tầng mới hiện đại là trụ sở Ngân hàng Việt Nam Thương Tín, Tín Nghĩa Ngân hàng, Nam Việt Ngân hàng, Bank of Communication… Trên đại lộ Hàm Nghi còn có một chợ buôn bán thú cưng, cây kiểng, cá kiểng và đồ cũ từ giao lộ Hàm Nghi - Pasteur đến giao lộ Hàm Nghi - Tôn Thất Đạm, dọc theo hàng rào nhà xưởng của trường kỹ thuật Cao Thắng, người dân gọi là "Chợ Chó".

Quảng trường trước chợ Bến Thành sau 1955, đổi tên lần lượt là Công trường Cộng Hòa, Công trường Diên Hồng và Công trường Quách Thị Trang, là nơi nhộn nhịp người xe qua lại nhất ở Sài Gòn. Cuối những năm 1950, nơi đây có thêm bến xe bus trung tâm, sau này có thêm xe lam ba bánh. Vì người xe qua lại rất lớn nên nơi đây vào những năm đầu 1970, là nơi thí điểm đầu tiên xây dựng cầu vượt cho khách bộ hành ở các đô thị lớn. Khoảng những năm 1950-1954, tại công viên vòng xoay phía trước chợ Bến Thành khi Tết về mọc lên chợ Hoa rất đông vui nhưng chưa trật tự. Những năm sau, chợ Hoa Tết này được dời ra đại lộ Nguyễn Huệ. Năm 1965, tại công viên vòng xoay này, ra đời tượng đài danh nhân Trần Nguyên Hãn, vị tướng Việt Nam vào thế kỷ 15 đã sử dụng chim bồ câu đưa thư trong cuộc kháng chiến chống quân Minh xâm lược.

Vào năm 1971, chính quyền đô thành Sài Gòn đã tổ chức một cuộc thi đồ án thiết kế chợ Bến Thành mới. Giải nhất cuộc thi thuộc về đồ án thiết kế của kiến trúc sư Huỳnh Kim Mãng, đưa ra hình ảnh một ngôi chợ cao tầng, hoàn toàn mới, không giữ lại bất cứ đường nét, hình dáng của ngôi chợ cũ. May mắn thay, người dân không đồng tình và do không đủ kinh phí xây dựng nên đồ án này đã không được thực hiện. Năm 1985, lần đầu tiên chợ Bến Thành được sửa chữa lớn, gia tăng số quầy hàng từ 400 lên hơn 1500. Ngôi chợ chỉ thay đổi một ít bên ngoài mặt tiền, còn lại vẫn giữ được nguyên kiểu dáng nhà lồng và tháp đồng hồ như nguyên bản xưa.

Khoảng năm 1999-2000, một số nhà đầu tư trong và ngoài nước đã đề nghị phá bỏ chợ Bến Thành để xây trung tâm thương mại mới, song một lần nữa thông qua các cuộc hội thảo, nhiều chuyên gia và người dân đã lên tiếng phản bác. Mặc dù vậy, bước vào đầu thế kỷ 21, cảnh quan chung quanh chợ Bến Thành đã và đang thay đổi lớn. Các dãy phố thương mại bốn tầng chung quanh chợ đã lần lượt bị sửa đổi, nhiều chỗ bị phá bỏ để xây dựng các nhà lầu cao hơn. Phía trước cửa chính chợ, tượng đài Trần Nguyên Hãn bị dời đi với lý do sẽ làm cửa nhà ga Metro trổ lên ngay giữa vòng xoay. Gần đó, đối diện với vòng xoay Quách Thị Trang, vào năm 2012, khu nhà phố nằm giữa các con đường Phó Đức Chính, Lê Thị Hồng Gấm, Calmette và Trần Hưng Đạo, với hơn 8.600m² đã được giải tỏa để xây dựng tòa nhà tháp đôi 44 và 55 tầng, cao 240m, mang tên The One. Khi tòa tháp đôi khổng lồ này được hoàn thành thì quảng trường Quách Thị Trang và chợ Bến Thành chỉ còn là những hộp quẹt nhỏ xíu.

Bước vào thế kỷ 21, cảnh quan các đại lộ Lê lợi và Hàm Nghi cũng bắt đầu thay đổi lớn. Từ năm 1996, tại góc Lê Lợi - Pasteur - Nam Kỳ Khởi Nghĩa,trên nền đất của Bưu điện quận Một và Bộ Giao thông Vận tải (Bộ Công chánh trước đây) đã

Khu vực chợ Bến Thành.
Aerial view of Ben Thanh Market area - 2015.
Photo: Phúc Tiến

ra đời khu phức hợp thương mại - văn phòng và căn hộ Saigon Centre giai đoạn 1. Đó là tòa nhà lớn gồm 14 tầng trên mặt đất do tập đoàn Keppel Land (Singapore) đầu tư. Sau 10 năm, Saigon Tower bắt đầu chuyển sang giai đoạn hai với một trung tâm mua sắm 7 tầng và một tháp văn phòng và căn hộ cao 42 tầng.

Đối diện với Saigon Centre ở góc Nam Kỳ Khởi Nghĩa - Lê Lợi, trước đây có một khu căn hộ 4 tầng, xây dựng từ những năm 1940 và rạp chiếu bóng Vĩnh Lợi. Các tòa nhà này đã được giải tỏa để xây cao ốc văn phòng theo một dự án của tập đoàn Deawoo (Hàn Quốc) vào cuối thập niên 1990. Tuy nhiên do khủng hoảng kinh tế châu Á xảy ra, dự án này bị đình đốn, trên nền đất hiện tại có lúc làm show room xe hơi , khu ẩm thực và giờ đây là chợ quần áo tạm thời mang tên Saigon Square.

Từ năm 2014, phía trước Nhà hát lớn, công viên Lam Sơn được phá bỏ để xây dựng nhà ga Metro. Hồ nước tại vòng xoay Lê Lợi - Nguyễn Huệ cũng như chính vòng xoay này cũng bị dỡ bỏ để nối liền khu vực phố đi bộ Nguyễn Huệ với khu vực tượng đài Chủ tịch Hồ Chí Minh. Năm 2016, tòa nhà Thương xá Tax và các dãy nhà kế tiếp nằm giữa giao lộ Lê Lợi - Nguyễn Huệ và giao lộ Lê Lợi – Pasteur cũng bắt đầu được dỡ bỏ để xây một khu phức hợp thương mại cao 40 tầng.

Trên đại lộ Hàm Nghi phía tiếp giáp bờ sông, tòa nhà The Saigon One Tower cao gần 200m được xây dựng từ năm 2009 trên diện tích đất hơn 6.672m². Tòa nhà vĩ đại này đến thời điểm 2016 dù đã hoàn thành phần thô từ năm 2011 nhưng tạm ngưng xây dựng tiếp vì thiếu vốn. Trước khi có dự án The Saigon One Tower, địa điểm xây dựng tòa nhà này nguyên là công thự Ban Tổng Giám đốc Thương cảng Sài Gòn và dãy nhà kế cận bị phá bỏ vào những năm 1990. Từ đó, nó chuyển thành nhiều dự án xây dựng khách sạn khác nhau nhưng không thành trước khi chuyển sang làm cao ốc The Saigon One Tower. Một số cao ốc mới đáng kể xây dựng trên đại lộ Hàm Nghi những năm gần đây là Havana Tower - 20 tầng (trên đất của ngành đường sắt tiếp giáp tòa Hỏa xa Đông Dương nay là Công ty Đường sắt 3), Fideco Tower - 20 tầng (góc Hàm Nghi - Pasteur) , Vietinbank Tower- 24 tầng (góc Hàm Nghi - Nam Kỳ Khởi Nghĩa). Đối diện với Vietinbank Tower là khu nhà cao 7 tầng của trường Cao đẳng Kỹ thuật Cao Thắng được xây dựng vào năm 2008.

Gần với tòa nhà Ngân hàng Đồng bằng sông Cửu Long, nguyên là ngân hàng Pháp BFC đã mọc lên tòa tháp Bitexco Financial Tower, cao 269m, với 73 tầng, trên diện tích nền hơn 6.000m², hoàn thành năm 2010. Đây là tòa nhà hiện đại được thiết kế bởi kiến trúc sư Carlos Zapata có kiểu dáng thanh lịch, trở thành một hình ảnh tiêu biểu cho thành phố bước sang thế kỷ 21. Trong tương lai gần, đại lộ Hàm Nghi cùng với các khu phố lân cận (trên các đường Lê Thị Hồng Gấm, Nam Kỳ Khởi Nghĩa, Pasteur, Nguyễn Công Trứ, Tôn Thất Đạm, Hồ Tùng Mậu…) sẽ còn biến đổi lớn vì nơi đây được quy hoạch là khu vực tài chính – ngân hàng và thật sự là nơi thuận lợi xây dựng các tòa nhà ngân hàng, cao ốc văn phòng. Mong rằng khu vực này sẽ có được nhiều nhà cao tầng kiểu dáng đẹp hài hòa được xây dựng mới, nhưng bên cạnh đó vẫn giữ lại được một số kiến trúc cổ, góc phố hay đẹp của Sài Gòn xưa.

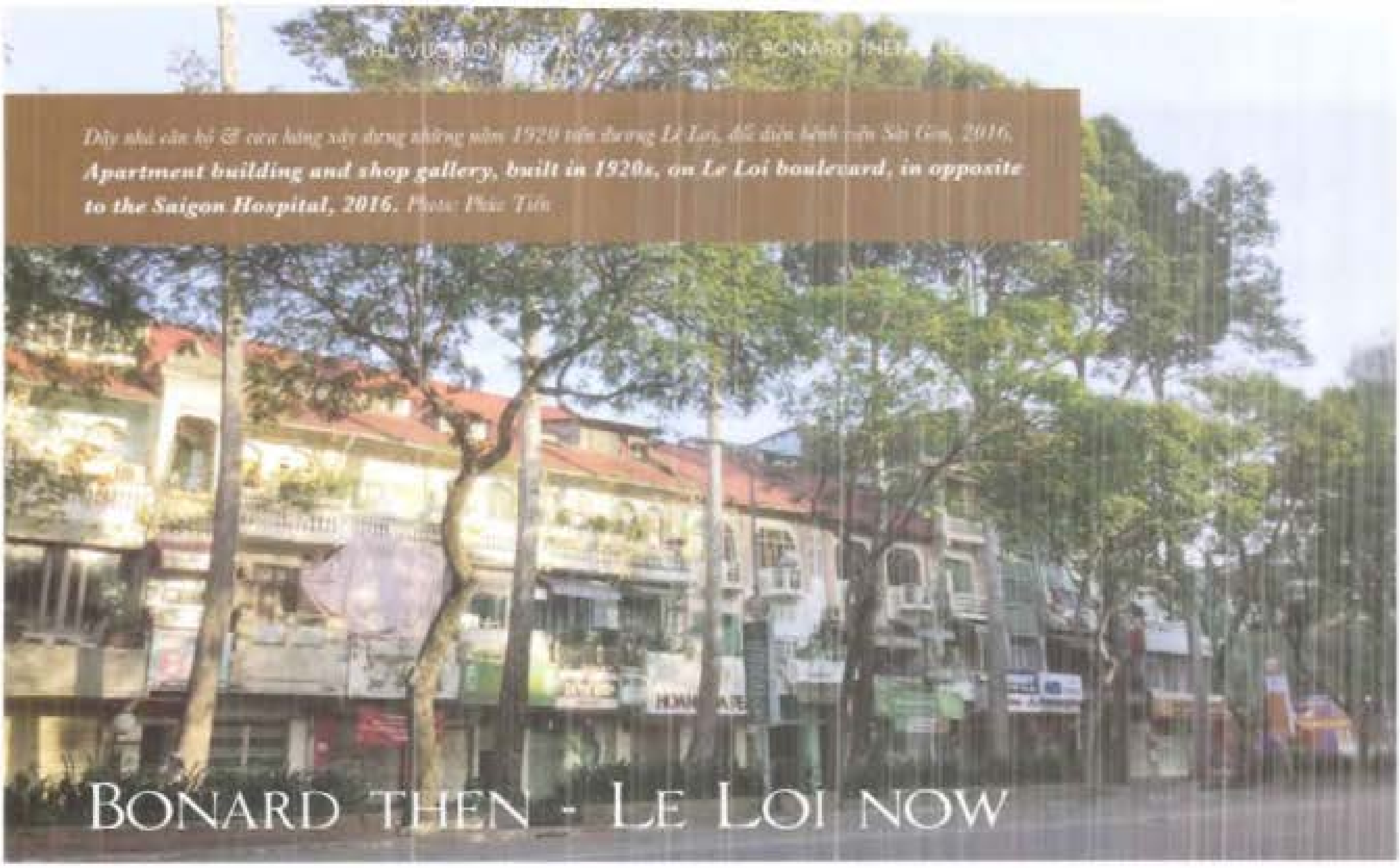

Dãy nhà căn hộ & cửa hàng xây dựng những năm 1920 trên đường Lê Lợi, đối diện bệnh viện Sài Gòn, 2016.
Apartment building and shop gallery, built in 1920s, on Le Loi boulevard, in opposite to the Saigon Hospital, 2016. *Photo: Phúc Tiến*

BONARD THEN - LE LOI NOW

The opening of new Bonard Boulevard and Ben Thanh Market in 1914 were considered milestones in the development of Saigon. This was a new trading area, larger than the Catinat – Charner area formed years earlier.

Before 1914, Bonard was a short street starting at Hôpital Street (Thai Van Lung now) and ending at Mac Mahon Street (Nam Ky Khoi Nghia now). During the construction of Ben Thanh Market (1912-1914), Bonard was extended and has since remained unchanged. Ben Thanh Market area originally was a swampy area called Boresse Swamp by the French.

During 1914-1920, along the section from the Opera House to Ben Thanh Market there were new buildings for shop- house, restaurants, hotels, car showroom, company offices, movie theater and apartment. However, government still reserved large land for public construction such as the head office of the Cochinchina Department of Public Works and Transportation located at Bonard –Mac Mahon Junction (now part of this area is Saigon Centre complex and Takashimaya Department Store). Or the Dejean de la Batie hospital (now Saigon Hospital), next to Indochina Railway company building, built between 1937 and 1939 based on the expansion of a clinic.

Work on the impressive Paris style - Ben Thanh cover Market (10,000 square meters), finished in March 1914, making it the Saigon's biggest Trade and Transportation hub in the city downtown. It connected the Saigon Port with other means of transport – rail and road from downtown to Cho Lon (China town) and the Mekong Delta as well as other provinces. The three areas surrounding the market had been home to wholesale and retail traders and other services. The two streets, one in the market's West Gate area (Schroeder, or Phan Chau Trinh now), and the other in the East Gate area (Viénot, or Phan Boi Chau now) were the first location of a horsecart station, then a coach station for trips to the eastern and western provinces of Saigon.

Some 50 meters from Ben Thanh Market's South Gate was the central railway station, whose construction was completed in 1915, linking Saigon and the central provinces and Hanoi.

Hình bóng các tòa nhà xưa trên cửa kính Trung tâm Thương mại Saigon Center, 2016.
Reflections of old buildings on glass entrance door of Saigon Center Trade Complex, 2016. Photo: Phúc Tiến

In front of the railway station was a building of the Indochina Railway Company, built in 1914. The square in front of Ben Thanh Market and the railway station was very large, with a small flower garden in the middle. The square was then named after the current Saigon Mayor, Cuniac (Eugène François Jean-Baptiste Cuniac), and was officially renamed Dien Hong (1955), then Quach Thi Trang (1963).

One of the large avenue leading to the square was La Somme (Ham Nghi now). Before 1900, it was a canal called Cau Sau (Crocodile Bridge). That canal later was filled up, becoming a road that linked the Saigon Port with the railway station and Ben Thanh Market. La Somme gradually became a major street with many offices of financial companies and banks. The avenue had been located near the banking area along the Saigon River and connected with the Cho Cu (Old Ben Thanh Market) area, home to many Indian and Chinese traders.

In 1955, Bonard boulevard was renamed Le Loi (national hero, 15th century) and La Somme boulevard became Ham Nghi (Anti - French colonist King, 19th century). The Le Loi - Ben Thanh Market - Ham Nghi area continued to develop in the 1950s, 1960s and 1970s. In addition to commerce and entertainment, Le Loi had been turned into a street selling cultural products. Many bookstores were set up there, including Khai Tri, the biggest one, at 62 Le Loi (Fahasa 's Le Loi book store now) and a market opposite selling mainly used books, magazines and souvenirs for local people and tourists.

Meanwhile, Ham Nghi had been occupied by offices of several banks, as well as foreign and local companies specializing in insurance, maritime, logistics, accounting, import and export. In the early 1970s, many modern high-rise office buildings were built there, including Vietnam Thuong Tin Bank, Tin Nghia Bank, Nam Viet Bank, and Bank of Communication… An interesting fact is that along the back side of Cao Thang Vocational College building on Ham Nghi, there was a flea market selling pets, ornamental plants, ornamental fish and old items, referred to by locals as the "sky market" and "dog market". This flea market was removed to Cau

Nhà phố xưa, đường Lê Thánh Tôn, quận Một, 2016.
Old shop - houses on Le Thanh Ton, District One, 2016. *Photo: Phúc Tiến*

Quảng trường Quách Thị Trang trước chợ Bến Thành, trở thành công trường xây dựng nhà ga Metro, 02/2017.
Quach Thi Trang square, in opposition to the Ben Thanh market, became the construction site for Metro station, Feb 2017.
Photo: Phúc Tiến

Mong bridge area some years in around 1990s then closed.

In 1971, the Saigon government launched a design contest for a new modern Ben Thanh Market. The winner was architect Huynh Kim Mang with a design of a high-rise shopping center whose architecture was completely different from the existing market. Luckily, work could not start on the new market because many people opposed this project and also the financial sources was limited. In next decade, Ben Thanh Market was upgraded in 1985, increasing the number of stalls from 400 to more than 1,500. There were some changes to the exterior of the market while other architectural features remained unchanged. In 1999-2000, some investors suggested demolishing Ben Thanh Market for a new commercial center, but many experts and local people, once again, strongly protested this controversial project.

However, the first two decades of the 21st century have seen major changes of the area around Ben Thanh Market. The surrounding four-story trading houses had gradually been refurbished, and many were replaced by higher buildings. In 2016, the statue of General Tran Nguyen Han (15th century), built in 1967 at the roundabout in front of Ben Thanh Market, was moved for the construction of a metro station. In 2012, the street-front houses with a total area of over 8,600 square meters in the nearby place, bordered by Pho Duc Chinh, Le Thi Hong Gam, Calmete and Tran Hung Dao streets, were cleared for the construction of The One - a 240 - meter twin tower comprising two buildings with 44 and 55 stories respectively. When this giant tower is completed, the Quach Thi Trang roundabout and Ben Thanh Market will certainly look like tiny match boxes.

Major changes can also be seen in the area around Le Loi and Ham Nghi streets. In 1996, the first stage of a complex of offices, apartments and trading, Saigon Centre , was finished, with the inauguration of a 14-story building invested by Keppel Land group of Singapore. After 10 years, work has been started on the second stage of this project with a seven-story shopping mall and a 42-story office-apartment tower.

In front of Saigon Centre at the Nam Ky Khoi Nghia-Le Loi corner there used to be a four-story apartment building built in 1940 and the Vinh Loi cinema theatre. They were demolished in late 1990s for the construction of a Daewoo-invested high-rise office building. But this project was delayed due to the economic crisis spread across Asia. Now, there is a temporary market for tourists called Saigon Square.

In 2014, Lam Son Park opposite to the Opera House was also cleared for the building of a metro station. The Le Loi-Nguyen Hue roundabout with a fountain (built in 1943) in the middle was demolished to create a link between

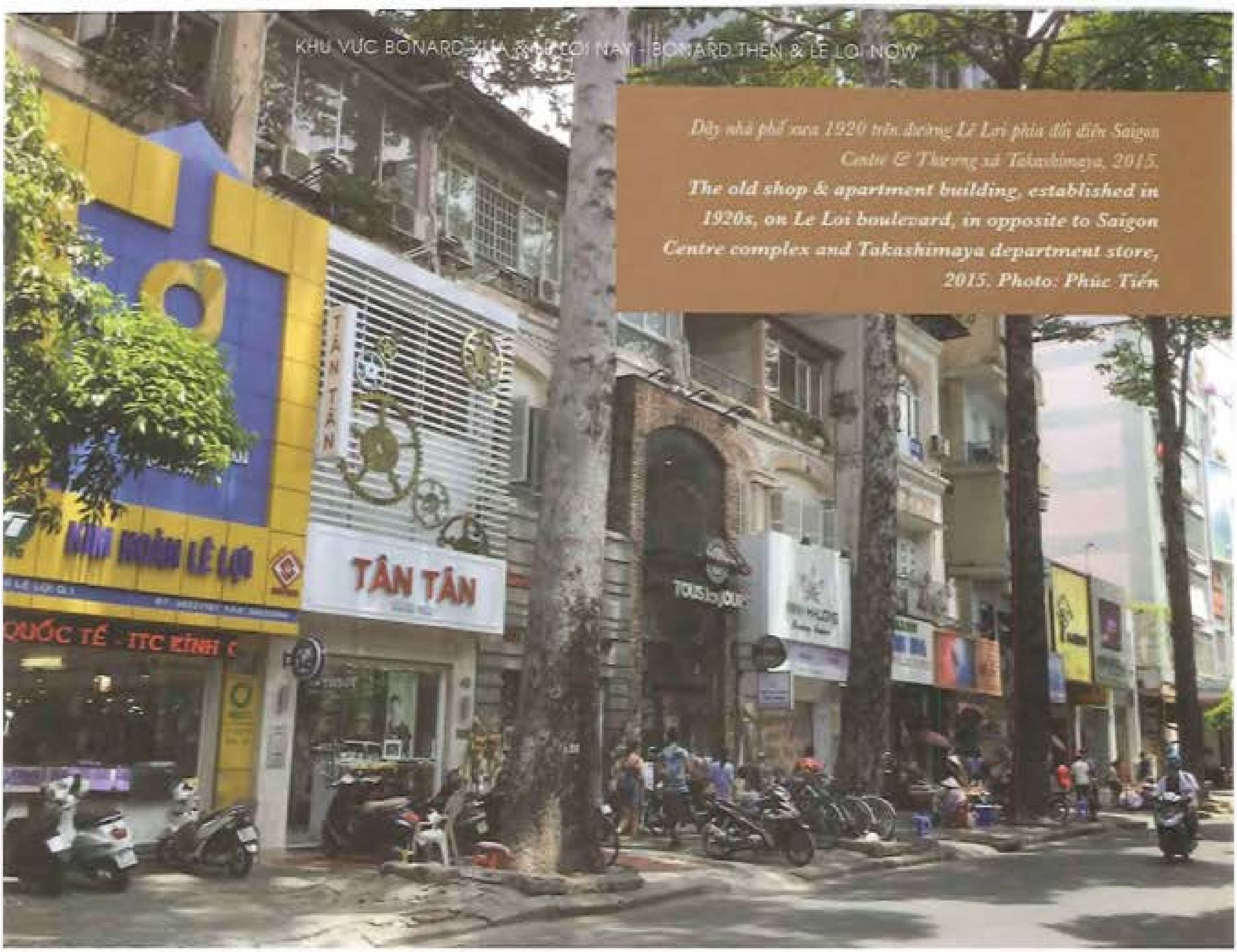

Dãy nhà phố xưa 1920 trên đường Lê Lợi phía đối diện Saigon Centre & Thương xá Takashimaya, 2015.
The old shop & apartment building, established in 1920s, on Le Loi boulevard, in opposite to Saigon Centre complex and Takashimaya department store, 2015. Photo: Phúc Tiến

the President Ho Chi Minh statue area and the Nguyen Hue area for pedestrians only. Since 2016, the Saigon Tax Trade Center (built in 1925) and surrounding buildings located in the area bordered by Le Loi-Nguyen Hue and Le Loi-Pasteur have also been cleared to make way for a 40-story skyscraper.

On Ham Nghi Street section near the Saigon River bank now there is the Saigon One Tower, a 200-meter building whose construction began in 2009 on an area of more than 6,672 square meters. This project has been 'frozen' since 2016 due to financial problems. At the Ham Nghi-Ngo Duc Ke-Hai Trieu corner is the 269-meter Bitexco Financial Tower situated on a 6000-sq.m. area. Completed in 2010, the 73-story skyscraper, designed by architect Carlos Zapata, has become one of the city's symbols in the 21st century.

In the near future, Ham Nghi and the nearby streets (Le Thi Hong Gam, Nam Ky Khoi Nghia, Pasteur, Nguyen Cong Tru, Ton That Dam and Ho Tung Mau, etc…) will also see many changes as this area has been mapped out to be a finance-banking hub and an ideal place to set up banking and office buildings. Hopefully the city will still preserve some of its old architecture as well as centenary beautiful parts of old Saigon while carrying out the projects at the Le Loi-Ham Nghi-Ben Thanh market area. And hopefully the new buildings will be in harmony with the existing architecture and landscape.

Đại lộ Bonard hai làn đường, khoảng 1914

Phần đầu đại lộ mới hoàn thành từ chợ Bến Thành hướng về Nhà hát lớn. Phần đường ở giữa làm công viên với thảm cỏ lớn. Hai hàng cây được trồng làm ngăn cách công viên với hai làn đường hai bên. Bonard là Đô đốc - Thống đốc Nam kỳ 1861 - 1863.

Bonard two-lane boulevard, around 1914

The photograph shows newly completed Bonard boulevard looking from Ben Thanh Market towards the Opera House. Its median was extremely wide and functioned like a public park. The strips of trees along the street lanes visually seperated the park with its side road. Bonard was an admiral, Cochichina Governor 1861 - 1863.

Đại lộ Lê Lợi, 2010

Hai hàng cây xưa vẫn còn duy trì. Bên tay phải, tòa nhà cao nhất là Saigon Center 25 tầng, cao 106m, hoàn thành năm 1996.

Le Loi Boulevard, 2010

The trips of trees remained until today. On the right, the tallest building is the Saigon Center, completed 1996 with 25-storeys at 106m high.

Đại lộ Bonard bốn làn đường, những năm 1920
Công viên ở giữa đại lộ chuyển thành hai làn đường mới. Phía tay phải có đường xe tram nối khu vực chợ Bến Thành và nhà ga xe lửa với khu vực đường Charner và bến tàu. Hai bên đường có nhiều cơ sở thương mại tấp nập. Cuối đường là Nhà hát lớn.

Bonard boulevard with four lanes, 1920s
The boulevard park was removed for two middle lanes. The tram line on the right connected Ben Thanh Market area with Charner boulevard and the river bank. Busy commercial buildings go along the boulevard. The Opera House stands at the end.

Đại lộ Lê Lợi, 2016

Từ năm 2014, dưới mặt đường Lê Lợi bắt đầu có công trường xây dựng tuyến Metro. Trong tương lai tàu Metro sẽ chạy dưới đường Lê Lợi, nối kết hai nhà ga Công viên 23/9 và Nhà hát lớn.

Le Loi boulevard, 2016

Construction for the first Metro line began in 2014 underneath Le Loi boulevard. This Metro line will connect to City Opera House Station and Sep 23 Park Station.

Công viên Francis Garnier, những năm 1920

Đối diện Nhà hát lớn là công viên mang tên Francis Garnier (Francis Garnier là sĩ quan Pháp và cũng là nhà thám hiểm tại Việt Nam, thế kỷ 19). Ở giữa công viên, có tượng Francis Garnier, được đặt năm 1902 và bị phá bỏ năm 1945. Sau 1955, công viên này mang tên Lê Lợi (Lê Lợi là vị anh hùng dân tộc, thế kỷ 15).

Francis Garnier park, 1920s

The park, named after Francis Garnier (Named after French officer and expeditioner in Vietnam, 19th century) located in front of the City Opera House. Francis Garnier statue, was placed at the central point of the park in 1902 and demolished in 1945. Since 1955, the park was named after Le Loi (a national hero, 15th century).

Công viên Lam Sơn, 2010

Năm 1967, tại công viên có tượng Thủy quân lục chiến Việt Nam Cộng hòa, bị phá bỏ sau tháng 4/1975. Công viên mang tên mới là Lam Sơn - địa danh nơi Lê Lợi khởi nghĩa chống quân Minh thế kỷ 15. Từ năm 2014, công viên và cây xanh tại đây bị phá bỏ để làm công trường xây dựng nhà ga Metro.

Lam Son Park, 2010

The statue of Republic of Vietnam Marine soldiers was placed at the park since 1967 then demolished after April 1975. The park was renamed Lam Son where Le Loi led the revolt against Chinese colonists in 15th century. In 2014, the park and trees were torn down for Metro station constructions site.

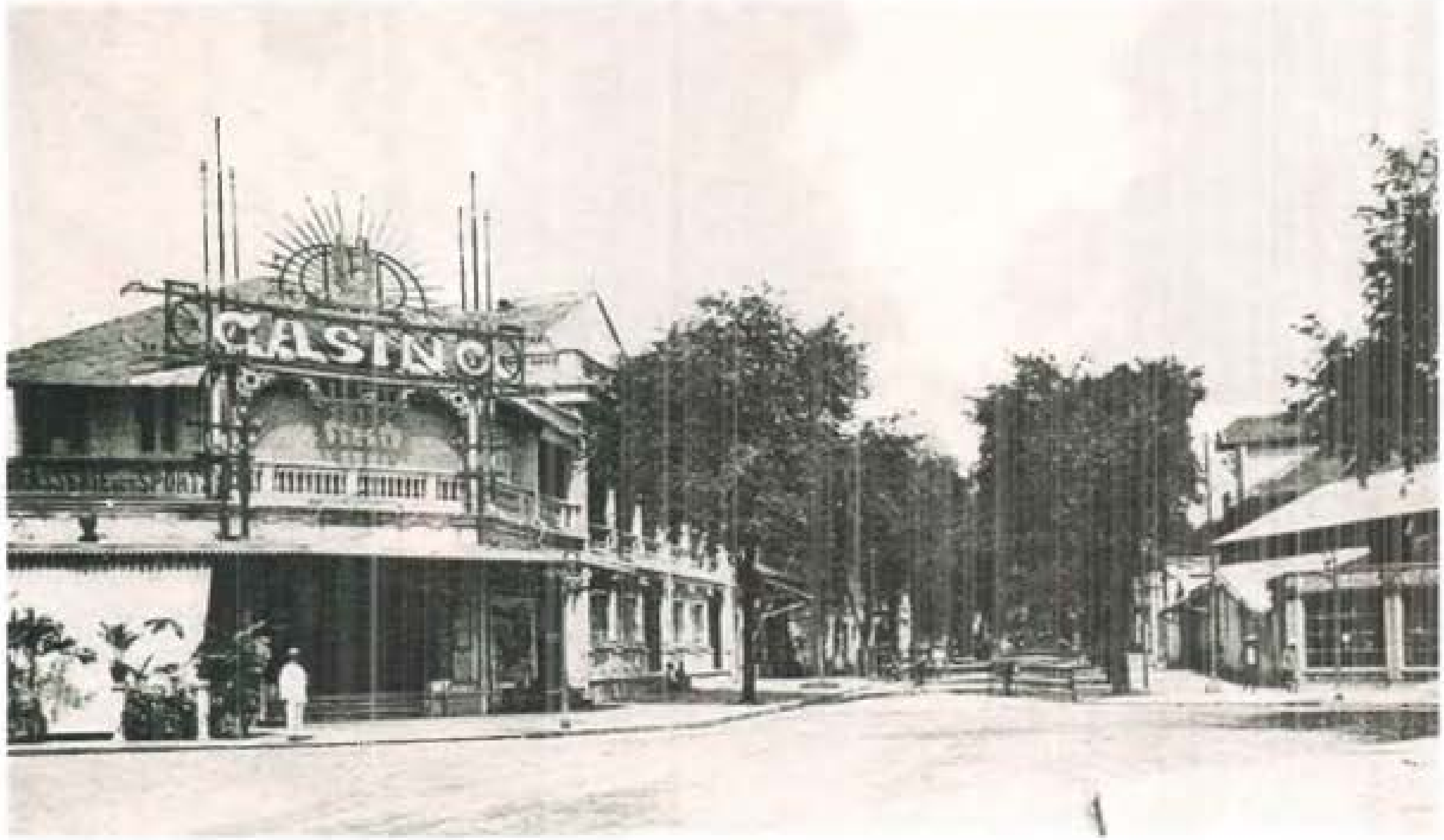

Giao lộ Bonard – Pellerin, những năm 1920

Đường Pellerin (tên của một Giám mục Pháp, thế kỷ 19) nguyên là một con kênh được lấp, hình thành năm 1870. Bên tay trái là nhà hàng và rạp hát Casino, ra đời năm 1910. Bên tay phải là dãy nhà phố thương mại. Từ năm 1955, đường Pellerin đổi tên thành Pasteur (bác học Pháp, thế kỷ 19). Rạp Casino được sửa chữa làm mới, cổng chính nằm trên đường Pasteur. Còn tòa nhà làm nhà hàng Casino giáp mặt đường Lê Lợi, được xây lại, làm cửa hàng lưu niệm, quán cà phê và quán kem.

Bonard – Pellerin intersection, 1920s

The street, named after Pellerin (French Bishop, 19th century) developed from a former canal in 1870. On the left, the Restaurant and Movie Theater Casino, opened on 1910. On the right, it was commercial buildings. After 1955, the street was renamed Pasteur (French scientist, 19th century). Meanwhile, the Casino theater was renovated and opened its main entrance on Pasteur street. The former Casino restaurant building on Le Loi boulevard, was converted to be souvernir shops, coffee and ice cream shops.

Giao lộ Lê Lợi – Pasteur, 2016

Sau tháng 4/1975, đường Pasteur đổi tên là Nguyễn Thị Minh Khai (lãnh tụ Cộng sản 1940) nhưng từ 1991 lấy lại tên cũ. Còn rạp Casino đổi tên là Vinh Quang. Sau này, rạp Vinh Quang đập bỏ để xây khu phức hợp Liberty Central Saigon City Point (khách sạn, văn phòng, rạp chiếu phim), hoàn thành năm 2014. Hai tòa nhà cao tầng phía đường Lê Lợi là ngân hàng Đông Nam Á và kem Bạch Đằng được xây dựng vào đầu những năm 2000, trên nền các cửa hàng cũ.

Le Loi – Pasteur intersection, 2016

After the April 1975, Pasteur street was renamed Nguyen Thi Minh Khai (communist leader 1940) but since 1991, the old name was returned. The Casino theater name was changed to Vinh Quang (Glory). Later, the theater was demolished for the new Liberty Central Saigon City Point complex (hotel, offices, movie theater), operated in 2014. On Le Loi boulevard, the multi- storey building of SEA bank and Bach Dang Ice Cream were built in early 2000s, replaced former shops.

Chợ Bến Thành mới, nhìn từ đường Bonard, khoảng 1914

Thay thế cho chợ Bến Thành cũ ở đường Charner. Đây là chợ nhà lồng, nhiều gian, trên 10.000m², giáp với 4 con đường. Chợ được xây dựng bởi hãng Brossard et Mopin từ 1912-1914, theo kiểu chợ trung tâm Les Halles ở Paris. Chung quanh chợ là các dãy nhà phố ba tầng và hai bến xe ngựa, sau này là bến xe đò (dời đi cuối những năm 1950).

New Ben Thanh market, view from Bonard boulevard, around 1914

The new central market was replaced the old one on Charner boulevard. It was a multi-hall cover market on area of over 10,000m². The market was built during 1912-1914 by Brossard et Mopin construction firm, has in a similar style to Les Halles central market in Paris. Around the market, there were 3-storey shop house buildings, horse - cart stations, then replaced by coach stations (removed in end of 1950s).

Chợ Bến Thành nhìn từ đại lộ Lê Lợi, 2016

Mặt ngoài chợ Bến Thành đã thay đổi một số lần nhưng không làm thay đổi dáng vẻ truyền thống. Tuy nhiên, các dãy nhà phố chung quanh chợ thay đổi khá nhiều. Một loạt các cao ốc khách sạn, văn phòng, trung tâm mua sắm đã mọc lên chung quanh chợ với kiến trúc xô lệch không hài hòa như trước.

Ben Thanh market view from Le Loi boulevard, 2016

The traditional appearance of Ben Thanh market is still reserved well although the market halls were renovated several times. But in recent decades, its surrounding shop house buildings were changed critically. New buildings have been largely disproportionate and disturbing to its former harmonious context.

Cửa chính chợ Bến Thành, những năm 1920
Chợ Bến Thành có bốn cửa chính, đặt tên là Đông, Tây, Nam, Bắc. Trong đó, cửa Nam là mặt chính của chợ hướng ra quảng trường Cuniac. Bên trên cửa này có một tháp đồng hồ lớn ba mặt, là biểu tượng của chợ Bến Thành.

Main Major Gate of Ben Thanh Market, 1920s
Ben Thanh Market has four major Gates: East, West, South, North. The South Gate is main major gate towards the Cuniac square. The 3-sides clock tower which is symbol of Ben Thanh market was built on South Gate.

Mặt chính chợ Bến Thành, năm 2016

Năm 1952, bốn cửa chính của chợ được sửa đổi thành cửa tam quan. Trên các cổng có ghi tên cửa bằng tiếng Việt. Đồng thời, trên các cổng gắn thêm phù điêu bằng gốm, tác phẩm của họa sĩ Lê Văn Mậu. Các phù điêu cổ động cho các mặt hàng nông hải sản Việt Nam. Từ năm 1985, ở cửa Nam có gắn thêm chữ nổi - tên của chợ.

Front Gate of Ben Thanh Market, 2016

Four major Market Gates were renovated in Vietnamese style of Triple gate since 1952. Name of each Gates were inscribed in Vietnamese on the gate. At the same time, each gate was decorated by ceramics reliefs of artist Le Van Mau. These reliefs promoted local agro products. Sign board of market name was given on South Gate since 1985.

Chợ Bến Thành nhìn từ nhà ga, những năm 1910
Lúc mới thành lập, vòng ngoài của chợ không có tường bao. Tất cả các quầy sạp trong chợ đều không có vách ngăn. Từ đầu những năm 1960, vòng ngoài của chợ có thêm tường ngăn, là nơi đặt các bảng quảng cáo. Còn bên trong chợ, trừ khu vực hàng tươi sống, các sạp hàng được xây dựng thành kiosque.

Ben Thanh market view from railway station, 1910s
In the beginning, the market was not bounded by any wall. Partitions were not established between different stalls. Since early 1960s, outbound walls were built on all front sides. Advertising bill boards started to display there. The market hall were divided to kiosks in different goods area, except the open- air stalls at fresh food area.

Chợ Bến Thành nhìn từ công viên 23/9, 2016

Năm 1985, chợ Bến Thành được sửa chữa lớn. Vòng ngoài của chợ được sửa đổi, gắn thêm các ô kính để trưng bày hàng hóa và làm bảng quảng cáo. Bên trên tường bao vòng quanh chợ có đặt thêm các bảng quảng cáo, thay đổi định kỳ. Bên trong chợ, số sạp và kiosque bán hàng gia tăng hơn trước. (Hiện chợ có hơn 1.400 sạp và kiosque).

Ben Thanh market view from Sep 23 Park, 2016

Due to renovation in 1985, the out look of surrounding gates and walls of Ben Thanh was modified. The window showcases were added on front-side walls for goods showcase as well as advertisements. Classical and electronic bill boards were allowed periodically on the walls. The number of kiosks and stalls of market halls increased significantly (1,400 units now).

111. SAIGON -- Place du Marché Central

Quảng trường Cuniac, những năm 1920

Vào năm 1916, quảng trường phía trước chợ Bến Thành mang tên Eugène Cuniac (Phó Thị trưởng và sau đó là Thị trưởng Sài Gòn trong khoảng 1892-1915). Khu trung tâm quảng trường được xây dựng thành công viên. Trong ảnh, phía tay trái là nhà ga xe lửa Sài Gòn mới xây. Kế đến, là dãy nhà phố ba tầng trên đường Schroeder (Schroeder là ủy viên hội đồng thành phố cuối thế kỷ 19), đối diện cửa Đông chợ Bến Thành.

Cuniac square, 1920s

Since 1916, the square in front of Ben Thanh market was named after Eugène Cuniac (Vice Mayor and Mayor later of Saigon during 1892-1915). The public park was installed at the central point of the intersection. On the left, it was newly built Saigon railway station. The adjacent 3-storey shop house building goes along Schroeder (Schroeder was a City council member, end of 19th century) street , in opposite to the East Gate of the market.

Công trường Quách Thị Trang, 2010

Sau năm 1955, quảng trường Cuniac đổi tên là công trường Diên Hồng (Diên Hồng là tên cuộc hội nghị vào thế kỷ 13, thể hiện quyết tâm toàn dân chống quân Mông Cổ xâm lược). Đường Schroeder đổi tên là Phan Châu Trinh (Phan Châu Trinh là người đề xướng duy tân đất nước đầu thế kỷ 20). Từ 1963, công trường mang tên Quách Thị Trang (học sinh tham gia biểu tình chống độc tài bị bắn chết năm 1963). Từ năm 1965, giữa công trường có đặt tượng Quách Thị Trang và tướng Trần Nguyên Hãn (anh hùng thế kỷ 13). Cả hai tượng được di dời năm 2015 để lấy chỗ xây ga Metro.

Quach Thi Trang Square, 2010

Since 1955, the square was renamed Dien Hong (Named after the conference expressed national determination against Mongolian invasion troop in 13th century). Schroeder was street renamed Phan Chau Trinh (reform advocater in early 20th century). Since 1963, the square renamed to Quach Thi Trang (student was shoted in demonstration against dictatorship in 1963). Quach Thi Trang statue & Tran Nguyen Han statue (Named after the general in 13th century) were established in 1965. Both of statues were removed for Metro station contruction in 2015.

La Gare de Saigon

Nhà ga xe lửa, những năm 1920

Nhà ga xe lửa mới xây từ năm 1911-1915 với tổng diện tích hơn 50.000m². Là nhà ga cuối cùng kết nối các tuyến Sài Gòn - Mỹ Tho, Sài Gòn - Nha Trang, Sài Gòn - Hà Nội. Trước đó nhà ga xe lửa đầu tiên thành lập năm 1885, sử dụng cho tuyến Sài Gòn - Mỹ Tho, nằm ở phía bờ sông gần tòa nhà Hải quan.

Saigon railway station, 1920s

The new railway station was constructed during 1911-1915 on area of over 50,000 m². It was the final terminal for Saigon - My Tho, Saigon - Nha Trang and Saigon - Hanoi railway line. Previously, the old station, was built in 1885, for the Saigon - My Tho railway line, located nearby the Custom House on the river bank area.

Công viên 23/9, 2016

Nhà ga xe lửa Sài Gòn được dời ra Bình Triệu (Thủ Đức) vào năm 1978. Khu đất cũ chuyển thành công viên 23/9 (23/9/1945 là ngày Nam Bộ Kháng Chiến). Từ ấy đến nay, nơi này được dùng làm công viên, sân chơi trẻ em, sân khấu ca nhạc, khu triển lãm - hội chợ và bến xe bus. Từ năm 2015, phần tiếp giáp công trường Quách Thị Trang được dùng cho công trường xây dựng ga Metro.

Sep 23 Park, 2016

The Saigon railway station was removed to Binh Trieu station (Thu Duc district) in 1978. It turned to be Sep 23 park since 1978 to commenmorate the Resistance day of Saigon against French invasion troop in 1945. Since that time, the former land was developed to be multi - use area, includes park, play ground, fair ground, open air stages & bus station. Since 2015, the section nearby Quach Thi Trang square was functioned as Metro station constructions site.

Tòa nhà Công ty Hỏa xa Đông Dương, những năm 1920

Tòa nhà ba tầng, hoàn thành năm 1914, đối diện nhà ga Sài Gòn. Đây là trụ sở của Chemins de fer de l'Indochine (CFI) - Công ty Hỏa xa Đông Dương. Năm 1952, chuyển thành trụ sở Sở Hỏa xa Việt Nam. Sau năm 1955, làm trụ sở Công quản Hỏa xa Việt Nam. Vào khoảng cuối những năm 1950, trên ban công tầng 3 của tòa nhà có đặt bảng "Quang báo" (bảng đèn LED đăng tải tin tức thời sự) đầu tiên của miền Nam, tồn tại đến những năm 1990.

Indochina Raiway Company building, 1920s

The 3-storey building, completed 1914, its opposite to Saigon railway station. It was head office of Chemins de fer de l'Indochine (CFI) – Indochine Railway company. Then in 1952, head office of Vietnam Railway Authority. After 1955, it became head office of the State – run Vietnam Railway. Around mid 1950s, the first time ever LED news board in city was operated at the balcony on the building level 3.

Tòa nhà Công ty Đường sắt 3, 2010

Sau tháng 4/1975, trở thành trụ sở Công ty Đường sắt 3, thuộc Tổng công ty Đường sắt Việt Nam. Bảng "Quang báo" không còn sử dụng vào khoảng những năm 1990.

No. 3 Railway Company building, 2010

After April 1975, the building became head office of No.3 Railway Company, under the Vietnam Raiway Corporation. The LED news board was suspended in around 1900s.

Đại lộ La Somme, những năm 1940

Hoàn chỉnh từ năm 1877, mang tên Canton (Quảng Đông – quê hương của nhóm người Hoa lớn nhất ở Sài Gòn). Trước đó, đây là rạch Cầu Sấu. Năm 1920, đại lộ mang tên La Somme để kỷ niệm một trận đánh lớn của Pháp trong Thế chiến thứ Nhất. Tòa nhà có hình vòm trong ảnh là trụ sở Đài phát thanh Pháp Á - Radio France Asie, hoạt động từ năm 1950-1956, nằm ở ngã tư La Somme – Mac Mahon (Tên của Thống chế, Tổng thống Pháp 1873-1879), nay là Hàm Nghi - Nam Kỳ Khởi Nghĩa.

La Somme Boulevard, 1940s

The boulevard was completed in 1877, named Canton (native province of biggest Chinese migrant group in Saigon). It was developed from the Cau Sau creek (Crocodile Bridge). In 1920, it was named after La Somme, a French battle in World War I. The dome building in photo was the Radio France Asia office, which operated during 1950-1956. It located at corner of La Somme and Mac Mahon (Named after the French Marshal and President 1873-1879), Ham Nghi - Nam Ky Khoi Nghia now.

Đại lộ Hàm Nghi, 2016

Sau năm 1955, đổi tên là Hàm Nghi (Hàm Nghi là Vua nhà Nguyễn chống thực dân Pháp, cuối thế kỷ 19). Từ ấy cho đến nay, hai bên đại lộ có nhiều cao ốc ngân hàng, bảo hiểm, tài chính, hàng hải xây dựng. Tòa nhà Radio France Asie trước đây bị phá bỏ vào những năm đầu 1970 để xây dựng cao ốc Việt Nam Công thương Ngân hàng. Cao ốc này bị thay thế bởi cao ốc Vietinbank Tower, 25 tầng, hoàn thành năm 2014.

Ham Nghi boulevard, 2016

Since 1955, the boulevard was renamed Ham Nghi (Named after the King in Nguyen Dynasty against French colonists, end of 19th century) From that time until now, many buildings of banking, insurance, finance, shipping firms have built along the boulevard. In early 1970, the former building of Radio France Asia was demolished for newly built 7-storey building of Vietnam Commerce and Industry bank. It was replaced by Vietinbank Tower Building, 25 stories, completed in 2014.

113. SAIGON - Angle de la place Gambetta et du Boulevard de la Somme

Tòa nhà SFFC, những năm 1920

Tòa nhà ba tầng là trụ sở của Công ty Tài chính Pháp và thuộc địa Pháp - Société Financière Française et Coloniale (SFFC), xây dựng trong 1925-1926. Chuyển thành trụ sở Ngân hàng Công thương Pháp - Hoa - Banque Franco - Chinoise pour la Commerce et l'Industrie (BFC) vào năm 1939. Sau đấy, phần kiến trúc vòm bị phá bỏ để xây thêm tầng thứ tư. Giao lộ La Somme và đường Adran (nay là Hồ Tùng Mậu) được đặt tên là quảng trường Gambetta (chính khách Pháp thế kỷ 19).

SFFC building, 1920s

The 3-storey building was head office of the Finance company of France and colonies - Société Financiere Française et Coloniale (SFFC), built during 1925-1926. It changed to be head office of the French– Chinese Industry and Commerce Bank - Banque Franco-Chinoisepour la commerce et l'industrie (BFC) in 1939. Since that time, its dome was demolished for a new built fourth floor extension. The intersection of La Somme and Adran street, was named after Gambetta (French politician, 19th century).

Tòa nhà Ngân hàng BIDV, 2016

Sau tháng 4/1975, tòa nhà BFC chuyển thành trụ sở văn phòng phía Nam của Bộ Thủy sản và Quốc doanh đánh cá Chiến Thắng. Từ năm 1997, chuyển thành trụ sở của Ngân hàng Phát triển Nhà đồng bằng sông Cửu Long (Mekong Housing Bank, MHB). Từ năm 2015, MHB được sáp nhập vào Ngân hàng Xây dựng và Phát triển Việt Nam (BIVD). Tòa nhà MHB hiện giờ là chi nhánh Hàm Nghi của BIVD.

BIDV building, 2016

After April 1975, BFC building turned to be the Southern office of Ministry of Seafood and State run fishing company Chien Thang (Victory). The building was refunctioned as headquarters of the Mekong Housing Bank (MHB) in 1997. Recently in 2015, the building became a branch office of BIDV bank due to merging of MHB to BIDV.

Chợ Bình Tây - ***Binh Tay Market***
Photo: Hiếu Minh

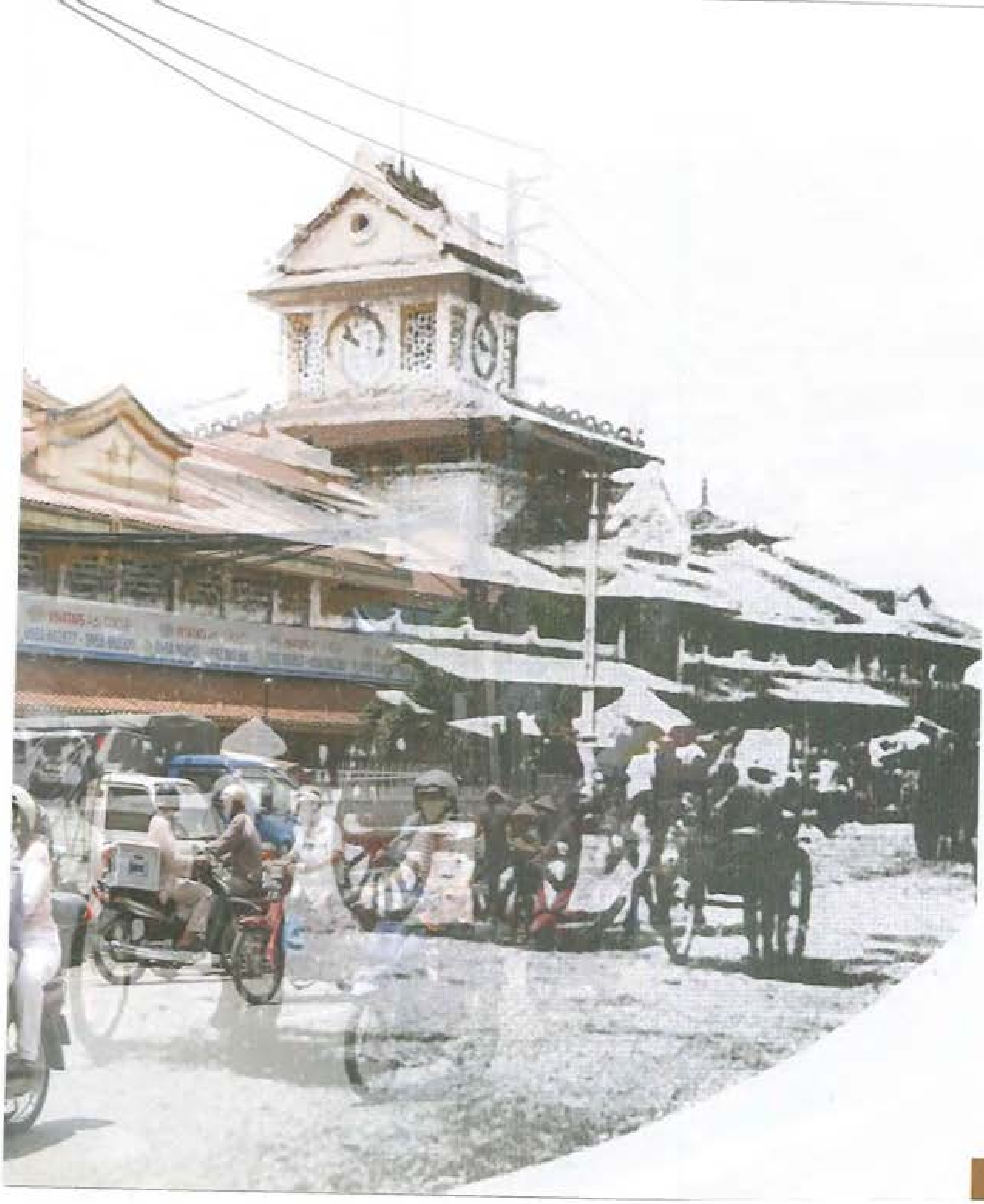

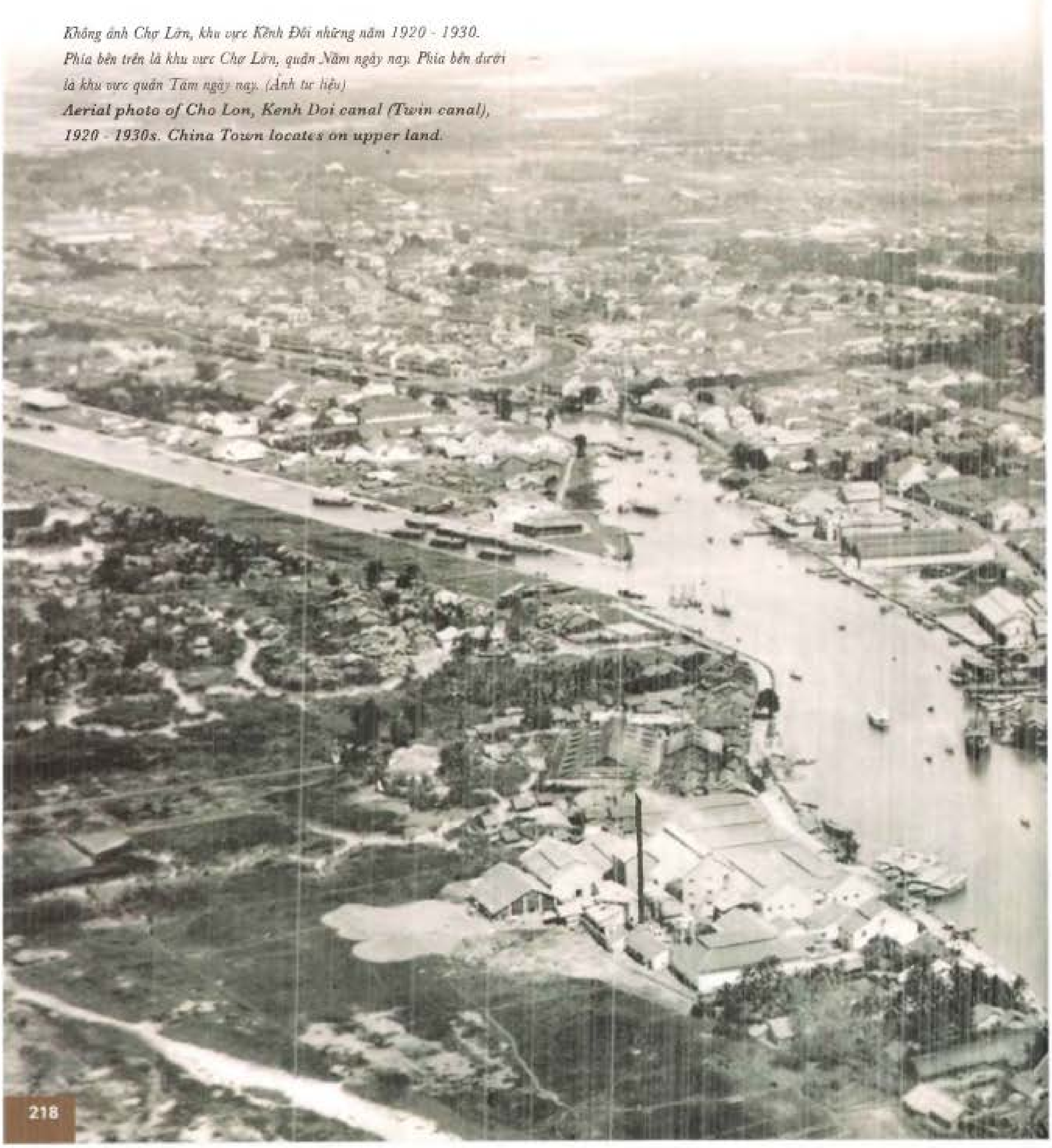

Không ảnh Chợ Lớn, khu vực Kênh Đôi những năm 1920 - 1930. Phía bên trên là khu vực Chợ Lớn, quận Năm ngày nay. Phía bên dưới là khu vực quận Tám ngày nay. (Ảnh tư liệu)

Aerial photo of Cho Lon, Kenh Doi canal (Twin canal), 1920 - 1930s. China Town locates on upper land.

KHU VỰC CHỢ LỚN

Chợ Lớn trước khi Pháp vào 1859, không phải là một đơn vị hành chính riêng biệt với Sài Gòn. Thoạt đầu vào khoảng hai thập niên cuối thế kỷ 17, đây là một làng của di dân người Hoa (làng Minh Hương) được Chúa Nguyễn cho phép thành lập ở khu vực Chợ Rẫy, gần rạch Bến Nghé, sau khi người Việt đã định cư ven bờ sông Sài Gòn. Sang đến nửa cuối thế kỷ 18, do vị trí thuận lợi và công sức, tài năng buôn bán của người Hoa, cộng với các yếu tố thời cuộc (sự suy tàn do chiến tranh của Hội An, Cù Lao Phố (Biên Hòa) và Mỹ Tho - những trung tâm thương mại có đóng góp của người Hoa thời ấy) mà làng Minh Hương nảy nở thành một khu phố chợ đông đúc nhất trên đất Gia Định. Người Hoa định cư tại đây gọi khu vực này bằng tiếng Hoa là ĐỀ NGẠN, có nghĩa là khu phố có đê bao quanh. Còn người dân Việt gọi nó bằng cái tên thuần Việt là CHỢ LỚN - đúng với hình ảnh phố chợ đầu mối, buôn bán nhộn nhịp. Với người phương Tây, trước nhất là người Pháp, khu vực Chợ Lớn được gọi là BAZARR CHINOIS, có nghĩa là Khu chợ bách hóa của người Hoa (thể hiện qua các bản đồ do các chuyên viên Pháp Le Brun và Dayot vẽ năm 1790). Bản đồ Taberd năm 1838 có ghi tên khu vực Chợ Lớn bên cạnh Sài Gòn. Chợ Lớn hay Bazarr Chinois, trực thuộc Gia Định, đã đóng góp lớn cho sự phồn thịnh của kinh thành mới mẻ này.

Người Pháp sau khi chiếm Gia Định đã khai thác ngay những lợi thế của Chợ Lớn nhưng bằng một mô hình khác với Nhà Nguyễn. Thay vì gộp chung với Sài Gòn, chính quyền Pháp đã biến đổi Chợ Lớn thành một đơn vị hành chính riêng. Vào năm 1865, thành phố Sài Gòn và thành phố Chợ Lớn được thành lập cùng lúc. Từ ấy đến 40 năm sau, cả hai thành phố đều có quy mô nhỏ (diện tích Sài Gòn khoảng $3km^2$, Chợ Lớn $1km^2$), dân số không lớn (50.000 - 100.000 người mỗi thành phố). Có lẽ mức độ như vậy hợp với khả năng đầu tư của Pháp thời đó. Mặt khác, về mặt chính trị và quản trị, đây có thể là một cách thực hiện khôn ngoan nguyên tắc "chia để trị". Tuy nhiên, quy hoạch phát triển của Sài Gòn và Chợ Lớn không chỉ dừng tại đấy. Chắc hẳn, người Pháp không coi đây là hai thành phố khép kín hay tách biệt mà là cùng phát triển và bổ sung thế mạnh cho nhau. Khi quan sát việc quy hoạch và xây dựng hai thành phố thời kỳ trước 1930, ta có thể thấy chiều hướng hợp lực và hợp nhất Sài Gòn và Chợ Lớn đã được chuẩn bị từ sớm.

Thật vậy, kết nối giao thông giữa hai thành phố đã được chính quyền Pháp cải tiến trước nhất và dần dần thay đổi căn bản. Thoạt đầu, trong ba thập niên cuối thế kỷ 19, chính quyền đã chỉnh trang và mở rộng các con đường bộ và đường thủy có sẵn nối liền hai khu vực. Đó là Route Haute (đường Thượng, nay là đường Nguyễn Trãi từ quận Một vào quận Năm) và Route Basse (đường Hạ, nay là đường Võ Văn Kiệt, chạy dọc rạch Bến Nghé & kênh Tàu Hủ). Đặc biệt, tuyến xe tram đầu tiên Sài Gòn – Chợ Lớn (chạy bằng đầu máy hơi nước), một phương tiện giao thông tân kỳ, đã hoạt động từ năm 1881, chạy dọc rạch Bến Nghé và đường Chợ Lớn Thượng. Mười năm sau, tuyến xe tram thứ hai chạy bằng xe ngựa kéo ra đời, chạy dọc theo đường Chợ Lớn Hạ. Với kết nối giao thông như trên, mặc dù giữa hai thành phố vẫn còn nhiều đồng trống, ao đầm nhưng việc qua lại, vận chuyển hàng hóa đã thuận lợi và hiện đại hơn trước.

Sang đầu thế kỷ 20, khi điều kiện an ninh và tài chính khá hơn, chính quyền Pháp đã xây dựng nhiều con đường mới, quy mô lớn hơn. Về đường thủy có thêm kênh Tẻ và kênh Đôi, thi công bằng cơ giới trong khoảng 1906 – 1908. Về đường bộ, có thêm nhiều đường, trong đó đại lộ Galliéni (nay là Trần Hưng Đạo, được dự kiến từ 1904, xây dựng năm 1916) là con đường chính nối khu vực chợ Bến Thành với Chợ Lớn. Cùng thời gian này, một tuyến xe tram chạy điện hoạt động trên đường Galliéni, cũng đã ra đời. Đến năm 1930, khu vực Đồng Mả Ngụy rộng lớn (một phần quận Năm và cả quận Mười và quận Mười một ngày nay) nằm giữa Sài Gòn và Chợ Lớn đã có các con đường lớn xuyên qua như đường Nancy (Nguyễn Văn Cừ), đường Hui Bon Hoa (Lý Thái Tổ), đường Stratégique

(Trần Phú), đường Ceinture (3 Tháng 2). Giao thông phát triển đã thúc đẩy mạnh mẽ giao thương và địa ốc. Phố xá, kho hàng, bến xe, các cây cầu, cây xanh và công viên được quy hoạch trước, mọc lên dọc các con đường mới đã làm thay đổi cảnh quan các khu tiếp giáp hai thành phố.

Bản thân phố xá Chợ Lớn, cũng "thay da đổi thịt" đáng kể. Các con kênh quanh khu vực nhà lồng Chợ Lớn cũ (nay là Nhà bưu điện quận Năm) dần dần được lấp làm thành đường nhựa và đại lộ. Các kiến trúc cổ của người Hoa như đền miếu, hội quán nhà ở, nhà hát nhỏ vẫn được bảo tồn nhưng có thêm nhiều kiến trúc mới theo kiểu châu Âu được xây dựng. Đó là chợ nhà lồng, nhà phố liên kế 2-3 tầng, bưu điện, Dinh Xã Tây, nhà thờ, công viên, quảng trường, bệnh viện, trường học… Các nhà máy xay xát lúa và chế biến nông sản quy mô lớn dựng lên san sát ven các bờ kênh lớn. Một Chợ Lớn chật chội nhưng nhộn nhịp thương mại và văn hóa, có đủ sắc thái Hoa (Quảng Đông, Triều Châu, Phúc Kiến, Hải Nam v.v...), đan xen cùng Việt và Pháp, được ví như Hong Kong, đã xuất hiện từ những năm vàng son ấy. Đặc biệt, chợ Bình Tây đồ sộ, ra đời năm 1928 là cột mốc không chỉ đánh dấu sự mở rộng của Chợ Lớn về phía Tây Nam (Chợ Lớn mới) mà còn là biểu tượng thể hiện sức mạnh kinh tế lớn lao của khu vực người Hoa ở miền Nam từ ấy cho đến 50 năm sau.

Chợ Lớn và sức mạnh mới của nó chính thức hợp nhất trở lại với Sài Gòn, kể từ tháng 4 năm 1931. Khi đó, Tổng thống Pháp ra sắc lệnh thành lập một đơn vị hành chính bao gồm hai thành phố, gọi là Khu Sài Gòn - Chợ Lớn. 25 năm sau, Khu Sài Gòn – Chợ Lớn được chính quyền người Việt đổi tên là Đô thành Sài Gòn. Trong đó, về địa giới hành chính, khu vực Chợ Lớn thời nhà Nguyễn và thời Pháp nằm trọn trong quận Năm và quận Sáu. Sau này, vào năm 1969, một phần quận Năm và quận Sáu được chuyển sang cho hai quận tân lập là quận Mười và quận Mười Một. Sức mạnh của Chợ Lớn vào nửa cuối thế kỷ 20 không chỉ bao gồm thương mại, chế biến nông sản, nhà hàng và giải trí mà còn bao gồm tài chính, địa ốc và tiểu thủ công nghiệp.

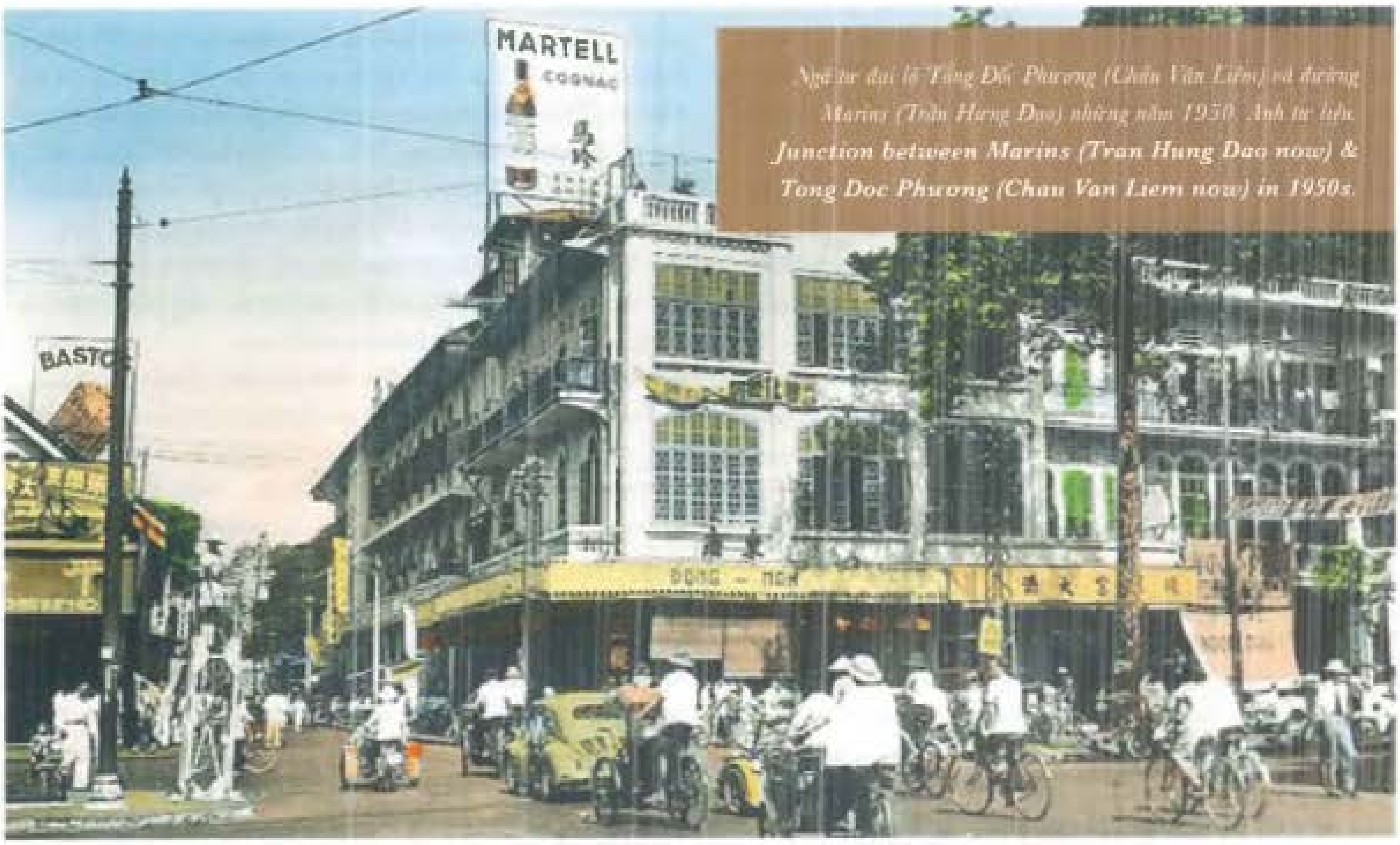

Ngã tư đại lộ Tổng Đốc Phương (Châu Văn Liêm) và đường Marins (Trần Hưng Đạo) những năm 1950. Ảnh tư liệu.

Junction between Marins (Tran Hung Dao now) & Tong Doc Phuong (Chau Van Liem now) in 1950s.

Thời kỳ 1978-1979, do những biến động chính trị và kinh tế, người Hoa ở khu vực Chợ Lớn ra đi nhiều. Người Việt gia tăng nhưng những dấu ấn người Hoa về cả kinh tế và văn hóa vẫn còn đậm đặc tại đây.

Từ những năm 1990 đến đầu thế kỷ 21, nhiều kiến trúc và cảnh quan xưa của Chợ Lớn đã biến đổi lớn, giống như khu vực trung tâm Sài Gòn. Sự ra đời của đại lộ Võ Văn Kiệt và việc cải tạo kênh Tàu Hủ đã gia tăng và mở rộng sự kết nối giữa quận Năm, quận Sáu, quận Tám với Thủ Thiêm, quận Một và khu vực Bình Chánh. Khu vực Chợ Lớn trước đây không còn là đầu mối chợ nông sản, trung tâm chế biến nông sản và thủ công nghiệp như trước nữa. Các ngành dịch vụ, kể cả về nhà hàng và giải trí ở các quận khác đã và đang cạnh tranh mạnh mẽ với Chợ Lớn. Khu đô thị mới Phú Mỹ Hưng do liên doanh với Đài Loan khởi xướng trên địa bàn quận Bảy, vùng đất đối diện với Chợ Lớn xưa qua các con kênh có thể sẽ là một Chợ Lớn mới rộng rãi và hiện đại hơn. Rồi đây, liệu khu vực Chợ Lớn (chủ yếu là quận Năm, quận Sáu và quận Mười Một) có còn giữ được đặc thù là một trung tâm kinh tế năng động mang bản sắc kết hợp Hoa Việt hay không? Liệu China Town của Sài Gòn trước đây có nên và có thể trở thành một International Town của TP.HCM ngày nay? Đó là những câu hỏi lớn rất đáng nêu lên.

Trung học Petrus Trương Vĩnh Ký, khoảng 1930.
Trường công, thành lập năm 1927, mang tên nhà văn hóa, nhà báo Trương Vĩnh Ký - thế kỷ 19. Trường được xây dựng trên khu đất giáp ranh Chợ Lớn & Sài Gòn.
Petrus Truong Vinh Ky high school, around 1930s.Named after Petrus Truong Vinh Ky (scholar, journalist, 19th century), public high school, established in 1927. The school campus was built on the border land between Cho Lon & Saigon.

Trung học chuyên Lê Hồng Phong, 2017.
Sau tháng 4/1975, trường đổi tên là trung học Lê Hồng Phong (lãnh tụ Đảng Cộng sản). Hiện là trường chuyên đào tạo học sinh giỏi quốc gia, được học bổng của Nhà nước.
Le Hong Phong national high school for gifted students, 2017.
Renamed Le Hong Phong (Communist leader, 20th century) after April 1975. It became high school for gifted students.
Photo: Phúc Tiến

Tên Chợ Lớn trên bản đồ Việt Nam do Taberd vẽ, 1838.
Cho Lon name is on Vietnam map, designed by Taberd, 1838.

Ghe thuyền trên kênh Tàu Hủ, những năm 1920.
Boats on Tofu Canal in 1920s

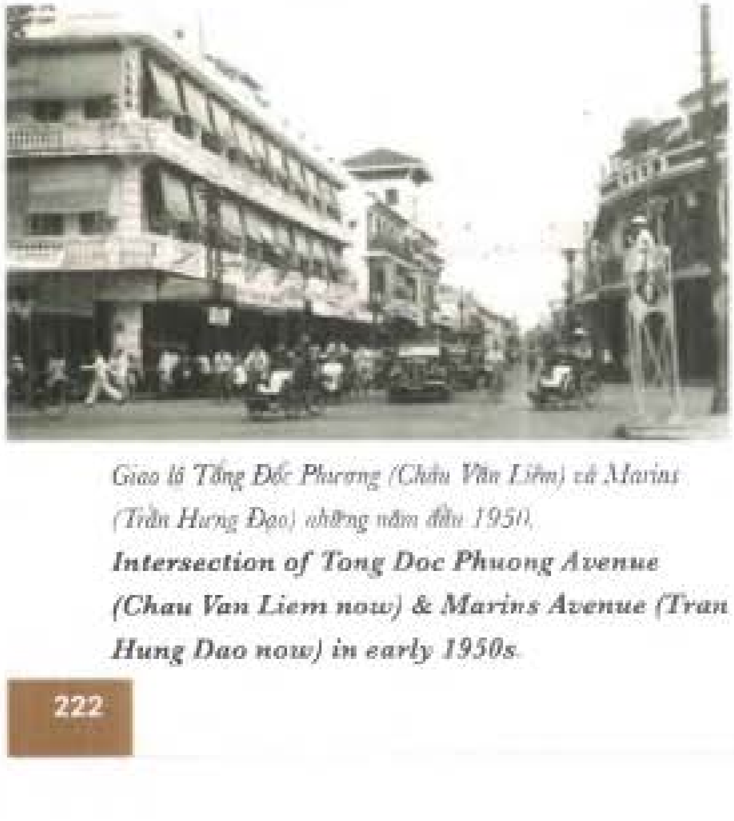

Giao lộ Tổng Đốc Phương (Châu Văn Liêm) và Marins (Trần Hưng Đạo) những năm đầu 1950.
Intersection of Tong Doc Phuong Avenue (Chau Van Liem now) & Marins Avenue (Tran Hung Dao now) in early 1950s.

CHINA TOWN OF SAIGON

Before the French arrival in 1859, Cho Lon and Saigon had been two residence zones under a singular Gia Dinh administration region. Around 1670s, after the settlement of Vietnamese people on Saigon river bank, Lord Nguyen authorized Chinese emigrants to establish their village at Cho Ray area (around Cho Ray hospital compound now) nearby Ben Nghe Creek. At the end of 18th century, the prospering trades had urbanized the village to become a humming town named De Ngan (Town surrounded by Dykes) by the local Chinese. The Vietnamese called it Cho Lon (Large Market), while the French mentioned it as Bazarr Chinois (Chinese Market).

Cho Lon was made an independent entity from Saigon after the French had gained control over Saigon - Gia Dinh. In 1865, Saigon City (3km²) and Cho Lon City (1km²) were founded, each with around 50,000 to 100,000 in population. However, by looking at the master planning of each city, it is recognizable that there had been a plan to unite the two cities in the long run. In fact, existing roads and canals connecting the two cities were upgraded as early as the last 3 decades of 19th century. The enhanced infrastructure included Ben Nghe creek and Tau Hu Canal, High Street (Nguyen Trai Street), Low Street (Vo Van Kiet Avenue) and a tram link connecting Ben Thanh Market and Binh Tay Market. At the beginning of 20th century, constructions of significant infrastructure projects started including the machinery dug Te and Doi canals, Galliéni Avenue (Tran Hung Dao Avenue) to again improve the connectivity and nurturing commerce between the two cities. During that time, the vast marsh land between Saigon and Cho Lon urbanized intensely around the new infrastructure consisting of Nancy Street (Nguyen Van Cu Street), Hui Bon Hoa Street (Ly Thai To Street), Stratégique Street (Tran Phu Street), Ceinture Street (3rd February Street).

The prosperity coming along with these infrastructure improvements had also transformed the city of Cho Lon. The canals surrounding Cho Lon Market pavilion were reclaimed to streets and fine avenues. Local Chinese temples, pavilions, theatre and traditional houses remained alongside new Western architecture pieces including Post Office, new Market Pavilion, Cho Lon City Hall, churches, hospitals, schools, public parks, squares and terrace houses. Meanwhile, large agricultural factories popped up in great number along the mayor canals. This Golden age had produced a face of Cho Lon with high density, hectic commerce, humming cultural activities, full of Chinese people from many origins (Guangdong, Chaozhou, Fujian, Hai Nan...) weaving

Các nhà cao tầng đang mọc lên dọc kênh Tàu Hũ, 2016

New high rises along Tofu Canal, 2016.

Photo: Phúc Tiến

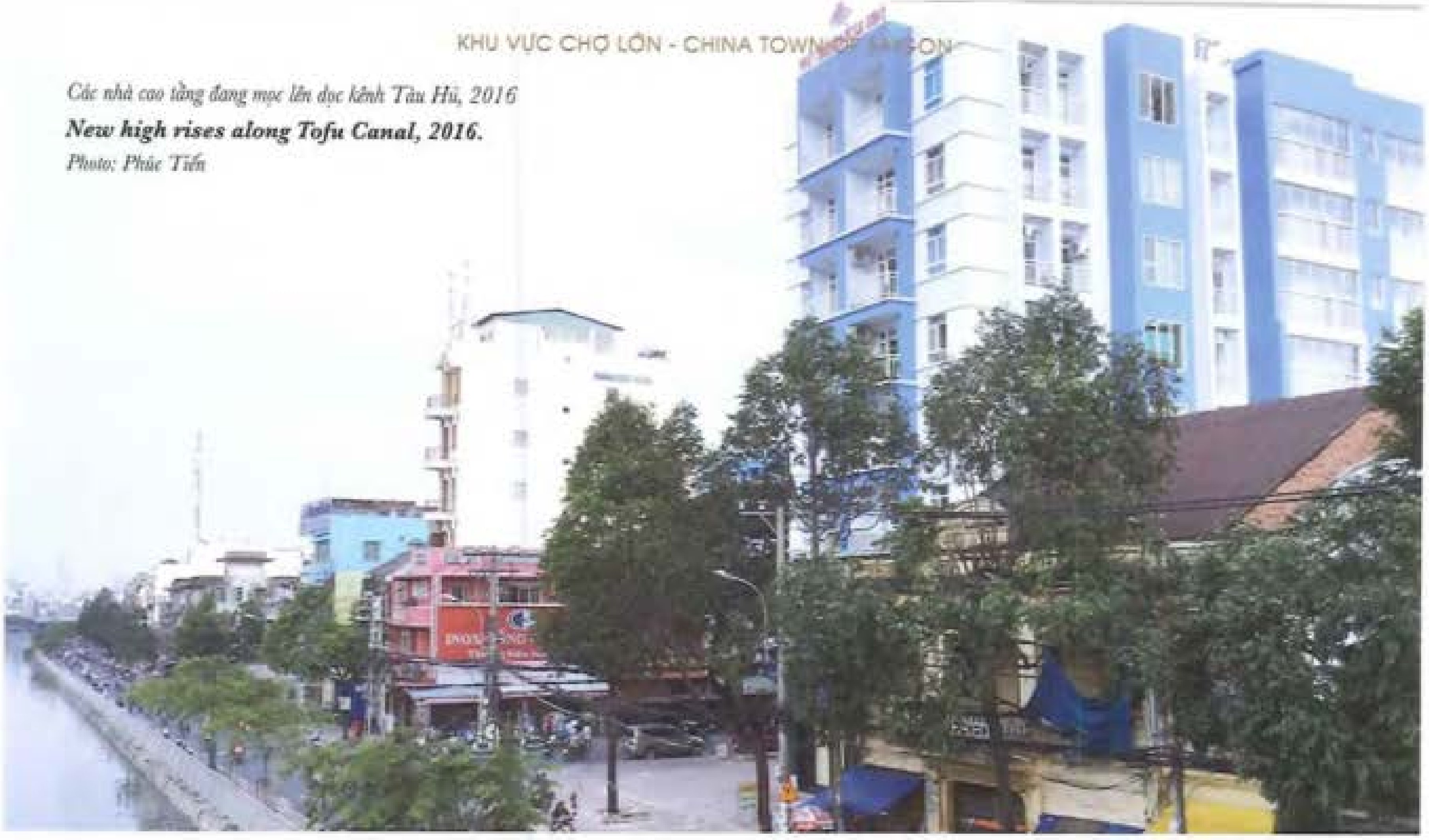

between the Vietnamese and French. Such vigorous commerce power that would flourish in the following 50 years symbolized in the construction of the New Cho Lon (Binh Tay Market), established in 1928. This also marked the South West expansion of Cho Lon.

The re-unification of Cho Lon and Saigon took place in April 1931 when the French President issued the decree of establishment of a new entity called Saigon-Cho Lon Region. Then 25 years later, the Vietnamese government renamed it Do Thanh Saigon (Saigon Capital City). At the beginning, the former territory of Cho Lon under Nguyen Dynasty and French Governance sat within current District Five and District Six administrative boundaries. As businesses prospered here, parts of these Districts were split to merge with the new District Ten and District Eleven in 1969. In the late 20th century, the influence of Cho Lon did not only comprise commerce, agricultural production, cuisine and entertainment, but also included finance, estate development, and handicraft industry. Between 1978 and 1979, many of the Chinese left Cho Lon due to the social, political and economic changes. Although Vietnamese people have moved in to fill their places, the Chinese customs in commerce and culture have remained.

In our time, Cho Lon has faced the same faith with Saigon. A number of its architecture and landmarks have vanished since the 1990s. On one side, Cho Lon today no longer has its powerful agricultural trades nor its leading cuisine, entertainment and handicraft and small industry. On the other side, since 2010, the construction of Vo Van Kiet Boulevard (previously Lower Cho Lon road) and the modernization of Tau Hu Canal have once again brought along immense connectivity between Binh Chanh District, District Five, Six, Eight and District One, Two, Four. A modern time collaboration with a Taiwanese developer has brought along the ground breaking Phu My Hung Development in District Seven, the marsh land situating on the other side of the old Cho Lon divided by canals.

These findings prove such a glamourous history of the currently understated Cho Lon that has left us with two ambitious questions. Will Cho Lon (now comprises District Five, Six, Eleven) be able to protect their Chinese-Vietnamese heritage that has been characterized by the previously humming commercial center? Otherwise, can Cho Lon develop its international status along with whole Ho Chi Minh City?

Chợ trung tâm Chợ Lớn, những năm 1910-1920
Bên phải là nhà lồng chợ kiểu Pháp, xây dựng vào cuối thế kỷ 19, trên nền chợ của người Hoa trước đây. Chợ được dời ra địa điểm mới là chợ Bình Tây, năm 1928.

Cho Lon central market, 1910-1920s
On the right, it was French style cover market hall which was built in 1860s. The market was relocated to Binh Tay market place since 1928.

Bưu điện quận Năm, 2016

Nhà Bưu điện trung tâm của thành phố Chợ Lớn, được xây dựng khoảng 1930, trên nền chợ cũ. Từ thập niên 1950 trở đi, khi phần lớn Chợ Lớn trở thành quận Năm của Sài Gòn thì nơi đây chuyển thành Nhà Bưu điện quận Năm.

District Five's Post Office, 2016

The Central post office building of Cho Lon town was built on the former ground of old market in around 1930. Since the 1950s, it has become the Post office of District Five when a major part of Cho Lon town became District Five of Saigon.

Chợ Bình Tây, những năm 1930

Chợ mang tên Bình Tây vì nằm trên làng Bình Tây xưa. Hoàn thành năm 1928, trên khu đất rộng 17.000m², được gọi là Chợ Lớn Mới. Cửa chính nằm trên đại lộ Tháp Mười. Phía sau chợ có bến thuyền lên xuống, thông với kênh Tàu Hủ và rạch Hàng Bàng. Cho đến nay, đây là chợ bán sỉ và bán lẻ lớn nhất Sài Gòn và miền Nam.

Binh Tay market, 1930s

The market was named after Binh Tay due to its location standing on Binh Tay old village. It was completed in 1928, in large area of 17,000m², considered as New Cho Lon market. The market main gate is located on Thap Muoi avenue. At the back side, there was a dock which opened onto shipping on Chinese canal and Hang Bang creek. So far Binh Tay market is still biggest whole sale and retail market in Saigon and Southern Vietnam.

Chợ Bình Tây, 2010

Năm 1992, nhà lồng chính được sửa chữa lớn, bên trong nâng thêm một tầng lầu. Năm 2006, xây thêm hai nhà lồng phụ bên trái (đường Trần Bình, thời Pháp là Paul Beau) và bên phải chợ (đường Lê Tấn Kế, thời Pháp là Piquet). Đến năm 2016, tổng số quầy sạp ở các nhà lồng là 2.358. Từ 11/2016, chợ đóng cửa tạm một năm để sửa chữa lớn.

Binh Tay market, 2010

Due to great repair work in 1992, the mezzanine floor was carried out in the main market hall. Since 2006, the market expanded two new wings on two sides of it (Left: Tran Binh street - formerly Paul Beau street, Right: Le Tan Ke, formerly Piquet street). In 2016, total stalls and kiosk at all market halls is 2,358 units. Since November 2016, the market was closed one year temporarily for a year long renovation.

Đại lộ Tổng Đốc Phương, những năm 1930

Đại lộ lớn nhất và xưa nhất ở vị trí trung tâm Chợ Lớn. Trước năm 1915, mang tên đại lộ Canton (Quảng Đông). Sau đấy, mang tên Tổng Đốc Phương (Đỗ Hữu Phương, Đốc phủ sứ, một trong bốn người giàu nhất ở Việt Nam đầu thế kỷ 20). Tòa nhà ba tầng ở góc ngã tư đường Marins (sau 1955 là Đồng Khánh) và Tổng Đốc Phương trong ảnh, được xây vào những năm 1920 trở đi, là cao ốc căn hộ.

Tong Doc Phuong avenue, 1930s

It was once the biggest and oldest avenue in Cho Lon downtown. Before 1915, it was called Canton avenue then named after Tong Doc Phuong (Do Huu Phuong, a high-ranking officer, one of Top 4 tycoon in Vietnam in early 20th century). The 3-storey building, in the middle, built around 1920s, was apartment building. It located at the corner between Tong Doc Phuong and Marins street (Chau Van Liem and Tran Hung Dao now).

Đại lộ Châu Văn Liêm, 2016

Từ những năm 1952 – 1975, mang tên đường Đồng Khánh (vua thân Pháp, thế kỷ 19). Đây là con đường bao gồm nhiều rạp hát, nhà hàng, vũ trường, khách sạn. Sau tháng 4/1975, được đổi tên là Châu Văn Liêm (Châu Văn Liêm là nhà cách mạng, 1930). Đến nay, nhiều tòa nhà rạp hát cũ đã được phá hủy để xây cao ốc mới. Tòa nhà ba tầng xưa (hiện là chung cư 440 Trần Hưng Đạo) rất cũ nát, đã được chính quyền thành phố đưa vào kế hoạch tháo dỡ từ đây đến năm 2020.

Chau Van Liem avenue, 2016

During 1952-1975, it was renamed Dong Khanh (pro - French King, 19th century). The avenue became a very busy commercial and entertainment street building movie theater, night club, dancing, restaurant…). After April 1975, the avenue was renamed Chau Van Liem (Named after the Revolutionary, 20th century). Many movie theaters were replaced by new shopping centers and office buildings in early 2000s. Since 2015 to 2020, the City government planed to demolish many old and poor conditions apartment buildings, including the "440 Tran Hung Dao apartment building".

Góc đường Jaccareo và Marins, những năm 1920-1930

Jaccareo là tên một chiến thuyền Pháp hoạt động tại các kênh rạch Chợ Lớn khi Pháp xâm chiếm Sài Gòn vào những năm 1860. Vào cuối thế kỷ 19, góc đường này là nơi đặt trạm xe thuộc tuyến xe tram chạy bằng đầu máy hơi nước (sau này, chuyển thành trạm xe điện), nối Sài Gòn với Chợ Lớn. Từ năm 1955, đường Jaccareo đổi thành đường Tản Đà (Tản Đà là nhà thơ đầu thế kỷ 20).

Junction of Jaccareo and Marins street, 1920-1930s

Jaccareo is name of French war ship which posted in Cho Lon's canal and creeks when French troop invaded Saigon in 1860s. In the late 19th century, the main station for Saigon - Cho Lon steamed tram line, later electrical tram, was established at this junction. Since 1955, Jaccareo street renamed Tan Da (Named after the Poet, early 20th century).

Góc đường Tản Đà và Trần Hưng Đạo, 2016
Tòa nhà bên tay trái là khách sạn nhà hàng và vũ trường Arc-en-Ciel nổi tiếng từ những năm 1950. Sau 1975 đổi tên là "Thiên Hồng".

Junction of Tan Da and Tran Hung Dao street, 2016
At this Junction, the well-known Arc-en-Ciel restaurant dancing and hotel (left side) located since 1950s.

Góc đường Canton- Marins, những năm 1920-1930

Canton là một trong những đường phố xưa nhất của Chợ Lớn, từ thế kỷ 19. Ngoài các cửa hàng, khu vực này còn có rạp hát, đền thờ, trường học của người Quảng Đông. Đường Marins (Thủy quân) là đường chính của Chợ Lớn, nối với Sài Gòn, xây dựng từ 1865.

Junction of Canton and Marins street, 1920-1930s

Canton was one of oldest streets in Cho Lon town since the 19th century. In addition to shop houses, there were Chinese opera theatres, temples, schools which belong the Cantonese community. Marins, one of main street to connect Saigon and Cho Lon was built in 1865.

Góc đường Triệu Quang Phục và Trần Hưng Đạo, 2010

Sau 1955, đường Canton đổi tên là Triệu Quang Phục (Ông là vua Việt Nam chống Trung Quốc đô hộ, thế kỷ thứ 6). Sau tháng 4/1975, đường Đồng Khánh đổi tên là Trần Hưng Đạo.

Junction of Trieu Quang Phuc & Tran Hung Dao, 2010

Since 1955, Canton street was renamed Trieu Quang Phuc (a Vietnam King who stood against Chinese colonists in 6th century). The Dong Khanh street was renamed Tran Hung Dao after April 1975.

"Rue de la Soie", những năm 1920

Phố này có thể dịch là Hàng Vải hoặc Hàng Đào là phố chuyên bán các loại vải. Đây có thể là tên gọi dân gian để chỉ đoạn đường từ giao lộ đường Marins và đường Paris (từ 1955 mang tên là Phùng Hưng, tên của vị anh hùng dân tộc thế kỷ thứ 8) đến đường Triều Châu - gần nhà thờ Cha Tam. Sau này, người dân còn gọi là "Chợ Vải đèn 5 ngọn" vì tại trung tâm giao lộ trên có cột đèn gồm 5 ngọn.

"Silk Street", 1920s

The nick name of this street section was derived from its being specialized in all kinds of fabric trading. The "Silk street" ran from the intersection of Marins street and Paris street (since 1955 renamed after Phung Hung, national hero of the 8th century) to Teochew street, nearby Francis Xavier Church. "The Five lamp branch fabric market" was its slang name for having five branches of metal lamp posts right at the central point of the intersection.

Thương xá Đồng Khánh và chợ vải Soái Kinh Lâm, 2016

Tòa nhà 4 tầng bên trái (số 406-506 đường Trần Hưng Đạo, phường 14 quận Năm) là Thương xá Đồng Khánh. Nó được xây dựng vào đầu những năm 1970, người dân còn gọi là chợ vải Soái Kình Lâm. Vì gần đó có một nhà hàng Hoa nổi tiếng tên là Soái Kình Lâm. Nhà hàng này, đã đóng cửa khoảng những năm 1978-1980. Tại Thương xá Đồng Khánh, hiện có hơn 500 sạp hàng, là chợ bán sỉ và lẻ các loại vải lớn nhất ở Việt Nam.

Dong Khanh shopping center and Soai Kinh Lam fabrics market, 2016

On the left side, the 4- storey building (at 406-506 Tran Hung Dao street, ward 14, District Five) is Dong Khanh shopping center. It was built in early 1970s, also called Soai Kinh Lam fabrics market by local people because of the famous Chinese Soai Kinh Lam restaurant nearby currently. This restaurant was closed in around 1978-1980. There are over 500 shops at this shopping center which is the biggest fabrics market for whole sale and retail in Vietnam.

Nhà thờ Francis Xavier, những năm 1900

Còn gọi là nhà thờ Cha Tam, vì người sáng lập là linh mục Tam An Su (Pierre d' Assou), gốc người Macao. Nhà thờ hoàn thành năm 1902, nằm trên đường Triều Châu. Nơi đây khi xưa có nhiều người Hoa từ Triều Châu đến sinh sống. Từ năm 1955, đường mang tên là Học Lạc (ông là nhà giáo, nhà thơ đầu thế kỷ 20).

Francis Xavier Church, 1900s

It was also called the Father Tam Church because the church founder was priest Tam An Su (Pierre d'Assou) who came from Macau. The church, completed 1902, locates on Teo Chew street. This area was home to many Chinese migrants who came from Tew Chew province (Eastern of Guang Dong). The street was renamed Hoc Lac (He was Vietnamese teacher, poet in early 20th century).

Nhà thờ Francis Xavier, 2016

Cổng ngoài nhà thờ vào khoảng 1950, được sửa thành cổng tam quan theo kiểu Trung Hoa. Đây là nhà thờ chuyên phục vụ người Hoa Công giáo, về sau phục vụ cho cả người Việt. Sau năm 1978, có thêm linh mục người Việt.

Francis Xavier Church, 2016

The Church gate was modified into Chinese style triple gate in around 1950s. It mainly served Chinese Catholic parishioners since the beginning but later expanded for Vietnamese too. After 1978, Vietnamese priests began to work at the church.

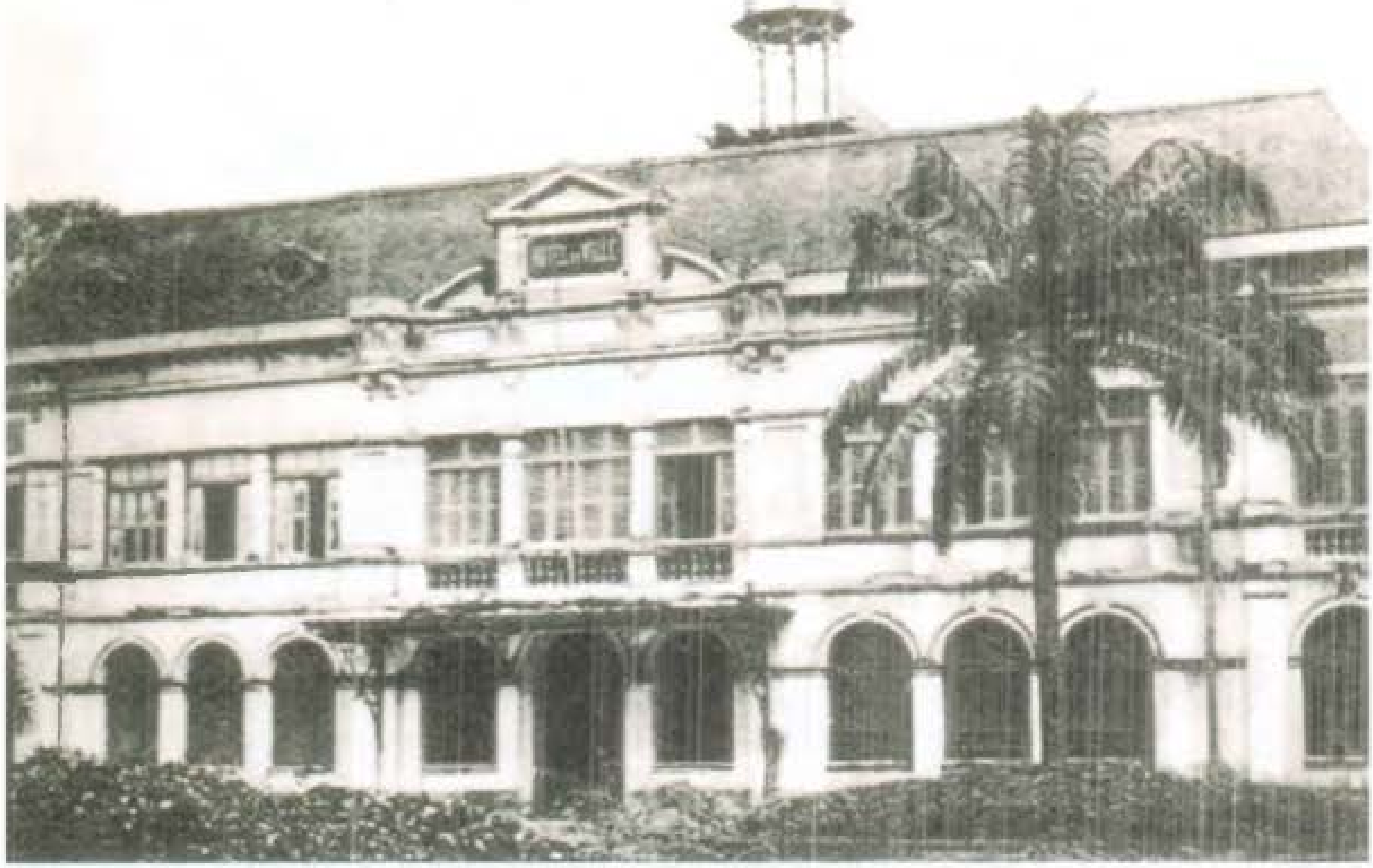

Dinh Xã Tây Chợ Lớn, những năm 1920

Tòa thị chính của thành phố Chợ Lớn được xây dựng năm 1889. Tòa nhà này cùng với một số tòa nhà phụ trợ khác đặt trong một khuôn viên lớn giữa đường Charles Thompson (Charles Thompson là Thống đốc Nam kỳ, thế kỷ 19) và đường Hartmann (Hartmann là tướng Pháp thế kỷ 19). Từ năm 1955, đường Charles Thompson đổi tên là Hồng Bàng, còn đường Hartmann đổi tên là Nguyễn Trãi (Nguyễn Trãi là một danh nhân văn hóa Việt Nam thế kỷ 15).

Cho Lon City Hall, 1920s

The City hall main building of Cho Lon town was completed in 1889. This building and other building of the City Hall were located in very large compound between Charles Thompson (Charles Thompson was a Cochinchina Governor in 19th century) and Hartmann Street (French general, 19th century). Since 1955, Charles Thompson street was renamed Hong Bang – the legendary ancestor of Viet ethnic group) and Hartmann was re-named Nguyen Trai (famous scholar, 15th century).

Bệnh viện Đại học Y Dược TP.HCM, 2016

Sau năm 1955, phần lớn khu đất Dinh Xã Tây Chợ Lớn cũ được sử dụng cho dự án xây dựng Trung tâm Giáo dục Y khoa Sài Gòn và bệnh viện thực hành. Tuy nhiên, chỉ có học xá trường Y và trường Nha được hoàn thành vào năm 1966, đặt tại số 217 Hồng Bàng. Sau tháng 4/1975, cơ sở này đổi thành Đại học Y Dược TP.HCM. Phần đất còn lại, đến năm 2000, mới được xây làm bệnh viện Đại học Y Dược TP.HCM, đặt tại số 215 Hồng Bàng. Trong đó, tòa nhà chính 25 tầng, được hoàn thành năm 2013.

Teaching Hospital of Medicine & Pharmacy University, 2016

After 1955, almost of the former Cho Lon City hall compound has been allocated for the construction of the Saigon Medical training center and its Teaching hospital. However, only the campus of Medical school and Dentistry school were completed in 1966, locates at 217 Hong Bang avenue. After April 1975, it became HCMC Medicine and Pharmacy University campus. Later on, until 2000, the teaching hospital was built on the rest of this zoned area, locates at 215 Hong Bang avenue. Its 25-storey hospital (main building) has been in operation since 2013.

Miếu Nhị Phủ, những năm 1920

Miếu do người Hoa thuộc hai phủ Tuyền Châu và Chương Châu của tỉnh Phúc Kiến - Trung Quốc di cư sang xây dựng, vào khoảng đầu thế kỷ 18. Nơi đây người Việt còn gọi là chùa Ông Bổn. Đền vừa là nơi thờ cúng, vừa là hội quán. Con đường chạy qua đây trước 1955 tên là Goudot (sĩ quan hải quân Pháp), từ 1955-1975 tên đường là Khổng Tử. Sau tháng 4/1975, tên đường mới là Hải Thượng Lãn Ông (Hải Thượng Lãn Ông là danh y Việt Nam thế kỷ 18).

Nhi Phu Temple, 1920s

Nhi Phu means two districts (Quanzhou and Zhangzhou in Fujian province of China). The temple was built by Chinese migrants from these districts in around early 18th century. It was also called "Ong Bon pagoda" in Vietnamese ("Ong Bon" means Original ancestor). It was also a Chinese community club. The temple locates on Goudot street which was named after a French navy officer. During 1955-1975, it was renamed Khong Tu (Confucius, Chinese philosopher). After April 1975, the street named after Hai Thuong Lan Ong (a famous Oriental medical doctor of Vietnam in 18th century).

Miếu Nhị Phủ, 2010

Từ năm 1998, đã được Bộ Văn hóa công nhận là di tích kiến trúc nghệ thuật cấp quốc gia. Tòa nhà bên tay trái là trường trung học của người Hoa (xây dựng từ trước 1945), nay là trung học cơ sở Trần Bội Cơ.

Nhi Phu Temple, 2010

Since 1988, the temple was awarded the National Heritage of Architecture and Art. The left side building is former school building for Chinese students (established before 1945), currently Tran Boi Co secondary school.

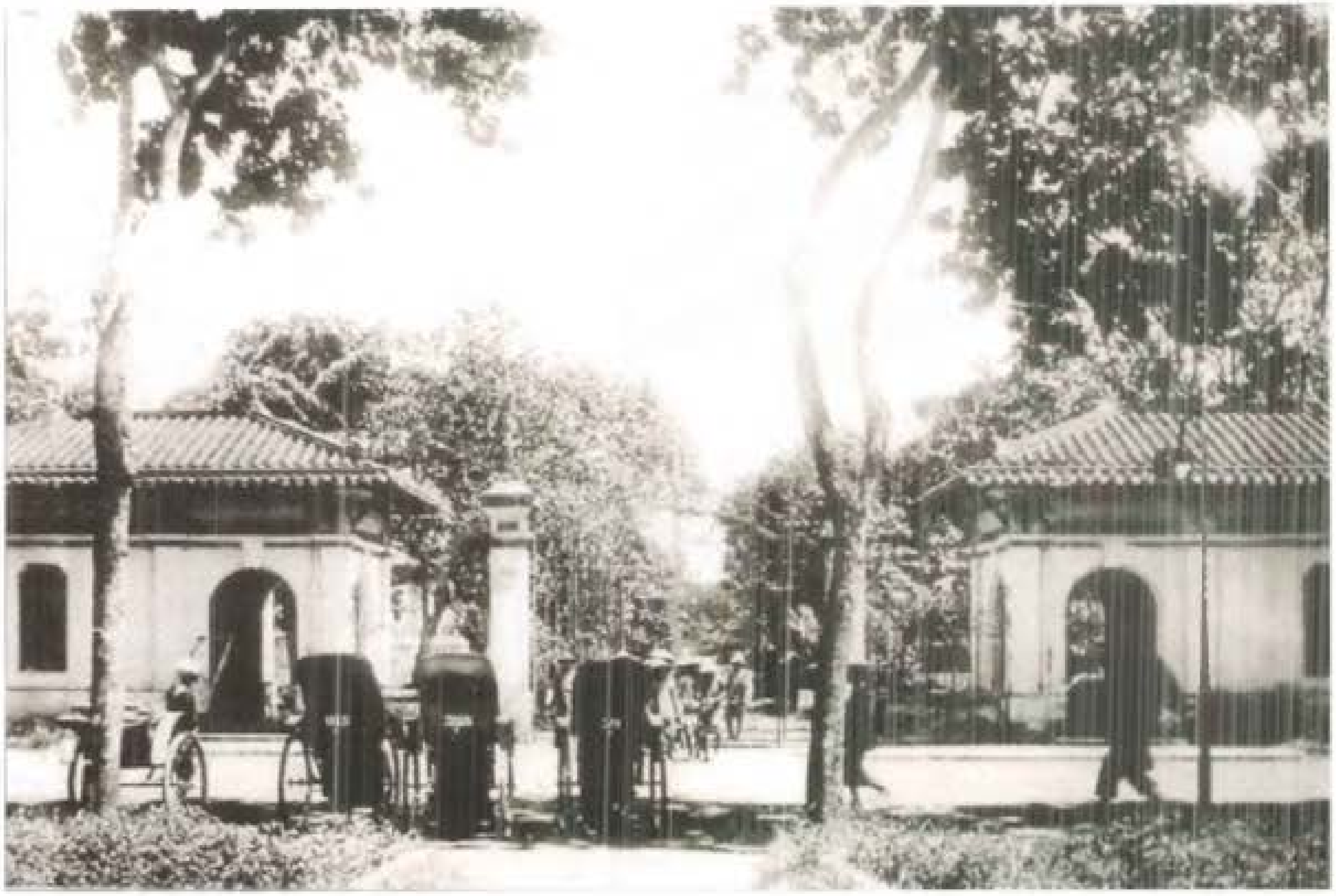

Bệnh viện Drouhet, những năm 1920-1930
Được xây vào khoảng 1911, nằm trên đại lộ Charles Thompson (nay là Hồng Bàng). Đây là bệnh viện đa khoa lớn, mang tên của Thị trưởng Chợ Lớn Drouhet (những năm 1920).

Drouhet Hospital, 1920-1930s
The hospital, built in 1911, locates on Charles Thompson avenue (Hong Bang now). It was general hospital which was named after Drouhet (Cho Lon Mayor, 1920s).

Bệnh viện Phạm Ngọc Thạch, 2010
Sau năm 1955, bệnh viện Drouhet được đổi tên là Hồng Bàng. Sau đấy, bệnh viện chuyên điều trị các bệnh lao phổi nên được gọi là bệnh viện lao Hồng Bàng. Khoảng những năm 1980, bệnh viện đổi tên là Phạm Ngọc Thạch (Phạm Ngọc Thạch là bác sĩ chuyên gia về bệnh lao, Bộ trưởng Bộ Y tế miền Bắc 1959-1968).

Pham Ngoc Thach Hospital, 2010
After 1955, the hospital was renamed Hong Bang. Later on, it was readapted as Tuberculosis treatment Hospital. Around 1980s, the hospital was renamed after Pham Ngoc Thach (Pham Ngoc Thach was a specialist in tuberculosis, former Health Minister of Northern Vietnam 1959-1968).

Bệnh viện Bản xứ Nam Kỳ, cổng đường Thuận Kiều, những năm 1920-1930

Xây dựng trên khu đất trước đó là làng Chợ Rẫy (khu vực người Hoa định cư đầu tiên ở Chợ Lớn), hoàn thành vào năm 1900. Tên đầu tiên là bệnh viện thành phố Chợ Lớn. Đổi tên nhiều lần: Bệnh viện Bản xứ Nam Kỳ (1919), Bệnh viện Lalung Bonnaire (1938), bệnh viện 415 (1945). Có khuôn viên rất lớn, trên 50.000m^2, bao gồm nhiều tòa nhà từ 2-4 tầng. Cổng chính trước năm 1974 được đặt ở mặt đường Thuận Kiều.

Cochinchina Local Hospital, entrance on Thuan Kieu avenue, 1920s-1930s

The hospital was completed in 1900 on the site of former Cho Ray village and Cho Ray market (main Chinese residence area in Cho Lon before the French arrival). Its original name was Cho Lon Municipal Hospital. The hospital became Cochinchina Indigenous Hospital in 1919, Lalung Bonnaire Hospital in 1938 and 415th Hospital in 1945. The hospital compound measured over 50,000m2 and comprised 2 to 4 storey buildings. The hospital's main entrance had been situated on Thuan Kieu avenue until 1974.

Bệnh viện Chợ Rẫy, cổng đường Thuận Kiều, năm 2009
Từ năm 1957, bắt đầu mang tên Bệnh viện Chợ Rẫy. Được chính phủ Nhật hai lần viện trợ xây mới và nâng cấp bệnh viện (1971-1974 và 1993-1995). Cho đến nay, đây là bệnh viện lớn nhất của miền Nam và cả nước. Sau năm 1974, cổng chính bệnh viện chuyển sang mặt đường Trần Hoàng Quân (tướng quân lực Việt Nam Cộng hòa). Sau tháng 4/1975, đổi thành đường Nguyễn Chí Thanh (tướng Quân đội Nhân dân Việt Nam Dân chủ Cộng hòa.

Cho Ray hospital, entrance on Thuan Kieu avenue, 2009
After having been renamed to Cho Ray Hospital in 1957, it received Japanese Government funding for major renovations and upgrades during 1971-1974 and 1993-1995. The hospital main entrance was moved to Tran Hoang Quan street (general of Republic of Vietnam) in 1974. This street was renamed Nguyen Chi Thanh (general of Republic Democratic of Vietnam) after April 1975. Thuan Kieu avenue entrance became Cho Ray's hospital No.3 entrance. Until now, Cho Ray has been the biggest hospital in Vietnam.

Cầu đi bộ Bình Tây trên kênh Tàu Hủ, khoảng đầu 1900
Kiến trúc Hoa, xây dựng cuối thế kỷ 19. Cầu này nằm phía sau chợ Bình Tây, bắc sang kênh Tàu Hủ đến Quai des Jonques (Bến Thuyền buồm), người Việt gọi là Bến Bình Đông.

Binh Tay footbridge on Tofou canal, early 1900s
This footbridge was a Chinese style timber bridge, built in the late of 19th century, crossing Tofou canal linking Binh Tay market (from the back) with Junk Quay (Ben Binh Dong in Vietnamese).

Cầu vượt số 1 từ Bến Bình Đông sang đại lộ Võ Văn Kiệt, 2016

Cầu vượt mới xây khoảng 2010 - 2011, từ đường Bến Bình Đông bắc qua kênh Tàu Hủ sang đại lộ Võ Văn Kiệt. Đầu cầu trong ảnh nằm gần giao lộ Bến Bình Đông – Nguyễn Văn Của (Nguyễn Văn Của là người tiên phong trong nghề in và nghề báo ở Sài Gòn đầu thế kỷ 20).

Footbridge No.1 from Binh Dong Quay to Vo Van Kiet avenue, 2016

The footbridge was built during 2010-2011. It crosses Tofou Canal, linking Binh Dong Quay with Vo Van Kiet avenue. The end of Footbridge No.1 situated near the intersection between Binh Dong Quay and Nguyen Van Cua (Nguyen Van Cua was an early 20th century printing and publishing entrepreneur in Saigon).

CHOLON — La rizerie Orient (S. F. R. E. O.)

Bến Bình Đông, những năm đầu thế kỷ 20

Đây là khu vực từ cuối thế kỷ 19 có nhiều nhà máy xay lúa và kho bãi giao nhận hàng trên kênh Tàu Hủ. Đường chạy dọc theo bờ kênh đoạn từ đường Tùng Thiện Vương ngày nay (trước năm 1955 tên là Dellefosse) đến Kênh Ngang số 3, được đặt tên là Quai de Jonques (từ 1995 đổi tên thành Bến Bình Đông). Trong ảnh là nhà máy xay lúa Orient, một trong những nhà máy lớn nhất nằm ở khu vực này.

Junk street (Quai de Jonques), early 20th century

Since the early 20th century, numerous rice mills, warehouses and shipping docks had been built along Tofou canal. The quay along Tofou canal stretching from Dellefosse street to Kenh Ngang No.3 (Horizontal canal) was called Quai des Jonques (Junk quay). In 1955, the quay renamed Ben Binh Dong (Binh Dong quay) and Dellefosse street became Tung Thien Vuong (a 19th century poet). The chimney in the photograph belonged to the Orient Rice Mill, one of the largest factories in the area.

Khu vực Bến Bình Đông, 2016

Dãy nhà kho cũ ở góc Bến Bình Đông – Nguyễn Văn Của, phường 13 quận Tám. Gần Tết âm lịch, nơi đây là chợ bán hoa với nhiều ghe thuyền tụ về.

Ben Binh Dong street, 2016

The former warehouses along the quay have been adapted to this row of terraced houses at the junction of Ben Binh Dong and Nguyen Van Cua in Ward 13, District Eight. The quay becomes a lively floating flower market every Tet Season (Lunar New Year).

DẠO QUA QUY HOẠCH SÀI GÒN

Bức tranh Sài Gòn 1880 trên báo Le Monde Illustré, được lưu giữ tại Thư viện Quốc gia Pháp. Tên tác giả ghi dưới tranh là Đại úy hải quân M. Favre, đồng thời là thông tin viên của báo này. Năm in bức tranh được ghi là 1881 (ảnh tư liệu).

Saigon Illustrative Master plan of 1880, designed by captain M. Favre, published on the Monde Illustre magazine in 1881, (France National Library).

A REVIEW OF SAIGON MASTER PLANS

Bức tranh Sài Gòn 1900 được lưu giữ tại trụ sở UBND TPHCM. Tên người thiết kế ghi trên khung tranh là Gaston Pusch. Ảnh chụp bức tranh vào năm 2012 (Hiếu Minh).

Saigon Illustrative Master plan of 1990, displayed at the City Hall. Designed by Gaston Pusch. Photo taken by Hieu Minh in 2012.

NGẮM SÀI GÒN TUỔI HOA XUÂN NGÀY ẤY

Có đến hai bức tranh vẽ toàn cảnh thành phố Sài Gòn xưa lắm rồi nhưng xứng đáng là hai bức tranh Xuân đầy điều kỳ thú với người xem đương đại. Bức đầu tiên trắng đen được in trên báo *Le Monde Illustré* (Họa hình Thế giới) vào năm 1881. Bức thứ hai vẽ màu năm 1900, được trình bày trong một khung tranh lớn, hiện vẫn đặt tại phòng tiếp khách quốc tế ở lầu một trụ sở UBND thành phố. Cả hai đều là những bức họa đầy hình ảnh sống động và rộn rã, miêu tả chân dung Sài Gòn tuổi hoa niên, khi mới trở thành một đô thị tân tiến theo kiểu châu Âu.

Thế hệ mới Sài Gòn ngắm nhìn đại lộ Nguyễn Huệ ngày nay. - ***Watching Nguyen Hue boulevard now by new generation of Saigonese, 2016.***

Khu vực Cột cờ Thủ Ngữ & Bến Nhà Rồng, 2017. - ***Thu Ngu flagpole & Dragon House area, 2016***
Photos: Phúc Tiến

Thành phố Vườn, công nghiệp không khói

Cả hai bức tranh cách nhau 20 năm nhưng người vẽ đều chọn một góc độ là nhìn Sài Gòn từ phía bán đảo Thủ Thiêm, từ hướng biển trở vào. Đó cũng là khung cảnh Sài Gòn hiện lên đầu tiên khi những con tàu phương xa từ cửa biển Cần Giờ tiến đến gần. Thời ấy, dĩ nhiên chưa có Flycam (!), chưa có máy bay, và lại ở Thủ Thiêm không có ngọn đồi nào, vậy mà có lẽ với phương tiện khinh khí cầu các tác giả đã phác họa được toàn cảnh Sài Gòn từ trên cao, như làm ra một bức không ảnh rõ ràng. Từ thiên nhiên cho đến cảnh quan, đường phố, nhà cửa, dinh thự, tàu thuyền… tất cả đều được vẽ rất cụ thể. Riêng bức tranh 1880 còn khắc họa rõ nét nhiều người đi bộ và xe ngựa trên các phố phường. Hai bức tranh tràn đầy sức sống, càng làm cho ta cảm giác như được chắp cánh bay quanh thành phố, ngắm nhìn trên độ cao chỉ khoảng 100m. Ngắm nhìn lâu, người xem có thể nhận ra cả hai bức tranh thực sự không phải là tranh nghệ thuật đơn thuần. Cũng không phải là họa đồ thực tế mà chính là bản vẽ ba chiều phối cảnh quy hoạch thành phố, bao gồm những gì đã có và những gì dự tính sẽ có. Nó giống như một sa bàn không gian đô thị, được trình bày bằng tranh vẽ, rất công phu và giá trị, từ hơn 100 năm trước.

Hai bức tranh cho thấy Sài Gòn cuối thế kỷ 19, không còn là một thành phố chỉ có thành quách và phố chợ vây quanh, như thuở còn là Thành Gia Định. Sài Gòn ngày đó đã trở thành một đô thị phong phú có những đường phố dọc ngang thẳng tắp, những ô phố đầy đặn. Đặc biệt, nó có những quảng trường, tượng đài và nhiều công viên, thảm cỏ lớn nhỏ, đúng "trang bị" của một đô thị phương Tây cùng thời. Nếu so với những bức ảnh xưa về Huế hay Hà Nội - thời gian ấy vẫn còn là những thành thị phong kiến cổ xưa thì Sài Gòn thực sự hiện đại, mới lạ về cả kiến trúc và quy hoạch. Qua tranh vẽ, Sài Gòn thuở đó đầy ắp công trình xây dựng nhưng lạ chưa thiên nhiên vẫn được sắp đặt đan xen hài hòa. Trong đó, điểm nổi bật là các dãy phố đều được viền cây xanh đều đặn hai bên đường, trông như khung cảnh đang có ở các đường phố Paris. Đó chính là khởi nguồn "hàng cây thấp nến lên hai hàng" mà nhạc sĩ Trịnh Công

Sơn sau này khắc ghi trong tâm hồn nhiều thế hệ. Tuy nhiên, khác với các đại lộ Champ Elyseé và Tuileries tiêu biểu của Paris, hai đại lộ Charner (Nguyễn Huệ) và Bonard (Lê Lợi) tiêu biểu của Sài Gòn lại dành phần đường ở giữa cho các thảm cỏ và các hàng cây ngăn cách hai làn đường. Sau này, từ cuối những năm 1920, xe cộ đông đúc, mảng xanh đó trên hai đại lộ mới bị thu hẹp lại. Trong khi ấy, khắp thành phố vẫn chan hòa cây xanh và hoa lá. Cây xanh Sài Gòn được trồng có chọn lọc và chủ đích, chứ không phải ngẫu nhiên hay xuề xòa, thể hiện trên các đường phố, giao lộ, công viên và tiểu cảnh. Nhìn từ trên cao, quả thật Sài Gòn định hình rất rõ là một Garden City hay City of Garden (Thành phố Vườn và Thành phố trong Vườn) như mô hình tự hào từ cuối thế kỷ 20 của Singapore - mà thực ra Sài Gòn đã từng làm và làm được!

Sau khi có cái nhìn chung, người xem chắc hẳn sẽ chú ý ngay khu vực bờ sông Sài Gòn. Nơi đây được hai bức tranh miêu tả là nơi nhộn nhịp nhất thành phố với hàng loạt tàu thuyền, trải dài từ xưởng Ba Son đến cảng Khánh Hội. Cảnh trên bến dưới thuyền đông đúc còn tiếp diễn dọc theo rạch Bến Nghé, hướng vào Chợ Lớn. Đáng chú ý, trong bức tranh 1880, dọc bờ sông - đường Tôn Đức Thắng, đã có hai cầu tàu với thiết kế mái che hẳn hoi, đặt ở vị trí đầu đường Catinat (Đồng Khởi) và công trường Rigault de Genouilly (Mê Linh). Đây là hai bến được quy hoạch chỉ dùng cho tàu du lịch. Thật vậy, theo tài liệu lưu trữ, ngay từ năm 1929, Sài Gòn đã có tour du lịch bằng thủy phi cơ từ bến tàu công trường Rigault de Genouilly bay đến Phnôm Pênh và Angkor Wat (Campuchia). Mặt khác, trên cả hai bức tranh, ngoại trừ khu vực xưởng Ba Son, còn lại trên toàn thành phố, không thấy có hình ảnh nhà máy nào nữa! Trong bức tranh 1880, khu vực "có khói" duy nhất là Khánh Hội (quận Tư), với hai ống khói nhà máy đang hoạt động nằm xa bờ rạch Bến Nghé. Có lẽ đó là nhà máy xay xát gạo hoặc chế biến nông sản giống như các nhà máy đường, nhà máy thuốc lá từng có tại đây nhiều thập niên sau.

Càng chú ý hơn nữa, cả hai bức tranh cho thấy một loạt các khối nhà đồ sộ, được đặt dọc theo bờ rạch Bến Nghé, từ Cột cờ Thủ Ngữ đến giáp chợ Cầu Ông Lãnh. Các khối nhà này chính là khu vực tài chính - ngân hàng sẽ nảy nở nhanh chóng vào hai thập niên đầu thế kỷ 20. Trong đó hai kiến trúc tiêu biểu may mắn còn tồn tại đến bây giờ là tòa nhà Ngân hàng Hong Kong and Shanghai (ra đời từ khoảng 1875, bây giờ là một cơ sở thuộc Ngân hàng Nhà nước) và Ngân hàng Đông Dương (1930, bây giờ là trụ sở Ngân hàng Nhà nước Việt Nam).

Phải chăng, với việc quy hoạch như trên, ngay từ cuối thế kỷ 19, chính quyền Pháp lúc đó đã mong muốn Sài Gòn phải là một thành phố tập trung cho các dịch vụ thương mại, hàng hải, tài chính và du lịch – những ngành "công nghiệp không có khói", như cách nói của thế kỷ 20? Sài Gòn có cảng để ra vào, có vựa lúa đồng bằng sông Cửu Long kề bên, có cộng đồng thương nhân tứ xứ và bản xứ đang hình thành. Sài Gòn lại có thêm mưa gió thuận hòa, văn hóa Á - Âu, phố phường rộng mở. Một tầm nhìn trăm năm cỡ đó cho Sài Gòn đâu phải viển vông! Nó ngang tầm với những quan niệm ngày nay về Kinh tế Tri thức, về các đô thị Kinh tế Xanh (phát triển bền vững) khác với Kinh tế Nâu (phá bỏ thiên nhiên và môi trường). Đáng tiếc, do những lợi ích nhóm tinh vi - thời nào cũng có và rồi 30 năm chiến tranh triền miên và những rối loạn sau đấy, Sài Gòn đã không thực hiện được định hướng phát triển tiên tiến và độc đáo này.

Một đô thị xinh xắn và hoàn chỉnh

Cả hai bức tranh đều phản ảnh quy mô Sài Gòn thuở ban đầu là một đô thị nhỏ nằm giữa rạch Thị Nghè và rạch Bến Nghé. Nếu so với bây giờ, ngày ấy Sài Gòn chỉ bao gồm quận Một, một phần quận Ba và vùng Khánh Hội hiện nay. Các khu vực giáp ranh còn là ao đầm, vườn cây, đồng ruộng. Tuy nhiên, dù ở quy mô nhỏ (4km^2) nhưng Sài Gòn vẫn được thiết kế là một đô thị hoàn chỉnh với đầy đủ các phân khu chức năng. Khu vực Thành Xưa từ Dinh Toàn quyền (Dinh Thống Nhất) đến rạch Thị Nghè, được giữ làm trục thể hiện quyền lực chính trị và quân sự. Trong bức tranh 1880, khuôn viên và các bức tường của Thành Phụng với bốn góc nhọn làm pháo đài vẫn còn giữ nguyên. Chỉ riêng cửa thành phía Nam, mới có thêm các tòa nhà hai tầng là trại lính thuộc địa (nơi đây bây giờ là khu Đại học Dược - Nhân văn và Đài truyền hình). Bên dưới khu vực Thành Xưa là khu vực phố phường thương mại và công sở hành chính. Ranh giới giữa hai khu vực này là Nhà thờ Đức Bà và đường Taberd (Nguyễn Du). Từ ranh giới ấy, cùng lúc có bốn con đường lớn được thiết kế chạy thẳng ra bờ sông là Charner (Nguyễn Huệ), Catinat (Đồng Khởi),

Thương cảng Sài Gòn, những năm 1910.
Saigon Trade Port, 1910s.

Khu phố ngân hàng chạy dọc rạch Bến Nghé và đại lộ Hàm Nghi, 2016.
Tòa nhà mái ngói đỏ (ở giữa) là Ngân hàng Nhà nước Việt Nam, nguyên là tòa nhà Ngân hàng Đông Dương.

Aerial photo of bank quartier, Along Ben Nghe creek and Ham Nghi boulevard, 2016.
The red brick roof building (in center) is head office of State Bank of Vietnam, former head office of Indochina bank.
Photo: Phúc Tiến

Imperiale (Hai Bà Trưng) và Citadelle (Tôn Đức Thắng). Trong thực tế, bốn con đường này với các ô phố ngang dọc cùng dải đất dọc bờ sông là khu vực dân cư và thương mại được chính quyền Pháp phát triển trước nhất. Sau đấy, họ mới chuyển sang phát triển tiếp khu vực Bonard (Lê Lợi) và chợ Bến Thành mới.

Hai bức tranh 1880 và 1900 phác họa phố phường Sài Gòn, ngoại trừ các dinh thự, đều là các dãy nhà phố mái ngói chỉ có 2 - 3 tầng. Tất cả các kiến trúc đều được thiết kế thấp hơn chiều cao của Nhà thờ Đức Bà - kiến trúc cao nhất của Sài Gòn thời ấy (hơn 50m). Điều lý thú, trong bức tranh 1880, nhà thờ đã có hai tháp nhọn, mặc dù ở ngoài đời chúng chỉ xuất hiện, vào 15 năm sau đấy. Điều này cho thấy việc Nhà thờ Đức Bà (tên ban đầu là Nhà thờ Nhà nước, được xây từ ngân sách nhà nước, hoàn thành năm 1880) thay đổi kiểu dáng không phải là thiết kế mới thêm vào mà là chuyện đã được tính toán từ trước. Cũng không phải ngẫu nhiên, trên bức tranh 1900, tòa nhà Dinh Xã Tây (trụ sở UBND thành phố) đã hiện diện nổi bật với màu vôi trắng. Trong thực tế, tòa nhà này chỉ hoàn thành vào năm 1909, sau 11 năm xây dựng. Thêm một điều thú vị, bức tranh 1880 vẽ nơi dự kiến đặt Dinh Xã Tây và Nhà hát lớn (ra đời năm 1900) đều là đất trống, đang trồng cây xanh. Như vậy, chính quyền thành phố, ngay từ lúc "hàn vi" vẫn "để dành" hai khu đất đẹp nhất cho hai công trình quan trọng, chứ không phải đem đấu giá làm nhà phố như đã thực hiện ở các ô phố, dọc theo các con đường trung tâm. "Hội đồng thành phố" – tên gọi ban đầu của Tòa thị chính, ra đời năm 1869 đã không ngại ngần thuê một phần tòa nhà tư nhân Wang Tai (nay là tòa nhà Hải quan) để làm văn phòng tạm thời. Hội đồng đã đợi 20 năm khi có đủ lực mới xây "nhà riêng" cho mình ở vị trí đã chọn trước.

Với Nhà hát lớn cũng vậy, cho dù dự định từ 1883 nhưng mãi đến 1894, tòa nhà này mới được khởi công. Thời gian chờ đợi có lâu nhưng đất đã để sẵn, lại thêm quyết tâm phải làm và làm cho đẹp, chính quyền thành phố đã kiên quyết xây dựng được Nhà hát lớn và Tòa thị chính. Nhờ vậy, các thế hệ sau mới được hưởng hai công trình hoàn mỹ, xứng đáng là hai hình ảnh tiêu biểu cho lịch sử và tính cách của thành phố. Đáng chú ý thêm nữa, trong bức tranh 1880 có thể hiện một kiến trúc hồ nước, vây quanh là cây xanh tại vị trí vòng xoay Bonard (Lê Lợi) – Charner (Nguyễn Huệ). Thật ngạc nhiên, lúc ấy các nhà thiết kế không dự kiến xây dựng tượng đài tại đây (như đã dự kiến và trong thực tế đã dựng tượng đài ở vị trí giao lộ Nguyễn Huệ - Nguyễn Thiệp và công trường Mê Linh) mà lại nghĩ đến việc làm một hồ nước nhân tạo, kết hợp yếu tố Nước và Cây Xanh. Tuy vậy, ý tưởng hay đẹp ấy không hiểu vì sao phải đến 63 năm sau (1943) mới thực hiện được. Đó chính là chiếc hồ tròn và bồn phun nước, cùng hàng liễu xoay quanh, thay cho chiếc "bồn kèn" hình bát giác trước đó. Chiếc hồ và bồn phun nước đầy lãng mạn ấy đã tồn tại suốt 6 thập kỷ nhưng rất tiếc đến năm 2014, chúng đã bị đập bỏ để nhường chỗ cho vị trí nhạc nước trên phố đi bộ Nguyễn Huệ hiện giờ.

Thành phố không đóng kín

Bức tranh 1880 còn cho thấy đại lộ Lê Lợi khi đó, chỉ mới từ Nhà hát lớn chạy đến ngã tư Nam Kỳ Khởi Nghĩa. Từ ô phố này trở đi là một vùng lau sậy khá lớn, người Pháp đặt tên là đầm Boresse. Chính quyền thành phố ngay từ năm 1878 đã lên kế hoạch lấp đầm Boresse để làm khu thương mại mới (thực tế đến năm 1916 mới lấp xong toàn bộ). Thể hiện dự phóng đó, bức tranh 1900 miêu tả khu vực đầm Boresse được biến đổi thành nhiều ô phố khang trang, bao gồm nhiều nhà phố thương mại. Trên bức tranh, ở vùng giao lộ - ngày nay là Công trường Quách Thị Trang, có để sẵn một khu đất lớn chạy giữa ba dãy phố hình chữ U. Đó phải chăng chính là khu đất dự trữ sẽ làm chợ Bến Thành mới vào năm 1914? Trong khi đó, chợ Bến Thành xưa gồm 5 nhà lồng lớn được bức tranh 1900 miêu tả vẫn đang hoạt động ở khu vực nay là vị trí Kho bạc thành phố. Khác với bức tranh 1880, con kênh trước chợ Bến Thành xưa đã được san lấp hoàn toàn, trở thành đại lộ Charner to rộng. Mặt sau của chợ là đại lộ Canton (sau 1920 đổi tên là La Somme, nay là Hàm Nghi) nguyên là rạch Cầu Sấu. Cả hai đại lộ Charner và Canton được thiết kế là hai đại lộ lớn, không kém đại lộ Norodom (Lê Duẩn).

Bức tranh Sài Gòn năm 1900 vẽ đại lộ Canton chạy thẳng từ bờ sông đến một khu vực lớn để trống, chính là nhà ga xe lửa tương lai (công viên 23/9 hiện giờ). Con đường xuyên qua khu nhà ga còn chạy đến một ngã Năm lớn, sau này là khu vực Ngã Bảy giáp ranh quận Ba, Năm và Mười. Khu vực này chính là Đồng Mả Ngụy nằm giữa Sài Gòn và Chợ Lớn. Một con lộ dài được thiết kế từ ngã Năm này chạy sát cánh đồng hướng tới rạch Bến Nghé, có thể là con đường Nguyễn Văn Cừ ngày nay. Vì những lý do tài chính và an ninh - chính trị, vào

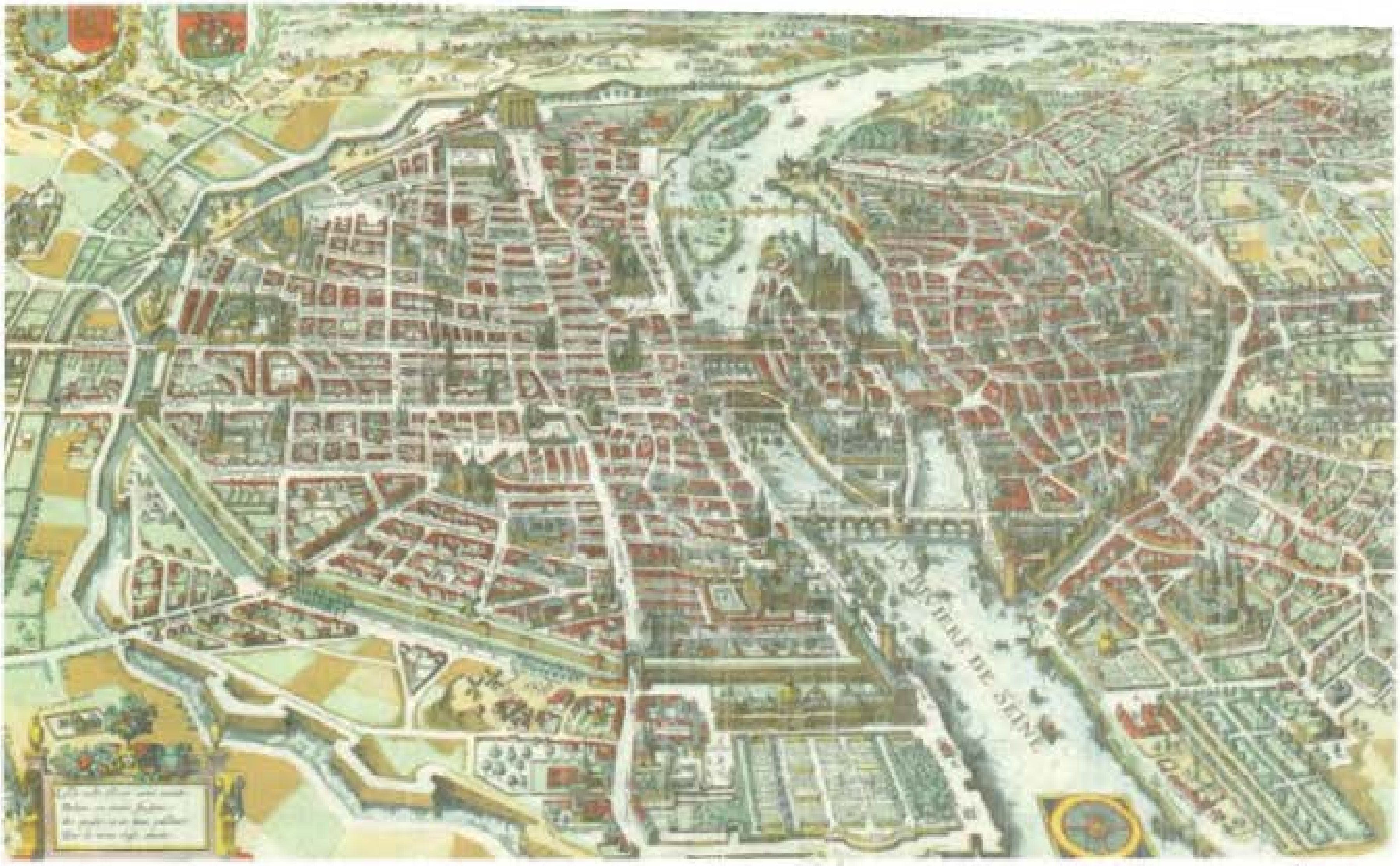

Hình vẽ quy hoạch Paris, năm 1615.
Illustrative Master Plan of Paris city, 1615. (www.geography10.wordpress.com)

Bản đồ các kiến trúc và tượng đài tiêu biểu của Paris, năm 1900.
Map of typical constructions and monuments of Paris, 1900. (www.oldmapofparis.com)

Phác họa quy hoạch thủ đô Washington, năm 1794.
Master plan of Washington DC, 1794. (www.loc.gov)

cuối thế kỷ 19, người Pháp thiết kế Sài Gòn và Chợ Lớn là hai thành phố song sinh cùng phát triển. Hai thành phố này không quy hoạch như hai đơn vị "tự cung tự cấp", khép kín hoàn toàn. Ngược lại, cả hai đều liên thông và có những mặt mạnh bổ túc cho nhau. Có thể thấy Sài Gòn với quy mô như kể trên, được giữ vai trò của trung tâm hành chính - thương mại - tài chính và du lịch. Còn Chợ Lớn, chính là trung tâm công nghiệp (chế biến nông sản) - thủ công nghiệp và chợ đầu mối giao thương với vựa lúa miền Tây. Cả hai thành phố tuy có không gian riêng nhưng không cách biệt giao thông. Ngoài việc liên thông từ xưa qua rạch Bến Nghé được sửa đổi và khơi rộng thành kênh Tàu Hủ (người Pháp gọi là kênh người Hoa), Sài Gòn và Chợ Lớn còn qua lại dễ dàng bằng hai đường bộ (Nguyễn Trãi và Trần Hưng Đạo ngày nay) cùng một đường sắt (chạy dọc kênh Tàu Hủ). Đến năm 1914, cùng lúc với sự ra đời của chợ Bến Thành mới, thì có thêm tuyến xe điện chạy dọc đại lộ Galliéni (Trần Hưng Đạo), nối hai trung tâm với nhau. Về sau, từ năm 1931, Sài Gòn và Chợ Lớn, chính thức hợp nhất thành một đơn vị hành chính và sau đấy dù có tách ra một vài lần thì từ thập niên 1950 cả hai đều nhập một cho đến giờ.

Trên bức tranh 1900, ta còn thấy một khu vực dự hướng phát triển của thành phố mà bức tranh 1880 chưa thể hiện, đó là vùng đất chạy dọc rạch Thị Nghè, tỏa lên thượng nguồn sông Sài Gòn. Đây là vùng đất cao thuộc các quận Bình Thạnh, Gò Vấp hiện tại. Ngoài ra, bức tranh 1900 miêu tả vùng đất từ khu vực vườn Ông Thượng (Tao Đàn), Đồng Mả Nguy (một phần quận Ba và quận Mười) trở lên, tỏa sang hai bên (trái: Phú Nhuận, phải: Bình Thạnh) vẫn còn là đồng xanh bát ngát. Đó chính là "dư địa" bao la cho một Sài Gòn sẽ mở rộng ra đây suốt thế kỷ 20. Mặt khác, khu vực bán đảo Thủ Thiêm mặc dù được miêu tả chỉ một phần nhỏ trên cả hai bức tranh lại là một "dư địa" lớn lao khác mà giờ đây Sài Gòn thế kỷ 21 đang khai phá!

Nếu so với quy hoạch đô thị Pháp thì quy hoạch của Sài Gòn cuối thế kỷ 19 đầu thế kỷ 20 có nhiều nét tương đồng. Đặc biệt, đó là chủ trương phát triển thành phố theo hai trục giao nhau như một chữ thập lớn. Trong đó, trục chính thứ nhất của Sài Gòn là từ Nhà thờ Đức Bà và Tòa thị chính, qua đường Đồng Khởi và Nguyễn Huệ, chạy ra bờ sông, tuy ngắn (800 - 900m) nhưng tượng trưng cho sự hướng ngoại. Trục còn lại, từ Nhà hát lớn qua đường Lê Lợi hướng về Chợ Lớn và đồng bằng sông Cửu Long, mang hình ảnh và thông điệp hướng nội. Người Pháp với cách quy hoạch như thế hẳn đã quan niệm Sài Gòn là một chiếc cổng mở cửa Việt Nam ra với thế giới!

Càng thú vị hơn nữa, quy hoạch của thủ đô Washington Mỹ (DC) cũng có định hướng tương tự. Vào năm 1791, ông L'Enfant, chuyên gia Pháp - người hỗ trợ Mỹ quy hoạch thủ đô, đã đề xuất xây dựng trục chính của DC hướng về phía cảng bên bờ sông Potomac. Trong khi ấy, trục còn lại hướng về phía cực Tây (Far West). Cho đến nay, quy hoạch và diện mạo DC vẫn giữ hai trục phát triển này. Cũng xin nói thêm, vào thời điểm 1790-1791, Thành Gia Định đã được xây dựng với sự góp ý của một số chuyên viên Pháp. Có lẽ họ cũng đã đề xuất lấy bờ sông Sài Gòn là hướng phát triển chính cho một đô thị tương lai. Người Pháp sang thế kỷ sau, khi xây dựng một đô thị Sài Gòn mới chắc đã thừa kế và phát triển những ý định quy hoạch đô thị rất hiệu quả nói trên.

Có lẽ người xem ngày nay, khi ngắm nhìn hai bức tranh Sài Gòn 1880 và 1900, không thể không thốt lên niềm kinh ngạc và thán phục các thế hệ đi trước - đã từng mơ ước và thực thi bằng được một đô thị diễm lệ và đáng sống. Tùy từng người, chúng ta sẽ rút ra nhiều điều đáng suy ngẫm, trong đó mong rằng những người thiết kế và điều hành thành phố hiện tại và tương lai, sẽ có thêm hứng khởi và kinh nghiệm để chỉnh trang và phát triển Sài Gòn thêm hay đẹp. Chắc chắn chúng ta cần học hỏi chân thành các thế hệ đi trước trong quy hoạch thành phố để đừng vướng vào những cách tân hào nhoáng hay tính toán bó hẹp, riêng tư. Riêng tôi, càng mong hai bức tranh Sài Gòn tuổi hoa Xuân ngày ấy sẽ mau chóng được đưa ra công chúng thưởng lãm với nhiều cách thức phù hợp mà bài viết này là một bước giới thiệu nhỏ khởi đầu.

Phúc Tiến

Tòa nhà Hải quan trên đường Tôn Đức Thắng. Phía sau bên phải là cao ốc Times Square (màu xanh) & Bitexco office building (màu trắng). Phía sau bên trái là Bitexco Financial Tower, 2016.

Customs office building on Ton Duc Thang avenue. In behind, on the left, the Times Square building (Blue sky color) & Bitexco office building (White color). On the left, the Bitexco Financial Tower, 2016.

Tòa nhà thương xá & cao ốc văn phòng - căn hộ Diamond Plaza, đại lộ Lê Duẩn, 2016.

Diamond Plaza shopping center and office & apartment building, Le Duan boulevard, 2016.

Tòa nhà Kho bạc trên đại lộ Nguyễn Huệ. Phía sau là cao ốc văn phòng hiện đại.

The Old treasury building on Nguyen Hue boulevard. In behind, the modern office building.

Photos: Phúc Tiến

SAIGON'S SPRING BEAUTY FOR CENTURIES

There are two pictures presenting the historical panoramas of Saigon that offers contemporary readers curious perspectives about Saigon a century ago.

The first picture is an etching published on the *Le Monde Illustré* (The Illustrated World) in 1881. The second picture is oil painted in 1990 and currently used as the central piece of decoration in the International reception room at the Ho Chi Minh City Hall. Both pictures use Western drawing methods 19th century isometric projection and Renaissance two-point perspective to offer views of Saigon from the Thu Thiem peninsula. With some detailed observation, it is recognisable that these images are indeed the illustrative master plans of Saigon.

Saigon at the end of 19th century was no longer a city of fortresses. She had become a city with carefully crafted with straight roads and building blocks shaded with trees and numerous public squares and parks. At this time, when Hanoi and Hue still had the old imperial appearance, Saigon had been transforming to an open and forward looking city. Despite accommodating a high density of architecture, the city remains harmonious with nature thanks to numerous rows of trees surrounding the city of the riverside, along roads, in parks or on the boulevard. Saigon was a version of Garden city or City of garden that Singapore are very proud to be a version of that nowadays.

Various artefacts could be found in these pictures. Two piers with roof structure on locating at the end of Dong Khoi (Catinat) street and Me Linh (Rigault de Genouilly) Square are in functionally used for tourism. By 1929, there had been tours on hydroplanes running across Saigon, Phnom Penh and Angkor Wat. There are very few chimneys and industrial complex drawn in these two picture apart from the Bason shipyard and two chimneys of the perhaps rice mills and other agro product factories locating in Khanh Hoi area (on the left side of the drawings). More importantly, along the Ben Nghe canal around Cau Mong Bridge are a concentration of very handsome pieces of architecture higher and larger than else in the city. This is the home of banks and financial institutions that prospered at the beginning of 20th century. These artifacts and characteristic have given us evidences to suggest a hypothesis that Saigon might have been planned to become a Centre of commerce, maritime transportation, finance and tourism, "the industries without factory chimneys".

Three decades apart, the two pictures shows Saigon's growth had been very smooth, planned and organised. On one side, the array of public parks, squares and Boresse (marsh land) acted as a place holder for future architecture commission that serve public interest when it was needed. The new Opera House popped up from these reserved land in 1990 and so did the new City Hall in 1909. On the other, the gridded street organisation allow her to expand infinitively. One of the example of deploying this grid strategy was the relocation of Ben Thanh market from Charner Boulevard to occupy a block newly formed by the grids on the edge of the city in 1914 and pioneered the West expansion to eventually adjoin with Cho Lon - China Town. The master plans were practical and very thoughtful. Yet there is another aesthetic strategy that was detailed, shuttle, unpractical, but hugely contributed to the enchanting charm of Saigon: the parallel grid system can accommodate multiple focalpoints. The first was Notre-Dame cathedral the highest structure in the grids, offering a focus point for the non- hierarchical grid. The second and third focal points are the beginning of two major axis. One axis starting from the City Hall and running to the river, to the world. The other axis starting from the Opera House running to Cho Lon. The vision was clear Saigon would be the gate between its surrounding and the world. This axial strategy is unique to France, developed from Versailles and has been deployed in French colonies worldwide including the master planning of the young Washington DC.

If only those simple, transparent, unique and masterful quality had become a tradition that would have thrived to become the core urban strategy to deal with the complexity of contemporary metropolis that Saigon is facing today, the 21st century!

Phuc Tien

Sài Gòn thăng hoa

Tặng M.20

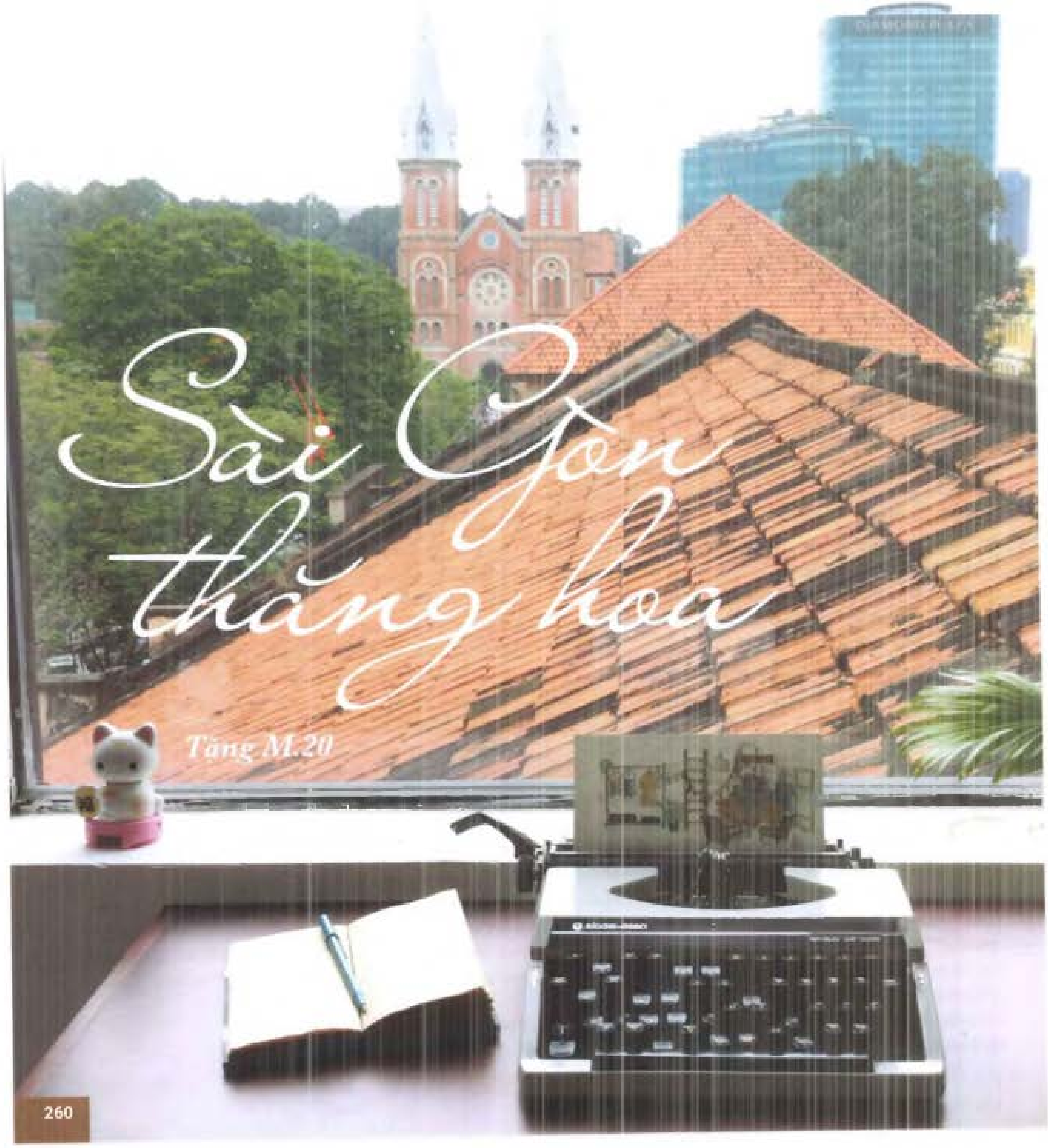

Sau hơn 260 trang sách, chúng tôi xin tạm dừng "cuộc dạo chơi" Sài Gòn ở hai đầu thế kỷ 20 và thế kỷ 21. Trước khi kết thúc, chúng tôi muốn kể với bạn đọc những nhận xét của một du khách Anh đến Sài Gòn vào năm 1925. Đó là nhà văn Horace Bleackley, người đã đặt tên Sài Gòn một cách thích thú là "Paris trong rừng" - "Paris in the jungle". Bởi theo tác giả, không ngờ ở miền đất nhiệt đới xa xăm này lại có một thành phố mỹ lệ như kiểu Paris!

Đến Sài Gòn, trong một tour du lịch nhiều nước (Đông Dương, Malaysia, Singapore, Indonesia và Srilanka), cây bút của London lịch lãm nhận xét Sài Gòn có vẻ đẹp độc đáo của nó (1). Theo ông, vẻ đẹp của Sài Gòn không đến từ tự nhiên bởi nguyên thủy vùng đất này là đầm lầy, không núi non, đất đai xung quanh đều bằng phẳng như "pancake". Vậy mà, tại đây người ta đã tạo ra một đô thị duyên dáng. Vẻ duyên dáng của Sài Gòn không chỉ thể hiện qua những kiến trúc đẹp đẽ mà còn là cách sắp đặt thành phố trật tự, hài hòa. Sài Gòn có một bến cảng nhộn nhịp, bụi bặm nhưng ngay bên cạnh nó lại là những phố xá thương mại sạch đẹp. Thành phố nhỏ nhưng có đủ dinh thự kiểu dáng cổ điển, nhà hát và công viên lớn. Xe cộ, hàng hóa, trang phục người đi trên đường không xa lạ với châu Âu. Phố Catinat sang trọng được tác giả ví như Bond Street của London hay Rue de La Paix của Paris.

Tuy nhiên, tác giả nhận xét Sài Gòn chẳng là gì nếu thiếu cây xanh! Nhiều con đường được cây xanh che phủ, tạo ra những "đường hầm lạnh mát" (cool tunnel) chống đỡ ánh nắng chói chang. Theo Bleackley, chính người Hà Lan và người Anh cần học hỏi người Pháp ở việc trồng cây lấy bóng mát cho các đô thị nhiệt đới. Bleackley ghi nhận nhiều nhà cửa thương mại mới đang mọc lên, trong đó khách sạn đang được yêu cầu phải ngang với tiêu chuẩn các khách sạn sang ở châu Âu. Về nhà ở, Sài Gòn lúc đó đang thay thế nhiều ngôi nhà cũ kỹ, thiếu tiện nghi. Và tác giả dự báo, nếu kinh tế phát triển hơn, các biệt thự và bungalow (nhà gỗ một tầng) đang có của Sài Gòn sẽ còn làm tăng giá trị đô thị này.

Có lẽ bạn đọc, cũng giống Bleackley đã trải qua những cảm xúc như trên và nhận định tương tự khi được dạo Sài Gòn xưa, dẫu chỉ qua những trang ảnh cổ trong sách này. Cũng cần nhớ rằng, "Paris không chỉ xây trong một ngày" và Paris trong rừng - Sài Gòn vào thập niên 1920, chỉ mới có 60 năm xây dựng, so với một Paris – Kinh thành Ánh Sáng đã có trước 200 năm. Từ những năm 1920-1930 trở đi, tên Sài Gòn trên bản đồ thế giới được biết đến nhiều hơn, người Pháp tự hào "tiếp thị" Sài Gòn bằng danh xưng hấp dẫn du khách là Hòn ngọc Viễn Đông. "Hòn ngọc" ấy ra đời là thành quả của những nỗ lực quy hoạch, xây dựng và chỉnh trang đô thị không ngừng nghỉ.

Những người kiến tạo một đô thị Sài Gòn hiện đại đã phát hiện kịp thời và phát triển những thế mạnh sẵn có của một thành phố vùng đồng bằng

sông nước và gần biển. So với các vùng đất khác của Việt Nam trong cùng thời gian đó, Sài Gòn là một thành phố trẻ, may mắn có đủ các yếu tố Thiên thời - Địa lợi - Nhân hòa. Đặc biệt, Sài Gòn có được nguồn lực bản xứ đa dạng (Bắc - Trung - Nam hợp với Hoa, Khmer, Chăm), kết hợp với kinh nghiệm quản trị và nguồn vốn tài chính của Pháp và các nước khác. Hơn thế nữa, quy hoạch và sự phát triển của Sài Gòn xưa còn thể hiện tầm nhìn xa rộng, tầm nhìn của một đô thị Mở. Và dù là một đô thị nhỏ so với nhiều đô thị tân tiến cùng thời ở châu Á, chiếc khung tương lai của một Sài Gòn tăng trưởng, một Sài Gòn trở thành đô thị trung tâm, đô thị lớn nhất của Việt Nam và Đông Dương đã được định hình đúng đắn và xây đắp vững chắc. Ngay người Nhật, không ngẫu nhiên,

Dinh Xã Tây, nay là trụ sở UBND TPHCM, hoàn thành năm 1909, gần 100 tuổi.
The City Hall building, completed in 1909, nearly 100 years old.

Photo: Phúc Tiến

từ năm 1941-1945 đã chọn Sài Gòn làm nơi đặt đại bản doanh chỉ huy chiến tranh toàn bộ khu vực Nam Thái Bình Dương.

Sau năm 1945, trong 30 năm tiếp theo, rất tiếc do chiến tranh và những biến đổi chính trị – kinh tế khốc liệt và phức tạp, Sài Gòn không có được một thời kỳ phát triển bình thường. Nhiều lần, các kế hoạch và quy hoạch phát triển thành phố bị phá vỡ hay ngưng trệ... Dẫu sao, trong thời gian đầy nghịch lý khó khăn đó, một số ý tưởng mới thay đổi quy hoạch của Sài Gòn đã được đưa ra. Chẳng hạn, đề án khá táo bạo của kiến trúc sư tài ba Ngô Viết Thụ (1960) muốn tạo dựng một Sài Gòn mới gồm 3 khu vực hợp nhất giống như một chiếc máy bay (2). Trong đó, một cánh là khu vực Chợ Lớn, Nam Sài Gòn, một cánh là khu vực quận Một, quận Ba ven sông và mở rộng sang phía Đông Bắc. Còn thân chiếc máy bay - trung tâm hành chính và dân cư mới của Sài Gòn là khu vực đường Trần Hưng Đạo, sử dụng đất trống của trại lính lớn Ô-ma (3). Một số đề án khác cũng đã nêu ý tưởng hình thành một trung tâm đô thị mới ở Thủ Thiêm bên cạnh việc giữ gìn trung tâm đô thị cũ ở quận Một. Những ý tưởng đó đợi thời cơ hậu chiến để tiến hành, song thời cơ đó lại đổi khác.

Sau tháng Tư 1975, thành phố Sài Gòn (bao gồm Chợ Lớn) và tỉnh Gia Định được hợp nhất là Thành phố Hồ Chí Minh với quy mô rộng lớn, bao gồm cả huyện Cần Giờ - tiếp giáp biển. Tuy nhiên, những năm ấy kinh tế tư nhân và kinh tế thị trường bị xóa bỏ trên cả nước, thay vào đó là kinh tế chỉ huy và duy ý chí. Thêm nữa, tất cả các tỉnh thành đều bị "ngăn sông, cấm chợ", Việt Nam bị bao vây và đóng cửa với thế giới bên ngoài. Cho nên quy hoạch của thành phố lớn nhất cả nước lại được sắp xếp theo hướng tạo ra một đô thị có đầy đủ công - nông nghiệp như một "vương quốc tự cung tự cấp" toàn bộ, chứ không phải một đầu máy kinh tế, khai thác ngay những lợi thế có sẵn. Ngay cả các nguồn lực quản trị, trí tuệ và tài chính cũng bị suy yếu và thất thoát khiến cho những ý tưởng quy hoạch mới và đúng, khó nảy sinh và khó thực hiện.

Bước vào thập niên 1990, khi Việt Nam mở cửa, thành phố giành được nhiều cơ hội và nguồn lực để hồi phục và lấy lại vai trò đã có. Định hướng phát triển của thành phố đã thay đổi, không còn dàn trải nhiều ngành nghề mà tập trung vào việc xây dựng một trung tâm kinh tế dịch vụ, đầu máy kinh tế cho toàn vùng và cả nước. Trong thời gian qua, thành phố đã làm được việc di dời các khu nhà ổ chuột dọc kênh Nhiêu Lộc - Thị Nghè, rạch Bến Nghé – kênh Tàu Hủ và bắt đầu trả lại các dòng nước trong xanh. Thành phố có thêm nhiều cơ sở hạ tầng lớn lao như đường hầm qua sông, các xa lộ vành đai, các đường cao tốc, những cây cầu hiện đại và các khu công nghiệp đủ loại. Song hiện tại, hầu như thành phố đang phát triển một cách ồ ạt về tất cả các hướng, không giữ được hướng tập trung vào Đông Bắc như đã nêu từ sớm. Hạ tầng cơ sở của quận Một và quận Ba vốn chỉ thiết kế cho nhu cầu phát triển của thế kỷ trước đang gánh chịu hàng trăm dự án cao ốc và nhiều công trình xây dựng mới được làm không đồng bộ và không khảo sát chu đáo. Các phân khu chức năng trong thành phố dường như đang hòa lẫn vào nhau, chỗ nào cũng trở thành cơ sở thương mại, làm ăn, hoặc nhà ở cao cấp. Người ta có cảm giác các thế lực kim tiền đang thiết kế thành phố chứ không phải các nhà quy hoạch.

Thành phố càng ngày càng phình to mọi lúc, mọi nơi về dân số, công trình xây dựng, công trình giao thông, dân số. Kéo theo đó là các vấn nạn khổng lồ về ách tắc giao thông, ô nhiễm, thiếu thốn và mất mát các công trình văn hóa và an sinh xã hội. Trong đó, các mất mát ngày càng nhiều các kiến trúc và cảnh quan di sản hay đẹp đã và đang được công chúng khẩn cấp báo động. Quả thật, cuộc dạo chơi Sài Gòn Nay - đầu thế kỷ 21 không có được nhiều điều vui mừng và hứng khởi, như cuộc dạo chơi Sài Gòn Xưa - đầu thế kỷ trước.

Nếu như 20 năm đầu của thế kỷ 20 đã là một thời kỳ thăng hoa đẹp đẽ của "Paris trong rừng" thì mong thay 20 năm đầu của thế kỷ 21 và có lẽ sẽ phải xa hơn, Sài Gòn sẽ giải quyết được những vấn nạn lớn lao nói trên để có được một thời kỳ thăng hoa sang trọng và nhân văn tương xứng. Lúc ấy, có thể một nhà văn nước ngoài nào đó khi đến đây sẽ thích thú gọi tên Sài Gòn Thăng Hoa hay Sài Gòn Ánh Sáng chăng?

Phúc Tiến

(1) - Xem sách *A tour in Southern Asia*, tác giả: Horace Bleackley, xuất bản 1928, NXB: John Lane The Bodley, London.

(2) - Tạp chí *Thế Giới Tự Do*, tập 9, số 7, 1960.

(3) - Trại lính Ô-ma (Camp de Aumares): khu đất nằm giữa các đường Trần Hưng Đạo, Nguyễn Trãi, Nguyễn Văn Cừ và Cống Quỳnh hiện nay.

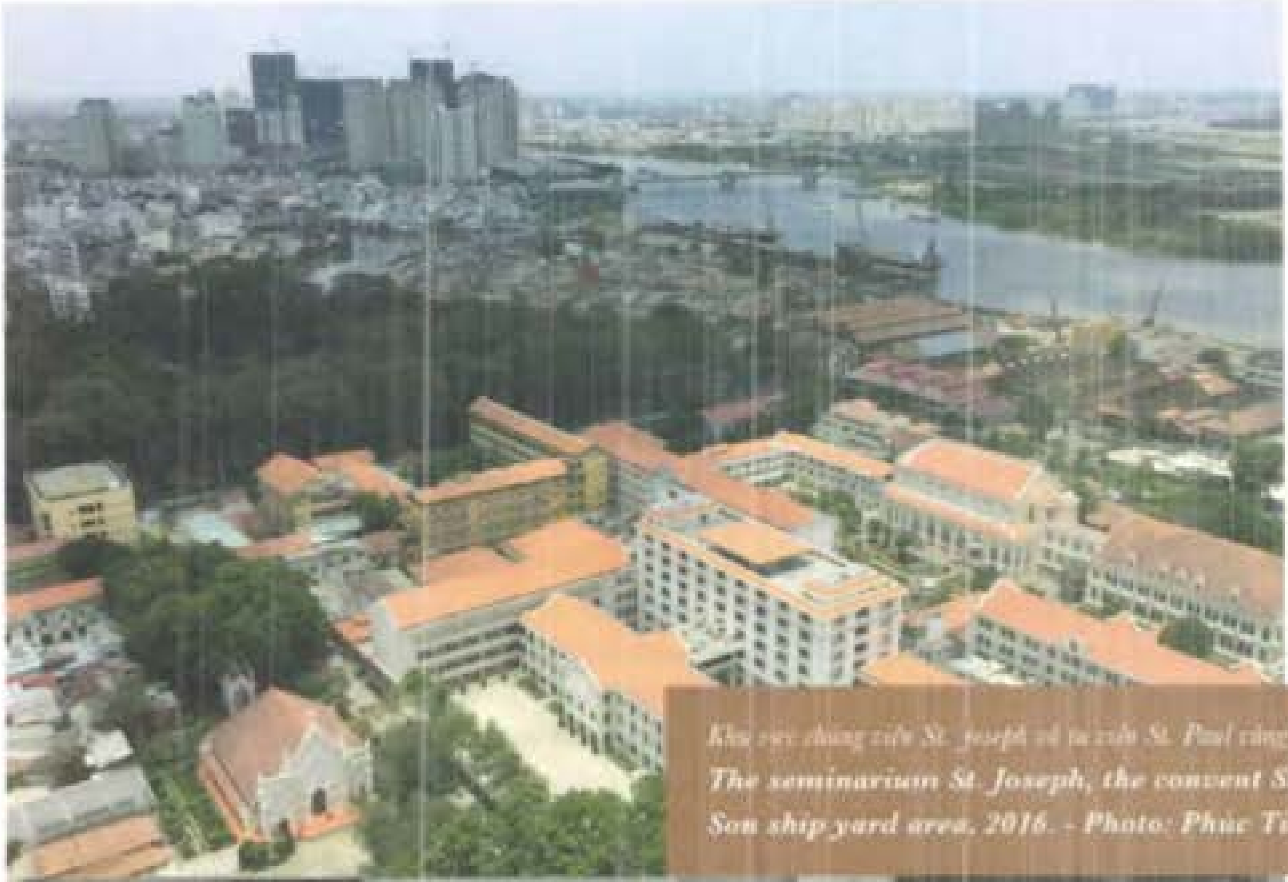

Khu vực chủng viện St. Joseph và tu viện St. Paul cùng nhà máy Ba Son, 2016.
The seminarium St. Joseph, the convent St. Paul and the Ba Son ship yard area, 2016. - Photo: Phúc Tiến

Kiến trúc sư Ngô Viết Thụ (áo trắng, ở giữa) thuyết trình về đồ án quy hoạch Sài Gòn mới năm 1960 (Tạp chí Thế Giới Tự Do).
Architect Ngo Viet Thu (white suite, in middle) presents proposed master plan of new Saigon, 1960.

MAGNIFICENT SAIGON

After 260 pages, we temporarily stop "walking around" Saigon during the early years of 20th and 21st centuries. Before saying "goodbye" we want to mention some commentaries by Horace William Bleackley, an English author who visited Saigon in 1925. The writer called Saigon "Paris in the jungle" as, according to him, it's marvelous to find such a charming city like Paris in a distant tropical country.

In his opinion, the beauty of Saigon was not from the nature because this area was originally swampy and the terrain was rather flat likes "pancake". But, people had gradually turned it into a charming city with not only impressive and beautiful architectural gems but also a harmonious arrangement. Here you could see a busy and dusty wharf but next to it were beautiful trading streets. The city, though small, had many villas with classic architectures, theatres, and parks. Saigon looked like a European town with vehicles moving on streets, abundant goods on display and fashionable city dwellers. The author considered the luxury Catinat street as Bond Street of London or Rue de la Paix of Paris.

However, he said Saigon would be nothing if it had no greenery trees. Many streets were under shadows of trees, creating "cool tunnels" in the downtown. Bleackley said that, the Netherlands and Britain should learn French's experience in planting trees to make shady umbrellas for the tropical cities. Perhaps, readers, like Bleackley, had experienced same feeling and had similar thought when looking at the file photos in this book as if we had a chance to "go back to the past".

Remember that "Paris was not built in one day" and Paris in the jungle (1) – Saigon in the 1920s, which just spent 60 years in major construction compared with Paris – the City of Light which appeared 200 years ago. In the 1920-1930, Saigon became popular and the French made it famous with the name "Pearl of the Far East". The "Pearl" was created thank to great efforts in mapping out, building and upgrading the city for decades.

The developers of Saigon discovered and took full advantage of a delta town with many rivers by the sea. Especially, Saigon had diversified human resources with Vietnamese, Chinese, Khmer and Cham communities, plus urban management experiences and financial resources from France and many other countries. Moreover, the zoning and development of Saigon then proved a strategic vision of an Open City. The Japanese, not by chance, chose Saigon as the place for its War Department's general headquarters in the South Pacific area.

During 30 years after 1945, Saigon experienced tough times due to a prolonged war and complicated socio-political turmoil. Many zoning plans and development projects for the city were delayed or stagnant… However, during this period, some ideas on to bring a new face for the city were brought out. For instance, one proposed by architect Ngo Viet Thu in 1960 aimed to create a new city comprising three connecting zones like an airplane (2). That "plane" will have two "wings": one is the Cho Lon area, South Saigon while the other will include the District One, the riverside District Three and an extension area towards the northeastern part. The "body" of the plane - an administration center and a new urban residential area – will be Tran Hung Dao Street area. Some new projects also eyed the establishment of a new urban center on Thu Thiem peninsula besides maintaining the former one in District One. People hoped work on these projects could begin in the postwar period but nothing happened due to many reasons.

After April 1975, Saigon (including Cho Lon) and Gia Dinh Province were merged into one called Ho Chi Minh City, which has larger area, including the seaside district of Can Gio. However, during the first decade since then, Vietnam did not pave the way for private and market economy and the country's production and trading sectors relied on command economy. One more thing, all trade deals between different localities were even prohibited. Vietnam was under trade embargo and isolated itself to most foreign countries. So, the zoning of the country's largest city was mapped out with an aim to create a city with agricultural and industrial sectors so that it could be a "self-supply kingdom" instead of an economic and commercial center of the country.

In mid-1990s, Vietnam began to open to the world market. Ho Chi Minh City had many chances and resources to revive and took back its role as the country's leading economic hub. The city's development was re-oriented, focusing on building a service economic center and economic "locomotive" for the southern region in particular and for the whole country in general. Over

Sách "A tour in Southern Asia" (Một chuyến du lịch Nam Á) của Horace Bleackley, xuất bản ở London, 1928.
"A tour in Southern Asia", written by Horace Bleackley, published in London, 1928. - Photo: Hiếu Minh

Phụ nữ Sài Gòn trên đường Tự Do (nay là Đồng Khởi) năm 1959. Phía sau là khách sạn Caravelle (tạp chí Thế Giới Tự Do).
Saigonese women on Tu Do street (Dong Khoi now), in 1959. The Caravelle hotel stands behind (Freedom World magazine).

the past three decades, the city successfully removed slums along the Nhieu Loc-Thi Nghe and Ben Nghe-Tau Hu canals as well as cleaned up these badly-polluted canals. The city has more major infrastructure projects like a tunnel under the Saigon River, beltways, highways and modern bridges.

However, the city is now developing too fast towards all directions, instead of the northeast as originally planned. The larger the city is, the more problems it has to cope with. Major problems include a large seasonal migrant population, traffic jams, environmental pollution, shortages of public places and disappearance of historical structures. Of them, the number of architectural and cultural heritages has decreased alarmingly as many were cleared for other construction projects.

The first 20 years of the 20th century could be considered as the heyday and flourishing time of the "Paris in the jungle". It's hoped that the first two decades of the 21st century and in the following years, Ho Chi Minh City will successfully solve all of the problems mentioned above to mark a new glory time in its history. Perhaps, at that time, a foreign writer who arrives here and after taking a city tour will feel so impresed that he/she labels it as MAGNIFICENT SAIGON or THE CITY OF LIGHT? Let's WAIT and SEE, huh!

Phuc Tien

(1) - *A tour in Southern Asia*, by Horace Bleackley in 1928, John Lane The Bodley publishing house, London.

(2) - Freedom World magazine, 1960.

"PARIS TRONG RỪNG", "Paris nhiệt đới". Thiết kế bên trong Dinh Thống Đốc Nam Kỳ, nay là Bảo tàng TP.HCM, 2016.
"PARIS IN THE JUNGLE", "Tropical Paris", Interior design of the former Cochinchina Governor Palace, HCMC Museum now, 2016.
Photos : Phúc Tiến

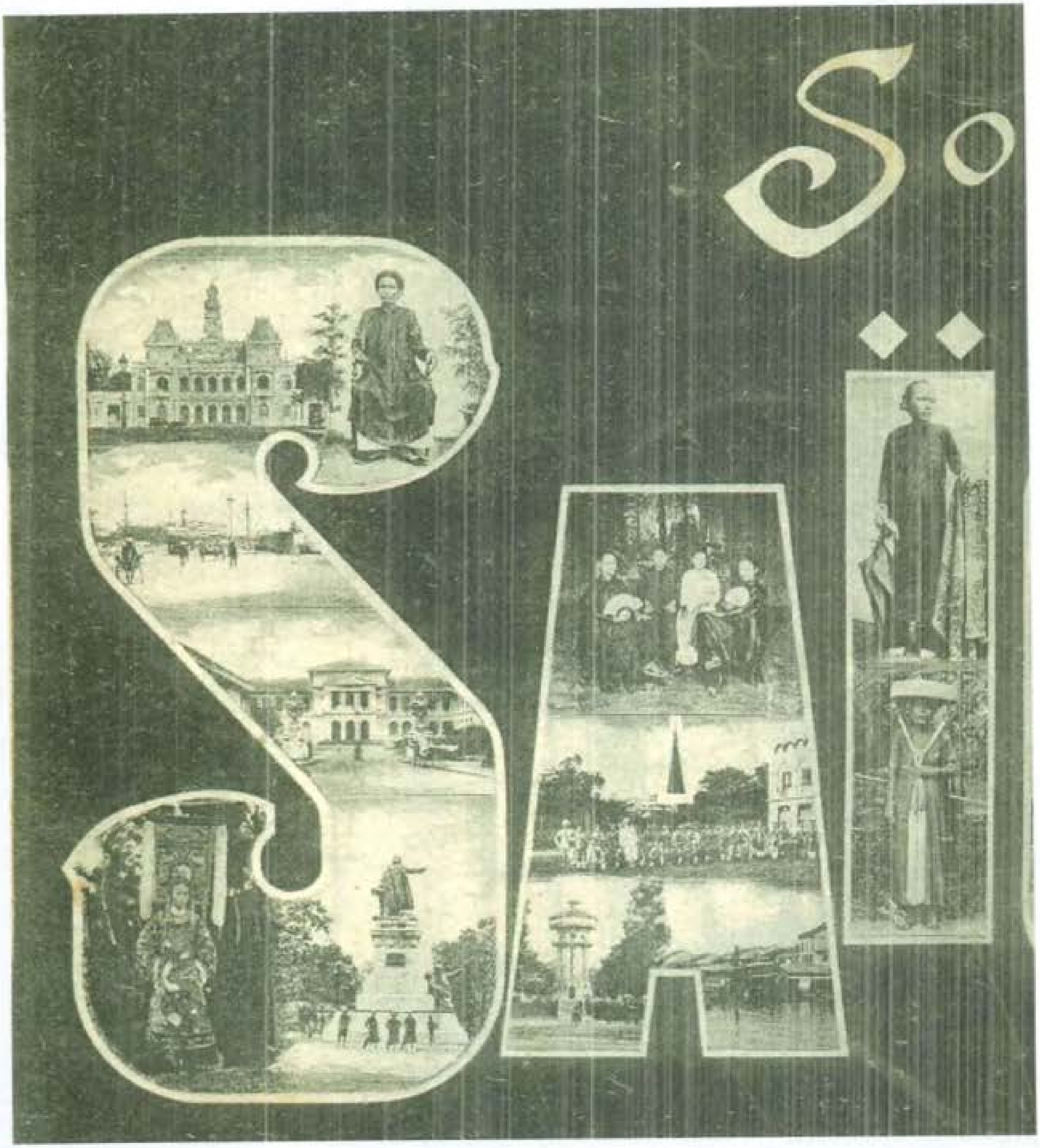

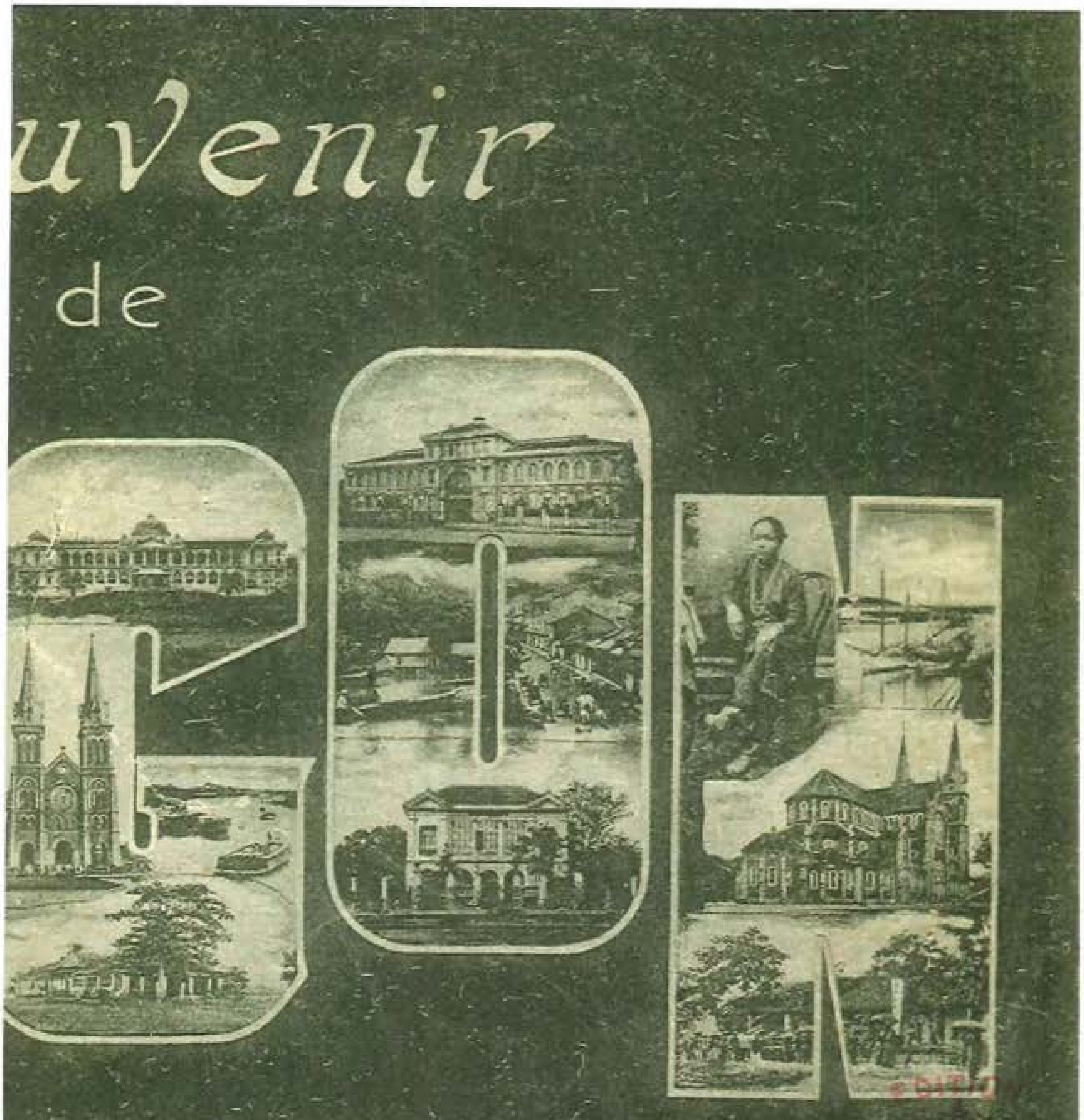

ĐẤT & NGƯỜI SÀI GÒN - cảm hứng nghệ thuật của các nhà nhiếp ảnh Sài Gòn đầu thế kỷ 20.
SAÏGON LAND & PEOPLE - Artist impressions of photographers in Saigon in the early 20th century.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bibliography

Photo: Phúc Tiến.

Sắp Xếp Theo Thời Gian Xuất Bản - **Filter By Publishing Dates**

Sách in - *Printed Books*

» Ch. Lemire, ***Cochinchine Francais***, Challamel Aîné Editeur, Paris, 1884.

» P. Dieulefils, ***Saigon et ses environs***, G.Viger & Cie, Paris, khoảng 1910.

» Nha Quốc gia du lịch Việt Nam, ***Guide de Saigon***, 1953

» Raymond Cauchetier, ***Saigon***, Editions Albin Michel, Paris, 1955.

» Nha Quốc gia du lịch VNCH, ***Saigon Thủ đô Việt Nam / Saigon Vietnam's Capital***, 1957.

» American Women's Association of Saigon, ***Guide to Vietnam***, 1974

» Bưu điện VNCH, ***Điện thoại niên giám Nam phần & Cao nguyên Trung phần / Telephone Year book of Southern and Central highland region***, 1974

» Veronique Willemin, ***Indochine***, Editions de Lodi, 2007.

» Trần Hữu Quang, ***Hạ tầng đô thị Sài Gòn buổi đầu / Infrastructure of Saigon city in the beginning***, NXB Tổng hợp TPHCM, 2012.

» Nguyễn Trung Hòa & Nguyễn Đình Tư, ***Sổ tay tên đường ở TP.HCM - HCMC Street Guide***, NXB Trẻ 2013.

» Tim Doling, ***Exploring Ho chi Minh city***, NXB Thế Giới, 2014.

» Nguyễn Đức Hiệp, ***Sài Gòn Chợ Lớn – Ký ức đô thị và con người / Memory on city and people in Saigon Cho Lon***, NXB Văn hóa Văn nghệ, 2016.

Tạp chí - *Magazine*

» *Văn hóa Nguyệt San*, Culture Monthly Review, 1961, Sài Gòn.

» *Thế Giới Tự Do*, Freedom World, Sài Gòn, 1955 -1970.

Trang Web - *Website*

» www.gallica.bnf.fr

» www.saigon-vietnam.fr

» www.flickr.com

» www.saigoneer.com

» www.historicvietnam.com

TÀI LIỆU ẢNH

Photo resources

Xuất xứ tư liệu ảnh

Các ảnh Sài Gòn xưa (cuối thế kỷ 19 - 1975)

» Trang 48, 84, 85: các ảnh liên quan bờ sông Sài Gòn của Émille Gsell (1838-1879), nhà nhiếp ảnh người Pháp sinh sống ở Sài Gòn.

» Trang 110, 154, 190: các ảnh về đường phố Sài Gòn của Ludovic Crespin (1873-xxxx), nhà nhiếp ảnh Pháp sinh sống ở Sài Gòn.

» Trang 34, 52, 147: các ảnh về Nhà thờ Chính tòa, Dinh Thống Đốc Nam Kỳ, Tòa thị chính Sài Gòn của Pierre Dieulefils (1862-1937), nhà nhiếp ảnh người Pháp, sinh sống chính ở Hà Nội.

» Trang 62: ảnh về Tháp nước đầu tiên của Sài Gòn (không rõ người chụp) nằm trong bộ bưu ảnh do ông Alexandre Francis Decoly (không rõ năm sinh – năm mất) biên tập và xuất bản từ 1905-1924.

» Các ảnh còn lại (không rõ người chụp) từ các bộ bưu ảnh được xuất bản bởi Hiệu ảnh Nadal – Saigon, Edition La Pagode Saigon, Planté Editeur và một số nguồn ảnh khác trên sách báo và các trang web đã trích dẫn trong phần thư mục.

Các ảnh Sài Gòn nay (cuối thế kỷ 20 - đầu thế kỷ 21)

» Các ảnh chụp đối chiếu các kiến trúc và cảnh quan từ năm 2008-2012: Hiếu Minh; từ năm 2016-2017: Phúc Tiến.

» Trang 68: Ảnh bờ sông Sài Gòn 1997 của phóng viên Hải Đông (báo *Saigon Times Daily*).

Photo sources

Saigon then (end of 19th century - 1975)

» Page 48, 84, 85: photographs on Saigon river bank and docks taken by Émille Gsell (1838-1879), French photographer in Saigon.

» Page 110, 154, 190: photographs on Saigon streets taken by Ludovic Crespin (1873 – unknow year of death), French photographer in Saigon.

» Page 34, 52, 147 : photographs on Saigon Cathedral, Cochinchina Governor Palace, Saigon City Hall taken by Pierre Dieulefils (1862-1937), French photographer in Hanoi.

» Page 62: photograph on First Water Tower in Saigon (unknown photographer) from postcard series published in Saigon by Alexandre Francis Decoly (unknow year of birth and death) from 1905-1924.

» The rest of photographs (unknow photographers) from postcard series published by Nadal Photo –Saigon, Edition La Pagode Saigon, Planté Editeur and another sources from publications and websites in this book's bibliography.

Saigon now (end of 20th, early 21st century)

» Photographs for comparison Then and Now, 2008-2012: taken by Hieu Minh; 2016-1017: taken by Phuc Tien.

» Page 68 : Photograph of Saigon river bank 1997, taken by Hai Dong, reporter *(Saigon Times Daily)*.

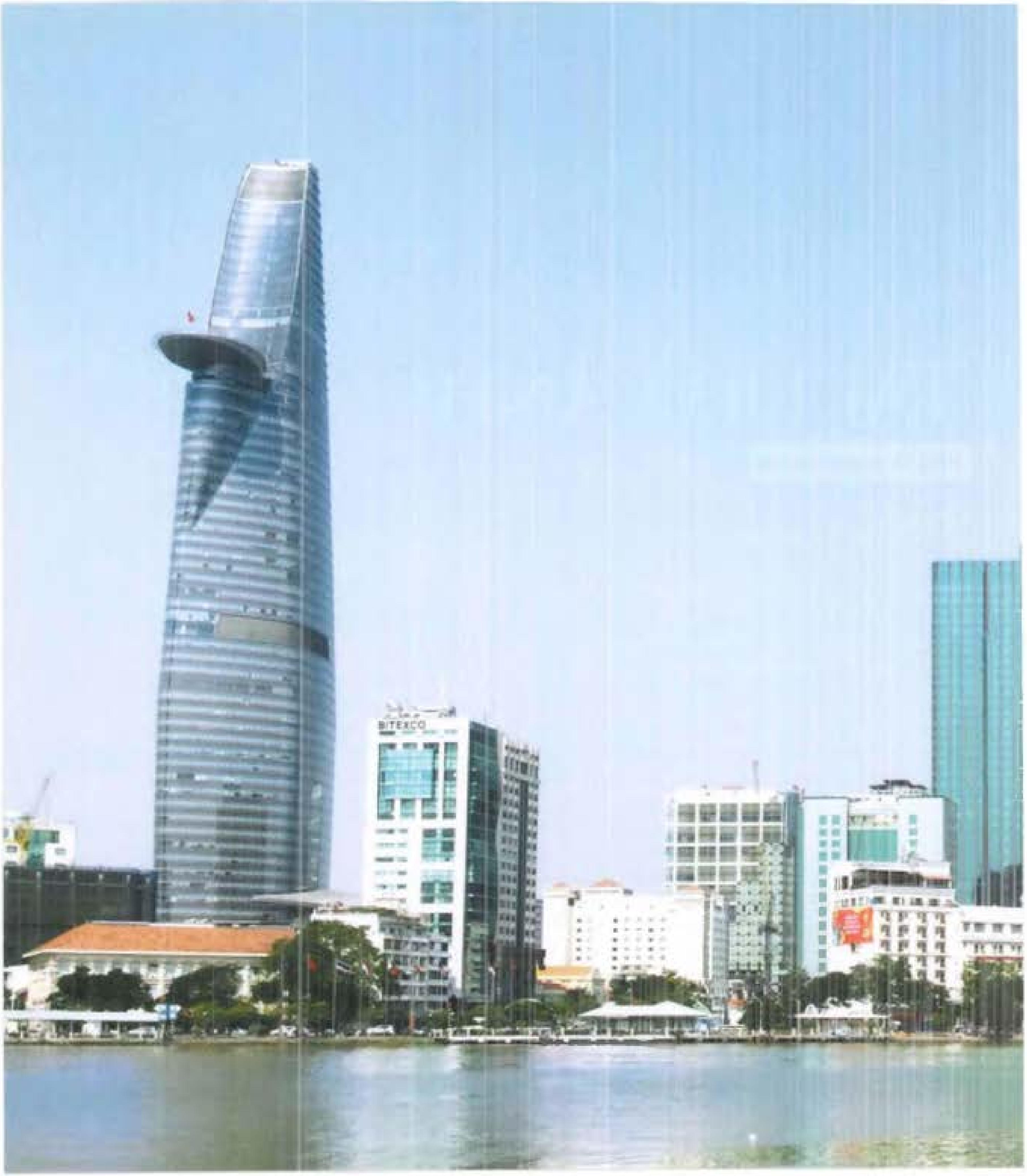
BITEXCO

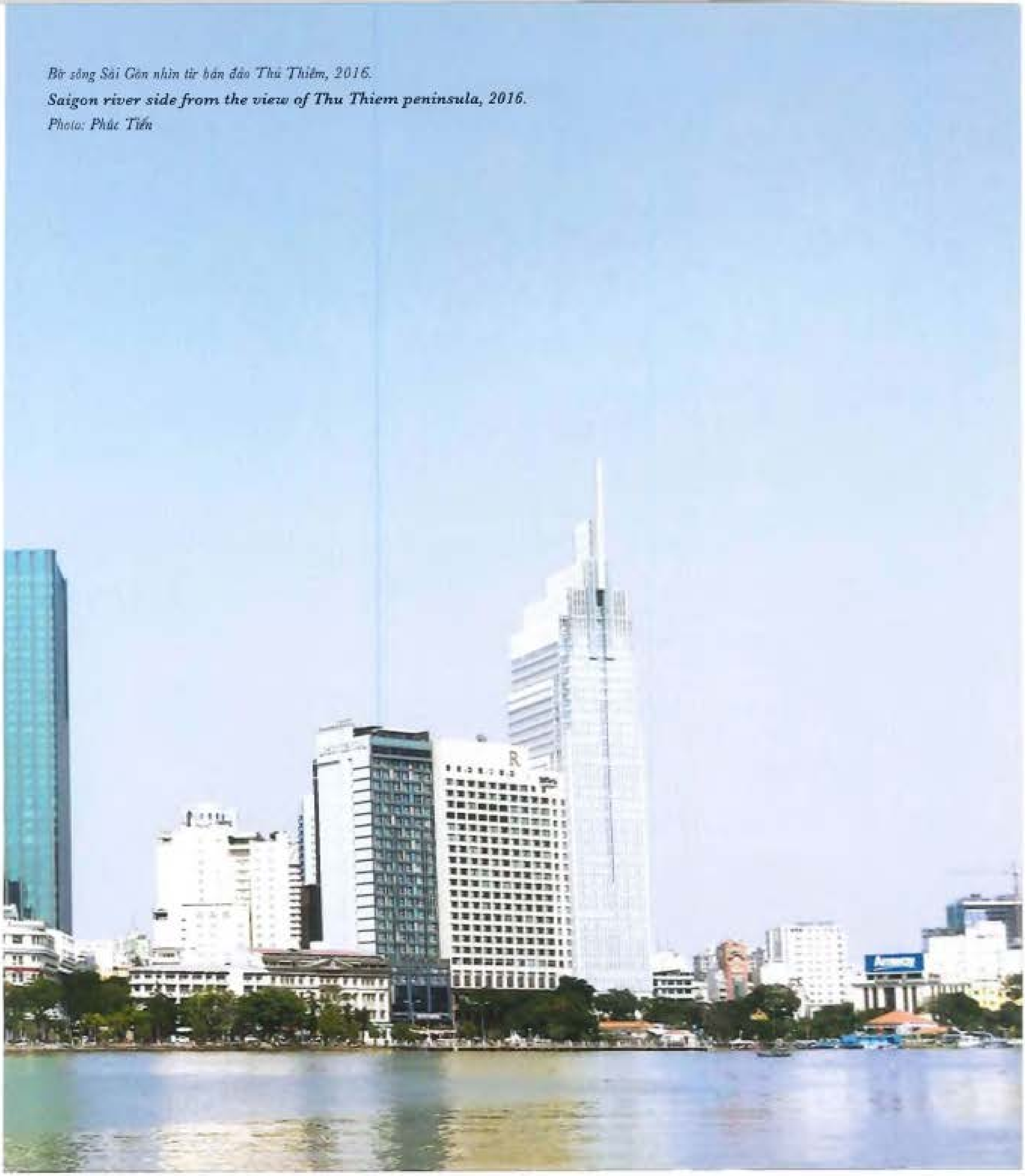

Bờ sông Sài Gòn nhìn từ bán đảo Thủ Thiêm, 2016.

Saigon river side from the view of Thu Thiem peninsula, 2016.

Photo: Phúc Tiến

TRÂN TRỌNG CẢM ƠN

SPECIAL THANKS TO

- Các nhà nghiên cứu / Researchers
  Mr. TIM DOLING, Dr. NGUYỄN ĐỨC HIỆP, Dr. QUÁCH THU NGUYỆT
- Họa sĩ / Artist
  KIM B, NGUYỄN HƯNG
- Graphic Designer & Layout
  LÊ MINH AN, PHAN THỊ HẢO
- Biên dịch Anh ngữ / English languages
  PETER BUSDON, LENNY TRUDO, NGUYỄN HUỲNH DIỆU THƯ, NGUYỄN THU THỦY
- Hỗ trợ tài liệu/ Book donors
  LÊ HOÀNG, ĐỖ LONG, THANH HÙNG

HOAN NGHÊNH GÓP Ý CỦA BẠN ĐỌC & CÁC NHÀ NGHIÊN CỨU!

WELCOMED COMMENTS FROM READERS AND RESEARCHERS !

NHÀ SÁCH PHƯƠNG NAM

TỔNG PHÁT HÀNH
CTY TNHH BÁN LẺ **PHƯƠNG NAM**

940 ĐƯỜNG BA THÁNG HAI, PHƯỜNG 15, QUẬN 11
(08) 38 663 447 - 38 663 448 * EXT: 408 **(PKD SÁCH QUỐC VĂN)**
sach@pnc.com.vn
0914 891 656

KHU VỰC MIỀN BẮC

HÀ NỘI
TTTM GARDEN MALL
(S3-08 TẦNG 3), ĐƯỜNG MỄ TRÌ,
XÃ MỄ TRÌ, H. TỪ LIÊM
(04) 37 876 434
0919 879 108
cn.hanoi@pnc.com.vn

HẢI PHÒNG
TTTM VINCOM
SỐ 5 LÊ THÁNH TÔNG, P. MÁY TƠ,
Q. NGÔ QUYỀN
(031) 2 299 568
0916 146 639
cn.haiphong@pnc.com.vn

QUẢNG NINH
TTTM VINCOM HẠ LONG
KHU CỘT ĐỒNG HỒ, P. BẠCH ĐẰNG,
HẠ LONG, QUẢNG NINH
(033) 2 460 288
0918 395 838
cn.quangninh@pnc.com.vn

KHU VỰC MIỀN TRUNG

HUẾ
131-133 TRẦN HƯNG ĐẠO
TP. HUẾ, THỪA THIÊN HUẾ
(054) 3 522 000 - 3 522 001
0946 271 155
nsphuxuan@pnc.com.vn

ĐÀ NẴNG
252-254 LÊ DUẨN
THÀNH PHỐ ĐÀ NẴNG
(0511) 3 821 470 - 3 817 017
0906 414 566
cn.danang@pnc.com.vn

QUẢNG NAM
06 NGUYỄN THỊ MINH KHAI,
TX HỘI AN, QUẢNG NAM
(0510) 3 916 272
0912 916 272
nshoian@pnc.com.vn

NHA TRANG
17 THÁI NGUYÊN
P. PHƯỚC TÂN, TP. NHA TRANG
KHÁNH HÒA
(058) 3 563 415
0917 429 071
cn.nhatrang@pnc.com.vn

PHAN RANG
TTTM MAXIMARK NINH THUẬN
122 ĐƯỜNG 16/4, P. MỸ HẢI,
THÁP CHÀM, TP. PHAN RANG
(068) 3 828 215
0915 101 940
nsphanrang@pnc.com.vn

PHAN THIẾT
0284 TRẦN HƯNG ĐẠO,
PHƯỜNG BÌNH HƯNG, TP PHAN
THIẾT, TỈNH BÌNH THUẬN
(068) 3 828 215
0917 515 651
nsphanthiet@pnc.com.vn

KONTUM
135 LÊ HỒNG PHONG,
P. QUYẾT THẮNG, TP. KONTUM
(060) 3 895 555
0888 696 111
nskontum@pnc.com.vn

BUÔN MÊ THUỘT
VINCOM 78 LÝ THƯỜNG KIỆT,
TP. BUÔN MÊ THUỘT, TỈNH ĐĂK LĂK
(0500) 3 664 664
0888 393 111
nsbuonmathuot@pnc.com.vn

ĐÀ LẠT
18-20 KHU HÒA BÌNH,
TP. ĐÀ LẠT, LÂM ĐỒNG
(063) 3 547 547
0912 085 039
cn.dalat@pnc.com.vn

KHU VỰC MIỀN NAM

BIÊN HÒA . ĐỒNG NAI
LẦU 3 TTTM VINCOM
1096 PHẠM VĂN THUẬN,
KHU PHỐ 2, P. TÂN MAI
(061) 3 918 821
0915 501 272
nsvincombienhoa@pnc.com.vn

BÌNH DƯƠNG
F26, TẦNG 2 KHU PHỨC HỢP
CANARY ĐẠI LỘ BÌNH DƯƠNG,
P. BÌNH HÒA, TX. THUẬN AN
(0650) 3 719 981
0915 501 137
nsaeon@pnc.com.vn

HỒ CHÍ MINH
940 ĐƯỜNG BA THÁNG HAI
PHƯỜNG 15, QUẬN 11
TP. HỒ CHÍ MIMH
(08) 38 663 447
0914 891 656
sach@pnc.com.vn

CẦN THƠ
06 HÒA BÌNH
P. AN CƯ, Q. NINH KIỀU,
THÀNH PHỐ CẦN THƠ
(0710) 3 813 436
0943 821 007
cn.cantho@pnc.com.vn

SÀIGÒN

THEN & NOW - HAI ĐẦU THẾ KỶ
EARLY 20TH & 21ST CENTURY

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA - VĂN NGHỆ TP.HCM
Hochiminh City Culture-Literature and Arts Publishing House
88-90 Ký Con, P. Nguyễn Thái Bình, Quận 1, TP.HCM
ĐT: (08) 38216009 - 39142419 - Fax: (08) 39142890
Email: nxbvhvn@nxbvanhoavannghe.org.vn
nxbvanhoavannghe@yahoo.com.vn
Website và bán hàng trực tuyến: nxbvanhoavannghe.org.vn
Cửa hàng sách: 310 Trần Hưng Đạo, Quận 1, TP.HCM
Gian hàng 03 Đường sách TP.HCM, đường Nguyễn Văn Bình, Quận 1, TP.HCM

Chịu trách nhiệm xuất bản:
HUỲNH THỊ XUÂN HẠNH

Biên tập: Phạm Thị Thanh Phượng
Sửa bản in: An - Khánh - Nguyên Thảo
Bìa & trình bày: Lê Minh An

Phuong Nam Book

ĐƠN VỊ LIÊN KẾT
CÔNG TY TNHH MTV SÁCH PHƯƠNG NAM
940 đường 3 Tháng 2, Phường 15, Quận 11, TP.HCM
Website: www.phuongnambook.com.vn

In lần thứ nhất. Số lượng: 2000 cuốn, khổ 18.5x21cm.
tại Công ty TNHH In - TM Trần Châu Phúc
262/8A Lũy Bán Bích, P. Hòa Thạnh, Q. Tân Phú, TP.HCM.
Số ĐKKHXB: 187-2017/CXBIPH/3-30/VNTPHCM.
Quyết định xuất bản số 31-QĐ/NXBVHVN ngày 28.02.2017.
ISBN: 978-604-68-3511-0
In xong và nộp lưu chiểu quý II năm 2017.